

Jaarverslag en Jaarrekening

2017

gemeente Haarlem

Aanbieding aan gemeenteraad

Het college van burgemeester en wethouders biedt de raad met het Jaarverslag en de Jaarrekening 2017 de vierde en dus laatste jaarrekening aan van voorgaande periode. Hierin legt het college verantwoording af aan de gemeenteraad over de realisatie van het afgesproken beleid en de financiële resultaten van de Begroting 2017-2021. Met deze aanbiedingsbrief licht het college een aantal resultaten, die behaald zijn in 2017, uit.

Minder schuld dan verwacht

Haarlem laat financieel een positieve ontwikkeling zien. Dit is te merken aan de behaalde bezuinigingsopgave van € 10 miljoen die in het coalitieprogramma stond. De vaste schuld van Haarlem is weer gedaald, naar een stand van € 475 miljoen eind 2017. Dit is € 10 miljoen lager dan oorspronkelijk werd begroot in de Programmabegroting 2017-2021. De verbetering van de schuldpositie is mede het resultaat van de bestuurlijke afspraak om actief te sturen op de kasstromen, zodat de schuld kan dalen. Daarnaast werden geen verplichtingen aangegaan die grote gevolgen hebben voor de schuld en was er meer ruimte voor kortlopende financiering. De rentelasten zijn in 2017 gunstiger uitgevallen dan oorspronkelijk begroot.

Niet alleen de vaste schuld daalde, maar ook de korte schuld is lager dan in de begroting was opgenomen en daarom ook de totale schuld. De netto schuldquote, die naast de vaste schuld ook onder andere de totale schuld en de totale baten beoordeelt, geeft een positief beeld. De quote bedroeg eind 2013 nog 137%, eind 2017 is deze gedaald naar 95%. Daarmee valt Haarlem voor het tweede jaar op rij in de groene zone volgens de VNG normen (onder de 100%).

Wonen in Haarlem

Omdat de financiën beter op orde zijn ontstond meer ruimte aan ontwikkelingen in de stad. De woningmarkt in Haarlem is gespannen, dit is goed merkbaar aan de stijgende vraagprijzen en de lange wachtlijsten voor sociale huurwoningen. Haarlem startte de samenwerking met de Metropool Regio Amsterdam en heeft een convenant getekend om de woningbouw te versnellen voor de aankomende jaren. In 2017 was het aantal geleverde nieuwbouwwoningen al fors hoger dan de afgelopen jaren.

Bij de bouw van woningen is vol ingezet op duurzame stedelijke vernieuwing. De ambitie is in 2040 aardgasvrij te zijn. Met de Stichting Huizenaanpak maakt de gemeente het Haarlemmers eenvoudiger hun huis te verduurzamen. De campagne 'Haarlem wordt steeds gasvrij' maakt bewoners bewust van een toekomst zonder aardgas. Nieuwe woningen worden aardgasvrij gebouwd. Op het gebied van verduurzamen heeft Haarlem ook de samenwerking opgezocht met stichting Kennemer Energie voor collectieve zonnestroomdaken. Inmiddels zijn hier vijf van in bedrijf. Daarmee is Haarlem koploper van Nederland.

Voor het beheer en onderhoud is het niveau in 2017 opgehoogd door de gemeenteraad, waardoor op termijn een betere beeldkwaliteit ontstaat. De planning voor het programma Moderniseren Parkeren is aangepast met de uitkomsten van het gehouden referendum. Met inbreng van bewoners en ondernemers is invulling gegeven aan maatregelen die moeten leiden tot een verlaging van de parkeerdruk en een eerlijke verdeling van de lusten en lasten van parkeren.

Op het gebied van openbare orde en veiligheid is Haarlem steeds beter gaan samenwerken met burgers, politie en andere organisaties. Meer grip wordt verkregen op overlast door dagelijks te monitoren. Vier op de vijf mensen vindt Haarlem een veilige tot zeer veilige stad. In 2017 is een nieuw monitoringsinstrument ingezet waardoor beter in kaart wordt gebracht waar overlast wordt ervaren. Dit resulteert in gericht handhaven. Dat leidt weer tot minder overlastmeldingen, waarschuwingen en boetes.

Sport en Onderwijs

Met behulp van buurtcoaches en sportverenigingen zijn verschillende activiteiten georganiseerd. Zij speelden in op de sport- en beweegbehoefte en zorgden ervoor dat kinderen wekelijks gratis konden sporten. De verklaring 'Gelijke Behandeling in de Sport' bij sportverenigingen is onder de aandacht gebracht, 60 verenigingen hebben deze getekend. Ook aan sporters met talent is gedacht, zij ontwikkelen zich verder. Dit komt door de status 'Haarlemse kernsport' die geldt voor enkele sporten zoals judo en turnen, waardoor talenten op internationaal niveau sportprestaties kunnen halen.

Aan onderhouds- en vervangingsinvesteringen voor sportaccommodaties is veel gedaan. Zo zijn de toplagen van drie kunstgrasvelden vervangen. In samenwerking met MHC Saxenburg is een hockey waterveld aangelegd en het zand is ingestrooid. De sanitaire voorzieningen van twee gemeentelijke gymzalen zijn gerenoveerd. Verder zijn duurzaamheidsmaatregelen getroffen voor de provincie Noord-Holland hal en het Boerhaavebad, zoals het aanbrengen van zonnepanelen. En tenslotte is de eerste paal geslagen van de nieuwe Duinwijckhal, die in 2018 open gaat.

Op het gebied van onderwijs is in samenwerking met schoolbesturen de benodigde extra capaciteit voor onderwijshuisvesting geïnventariseerd. Dit is verwerkt in het Strategisch Huisvestingsplan Onderwijs 2018–2022. Hiermee wordt ervoor gezorgd dat ook in de toekomst voldoende ruimte is voor goede scholing van de Haarlemse jeugd. Verschillende scholen zoals de basisschool Liduinaschool en Hannie Schaft hebben de capaciteit vergroot. In het najaar van 2017 is voor het primair onderwijs met succes de eerste internationale school in Haarlem geopend.

Nieuwe economie

Prettig wonen en werken in Haarlem blijft een belangrijk speerpunt, dit hangt ook samen met het aantal bezoekers dat in Haarlem verblijft. In 2017 nam dit aantal toe evenals de groei van particuliere verhuur (Airbnb). Om de overlast van particuliere verhuur tegen te gaan zijn relevante maatregelen genomen en is handhaving gestart. Een positief effect op groei van bezoekers is dat het gebruik van de winkel-, horeca- en cultuurvoorzieningen is toegenomen.

De groei van de economie is ook terug te zien in de toename van bedrijven. Haarlem wil zowel een woonstad als een werkstad zijn. In 2017 is daarom ingezet op de acquisitie van nieuwe bedrijven. Hiermee creëert Haarlem meer werkgelegenheid voor de stad.

Zorg voor de burger

In 2017 heeft de gemeente met succes ingezet op het bereiken van burgers met een minimum inkomen. Voor meer mensen is hierdoor de financiële zelfredzaamheid vergroot. Ook de uitvoering van het programma 'Ik doe mee' is opgepakt. De gemeente krijgt door gesprekken met de 'klant' een goed beeld om de burger te helpen bij het re-integreren. De gemeente leverde maatwerk aan inwoners met een bijstandsuitkering en werkt samen met de nodige partijen.

Aan de aanpak van de schuldenproblematiek onder jongeren is extra aandacht besteed. Dit geldt voor de jongeren die niet voor reguliere schulddienstverlening in aanmerking komen. Het doel is om de financiële zelfredzaamheid te creëren. In aanvulling op deze aanpak is in 2017 de Challenge

NewFuture@ work gestart. Hierdoor is het voor jongeren mogelijk om een werkplek te bemachtigen bij een sociaal ondernemer.

Het is gelukt om de administratieve last voor de zorgaanbieders op het gebied van Jeugdzorg te verminderen. De wijze waarop dit tot stand is gekomen, wordt landelijk als voorbeeld gebruikt. In 2017 is er in het kader van de aanbesteding Wmo en Jeugd nieuw ondersteuningsaanbod tot stand gekomen waarbij jongeren vanuit jeugdzorg, op het moment dat ze 18 worden, gebruik kunnen blijven maken van de ondersteuning vanuit de jeugdzorg (vanuit de Wmo gefinancierd).

In de toekomst

Samen met de inwoners, ondernemers en organisaties van Haarlem heeft de gemeente de vraag gesteld wat voor stad Haarlem in 2040 wil zijn. Op basis van de gesprekken is de Toekomstvisie Haarlem 2040 opgesteld en in 2017 als referentiedocument vastgesteld door de raad. De toekomstvisie geeft richting aan beleidskeuzes en biedt een goede eerste voorbereiding voor het programma 'Groeit van de stad' en de omgevingsvisie.

Haarlem en Zandvoort als nieuwe organisatie

Voor een goed verloop van de gemeentelijke taken zijn in de ambtelijke organisatie voorbereidingen getroffen voor een plattere organisatiestructuur. Ook zijn alle maatregelen genomen ter voorbereiding op de ambtelijke fusie van Haarlem en Zandvoort. Heel 2017 is hieraan gewerkt zodat bij de start van 2018 medewerkers voor beide gemeenten werkzaam zijn in de vernieuwde organisatiestructuur.

Het college van burgemeester & wethouders, 12 juni 2018

Inhoudsopgave

Aanbieding aan gemeenteraad	3
Inhoudsopgave	6
Leeswijzer	8
1 Algemeen	9
1.1 Beleidsmatige resultaten op hoofdlijnen	10
1.2 Financiële resultaten op hoofdlijnen	14
1.3 Onderzoeken ingevolge verordening 213a	32
1.4 Algemene dekkingsmiddelen en onvoorziene uitgaven	33
1.6 Investerings	34
1.7 Interbestuurlijk toezicht	36
2 Programma's	39
Cluster Sociaal	41
Programma 1 Maatschappelijke participatie	51
Programma 2 Ondersteuning en zorg	77
Programma 3 Werk en inkomen	97
Cluster Fysiek	115
Programma 4 Duurzame stedelijke vernieuwing	124
Programma 5 Beheer en onderhoud	146
Cluster Burger en bestuur	165
Programma 6 Burger, bestuur en veiligheid	173
Programma 7 Algemene dekkingsmiddelen	197
3 Paragrafen	207
3.1 Weerstandsvermogen en risicobeheersing	208
3.2 Lokale heffingen	220
3.3 Onderhoud kapitaalgoederen	226
3.4 Financiering	237
3.5 Bedrijfsvoering	244
3.6 Verbonden partijen en subsidies	248
3.7 Grondbeleid	259

4 Jaarrekening	269
4.1 Balans	270
4.2 Overzicht baten en lasten.....	272
4.3 Toelichting op de jaarrekening.....	272
4.4 Incidentele baten en lasten.....	300
4.5 Reserves en voorzieningen.....	303
4.6 Kadernota rechtmatigheid	309
4.7 Single informatie/single audit	315
4.8 Taakvelden	318
4.9 Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	320
5 Besluit.....	321
5.1 Besluit	323

Leeswijzer

Het Jaarverslag en Jaarrekening 2017 is als volgt opgebouwd.

In **deel 1** wordt ingegaan op het resultaat op hoofdlijnen.

Deel 2 is de programmaverantwoording. Dit is onderverdeeld in drie clusters: Sociaal, Fysiek en Burger en bestuur. In de overkoepelende teksten wordt het hoofdresultaat van het cluster beschreven. In de onderliggende zeven programma's wordt daar dieper op ingegaan.

In **deel 3** zijn de wettelijk voorgeschreven paragrafen opgenomen. Dit geeft een dwarsdoorsnede van de jaarrekening vanuit een bepaald perspectief, zoals risico's, financiering, kapitaalgoederen, bedrijfsvoering en grondbeleid.

Deel 4 bevat de jaarrekening, balans en toelichting hierop.

Deel 5 bevat het besluit tot vaststellen van het Jaarverslag en Jaarrekening 2017.

Deel 6 bevat de bijlagen. Deze zijn alleen digitaal te raadplegen. De bijlagen bestaan onder andere uit kerngegevens, samenstelling bestuur en personele informatie.

Alle in de financiële tabellen vermelden bedragen zijn maal € 1.000, tenzij anders vermeld.

Digitaal jaarverslag en jaarrekening

Naast de papieren versie is er een digitale versie (pdf) van het Jaarverslag en Jaarrekening 2017. De begrippenlijst en afkortingenlijst is opgenomen in een online [lexicon](#).

Evenals voorgaand jaar is het jaarverslag en de jaarrekening ook op een aparte [website](#) beschikbaar, met uitgebreide mogelijkheden om informatie in detail te raadplegen. De digitale mogelijkheden hiervan blijven verder ontwikkeld worden.

DEEL 1 ALGEMEEN

1.1 Beleidsmatige resultaten op hoofdlijnen

Inleiding

Om in staat te zijn resultaatgericht op hoofdlijnen te sturen, kaders te stellen en verantwoording af te leggen zijn door de raad zeven programma's (resultaatgebieden) vastgesteld. Voor elk programma wordt aangegeven welke maatschappelijk effect wordt nagestreefd met het programma. De programma's zijn onderverdeeld in meerdere beleidsvelden, waarbinnen de doelstellingen en prestaties zijn benoemd. Het coalitieprogramma 2014-2018 Samen Doen! vormt de basis voor deze prestaties en doelstellingen. Die vier dimensies uit dit programma komen hier dan ook in terug. Het Jaarverslag 2017 is het laatste P&C product van dit coalitieprogramma. Het nieuwe coalitieprogramma naar aanleiding van de gemeenteraadsverkiezingen vormt weer een start voor de planning & control-cyclus.

Belangrijke onderdelen per programma zijn:

1. In de inleidende tekst wordt de programmadoelstelling (missie) benoemd en wordt ingegaan op de vraag in hoeverre de programmadoelstelling is bereikt. Daarbij wordt ook aandacht besteed aan de samenhang met de bereikte doelen en verrichte prestaties.
2. Een systematische verantwoording over de drie zogenaamde W-vragen:
 - Wat hebben we bereikt in 2017 (doelen)?
 - Wat hebben we gedaan in 2017 (prestaties)?
 - Wat heeft het gekost in 2017?

De beantwoording van de eerste twee W-vragen wordt, conform afspraken met de werkgroep informatiewaarde, sinds het Jaarverslag 2016 vorm gegeven op basis van vier in plaats van drie categorieën. De aan deze categorieën gekoppelde kleuren hebben de volgende betekenis:

: doel resp. prestatie is volledig gerealiseerd;

: doel resp. prestatie is grotendeels gerealiseerd. Het kan ook zijn dat een doel of prestatie volledig is gerealiseerd, maar dat het meer heeft gekost, het niet binnen de tijd is gebeurd of dat gerelateerde doelen of prestaties niet zijn gerealiseerd, waardoor volledige realisatie te stellig is;

: doel resp. prestatie is gedeeltelijk gerealiseerd;

: doel resp. prestatie is niet gerealiseerd.

Externe factoren

Het bereiken van de beoogde maatschappelijke effecten is overigens niet iets dat volledig door de gemeente zelf wordt bepaald. De maatschappelijke effecten worden vaak mede beïnvloed, zowel in positieve als in negatieve zin, door verschillende andere factoren. Regionale, landelijke en zelfs mondiale ontwikkelingen, die redelijkerwijs buiten de invloedssfeer van de gemeente liggen, spelen daarbij een rol. Het is daarbij echter lastig aan te geven hoe groot de invloed van dergelijke maatschappelijke ontwikkelingen is. Daar waar externe factoren van invloed zijn geweest op het bereiken van de beoogde maatschappelijke effecten wordt dit in de programmateksten vermeld.

Samen met de stad

Verder is het van belang te beseffen dat veel van de prestaties, die bijdragen aan de beleidsdoelen van de gemeente Haarlem, niet door de gemeente zelf worden verricht, maar door anderen (zoals onze partners in de stad, bijvoorbeeld woningcorporaties en gesubsidieerde instellingen). De gemeente heeft in deze gevallen een meer regisserende taak en voorwaarden-stellende rol en levert de prestaties niet zelf. Daar waar de gemeente samenwerkt met partners in de stad voor het bereiken van doelen en prestaties wordt dat in de programmateksten vermeld, onder andere middels de overzichten van verbonden partijen en gesubsidieerde instellingen.

Indicatoren

Er wordt systematisch verantwoording afgelegd over de effect- en prestatie-indicatoren (inclusief streefwaarden) die waren opgenomen in de Programmabegroting 2017. Niet altijd heeft er in 2017 een meting plaatsgevonden. Veel van de realisatiecijfers zijn afkomstig van derden, waaronder onze partners in de stad.

Bij de beantwoording van de derde W-vraag (Wat heeft het gekost?) worden de financiële afwijkingen tussen de begroting na wijziging en de werkelijke uitkomsten geanalyseerd. Hierbij worden afwijkingen op beleidsvelden van meer dan € 100.000 kort toegelicht.

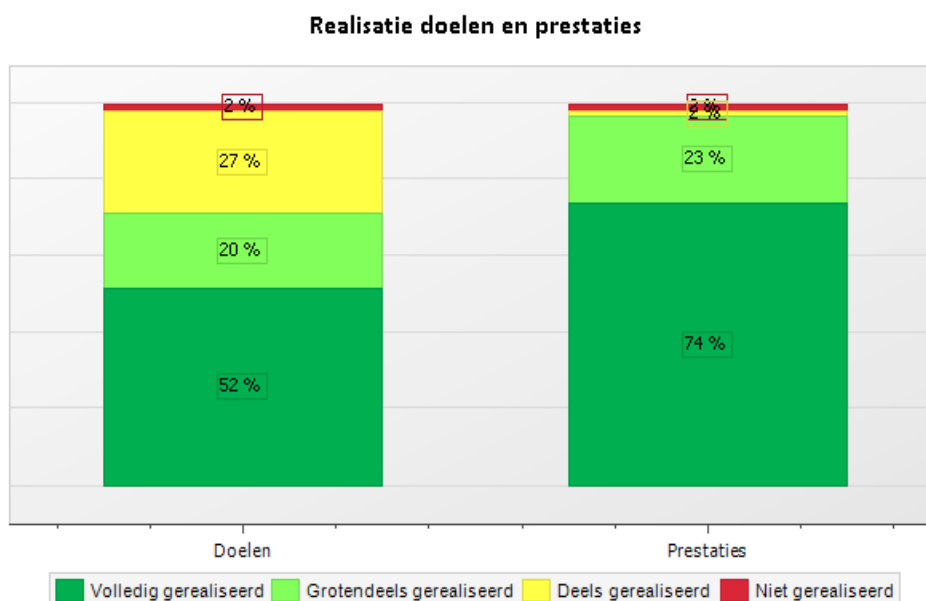
Per programma worden de toevoegingen en onttrekkingen aan reserves vermeld.

Relatie tussen doelen en prestaties

In de Programmabegroting 2017-2021 zijn 56 doelen geformuleerd, en 131 prestaties om deze doelen te bereiken. Voor zowel de doelen als de prestaties is nagegaan in hoeverre deze in 2017 zijn bereikt.

Van alle benoemde doelen is 52% volledig gerealiseerd, 20% grotendeels gerealiseerd, 27% gedeeltelijk gerealiseerd en 2% niet gerealiseerd.

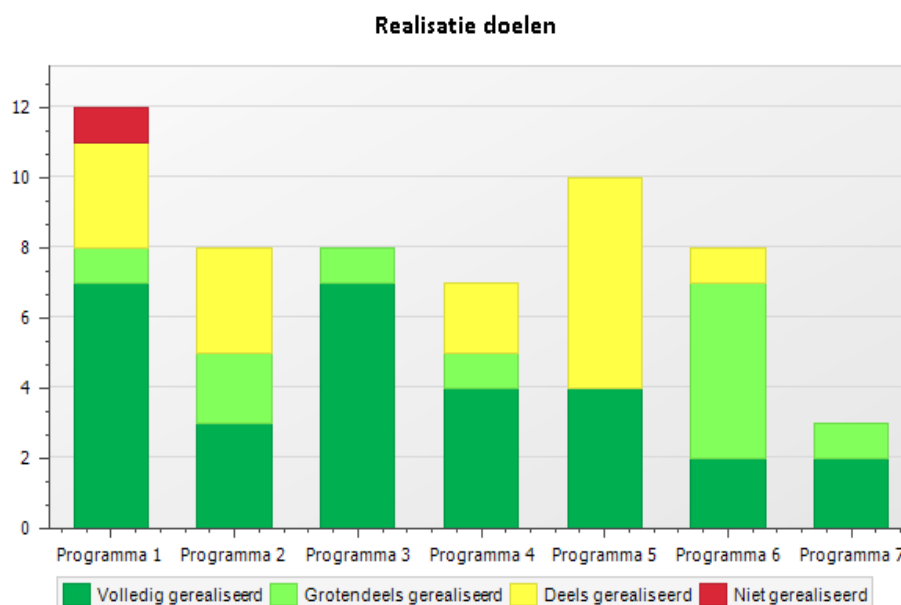
Van alle prestaties is 69% volledig gerealiseerd, 21% grotendeels gerealiseerd, 8% gedeeltelijk gerealiseerd en 2% niet gerealiseerd.

Realisatie doelen en prestaties

Realisatie doelen

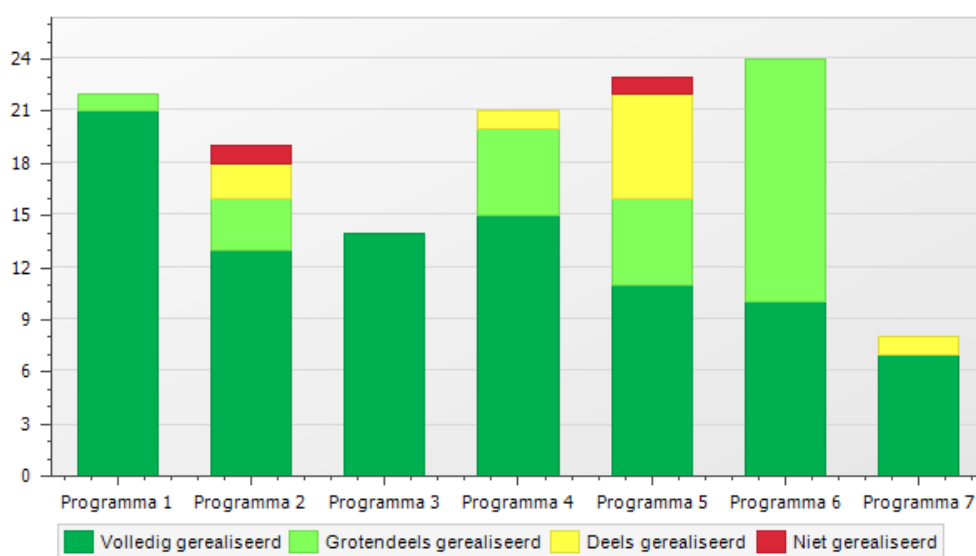
Programma 3 kent in verhouding het hoogste percentage volledig gerealiseerde doelen (88%). Binnen de programma's 3 en 7 zijn alle doelen volledig of grotendeels gerealiseerd. Programma 5 kent het hoogste percentage gedeeltelijk gerealiseerde doelen (60%). Programma 1 is het enige programma waar een doel niet is gerealiseerd.

Realisatie prestaties

Binnen programma 3 zijn alle prestaties volledig. Binnen de programma's 1 en 6 zijn alle prestaties volledig gerealiseerd of grotendeels gerealiseerd. In programma 2 en 5 is beide 1 prestaties niet gerealiseerd. Programma 6 kent het hoogste percentage grotendeels gerealiseerde prestaties (58%) en is eveneens het enige programma waarbij dit percentage hoger is dan het percentage volledig gerealiseerde prestaties (42%).

Realisatie prestaties

1.2 Financiële resultaten op hoofdlijnen

Algemeen

In dit hoofdstuk worden de uitkomsten van de jaarrekening op hoofdlijnen beschreven. Er wordt ingegaan op de belangrijkste afwijkingen ten opzichte van de laatst vastgestelde begroting (Bestuursrapportage 2017) en een toelichting gegeven op de ontwikkeling van de algemene reserves. Een meer uitgebreide opsomming van afwijkingen van zowel de primaire als de laatst vastgestelde begroting wordt bij de verantwoording van de programma's gegeven, bij het onderdeel 'Wat heeft het gekost?'. Op het budgetbeheer en de rechtmatigheid van de bestede middelen wordt ingegaan in paragraaf 4.6 Kadernota rechtmatigheid.

Analyse uitkomsten jaarrekening

Gedurende het begrotingsjaar 2017 is de begroting bijgesteld. De opbouw van het begrotingssaldo kan als volgt worden samengevat:

Analyse begroting primair - def. begroting - rekening			
Begrotingsaldo primaire begroting 2017, Programmabegroting 2017-2021		-499	v
Amendementen		380	n
Begrotingsaldo primaire begroting 2017 inclusief amendementen		-119	v
Algemene dekkingsmiddelen	Voordelen in dividendopbrengsten en betaalde rente leiden per saldo tot een voordeel van € 1 miljoen. Daarnaast heeft een extra onttrekking aan de reserve Sociaal Domein ten gunste van de algemene middelen tot een voordeel geleid.	-4.697	v
Algemene uitkering	Bijstelling van de algemene uitkering op basis van de gemeentefondscirculaires heeft geleid tot hogere opbrengsten.	-2.432	v
Belasting en heffingen	Het voordeel in de belastingen en leges wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door hogere Wabo-leges	-1.404	v
Beleidsintensiveringen fysiek domein	Intensiveren van het onderhoud aan Haarlemse bruggen en het niveau van de openbare ruimte, alsmede extra budget voor onkruidbestrijding, uitvoering van het duurzaamheidsprogramma en verbeteren van de doorstroming van het verkeer.	1.375	n
Beleidsintensiveringen sociaal domein	Voor budgetcoaching, de aanpak van jongeren en schulden, intensiveren maatschappelijke opvang, ondermijning en nazorg ex-gedetineerden en aanpak jeugdwerkloosheid zijn extra budgetten ter beschikking gesteld.	672	n
Huisvesting onderwijs	Voor tijdelijke huisvesting en asbestsanering zijn budgetverhogingen doorgevoerd.	642	n
Regionale samenwerking	De budgetten voor regionale samenwerking zijn gedurende het jaar neerwaarts bijgesteld.	-380	v
Organisatiekosten	Extra kosten als gevolg van de CAO-ontwikkelingen, het Generatiepact, de organisatiewijziging en (tijdelijke) uitbreiding van de formatie hebbe geleid tot een stijging van begrote lasten.	3.566	n
Parkeren	De kosten voor het parkeerreferendum en het moderniseren van het beheer parkeren hebben een nadelig effect gehad op het saldo van de begroting.	1.480	n
Investerings/kapitaallasten	De kapitaallasten zijn toegenomen als gevolg van de bijstelling van het investeringsplan.	246	n
Overige mutaties	Bijstelling van de energielasten voor gemeentelijke panden, de ophoging van initiatievenbudgetten alsmede diverse kleine wijzigingen.	1.362	n
Begrotingsaldo 2017 na wijziging		311	n

Analyse begroting primair - def. begroting - rekening

Afwijkingen realisatie 2017

Organisatiekosten	Hogere personeelskosten, onder andere als gevolg van frictiekosten.	2.208	n
Organisatiekosten	De overheadkosten komen lager uit dan begroot.	-765	v
Belasting, heffingen en parkeerinkomsten	Hogere baten straat- en garageparkeren (860) alsmede hogere inkomsten OZB (104), toeristenbelasting (116) en overige heffingen (185).	-1.265	v
Belastingen (betaald)	Voor de jaren 2016 en 2017 is vennootschapsbelasting betaald.	1.228	n
Sociaal domein	Hogere kosten voor bijstandsuitkeringen leiden tot een nadeel ten opzichte van de begroting.	452	n
Fysiek domein	Ontvangen lumpsum woningcoöperatie.	-1.870	v
Rente	Vanwege de aanhoudende lage rente zijn de rentekosten lager dan begroot.	-717	v
Algemene dekkingsmiddelen	Niet aangewende ruimte op onvoorzien en stelposten. De ruimte dient onder andere als dekking voor de bovengenoemde frictiekosten, de kosten van het generatiepact en garantiebanen alsmede het nadeel vennootschapsbelasting.	-1.262	v
Investerings/ kapitaallasten	Van de stelpost schuldvermindering ad € 3,1 miljoen is ruim € 2,2 miljoen ingezet via de route van eenmalige afschrijvingen. De € 0,9 miljoen die resteert is via de route van een vrije kasstroom ingezet. Hiermee wordt geheel conform de afspraak de beschikbare middelen ingezet voor de schuldreductie. De € 932.000 blijft conform afspraak beschikbaar voor de schuldvermindering, dit zal meegenomen worden bij de bestemming van het rekeningresultaat bij de Kadernota 2018.	-932	v
Voorzieningen	Vrijval voorzieningen wethouderspensioenen.	-723	v
Budgetoverhevelingen	Voor een aantal niet uitgevoerde activiteiten wordt via de resultaatbestemming een voorstel gedaan om de budgetten over te hevelen naar 2018. Voor het rekeningresultaat 2017 leidt dit tot een voordeel.	-1.337	v
Overige mutaties	Diverse overschrijdingen kleiner dan € 250.000.	-735	n
Rekeningsaldo 2017		-5.407	v

Bij de vaststelling van de Begroting 2017 heeft het college een begroting aangeboden met een positief saldo van een € 0,5 miljoen. Na verwerking van de amendementen bij de programmabegroting bleef er een positief begrotingssaldo over van € 0,1 miljoen. Na verwerking van de voorstellen uit de Kadernota 2017, de Voortgangsrapportage 2017 en de Bestuursrapportage 2017 bedroeg het saldo € 311.000 nadelig. Na de bestuursrapportage zijn er geen voorstellen tot wijziging van de begroting geweest.

Nr.	Programma	Saldo begroting 2017 na wijz.	Saldo rekening 2017	Saldo begroting vs rekening 2017
1	Maatschappelijke participatie	57.878	57.646	-232
2	Ondersteuning en Zorg	101.182	103.675	2.493
3	Werk en Inkomen	39.526	38.053	-1.472
4	Duurz. Stedelijke Vernieuwing	31.924	31.973	49
5	Beheer en Onderhoud	27.317	24.424	-2.892
6	Burger, Bestuur en Veiligheid	23.183	22.011	-1.171
7	Alg. Dekkingsmiddelen&Overhead	-280.699	-283.190	-2.492
Totaal		311	-5.407	-5.718

Ontwikkelingen van de algemene reserves in 2017

De algemene reserve en onderliggende reserve zijn onderverdeeld in drie delen. Een algemeen deel, een deel voor het sociaal domein en een deel voor de grondexploitaties. De onderliggende reserves dienen als buffer voor het opvangen van eventuele onvoorziene uitgaven (incidenteel) waarmee in de planning geen rekening is gehouden maar wel plaats moeten vinden. In de paragraaf 3.1 Weerstandsvermogen en risicobeheersing wordt hier nader op ingegaan.

Algemene reserve

De algemene reserve is in 2017 met € 2.600.000 toegenomen. Deze toename wordt per saldo veroorzaakt door:

- Toevoeging rekeningresultaat 2016 van € 7,6 miljoen;
- Toevoeging voor begrotingstekort 2018 € 0,7 miljoen;
- Toevoeging Kans en kracht € 0,3 miljoen;
- Onttrekkingen in lijn met genomen besluiten € 6,1 miljoen.

De verwachte ontwikkeling van de algemene reserve kan, op basis van de nu bekende informatie, voor de komende jaren als volgt worden weergegeven:

Algemene reserve	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Stand per 1-1	-27.448 v	-30.092 v	-26.546 v	-24.497 v	-24.483 v	-24.356 v
Opheffing reserve Kans & Kracht	-331 v					
Restant terugstorting Kans & Kracht	v	-226 v				
Begrotingstekort 2018	-744 v					
Resultaat 2016 (Kadernota 2017)	-7.608 v					
(Voorgenomen) dotaties	-8.683 n	-226 v	0 v	0 v	0 v	0 v
Innovatie Energiebesparing	50 n					
Bavo	750 n					
Buuv	74 n					
Schuldreductie	3.150 n					
Statushouders	313 n					
Wonen boven winkels	116 n					
Bomen beleid	50 n					
Groenprojecten	200 n					
Duurzaamheidsfonds	250 n					
Divers < 100.000	50 n					
Aanjagen bouwfunctie	360 n	400 n				
Verschuiving financieel kader	370 n	-370 v				
Aanwending financieel kader	306 n	3.742 n	2.049 n	14 n	127 n	
(Voorgenomen) onttrekkingen	6.039 n	3.772 n	2.049 n	14 n	127 n	0 n
Stand per 31-12	-30.092 v	-26.546 v	-24.497 v	-24.483 v	-24.356 v	-24.356 v

Algemene reserve sociaal domein

Om de risico's die uit het sociaal domein voortvloeien op te kunnen vangen is een algemene reserve sociaal domein ingesteld. In onderstaand overzicht wordt de meerjarige ontwikkeling van deze reserve op basis van de begroting 2018 weergegeven.

Reserve sociaal domein	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Stand per 1-1	-34.370 v	-27.126 v	-19.061 v	-14.430 v	-13.503 v	-13.061 v
Dotaties 2017						
Dotaties hek sociaal domein (Jaarrekening 2016)	0 v					
(Voorgenomen) dotaties	0 v	0 v	0 v	0 v	0 v	0 v
Geraamd tekort	n	1.861 n	1.104 n	927 n	442 n	442 n
(Geraamde) onttrekkingen	7.244 n	6.204 n	3.527 n			
(Voorgenomen) onttrekkingen	7.244 n	8.065 n	4.631 n	927 n	442 n	442 n
Stand per 31-12	-27.126 v	-19.061 v	-14.430 v	-13.503 v	-13.061 v	-12.619 v

Algemene reserve grondexploitaties

De algemene reserve grondexploitaties kan worden aangewend om tekorten op grondexploitaties te dekken. Op grond van de uitkomsten van de risico-inventarisatie hoeft hier geen beroep op te worden gedaan. Voor een meerjarenraming van de grondexploitatie wordt verwezen naar het MPG (bijlage bij de jaarstukken).

Reserve grondexploitaties	2017	
Stand per 1-1	-2.942	v
Winstuitname grex DSK	-2.082	v
Winstuitname grex Ripperda	-3.709	v
Winstuitname Schalkwijk Entree	-13.576	v
Winstuitname Europaweg Zuid	-239	v
Actualisatie Deliterrein	-1.472	v
Actualisatie Badmintonpad	-440	v
Bijdrage Reserve ISV	-292	v
Overige	-12	v
Verwachting (begroting 2018)		v
(Voorgenomen) dotaties	-21.822	v
Actualisatie Noordkop	94	n
Actualisatie Azieweg	440	n
Actualisatie Meerwijk Centrum	140	n
Actualisatie Badmintonpad	80	n
Actualisatie Scheepsmakerskwartier	277	n
Verwachting (begroting 2018)		
(Voorgenomen) onttrekkingen	1.031	n
Stand per 31-12	-23.733	v

Ontwikkelingen sociaal domein

Financiële verantwoording 2017

Dit is de derde keer dat er een financiële verantwoording sociaal domein is opgesteld. Ten opzichte van 2015 en 2016 is meer informatie beschikbaar en worden financiële en inhoudelijke afwijkingen steeds beter zichtbaar. Desondanks wijkt het (financiële) resultaat over 2017 nog af van de begroting en de verwachting zoals opgenomen in de Bestuursrapportage 2017. Bij het opstellen van de begroting werd een tekort van € 2,899 miljoen verwacht. Op basis van de bestedingen en verwachte uitgaven is in de bestuursrapportage een prognose voor 2017 afgegeven. De verwachting was dat het geraamde tekort € 505.000 lager zou zijn (voordeel ten opzichte van de raming) en eind 2017 € 2,394 (nadelig) zou bedragen. Het uiteindelijke resultaat 2017 is € 1,082 miljoen voordelig. Het positieve resultaat 2017 is exclusief de inzet en besteding van de versnellers 2017. Daarvan is voor een bedrag van ongeveer € 2,0 miljoen niet besteed.

In 2015 was het voordelig saldo ruim € 15,0 miljoen, in 2016 nog ruim € 12,0 miljoen voordelig. Het financiële resultaat komt ook ieder jaar dicht bij het verwachte resultaat te liggen. Ten opzichte van de totale beschikbare budget van ruim € 117 miljoen is het voordelige saldo ook vrij beperkt, er is sprake van een afwijking van 0,8%. Hieronder wordt per domein nader ingegaan op het (financiële) afwijkingen ten opzichte van de Begroting 2017 en de prognose uit de Bestuursrapportage 2017.

Domein	Prognose berap 2017	Jaarrekening 2017
1. Afwikkeling 2016		
Afrekeningen Zorg in Natura	-200.000 n	-200.000 n
Afrekening CAK en SVB	20.000 v	20.000 v
Subtotaal	-180.000 n	-180.000 n
2. Wmo HO		
Huishoudelijke ondersteuning	1.200.000 v	1.360.000 v
Huishoudelijke Hulp Toelage	600.000 v	560.000 v
Uitnutting PGB's (87%)	275.000 v	375.000 v
Eigen bijdrage	-600.000 n	-260.000 n
Subtotaal	1.475.000 v	2.035.000 v
3. Wmo Begeleiding en dagbesteding		
Zorg in natura	-300.000 n	85.000 v
Uitnutting PGB's (87%)	400.000 v	715.000 v
Eigen bijdrage (zie Wmo HO)	0 v	0 v
Subtotaal	100.000 v	800.000 v
4. Wmo overige voorzieningen		
Vervoersvoorzieningen individueel	300.000 v	400.000 v
Vervoersvoorzieningen collectief	1.000.000 v	725.000 v
Voorziening Woningaanpassingen	- v	n
Overige voorzieningen	200.000 v	400.000 v
Subtotaal	1.500.000 v	1.525.000 v
5. Wmo Beschermd wonen		
Zorg in natura	-300.000 n	800.000 v
Uitnutting PGB's (75%)	250.000 v	-140.000 n
Eigen bijdrage	1.200.000 v	1.150.000 v
Subtotaal	1.150.000 v	1.810.000 v
6. Jeugd		
Zorg in natura	-3.600.000 n	-3.800.000 n
Uitnutting PGB's (62%)	60.000 v	-125.000 n
Subtotaal	-3.540.000 n	-3.925.000 n
7. Wsw en re-integratie		
Sociale werkvoorziening	0 v	140.000 v
Re-integratie	0 v	925.000 v
Subtotaal	0 v	1.065.000 v
8. Overige afwijkingen		845.000 v
Totaal afwijkingen ten opzichte van begroting	505.000 v	3.975.000 v
Geraamd tekort 2017		-2.899.000 n
Resultaat		1.076.000 v

Verschillen analyse 2017

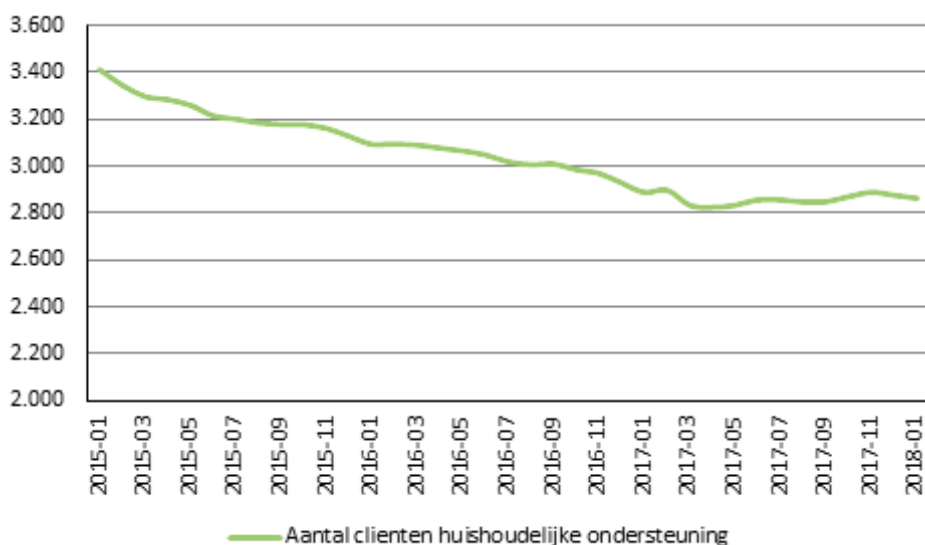
1. Afwikkeling 2016

In de Jaarrekening 2016 was voor een aantal posten een inschatting van de te verwachten kosten gemaakt (transitorische posten). Alle facturen en eindafrekeningen van aanbieders zijn in 2017 afgehandeld en hebben tot een extra last van € 200.000 geleid. De afrekeningen met het CAK en de SVB hebben geleid tot een voordeel van € 20.000.

2. Wmo HO

De werkelijke uitgaven voor huishoudelijke ondersteuning zijn € 1.362.000 lager uitgekomen dan begroot. Het totaal aantal indicaties is in 2017 gedaald met ongeveer 1%, de dalende lijn van de afgelopen jaren lijkt daarmee tot stilstand te komen. Het afnemend gebruik werkt door in de uitgaven voor zorg in natura en de PGB's, waarbij sprake is van voordelen ten opzichte van de raming. De ontvangen eigen bijdrage is mede hierdoor lager dan geraamd. De werkelijke uitgaven voor huishoudelijke hulp toelage zijn in 2017 € 561.000 lager dan begroot (besteed € 114.000, begroot € 675.000). Vanaf 2018 zijn de middelen voor HHT door het Rijk aan het reguliere Wmo-budget toegevoegd. Ook op de uitnutting van de PGB's is sprake van een voordeel, de werkelijke uitgaven zijn € 375.000 lager dan begroot.

Aantal cliënten met huishoudelijke ondersteuning

Eigen bijdrage

Door het afnemend gebruik, de kanteling van een aantal voorzieningen naar de algemene voorzieningen en de aanpassingen in de parameters voor het opleggen van de eigen bijdrage (voor Wmo huishoudelijke ondersteuning en Wmo Begeleiding), werd een nadeel van € 600.000 verwacht. Uit de voorlopige afrekening van het CAK blijkt dat er in totaal € 487.000 minder eigen bijdrage dan geraamd is ontvangen.

Gebruikers van de RegioRijder betalen een eigen bijdrage. Deze wordt, in tegenstelling tot voorgaande jaren, niet 'gesaldeerd' in de vergoeding aan de uitvoerder. De ontvangen eigen bijdragen 2017 is € 180.000. De eigen bijdragen voor de gehandicaptenparkeerkaarten ligt ongeveer € 40.000 hoger dan de raming. Per saldo een voordeel van € 220.000.

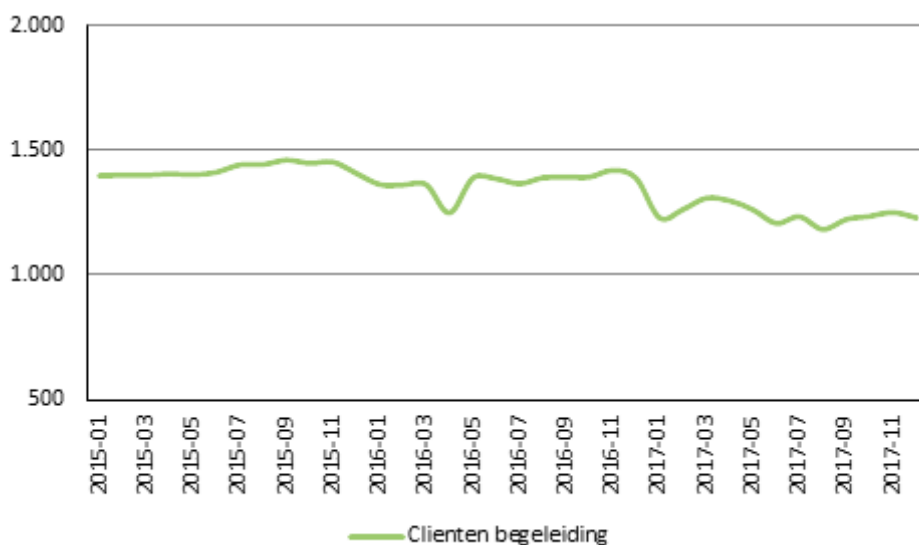
Als gevolg van alle voor- en nadelen ten opzichte van de geraamde eigen bijdrage is per saldo sprake van een nadeel van € 260.000 op de eigen bijdrage Wmo.

3. Wmo Begeleiding en Dagbesteding

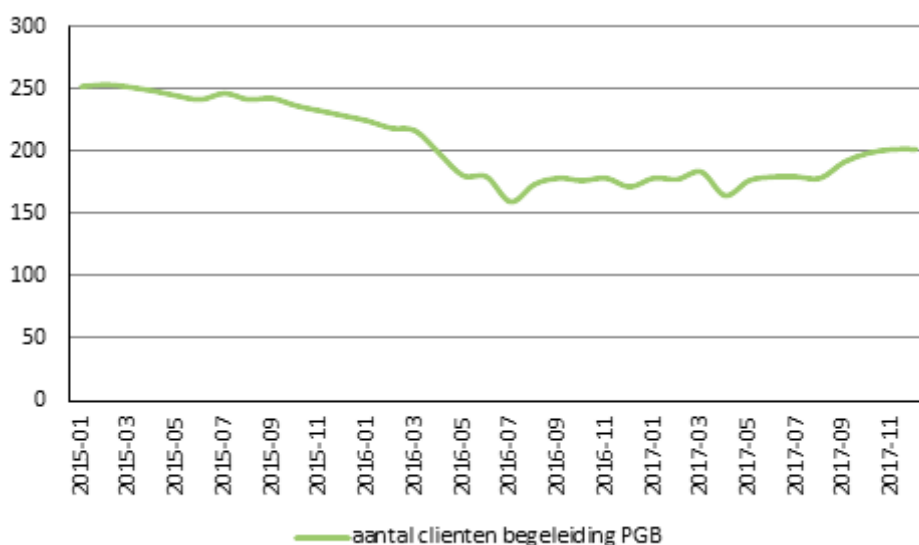
De werkelijke uitgaven voor begeleiding en dagbesteding zijn € 425.000 hoger dan begroot, deze overschrijding is in lijn met de prognose. Het aantal cliënten in zorg is ook vrij stabiel. In de Meicirculaire 2017 is de Integratie-uitkering geïndexeerd en daardoor aanzienlijk verhoogd. Een groot deel van deze extra middelen is in 2017 niet besteed waardoor er per saldo sprake is van een voordeel van ongeveer € 85.000.

De werkelijke besteding van de PGB's ligt fors lager dan begroot, er is een voordeel van € 715.000. Het aantal cliënten met een PGB is gedurende 2017 vrij constant gebleven.

Aantal cliënten met begeleiding

Aantal cliënten met begeleiding PGB

4. Wmo overige voorzieningen

Op de vervoersvoorzieningen is op alle onderdelen sprake van voordelen ten opzichte van de ramingen. De daling van gebruik van de individuele vervoersvoorzieningen ten opzichte van 2016 en 2015 zet zich voort. In 2016 was de vergoeding voor rolstoelen ongeveer 12% lager dan 2015. In 2017 is er sprake van een verdere daling ten opzichte van 2016 van bijna 13 %. Dit wordt enerzijds veroorzaakt door betere contractafspraken met leveranciers en anderzijds door goedkopere individuele vervoersvoorzieningen op de markt waardoor inwoners dergelijke voorzieningen zelf aanschaffen. Ten opzichte van de begroting is er sprake van een voordeel van € 400.000.

Op het collectief vervoer zijn de uitgaven in 2017 fors lager dan begroot, er is sprake van een voordeel van € 725.000. De uitgaven liggen regionaal 14% lager dan 2016, terwijl er sprake is van een regionale toename in het aantal ritten van 3% in 2017 ten opzichte van 2016.

De werkelijke uitgaven voor vergoeding van het eigen risico van de zorgverzekering zijn € 160.000 lager dan geraamd. Vanaf 2018 zal dit voordeel zich niet meer voordoen omdat de beschikbare middelen dan volledig aangewend worden als dekking van de kosten van de collectieve polis zorgverzekering. Op een aantal overige algemene budgetten (o.a. inhuur en advieskosten) is sprake van een voordeel van ongeveer € 250.000.

5. Wmo Beschermd wonen

Het gecontracteerde volume (€ 37 miljoen) voor intramurale ondersteuning vanuit Beschermd

wonen is in 2017 door de aanbieders vrijwel volledig benut. De voorgaande jaren was deze benutting geen 100%; in 2017 is echter extra geld ingezet voor crisisopvang en extra sectorvreemde plekken (plekken bij gecontracteerde zorgaanbieders die van oorsprong geen GGZ- aanbieder zijn). Door tijdelijke frictie als gevolg van leegstand in het kader van in- en uitstroom van cliënten is er onderbesteding van € 200.000, ten opzichte van het totaalvolume van uitgaven een minimale afwijking. De extra middelen uit de Meicirculaire bedroegen bijna € 800.000, deze zijn niet besteed, waardoor het voordeel in totaal € 0,8 miljoen bedraagt.

Net als in 2015 en 2016 zijn de toegekende PGB budgetten van 2017 niet volledig benut (verzilverd). De trend van 75% verzilvering heeft zich in 2017 niet geheel voortgezet. Van de in totaal € 3,06 miljoen is € 2,55 verzilverd. Dat is een percentage van 83%.

In 2017 voor ongeveer € 3,1 miljoen aan PGB's toegekend. De toegekende PGB's zijn, net zoals de afgelopen jaren, niet volledig benut. In werkelijkheid is ruim € 2,7 miljoen besteed. Ten opzichte van de raming van € 2,6 miljoen is er daardoor sprake van een nadeel van € 140.000.

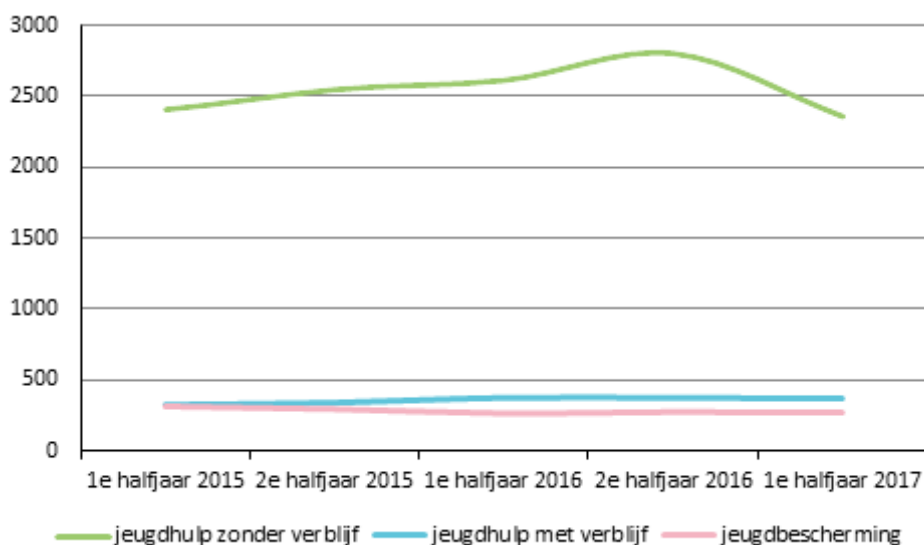
De inning van eigen bijdragen loopt via het CAK. De totale ontvangsten over 2017 bedragen € 3,4 miljoen en zijn daarmee € 1,15 miljoen hoger dan begroot. Dit ligt in lijn met de ontvangsten over de jaren 2015 en 2016.

6. Jeugd

De eindafrekeningen en controleverklaringen van de aanbieders zijn beoordeeld en gecontroleerd. Uit deze eindfacturen blijkt dat de uitgaven voor zorg in natura leiden tot een overschrijding van € 3,8 miljoen. De overschrijding ligt in lijn met de prognose uit de berap (verwachte overschrijding van € 3,6 miljoen) en past ook in het landelijke beeld, waar vrijwel alle gemeenten met (forse) overschrijdingen van het Jeugdbudget te maken hebben. De komende periode worden de eindafrekeningen van de aanbieders nog beter geanalyseerd om inzicht te krijgen in de mogelijke structurele effecten van de overschrijdingen (per aanbieder en op het totaal beschikbare budget). Daarbij wordt ook in beeld gebracht wat de financiële effecten van het landelijke beleid zijn; er is sprake geweest van een forte generieke korting op het Jeugdbudget, bij toenemende uitgaven. Daarover is landelijk discussie gaande met het Rijk.

In 2017 ontvingen 223 cliënten een pgb voor jeugdhulp. Het gaat om een pgb-budget van ruim € 1,5 miljoen. In totaal is daarvan € 1,1 miljoen besteed. Van de 223 budgethouders hebben 30 cliënten tot op heden geen uitgaven gedaan. Ten opzichte van de begroting leidt dit tot een overschrijding van ongeveer € 125.000.

Aantal cliënten met jeugdhulp en -bescherming

7. WSW en re-integratie

De uitgaven voor re-integratie zijn in 2017 lager dan verwacht. Voor een groot aantal re-integratietrajecten is met de contracpartners een 'no cure-no pay'afspraken. Pas nadat klanten langere tijd uit de uitkering zijn, wordt er voor betaald. Aangezien wel veel klanten in een traject zijn geplaatst zal een groot deel van de kosten alsnog in 2018 gemaakt worden en ten laste van 2018 komen. Voor 2017 leidt dit tot een voordeel van € 924.000.

De bijdrage aan Paswerk is conform de begroting 2017 van Paswerk. In de Meicirculaire 2017 zijn aan Haarlem extra middelen voor de WSW toegekend. Dit is het gevolg van de nieuwe afspraken over het vergoeden van de kosten van WSW-ers uit de zogenaamde buitengemeenten. Omdat de rijksvergoeding lager is dan de werkelijke kosten, leidt deze aanpassing tot een (klein) nadeel van in totaal € 91.000 dat vooralsnog ten laste van Haarlem komt.

Voor de Jaarrekening van Paswerk is de verdeling van de totale kosten van Paswerk over de gemeenten opnieuw berekend. Deze herberekening leidt tot een terugbetaling aan Haarlem van € 238.000.

8. Overige afwijkingen

De mutaties in de IU SD (Septemercirculaire 2017) leiden tot een voordeel van € 352.000, zie hierna "ontwikkeling IU SD". Daarnaast is er op een aantal overige posten een voordeel van ongeveer € 0,5 miljoen.

Ontwikkeling integratie-uitkering

Net als in 2015 en 2016 heeft de integratie-uitkering Sociaal Domein ook in 2017 grote schommelingen gekend. Ten opzichte van de stand eind 2016 (Decemercirculaire 2016) is de uitkering eind 2017 (Decemercirculaire 2017) ruim € 3,8 miljoen hoger. Meerjarig is de toename nog groter.

Ontwikkeling IU SD 2017	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Stand decemercirculaire 2016	113.567	113.778	113.883	113.193	113.280	113.280
Stand decemercirculaire 2017	117.424	117.776	117.900	117.569	118.557	118.232
Saldo (- = nadeel)	3.857	3.998	4.017	4.376	5.277	4.952

De mutaties worden met name veroorzaakt door de Meicirculaire 2017. Daarin was er op alle (deel)domeinen sprake van een forse toename van de uitkering, van in totaal ruim € 2,0 miljoen. Dit komt omdat er voor het eerst een prijscompensatie op de uitkering is toegepast. Tegenover de extra inkomsten staan, in de toekomst, ook extra uitgaven. In de contracten die met alle aanbieders zijn afgesloten, is loon- en prijscompensatie opgenomen. Omdat in 2017 geen indexatie is toegepast, is de toename van de uitkering in die zin een autonome meevaller.

De rijksbijdrage voor de WSW werd in 2017 met ruim € 1,5 miljoen verhoogd omdat de financiering van de 'buitengemeenten' door het Rijk is aangepast. In plaats van verrekening van kosten tussen de werkvoorzieningen onderling, loopt de vergoeding nu via de centrumgemeenten (waaronder Haarlem). Tegenover deze extra inkomsten staan dus ook extra uitgaven. De septemercirculaire kende per saldo een toename van € 350.000. De Decemercirculaire 2017 kende geen mutaties voor

het sociaal domein. De toename van de uitkering uit de septembercirculaire is in 2017 nog niet verwerkt en leidt in deze jaarrekening tot een voordeel.

Ontwikkeling reserve sociaal domein

Door alle mutaties in 2017 voor onder meer de versnellers en het resultaat 2017 neemt de reserve Sociaal domein per saldo af met een bedrag van € 7,244 miljoen. Er was rekening gehouden met een afname van € 13,279 miljoen (het saldo van het geraamde tekort 2017 en alle geraamde onttrekkingen in 2017, voor onder meer de versnellers). Per saldo ontstaat hierdoor het volgende beeld van de reserve Sociaal Domein:

Ontwikkeling reserve sociaal domein	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Stand per 1-1	34.370 v	27.126 v	19.061 v	14.430 v	13.503 v	13.061 v
Toevoeging 2017	-					
Onttrekking 2017	-7.244 n					
Onttrekking geraamd (meerjarig) tekort		-1.861 n	-1.104 n	-927 n	-442 n	-442 n
Overige geraamde onttrekkingen		-6.204 n	-3.527 n			
stand op 31-12	27.126 v	19.061 v	14.430 v	13.503 v	13.061 v	12.619 v

Bestemming rekening resultaat

Het rekeningresultaat 2017 bedraagt € 5.407.000.

Budgetten kunnen uitsluitend worden besteed in het jaar waarvoor ze zijn toegekend en waarvan de prestaties ook dat jaar worden verricht. Indien blijkt dat een prestatie niet meer in dat jaar gerealiseerd kan worden, bestaat de mogelijkheid het (restant)budget over te hevelen naar het volgende jaar, waarin de prestatie dan alsnog wordt uitgevoerd. Hiermee wordt voorkomen dat opnieuw budget moet worden aangevraagd. Deze budgetoverheveling valt onder het budgetrecht van de raad en vraagt daarom expliciete besluitvorming.

Budgetoverheveling wordt aan de volgende criteria getoetst:

1. Er is een beleidsinhoudelijke noodzaak (onderbouwing) en er moet samenhang zijn tussen de middelen en werkzaamheden waarvoor overheveling wordt gevraagd.
2. Uitvoering het jaar volgend op het jaar 2017 en past binnen de werkplannen 2018.
3. De dotatie heeft uitsluitend betrekking op incidenteel beschikbaar gestelde budgetten c.q. incidenteel opgehoogde budgetten (deze passen niet altijd in een kalender-jaarschijf). Hiermee wordt voorkomen dat de activiteit niet kan worden voortgezet.
4. Gevraagde budgetoverheveling moet materieel zijn; als ondergrens wordt hiervoor € 50.000 aangehouden.

Onderstaande voorstellen voldoen aan de vier bovengenoemde criteria. Hoewel BUUV formeel niet voldoet aan het criteria 'incidenteel' wordt geadviseerd om deze middelen wel te bestemmen voor 2018. Dit is in lijn met de besluitvorming van andere jaren, de keuze wordt ingegeven door het feit dat het geen Haarlemse middelen betreft.

Bestemmingsvoorstel Jaarrekening 2017

Resultaat		-5.407	v
Voorstellen:			
1. Statushouders	310		
2. Buuv.nl	59		
3. Wijziging organisatie structuur	80		
4. Veiligheid beweegbare bruggen	126		
5. Bijdrage Ymere project Delftlaan Zuid	1.836		
6. Vrijval voorziening RIEC	153		
7. Modernisering parkeren	175		
8. Circulaires (arbeidsparticipatie)	74		
9. Fietsgelden	58		
10. Duurzame Stedelijke Vernieuwing	302		
11. Restant stelpost schuldreductie	932		
		4.105	n
Resterend saldo		-1.302	v

1. In de september- en decembercircularre 2017 is door het Rijk (in totaal) € 310.116 beschikbaar gesteld voor de decentralisatie uitkering verhoogde asielinstroom (statushouders). Deze middelen zijn niet opgenomen in de begroting. Omdat de middelen in 2018 nodig zijn om uitvoering te geven aan het sociaal programma statushouders wordt voorgesteld dit bedrag via een bestemmingsvoorstel in de Jaarrekening 2017 beschikbaar te stellen voor 2018.
2. Haarlem heeft overeenkomsten met gemeenten en welzijnsorganisaties over het gebruik van BUUV NL. Deze partijen betalen een bijdrage dat is gebaseerd op het aantal inwoners. Deze bijdragen zijn bedoeld om de kosten van de landelijke activiteiten te dekken, maar zijn niet gelijkmatig over het kalenderjaar verdeeld. Daarom wordt voorgesteld het restant budget van de landelijke bijdragen te bestemmen voor verplichtingen van BUUV NL in 2018.
3. Bij de Bestuursrapportage 2017 is € 180.000 beschikbaar gesteld voor de wijziging in de organisatiestructuur. Vooruitlopend op de gewijzigde governancestructuur per 1 januari 2018 zijn de kernapplicaties aangepast. Een deel van het project budget is nodig voor lasten die in 2018 vallen, zoals rechtenproblematiek, uitbreiding storage, extra inzet voor kernapplicaties. Verzoek is derhalve de niet aangewende € 80.000 over te hevelen naar 2018.
4. Bij de Voortgangsrapportage 2017 is een bedrag van € 160.000 beschikbaar gesteld voor verbeteringen van de veiligheid van de beweegbare bruggen. Een aantal technische aanpassingen aan onder andere de Langebrug, Gravestenenbrug en uniformiteit in de bediening van alle bruggen kost meer tijd bij de externe partner dan eerder ingeschat. Deze werkzaamheden worden in 2018 uitgevoerd en afgerond.

5. De in 2017 ontvangen bijdrages van Ymere en Pre Wonen voor het gebied Delftwijk dient ter dekking van de uitgaven in 2018 ([2015/394907](#), Afsluiten grondexploitaties Transformatieprojecten). De baten moeten echter in de exploitatie van 2017 verantwoord worden. Voorgesteld wordt om dit bedrag in 2018 te doteren aan de bestemmingsreserve Leefomgeving.
6. Haarlem voert al sinds 2014 het penhouderschap voor de Regionale Informatie en Expertise centrum Noord Holland (RIEC). Uit de regionale gelden van het RIEC is een voorziening gevormd. Deze had als grondslag om het risico af te dekken van de frictiekosten voor Haarlemse collegae die geen werk meer zouden hebben als het RIEC na 2017 niet zou worden gecontinueerd. De subsidie van rijkswege betrof namelijk de periode 2014-2017. Nu het RIEC is gecontinueerd voor de periode 2018-2021 én omdat iedereen in vaste algemene dienst is, is de grondslag van de voorziening komen te vervallen en is de voorziening vrijgevallen in de Haarlemse middelen. De vrijgekomen gelden uit de voorziening (€ 153.219) dienen nu in bestemmingsreserve RIEC te worden gedoteerd. Het zijn en blijven namelijk regionale gelden.
7. De planning van het programma Moderniseren Parkeren is aangepast om alles zorgvuldig uit te voeren. Hierdoor is het onderzoek naar POET (€ 25.000), P+R (€ 35.000) en het invoeren van het voice response systeem voor bezoekersparkeren (€ 115.000) nog niet uitgevoerd. Voor € 175.000 wordt een resultaatbestemming aangevraagd.
8. In de decembercirculaire is een bedrag voor 'arbeidsparticipatie mensen psychische beperking' beschikbaar gesteld van € 74.000. Deze bedragen zullen pas in 2018 tot uitgave leiden.
9. Door de veranderde administratieve regelgeving rondom de BBV is te laat in het jaar bekend geworden dat de coalitieprogramma fiets gelden niet in het project Industriehavenbrug kunnen worden ingezet. Dit is de reden dat het geld in 2017 niet aangewend is. Het verzoek is dit in te kunnen zetten in 2018.
10. In 2017 zijn opbrengsten in het kader van de Duurzame Stedelijke Vernieuwing ontvangen. In de Kadernota 2016 is besloten dat dotatie aan de reserve DSV zou pas na positief een raadsbesluit mag plaatsvinden. Bij de Kadernota 2018 zal dit worden voorgesteld.
11. Van stelpost schuldvermindering ad € 3,1 miljoen is ruim € 2,2 miljoen ingezet via de route van eenmalige afschrijvingen. De € 0,9 miljoen die resteert is via de route van een vrije kasstroom ingezet. Hiermee zijn geheel conform de afspraak de beschikbare middelen ingezet voor de schuldreductie. Voorgesteld wordt het bedrag van € 932.000 conform afspraak beschikbaar te houden voor de schuldvermindering.

Bestemming rekeningresultaat

In het coalitieprogramma is vastgelegd dat 50% van mogelijke rekeningsaldi wordt aangewend voor schuldreductie, mits de ratio weerstandsvermogen ruim voldoende is om tegenvallers te kunnen opvangen. De weerstandsvermogen blijkt hieraan te voldoen volgens paragraaf 3.1

Weerstandsvermogen en risicobeheersing, de Programmabegroting 2017-2021 en de Jaarrekening 2016. De overige 50% kan, conform de afspraken als vastgelegd in het coalitieprogramma, ingezet worden voor het incidenteel verlagen van de bezuinigingsopgave.

Conform de bestendige gedragslijn wordt de bestemming van het rekeningresultaat besproken bij de kadernota. Het college neemt een voorstel in de kadernota op.

1.3 Onderzoeken ingevolge verordening 213a

Zoals door de raad is vastgesteld in de Verordening Gemeentewet art. 213a voert het college jaarlijks 213a-onderzoeken uit. Dit zijn onderzoeken naar de doeltreffendheid en doelmatigheid van het door het college gevoerde beleid.

Het onderzoek naar de doeltreffendheid en doelmatigheid van het gebruik van accommodaties voor jongerenwerk is in december afgerond en besproken met de commissie Samenleving.

Het onderzoek naar de verzakelijking van de subsidiesystematiek heeft vertraging opgelopen. Dit vanwege een verlate aanvang en de extra inspanningen die nodig zijn om het onderzoek te kunnen relateren aan de ontwikkelingen (transformatie) van het sociaal domein. Het onderzoek wordt in de eerste helft van 2018 besproken in de raad.

1.4 Algemene dekkingsmiddelen en onvoorziene uitgaven

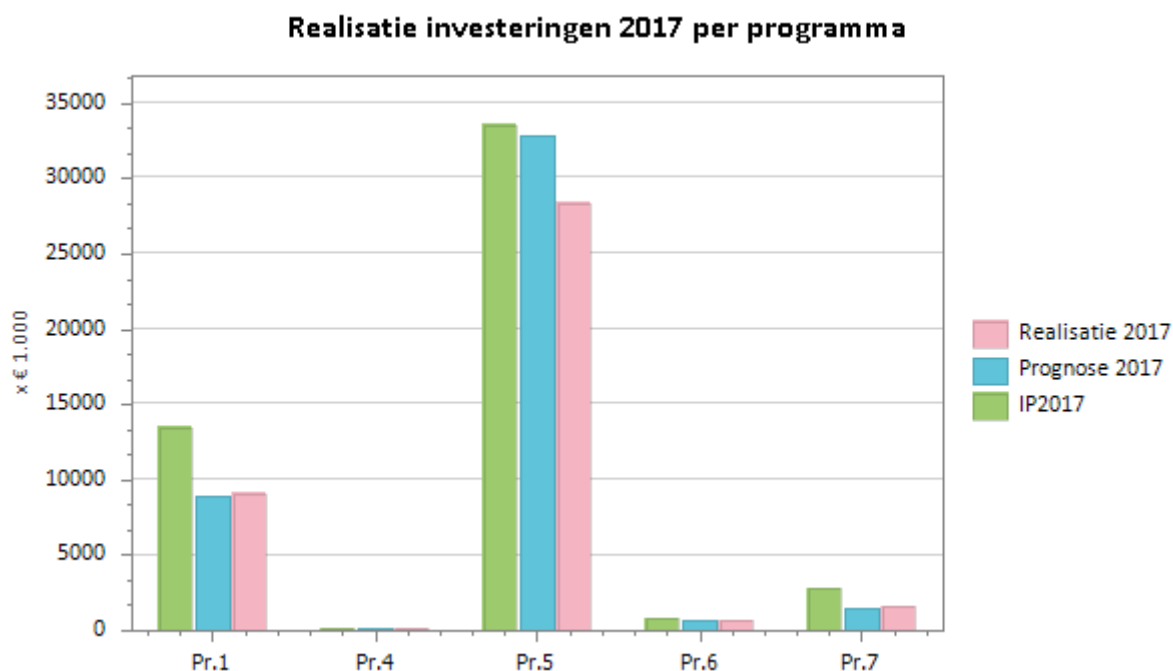
Algemene dekkingsmiddelen zijn gelden die de gemeente vrij kan besteden met inachtneming van wet- en regelgeving. Deze gelden zijn voornamelijk afkomstig uit de algemene uitkering en belastingen. In de tabel hieronder zijn de algemene dekkingsmiddelen en de raming voor onvoorzien uitgaven gespecificeerd.

Algemene dekkingsmiddelen & overige inkomsten			Rekening 2016	Begroting 2017	Rekening 2017
Precariobelasting overig			776	747	788
Beleidsveld	51	Openbare ruimte en mobiliteit	776	747	788
Parkeerbelasting			8.848	8.951	9.209
Beleidsveld	52	Parkeren	8.848	8.951	9.209
Precariobelasting overig			289	459	444
Beleidsveld	63	Openbare orde en veiligheid	289	459	444
BIZ-heffing			295	317	288
Hondenbelasting			531	541	547
OZB niet woningen eigenaren			10.151	10.401	10.248
OZB niet woningen gebruikers			7.152	7.400	7.324
OZB woningen			20.024	20.500	20.833
Precario kabels en leidingen			5.147	5.164	5.147
Precariobelasting overig			569	574	528
Reclamebelasting Binnenstad			502	497	524
Reclamebelasting Cronjéstraat			80	74	77
Roerende woon- en bedrijfsruimtebelasting			61	58	60
Toeristenbelasting			1.243	1.200	1.316
Beleidsveld	71	Lokale belastingen & heffingen	45.755	46.726	46.892
Algemene uitkering			287.368	285.773	285.842
Beleggingen			521	964	981
Financieringsfunctie			9.000	-436	384
Beleidsveld	72	Algemene dekkingsmiddelen	296.889	286.301	287.207
Totaal			352.557	343.184	344.540

1.6 Investerings

Bij de Kadernota 2017 heeft de raad de uitgangspunten voor het Investeringsplan 2017-2022 vastgesteld. Bij de Programmabegroting 2017 is het Investeringsplan 2017-2022 door de raad vastgesteld. In dit jaarverslag wordt verantwoording afgelegd over de realisatie 2017 in relatie tot de jaarschijf en het beschikbare krediet.

Onderstaand een overzicht van de investeringen ten opzichte van de afgegeven prognose en de werkelijke realisatie.

Jaarschijf 2017

De jaarschijf 2017 is bij de kadernota en de programmabegroting geactualiseerd. Na deze actualisaties komt de jaarschijf 2017 uit op € 50,8 miljoen. Eind 2017 is hiervan € 40,3 miljoen gerealiseerd. Dit komt neer op een realisatiepercentage van 79%.

Bij de bestuursrapportage is een prognose van de realisatie van 87% (dit komt neer op circa € 44,1 miljoen) afgegeven. Ten opzichte van de prognose is de realisatie 91%.

Prognose investeringen per programma	IP 2017	Prognose 2017	Realisatie 2017	Verschil	Realisatie t.o.v. jaarschijf	Realisatie t.o.v. prognose bestuurs-rapportage
01. Maatschappelijke participatie	13.489	8.931	9.418	4.071	70%	105%
04. Duurzame Stedelijke Vernieuwing	184	184	145	39	79%	79%
05. Beheer en onderhoud	33.483	32.895	28.215	5.268	84%	86%
06. Burger, bestuur en veiligheid	858	688	667	191	78%	97%
07. Algemene dekkingsmiddelen	2.828	1.398	1.874	954	66%	134%
Eindtotaal	50.842	44.096	40.319	10.523	79%	91%

Beschikbare kredieten

In 2017 is er voor € 91,1 miljoen aan kredieten beschikbaar. Hiervan resteert eind 2017 nog € 24,5 miljoen aan kredieten.

Restant kredieten per programma	Krediet	Uitgaven t/m 31-12-2016	Realisatie 2017	Restant krediet
01. Maatschappelijke participatie	26.519	11.249	9.418	5.852
04. Duurzame Stedelijke Vernieuwing	4.198	3.806	145	247
05. Beheer en onderhoud	56.553	10.752	28.215	17.586
06. Burger, bestuur en veiligheid	1.135	32	667	436
07. Algemene dekkingsmiddelen	3.232	509	1.874	849
Totaal	91.637	26.348	40.319	24.970

De beschikbare kredieten zijn exclusief de geraamde inkomsten die, afhankelijk van hun status, zijn vrijgegeven door college of raad. In bijlage 6.7 van deze jaarrekening is een nadere specificatie hiervan opgenomen. In paragraaf 4.6 Kadernota rechtmatigheid van deze jaarrekening worden eventueel overschrijdingen van kredieten nader toegelicht.

1.7 Interbestuurlijk toezicht

Kader

Op 1 oktober 2012 is de Wet revitalisering generiek toezicht in werking getreden (zie ook de informatienota Interbestuurlijk toezicht [2013/393816](#)). Deze wet vormt de basis voor het nieuwe interbestuurlijk toezicht (IBT): het toezicht van de ene overheid op de andere. Hierdoor komt er een eind aan veel specifieke toezichtbepalingen. Het toezicht wordt eenvoudiger en transparanter.

Uitgangspunt is het vertrouwen in een goede taakuitoefening door de gemeente. Daarbij hoort dat de horizontale verantwoording (college aan raad) en het horizontale toezicht (raad op college) op orde zijn. Het toezicht op de uitvoering van medebewindstaken door het college ligt primair bij de raad. De Haarlemse praktijk is dat de raad de informatie die voor haar sturende en controlerende rol nodig is via de P&C documenten (en parallelle verantwoordingsdocumenten) ontvangt.

Invulling interbestuurlijk toezicht door provincie

Het uitgangspunt is dus dat de raad in eerste instantie toeziet op de uitoefening van medebewindstaken door het college. Daarnaast heeft de provincie Noord-Holland in het kader van het interbestuurlijk toezicht behoefte aan systematische informatievoorziening op een aantal specifieke beleidsterreinen. Het zwaartepunt van het interbestuurlijk toezicht door de provincie ligt bij vier risicovolle taakvelden, namelijk ruimtelijke ordening, omgevingsrecht, externe veiligheid en archiefbeheer (vastgelegd in de provinciale informatieverordening). Hier moet jaarlijks verantwoording over worden afgelegd door het college. Daarnaast heeft het interbestuurlijk toezicht ook betrekking op incidentele onderdelen. De provincie heeft daarin een reactieve houding en treedt alleen op wanneer er aanleiding is op basis van bijvoorbeeld een klacht of een mediabericht. Het stelsel van financieel toezicht wijzigt overigens niet.

Interbestuurlijk toezicht op vergunningverlening

Bovengenoemde proceseisen gelden per 14 april 2016, met de inwerkingtreding van de Wet tot wijziging van de algemene bepalingen omgevingsrecht (verbetering vergunningverlening, toezicht en handhaving), naast toezicht- en handhaving ook voor vergunningverlening. Omdat per 1 juli 2017 de wetgeving hieromtrent nogmaals is gewijzigd, wordt vergunningverlening in 2017 nog niet volledig beoordeeld aan de hand van de zogenaamde BIG-8. Naar alle waarschijnlijkheid zal dit in de beoordeling van 2018 wel worden meegenomen.

Toezichtgebieden

In 2017 is voldaan aan de specifieke informatieplicht richting de provincie. Hieronder wordt verslag gedaan van de bevindingen van de provincie naar aanleiding van de in 2017 toegezonden informatie.

Externe veiligheid

Omdat er in Haarlem geen bedrijven zijn gevestigd met een verhoogd of verzaamd veiligheidsrisico als bedoeld in het Besluit externe veiligheid inrichtingen (Bevi) hoeft hierover in het kader van het IBT niet gerapporteerd te worden. Bedrijven met een verminderd verhoogd risico zijn wel aanwezig, maar nu zich de afgelopen jaren geen gevallen van sanering hebben voorgedaan, bestaat ook op dit punt in het kader van het IBT geen actieve informatieverplichting. De raad wordt wel regulier via het jaarverslag uitvoeringsprogramma Omgevingsdienst IJmond op de inhoud geïnformeerd over externe veiligheid.

Ruimtelijke ordening

De beoordeling van de medebewindstaak Ruimtelijke Ordening (RO) is gericht op de aanwezigheid en actualiteit van bestemmingsplannen en structuurvisies. De provincie concludeerde al in 2015 dat de gemeente een goede structuurvisie heeft en dat alle bestemmingsplannen actueel zijn. Ook in 2017 is de provinciale beoordeling voor de taakuitvoering van de aanwezigheid en actualiteit van ruimtelijke plannen als adequaat gekwalificeerd.

Omgevingsrecht

De provincie heeft de gemeente ten aanzien van de medebewindstaak Vergunningen, Toezicht en Handhaving Omgevingsrecht over 2016/2017 aangegeven dat de gemeente haar taak redelijk adequaat uitvoert. De verbeterpunten worden vooral gezien in het duidelijker beschrijven van de doelen en resultaten van de wettelijke taken op het gebied van RO/BWT. Dit, zodat het voldoen aan de eisen uit de wetgeving beter, herkenbaarder en zichtbaarder in de stukken naar voren komt.

Archiefwet

De naleving van de Archiefwet- en regelgeving in Haarlem in het jaar 2017 is door de provincie als redelijk adequaat gekwalificeerd. De provincie complimenteert de voortgaande verbetering van het archief- en informatiebeheer. Daarnaast benoemt zij nog de volgende overgebleven belangrijke aandachtspunten, waar de gemeente reeds uitvoering aan geeft:

- Het vinden van een oplossing voor de bewerking en overbrenging van het 'hybride' archief (periode 2008 t/m 2017);
- Daar waar nodig uitbouwen en/of verbeteren van het kwaliteitssysteem en van de kernregistratie IPA om de kwaliteit van het informatiebeheer, inclusief het uitvoeren van nieuwe privacywetgeving, continu te monitoren en te verbeteren;
- Het bewerken en overbrengen van de wettelijk nog over te brengen bodem-, hinderwet- en milieudossiers vóór 1 januari 2020.

DEEL 2 PROGRAMMA'S

CLUSTER SOCIAAL

Inleiding en context

Voor gemeenten was 2017 het derde jaar waarin zij verantwoordelijk waren voor de zorg en ondersteuning op het gebied van jeugdhulp, maatschappelijke ondersteuning, beschermd wonen en participatie. Voor Haarlem betekent dit: het bieden van de juiste ondersteuning op het juiste moment voor iedere inwoner die dat nodig heeft. Daarnaast is gewerkt aan de verdere transformatie van het sociaal domein.

Een belangrijk instrument om de veranderopgave te realiseren betreft het verwerven van nieuwe dienstverlening op basis van de transformatiedoelen: het organiseren van zorg en ondersteuning zo dicht mogelijk in de eigen leefomgeving van onze inwoners. Omdat de contracten voor Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo), Jeugd en Participatiewet eindigden per 2018, stond 2017 onder andere in het teken van nieuwe verwervingsrondes.

Voor Jeugd en Wmo is dit gebeurd in de vorm van een regionale aanbestedingsprocedure, een intensief traject waarbij de commissie Samenleving nauw bij betrokken is geweest evenals aanbieders via marktconsultaties. Het programma van eisen is zodanig opgesteld dat er onder andere meer ruimte is schotten tussen Jeugd en Wmo zoveel mogelijk af te breken. Daarnaast zijn vooraf tarieven vastgesteld die recht doen aan de gevraagde kwaliteit van ondersteuning, de geldende CAO-afspraken in de verschillende sectoren en de bedrijfsvoering van aanbieders. De nieuwe contractperiode start per 2018. Ook voor 'opvang wonen en herstel' is in 2017 een aanbesteding gestart met dezelfde voorbereidingen, maar deze gunning vindt pas plaats in 2018.

Voor de Participatiewet is gekozen voor een verwerving re-integratie door middel van co-creatie. Voor specifieke doelgroepen zijn samen met partners in de stad pilots voorbereid voor het ontwikkelen van nieuwe aanpakken voor de doelgroepen ex-gedetineerden en statushouders. De samenwerking met onze publieke partner Pasmach wordt voortgezet voor de doelgroep met een overbrugbare afstand tot de arbeidsmarkt. Aan de hand van een ontwikkelagenda wordt gewerkt aan vernieuwde aanpakken in samenwerking met partners in de stad. Voor schoolverlaters VSO/PRO en MBO1 is de succesvolle sluitende aanpak in samenwerking met de scholen voortgezet.

Voor het sociaal wijkteam stond 2017 in het teken van de implementatie van het raadsbesluit van oktober 2016 over de doorontwikkeling. Zo is de informatie- en adviesfunctie geïntegreerd in het sociaal wijkteam, en is gestart met de toevoeging van deskundigheid en capaciteit op het gebied van GGZ-problematiek. Daarnaast is de samenwerking sociaal wijkteam en CJG versterkt, een project dat naar verwachting medio 2018 wordt afgerond.

Een ander onderdeel van de transformatie betreft de kanteling van individueel geïndiceerde Wmo-voorzieningen naar algemeen toegankelijke voorzieningen in de sociale basis. In 2017 is deze kanteling gerealiseerd voor recreatieve en arbeidsmatige dagbesteding. Hiermee is voor klanten de eigen bijdrageregeling die voor individuele maatwerkvoorzieningen geldt, komen te vervallen. Dat heeft een positief effect gehad op het aantal inwoners dat deelneemt aan dagbesteding, vooral in de GGZ.

Het jaar 2017 stond tot slot ook in het teken van 'versnellers' en beleidsintensivering. College en raad hebben in december 2016 en bij de Kadernota 2017 besloten om beide keren € 2 miljoen beschikbaar te stellen voor specifieke projecten en interventies die de transformatie sociaal domein bevorderen en versnellen. Een belangrijke impuls is bijvoorbeeld gegeven aan het principe 'ken je klant' zoals verwoord in het koersdocument werk en inkomen ([2016/255654](#)). Maar ook voor het voorkomen of verminderen van schuldenproblematiek zijn extra incidentele middelen beschikbaar gekomen.

Onderliggende programma's

Het cluster Sociaal bestaat uit drie programma's:

Programma 1: *Maatschappelijke participatie* gaat over de basisvoorwaarden om mee te kunnen doen in de samenleving, met voor iedereen toegankelijke activiteiten en voorzieningen, met informatie en advies en met lichte vormen van ondersteuning gericht op preventie.

Programma 2: *Ondersteuning en zorg* gaat over maatwerk op het gebied van voorzieningen en zorg, veelal alleen toegankelijk met een beschikking.

Programma 3: *Werk en inkomen* gaat over het tijdelijke financiële vangnet en de toeleiding naar werk en scholing om vanuit eigen kracht zelfredzaam te zijn in de Haarlemse samenleving.

Hoofdkoers

Zorg voor jeugd, onderwijs en sport (programma 1 en 2)

De basisvoorzieningen voor de jeugd zijn, in samenwerking met de organisaties in het onderwijs en in de sport, op orde en gericht op een veilige en gezonde jeugd met gelijke ontwikkelingskansen voor alle kinderen. Voor de jeugd en ouders zijn er voorzieningen, zoals peuterspeelzalen, scholen, jeugdgezondheidszorg, sport- en vrijetijdsvoorzieningen. De (taal)ontwikkeling van peuters en leerlingen via de voor- en vroegschoolse educatie en schakelklassen is versterkt. Er is een taalaanbod voor volwassenen in Haarlem en regio. De aansluiting van onderwijs op de arbeidsmarkt is versterkt door een gerichte toeleiding naar stageplekken, leerwerkplekken of banen. De Internationale School voor leerlingen in de basisschoolleeftijd is gestart. Op basis van de leerlingenprognoses, mede als gevolg van de woonvisie, zijn in samenwerking met de schoolbesturen voor primair en voortgezet onderwijs de extra capaciteit onderwijshuisvesting geïnventariseerd en in scenario's per stadsdeel verwerkt. Er zijn uitgangspunten voor duurzaamheid van schoolgebouwen geformuleerd.

Door de inzet van het sportstimuleringsfonds werden talrijke initiatieven door sportverenigingen in de wijken georganiseerd, is de organisatie van deze verenigingen versterkt en het aantal vrijwilligers en leden vergroot. Ook hebben meer sportverenigingen een maatschappelijke rol in de wijk en in de stad. Zo nemen kwetsbare groepen, zoals voortijdig schoolverlaters en kinderen die opgroeien in armoede, deel aan sportactiviteiten en hebben ouderen met dementie een zinvolle dagbesteding op het sportpark. Mede door de groei van het aantal inwoners in de stad is de benodigde capaciteit binnen- en buitensportaccommodaties in 2017 geïnventariseerd om te kunnen voldoen aan de verwachte sportbehoeften in goed onderhouden sportaccommodaties in de komende tien jaar.

Ouders, jeugd en professionals op school en in de zorg worden ondersteund door de coaches van de Centra voor Jeugd en Gezin (CJG). Dit kan bij lichte opvoed- en opgroei-vragen maar ook bij verwijzingen naar zwaardere vormen van hulp. Vroegtijdige signalering door CJG-coaches werkt preventief, evenals het CJG-aanbod van opvoedingsondersteuning met cursussen voor ouders en trainingen voor jeugdigen zelf. In 2017 is gestart met het beter verbinden van de inzet en expertise van de gespecialiseerde zorginstellingen met het CJG en het lokale veld. Dit maakt het mogelijk om in complexe situaties hulp in het vrijwillig kader te kunnen (blijven) bieden. De inzet van gedragswetenschappers van het CJG als praktijkondersteuner jeugd in huisartsenpraktijken heeft geleid tot minder doorverwijzing naar tweedelijnszorg.

Ondersteuning en zorg tussen jeugdhulp, leerplicht en het passend onderwijs is versterkt. Een

voorbeeld hiervan is 'PeuterPlus', een specialistische voorziening op drie peuterspeelzaallocaties voor peuters die in de reguliere peuterspeelzalen niet tot hun recht komen en die door een pedagogisch medewerker en een jeugdhulpmedewerker begeleid worden. De Gentiaan is een ander voorbeeld. Op deze school is een klas speciaal verbouwd voor kinderen in de basisschoolleeftijd, waarin (één op één) intensieve begeleiding, zorg en onderwijs mogelijk zijn gemaakt waardoor deze kinderen niet langer thuis zitten. Dit is uitgevoerd door het CJG in samenwerking met het Samenwerkingsverband Passend Onderwijs PO.

Algemene en maatwerkvoorzieningen (programma 1 en 2)

De organisaties die actief zijn voor de sociale basis in Haarlem hebben zich ook in 2017 conform de gemaakte (meerjarige) subsidieafspraken ingezet. In 2017 is aanbod toegevoegd op het gebied van recreatieve en arbeidsmatige dagbesteding. Dit om maatwerkvoorzieningen – waar een beschikking van de gemeente voor nodig is – om te zetten naar algemene, vrij toegankelijke voorzieningen ('kanteling'). Om verdere vernieuwing tot stand te brengen zijn via de subsidieregeling innovaties sociaal domein 14 kleinschalige projecten en/of bewonersinitiatieven gehonoreerd. Eind 2017 is ook gestart met een nieuwe uitvoeringsregeling voor kleine eenmalige activiteiten. Er is intensief ingezet op het Jaar van de Ontmoeting, waarbij bewustwording over eenzaamheid centraal stond. Het jaar werd ondersteund met een groot aantal activiteiten voor bewoners, zoals bezoeken aan huis, vouchers voor minima en een magazine Ontmoet. Alle informatie was beschikbaar op de website haarlemontmoet.nl. Voor professionals en vrijwilligers is ingezet op deskundigheidsbevordering en betrokken partijen hebben de coalitie Erbij gevormd.

Percentage (helemaal) mee eens met hier genoemde uitspraken over uw buurt, 2017

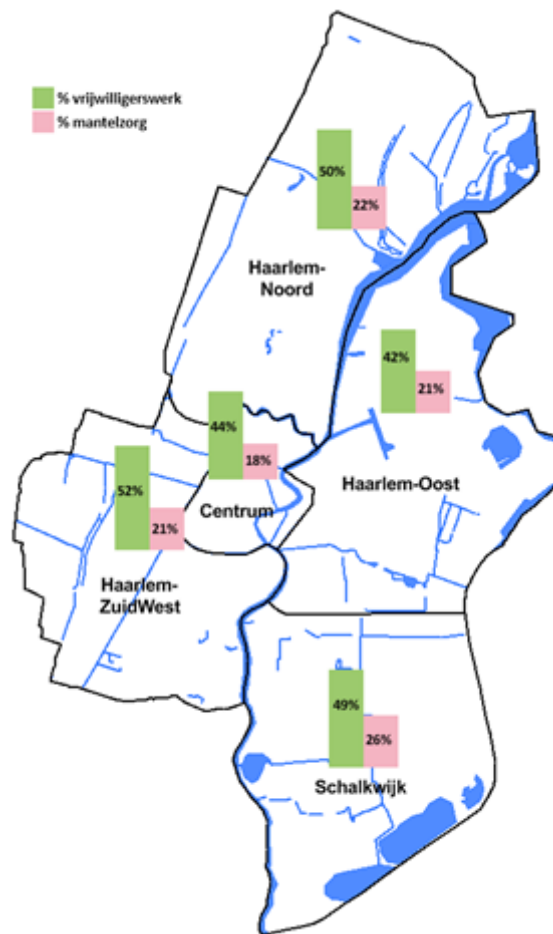
Bron: Omnibusonderzoek.

Ook in 2017 is weer ingezet op het versterken van het vrijwilligerswerk en bewonersinitiatieven. Toch is het percentage Haarlemmers dat aangeeft vrijwilligerswerk te doen in 2017 lager dan in voorgaande jaren. Het feit dat de economie weer is aangetrokken en meer mensen betaald werk hebben (waaronder ouderen, die langer doorwerken) speelt hierbij mee. Er is extra ingezet op het werven en begeleiden van kwetsbare vrijwilligers. De Vrijwilligerscentrale heeft bij deze groep in 2017 een toename gesignaleerd met de wens zich in te willen schrijven voor vrijwilligerswerk. Voor

kwetsbare burgers is echter maatwerk nodig en intensievere begeleiding vanuit de organisaties. Samen met de zorgsector is een project gerealiseerd ter bevordering van de samenwerking tussen zorgprofessionals en vrijwilligers. De Haarlemmers die zich vrijwillig inzetten voor de samenleving zijn gewaardeerd door hen een feest aan te bieden. Bewonersinitiatieven om in groepsverband mee te doen hebben op het BUUV-platform een plek gekregen, een waardevolle aanvulling op de één op één bewonerscontacten.

Het aantal overbelaste mantelzorgers blijft onverminderd hoog, ondanks extra inspanningen zoals uitbreiding van het aantal trainingen, het inzetten van eigen kracht conferenties, uitbreiden van lotgenotengroepen en het vergroten van de zichtbaarheid van Tandem door ondersteuning op locatie aan te bieden. Deze extra inzet is gekozen in overleg met mantelzorgers zelf, maar het heeft helaas nog niet geleid tot een lager percentage overbelaste mantelzorgers. De oorzaak hiervan is onduidelijk.

Percentage Haarlemmers (15 jaar en ouder) dat aangeeft mantelzorg te verlenen en vrijwilligers werk te doen naar gebied in 2017.

Bron: Omnibusonderzoek.

Loket Haarlem en de sociaal wijkteams zijn samen gegaan. Elk van de acht sociaal wijkteams heeft nu inloopsprekuren waar burgers zonder afspraak terecht kunnen met al hun vragen. De herkenbaarheid van de sociaal wijkteams is versterkt door ingebruikname van een eigen beeldmerk. De lancering van een eigen website in maart ondersteunt de vindbaarheid. Ook zijn er publiciteitscampagnes geweest.

Met woningcorporaties zijn een drietal prestatieafspraken gemaakt over:

- een seniorenregeling om het verhuizen naar een passende woning te stimuleren;
- een classificatiesysteem voor seniorenwoningen;
- zelfstandig wonen met een maatwerkvoorziening.

Daarnaast is een wooninformatiemarkt georganiseerd en is nieuw voorlichtingsmateriaal beschikbaar gekomen. Verder is een blijversregeling (een lening voor woningaanpassingen) ingesteld en is een pilot voorbereid om zorg op afstand mogelijk te maken (Compaan).

Afgelopen jaar is een start gemaakt met een preventie-offensief op het gebied van opvang, wonen en herstel. Zo is het vroegsignaleringsoverleg tussen de GGD, de politie en zorgpartijen structureel gemaakt, is ingezet op het verder versterken van bemoeizorg en is de Herstelacademie met subsidie

ondersteund. Bij de Brede Centrale Toegang is een medewerker van werk en inkomen van de gemeente aan het team toegevoegd, zodat praktische en financiële zaken sneller in gang kunnen worden gezet.

De aanbesteding Opvang, wonen en herstel is gepubliceerd in november 2017. De aanbesteding geeft invulling aan de ambitie dat elke cliënt een hersteltraject op maat krijgt, waardoor het zelfstandig thuis wonen eerder mogelijk wordt. Deze aanbesteding is tot stand gekomen na een intensief traject met verschillende partners. Alle OGGZ cliënten in de opvang krijgen een traject.

Het aantal bedden voor maatschappelijke opvang is in 2017 stabiel gebleven, met uitzondering van tijdelijke ophoging na afloop van, en vooruitlopend op de winteropvangperiode. Het kost meer tijd om intramurale voorzieningen af te bouwen en mensen met psychische kwetsbaarheid zelfstandig te laten wonen. Daarvoor zijn verschillende redenen:

- er is nog steeds een wachtlijst voor wonen in een beschermde omgeving;
- de Haarlemse markt voor betaalbare woningen is nog steeds krap;
- het omzetten van intramurale voorzieningen naar zelfstandige woningen is een complex en daardoor tijdrovend proces.

In 2017 zijn 82 cliënten uit een opvang of intramurale voorziening verhuist naar een contingentenwoning. Dat is een verdubbeling van het aantal geplaatste cliënten in 2016. De contingentenregeling is door de corporaties in 2017 (tijdelijk) opgehoogd van 62 beschikbare woningen naar 80 per jaar. Voor al deze cliënten zijn er afspraken gemaakt over de benodigde ondersteuning en begeleiding.

In navolging van het rapport van de Nationale Ombudsman over de vrouwenopvang is extra aandacht besteed aan onder andere inkomsten en schulden van gezinnen in de opvang. De vrouwenopvang in Heemskerk is halverwege dit jaar gesloten. Opvang wordt op andere locaties geboden.

Statushouders doen mee, integreren en leren de weg kennen, veel initiatieven in de stad dragen hier aan bij. Ze nemen deel aan een inburgeringstraject en maken actief gebruik van de voorzieningen in de stad. Initiatieven om de gezondheid te stimuleren en statushouders te activeren zijn effectief gebleken. Meer statushouders participeren of richten zich op arbeidsmarkt of onderwijs.

Werk en inkomen (programma 3)

De gemeente Haarlem ondersteunt inwoners op het gebied van werk, inkomen en schulden als ze dat op eigen kracht onvoldoende kunnen. De gemeente biedt een breed palet van dienstverlening aan alle doelgroepen van de Participatiewet en laat zoveel mogelijk mensen participeren in de samenleving.

De gemeente Haarlem biedt dienstverlening voor alle werkzoekenden van de Participatiewet en richt zich niet alleen op de doelgroep die direct bemiddeld kan worden naar werk maar pleegt ook inzet om mensen met een grote afstand tot de arbeidsmarkt zodat zij participeren door betaald werk, vrijwilligerswerk of arbeidsmatige dagbesteding.

Met het Koersdocument werk en inkomen ([2016/255655](#)) heeft het college gekozen voor een andere aanpak voor de uitvoering van de Participatiewet. Aandacht voor alle klanten staat centraal, net als het meer benutten van kansen in de stad en het betrekken van de partners bij de participatie van onze bijstandsgerechtigden. De gemeente levert maatwerk voor inwoners met een bijstandsuitkering en werkt samen met re-integratiepartners, werkgevers en maatschappelijke partners. Om deze nieuwe koers te realiseren heeft het college in 2017 de nota 'Naar een effectief

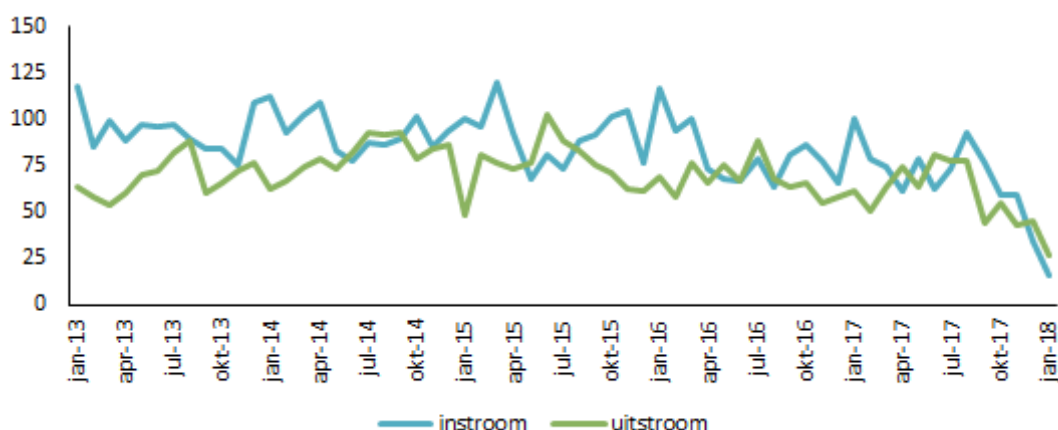
ondersteuningsaanbod voor werkzoekenden' vastgesteld ([2017/261113](#)). In deze nota worden keuzes gemaakt met betrekking tot de voorzieningen re-integratie voor alle doelgroepen. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen werkzoekenden zonder afstand tot de arbeidsmarkt, werkzoekenden met een overbrugbare afstand en werkzoekenden met een onoverbrugbare afstand tot de arbeidsmarkt. In 2017 is een eerste verkenning gedaan naar de mogelijkheid van een participatiebedrijf met een breed aanbod van dienstverlening voor de doelgroep werkzoekenden met een overbrugbare afstand tot de arbeidsmarkt en is besloten in 2018 vervolgonderzoek te doen. In 2017 is ruimte gegeven aan initiatieven in de stad zoals sociale ondernemingen en sociale coöperaties zodat werkzoekenden ook daar aan de slag kunnen.

Het aantal uitkeringsgerechtigden in Haarlem is in 2017 wederom toegenomen. Dit lag in de lijn van de verwachtingen en is het gevolg van nieuwe instroom in de Participatiewet van statushouders en van mensen met een arbeidsbeperking die voorheen een beroep konden doen op de Wajong of de WSW. Daarnaast leidt het verkorten van de WW-duur van drie naar twee jaar en de verhoging van de AOW-leeftijd tot meer instroom van mensen in de Participatiewet. Het effect van de aantrekkende economie was in 2017 voor de Participatiewet nog niet voldoende merkbaar. De competenties, kennis en kunde van werkzoekenden in de bijstand sluit niet altijd voldoende aan bij de behoefte van de arbeidsmarkt. De gemeente Haarlem heeft in 2017 geïnvesteerd in het werkfit maken van de werkzoekenden en biedt intensieve ondersteuning bij de bemiddeling naar werk.

In aantallen is de ontwikkeling van het bijstandsbestand in Haarlem als volgt. Eind december 2016 was de omvang van het bestand 3.702 cliënten, eind december 2017 3.813, een toename van 111 cliënten. Ter vergelijking, de bestandstoename 2015 was 174 cliënten, in 2016 167 cliënten. De groei van het bestand neemt af, ondanks de autonome instroom van statushouders in de afgelopen jaren. Vanaf december 2017 is het bestand stabiel gebleven, een ontwikkeling die zich in 2018 lijkt voort te zetten. Voor wat betreft de raming van de uitgaven, wordt ook uitgegaan van een stabiel bestand (geen groei).

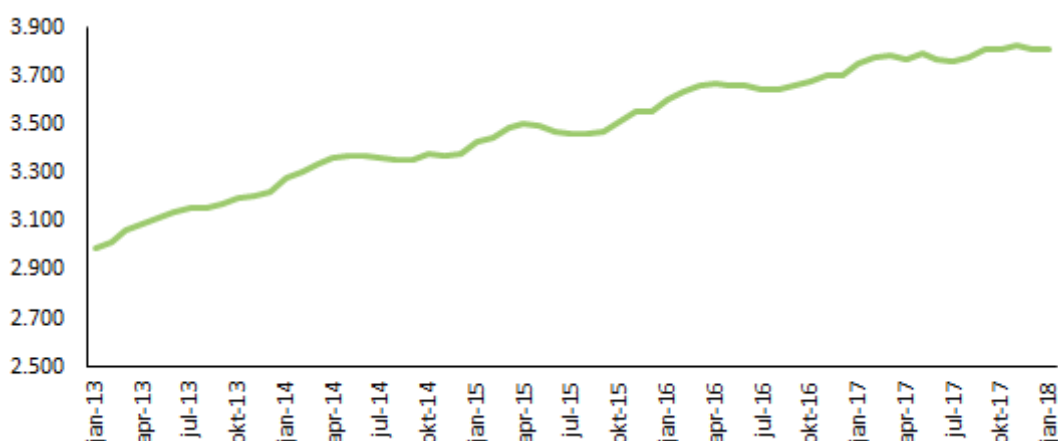
Ten opzichte van het landelijke beeld (CBS rapportage februari 2018, [link](#)) waarin landelijk sprake is van een daling van 3.500 personen met een uitkering (op een totaal van 461.000; een daling < 1%), lijkt Haarlem dus af te wijken. Gelet op de procentueel kleine daling van het landelijke bestand en het feit dat er in 20 van de 35 arbeidsmarktregio's in Nederland, eind september 2017 nog steeds sprake is geweest van een bestandsstijging, is het te vroeg om conclusies te verbinden aan de prestaties van Haarlem ten opzichte van het landelijke beeld. Als de ontwikkeling die zich in Haarlem nu ingezet lijkt te hebben zich doorzet, lijkt Haarlem wat achter te lopen op het landelijke beeld; een beeld dat zich de afgelopen jaren (zowel bij de groei als de krimp van het bestand) wel vaker heeft voorgedaan.

Ontwikkeling in- en uitstroom uitkeringen¹ in Haarlem, 2013-2018

Bron: Gemeentelijke registratie.¹ Participatiewet en IOAW/IAOZ

Ontwikkeling aantal uitkeringen¹ in Haarlem, jan.2013- jan.2018

Bron: Gemeentelijke registratie.¹ Participatiewet en IOAW/IAOZ

De belangrijkste regionale opgave is werkzoekenden in de regio ondersteunen bij hun re-integratie en zo snel mogelijk bemiddelen naar werk. Om dit te bereiken wordt de samenwerking in de arbeidsmarktregio Zuid-Kennemerland en IJmond op het Werkplein en het Werkgeversservicepunt verstevigd. Het Werkgeversservicepunt investeert in het verbeteren van de dienstverlening voor werkgevers. De regionale arbeidsmarkt van Zuid-Kennemerland en IJmond is in kaart gebracht door het uitvoeren van een regionale arbeidsmarktanalyse. In het Regionaal Werkbedrijf spannen Haarlem en de regiogemeenten, het UWV, werkgevers en werknemers zich in om zoveel mogelijk garantiebannen te creëren voor mensen met een arbeidsbeperking. In 2017 is het regionale actieplan jeugdwerkloosheid 2015-2017 afgerond. Jonge werkzoekenden zijn geplaatst bij werkgevers door middel van het inzetten van subsidievouchers, zijn gestart met een vervolgopleiding of hebben een door de branche erkend ervaringscertificaat behaald. Het actieplan jeugdwerkloosheid is regionaal uitgevoerd met Haarlem als centrumgemeente in samenwerking met de regiogemeenten, het regionale leerplein, het UWV en het Werkgeversservicepunt.

In 2017 is in verband met het stopzetten van de instroom in de sociale werkvoorziening, het aantal medewerkers in de sociale werkvoorziening weer verder afgenomen. Daardoor is er sprake van overcapaciteit in het gebouw op de locatie Cruquius. Voor de korte termijn (tot 5 jaar) heeft het bestuur van Paswerk besloten dat de ruimte zo optimaal mogelijk moet worden gebruikt door het verhuren van de niet benodigde vierkante meters aan derden

De gemeente Haarlem heeft zich in 2017 verder ingezet om de regelingen voor mensen met een minimum inkomen te verbeteren en de doelgroep beter te bereiken. Er is een forse en dus succesvolle toename van het aantal verstrekte HaarlemPassen, het gebruik van het Jeugdsport- en Jeugdcultuurfonds, de minimaregelingen en de bijzondere bijstand. In 2017 is besloten om met ingang van 2018 een zorgpolis voor Haarlemmers met een minimuminkomen aan te bieden waarbij het eigen risico volledig is meeverzekerd en de eigen bijdrage WMO vergoed wordt.

Het vastgestelde beleidsplan 'Stevig op eigen benen' 2016-2019, ([2016/191640](#)) bevat beleid voor de aanpak voor schuldenproblematiek maar geeft ook aan hoe de gemeente samen met de partners in de stad de hulp wil organiseren en samenwerking zoekt bij het vinden van oplossingen voor Haarlemmers met financiële problemen. De schulddienstverlening is voor alle Haarlemmers toegankelijk. Haarlem doet dit door naast de reguliere schuldsanering een bredere dienstverlening aan te bieden. Haarlem biedt innovatieve schuldhulpverlening, een aanpak voor schuldenproblematiek voor jongeren, het (door)ontwikkelen van budgetcoaching, inzet op preventie en het vergroten van kennis over schulddienstverlening binnen de sociale wijkteams en de partners in de stad.

Ons sociaal zekerheidsstelsel is gebaseerd op solidariteit. Om dit stelsel in stand te houden is blijvend draagvlak in de samenleving nodig. Toezicht op naleving van de Participatiewet is dan ook belangrijk. Met de beleidsnota 'Handhaven met zorg' ([2017/294348](#)) willen de gemeente misbruik en het oneigenlijk gebruik van voorzieningen en het niet nakomen van verplichtingen minimaliseren. Het regelmaat zien en spreken van de klant speelt daarbij een belangrijke rol. Enerzijds kan dit oneigenlijk gebruik voorkomen door goede communicatie met de klant en anderzijds wordt misbruik sneller gesignaleerd waardoor de nadelige gevolgen voor zowel klant als gemeente beperkt kunnen blijven.

Programma 1 Maatschappelijke participatie

Commissie

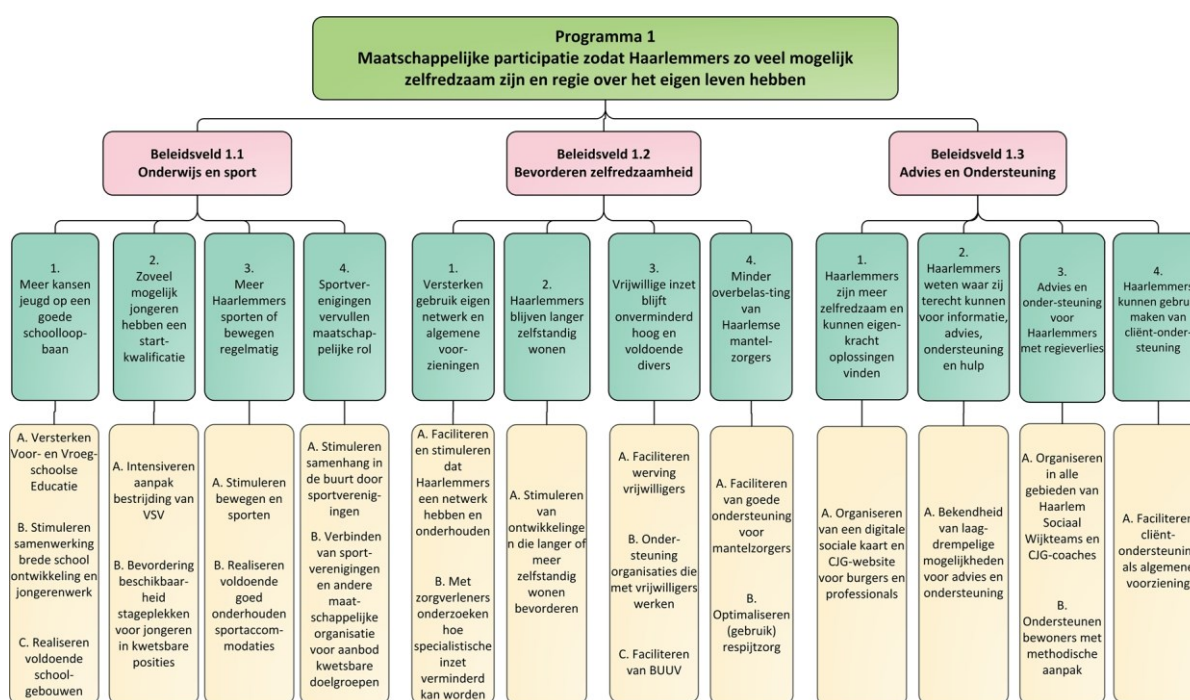
Samenleving

(Coördinerende) Portefeuilles

Wmo en welzijn, Volksgezondheid, Jeugd,
Onderwijs, Sport, coördinatie sociaal domein

Afdeling(en)

Stadszaken

Realisatie programmadoelstelling (missie)

De gemeente stimuleert dat zoveel mogelijk Haarlemmers zelfredzaam zijn en regie over hun eigen leven hebben. Daarvoor is een goede sociale basis nodig met aandacht voor welzijn, onderwijs, sport en gezondheid. Hiernaast is er advies en ondersteuning als daar behoefte aan is. De gemeente wil positief bijdragen aan de mate waarin elke Haarlemmer, ongeacht beperking of kwetsbaarheid, meetelt en mee kan doen en de inzet van (zwaardere) zorg voorkomen.

De basisinfrastructuur van het sociaal domein is in 2017 in stand gehouden. De rol van de organisaties in de sociale basis is versterkt door de kanteling in de specialistische inzet naar de basisinfrastructuur. Haarlemmers voelden zich ten opzichte van 2016 weer iets zelfredzamer en minder eenzamer. Het aantal overbelaste mantelzorgers blijft echter aandacht vragen.

Beleidsvelden

Beleidsveld 1.1 Onderwijs en sport

Meer kansen jeugd op een goede schoolloopbaan

Wat hebben we bereikt?

<i>Wat hebben we bereikt?</i> In 2017 was er sprake van een breed kwalitatief hoogwaardig aanbod van voor- en vroegschoolse educatie (VVE) op de peuterspeelzaal en basisschool. Dit biedt alle VVE-geïndiceerde kinderen een goede start en gelijke kansen. Er was (extra) intensief taalonderwijs voor leerlingen met een risico op een onderwijsachterstand. De schakelklassen, de regionale Internationale Taalklas (ITK) voor anderstalige basisleerlingen, de Internationale Schakelklas voor scholieren van het voortgezet onderwijs (ISK), verlengde schooldagen en de zomerschool verzorgden dit. Jongeren in kwetsbare posities zonder startkwalificatie (minimaal Havo of MBO niveau 2 diploma) zijn begeleid en herplaatst naar een opleiding of leer-werktraject. Het Jaarlijks Plan Onderwijshuisvesting, onderdeel van het Strategisch Huisvestingsplan Onderwijs (SHO) is uitgevoerd (2016/463178).	
---	---

Wat hebben we ervoor gedaan?

A. Versterken Voor- en Vroegschoolse Educatie.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> Voor ieder kind met een VVE-indicatie is een aanbod van voorschoolse educatie op een peuterspeelzaal of kinderdagverblijf van tien uur per week beschikbaar. VVE-peuterspeelzalen (voorschoolse educatie) en scholen vormen samen een koppel. Er vindt afstemming en samenwerking plaats met betrekking tot de doorgaande leerlijn, ouderbetrokkenheid en de (warme) overdracht. Dit aanbod voldoet aan de wettelijke en Haarlemse kwaliteitseisen. Op 31 december 2017 en 69% (662 peuters) van de VVE-geïndiceerde peuters deel aan het VVE-traject. Van de 31% (297 kinderen) die niet deelnamen aan VVE, maakte 48,5% (144 peuters) gebruik van reguliere peuterspeelzalen en/of kinderdagopvang. Bij 45,7% (136 peuters) is de toeleiding opnieuw gestart, bijvoorbeeld omdat de aanbieder geen contact met de ouder kon leggen. Zo'n 1,8% (17 peuters) maakte geen gebruik van VVE of een voorschoolse voorziening. Ouders kozen bijvoorbeeld bewust niet voor VVE of een andere vorm van (informele) opvang. Op 19 basisscholen werd in groep 1 en 2 vroegschoolse educatie aangeboden. Daarnaast zijn er twaalf schakelklassen, zes verlengde schooldagen en een	

zomerschool van twee weken uitgevoerd. Tot slot is ook in 2017 uitvoering gegeven aan de Internationale Taalklas (ITK) als regionale voorziening voor nieuwkomers.	
B. Stimuleren samenwerking brede school ontwikkeling en jongerenwerk.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> De gemeente stimuleert de brede school ontwikkeling vanuit het School in de Wijk Fonds met acht projecten voor een driejarige periode (2016-2018) verspreid over de gehele stad. School in de Wijk is hierbij gedefinieerd als een netwerk met daarin de school als centrum. In brede samenwerking met partners in de wijk zoals het jongerenwerk en het samenwerkingsverband jeugd worden activiteiten tijdens en na schooltijd georganiseerd. Activiteiten zijn gericht op de sociaal- emotionele en fysieke ontwikkeling van de basisschoolleerlingen en ook op verbetering van de sociale cohesie en leefbaarheid in de wijk. De activiteiten waren divers van aard: toneel & expressie, muziek, gezonde levensstijl, gedrag- opvoedingsondersteuning gebaseerd op een pedagogische visie. Zo draaide het programma van het MuziekLab en het Wereldtheater in verschillende stadsdelen. Ook werden projecten uitgevoerd ter verbetering van sociale vaardigheden en gezondheidsbevordering van de kinderen, zoals kookclubs en sportactiviteiten in samenwerking met de buurt- en sportcoach.	
C. Realiseren voldoende schoolgebouwen.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> Het jaarlijks plan onderwijshuisvesting, dat onderdeel is van het Strategisch huisvestingsplan onderwijs, is uitgevoerd. De Internationale school voor primair onderwijs is gehuisvest en in het najaar officieel geopend. De Schelp en het ECL hebben hun gerenoveerde schoolgebouw in gebruik genomen. De basisscholen Liduinaschool en Hannie Schaft hebben meer capaciteit door interne aanpassingen gekregen. De capaciteit in Haarlem Noord is vergroot door het gereed maken van Louis Couperusstraat 2 voor de Verbeelding. Ook is tijdelijke huisvesting gerealiseerd voor het Schoter en de Koningin Emmaschool en de Dr. H. Bavinckschool (op één locatie). Daarnaast is de voorbereiding gestart voor meerdere renovatie- en uitbreidingsprojecten. De projecten betreffen de uitbreiding van het schoolgebouw de Molenwiek Dalton, het geschikt maken van de Argonauten voor het basisonderwijs, de nieuwbouw en renovatie van de Rudolf Steiner basisschool en het Rudolf Steiner College. Ook is een start gemaakt met het renoveren van schoolgebouw Cruquiusstraat 2. Hiermee zijn meer projecten gerealiseerd dan aanvankelijk was gepland, omdat een aantal projecten in 2016 is gestart en in 2017 is afgerond. Op basis van de leerlingenprognoses, mede als gevolg van de woonvisie, is in samenwerking met de schoolbesturen voor primair en voortgezet onderwijs de benodigde extra capaciteit onderwijshuisvesting geïnventariseerd en in scenario's per stadsdeel in het Strategisch Huisvestingsplan Onderwijs (SHO) 2018 – 2022 . Uitgangspunten voor duurzame schoolgebouwen zijn geformuleerd in een kwaliteitskader. Voor Integrale Kind Centra (IKC) is een eerste aanzet gedaan tot het uitwerken van een visie als onderdeel van het SHO.	

Prestatie-indicator	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarde	Realisatie	Bron
			2017	2017	
c. Aantal (ver)nieuwbouw en uitbreidingen onderwijs-huisvesting vanwege het groeiend leerlingenaantal	6 (2009)	4 (2012)	2	5	Gemeentelijke registratie, Strategisch Huisvestingsplan Onderwijs (SHO)/ Jaarplan Onderwijshuisvesting
		4 (2013)			
		4 (2014)			
		3 (2015)			
		3 (2016)			

Zo veel mogelijk jongeren hebben een startkwalificatie

Wat hebben we bereikt?

<i>Wat hebben we bereikt?</i> Jongeren die het onderwijs zonder startkwalificatie (minimaal havo of mbo niveau 2 diploma) verlieten, zijn intensiever begeleid. Jongeren zijn ook herplaatst naar een opleiding of leer-werktraject. Er is extra aandacht voor jongeren in kwetsbare posities, zoals jongeren op niveau van praktijk-, speciaal onderwijs en mbo1-niveau en jongeren die al een langere periode voortijdig schoolverlater zijn. 152 jongeren zijn in samenwerking met en door de re-integratiepartners begeleid naar werk, 163 naar scholings- en leer-werktrajecten en 34 jongeren naar opvangvoorzieningen zoals dagbestedingstrajecten. Deze aanpak wordt in opdracht van het bestuur van de Gemeenschappelijke Regeling Schoolverzuim en Voortijdig Schoolverlaters gerealiseerd.	
--	--

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarde	Realisatie	Bron
			2017	2017	
Voortijdige schoolverlaters:	5,0% (2007)	4,6% (2012)	1,90%	1,9% ¹	Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO)
Het percentage van het totaal aantal leerlingen (12-23 jaar) dat voortijdig, dat wil zeggen zonder startkwalificatie, het VO- en MBO-onderwijs verlaat		2,7% (2013)			
		2,1% (2014)			
		2,1% (2015)			
		-- (2016)			
Absoluut verzuim:	0,38 (2014)	0,65 (2015)	0,14	0,1	Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO)
Het aantal leerplichtigen dat niet staat ingeschreven op een school, per 1.000 leerlingen		0,14 (2016)			
Relatief verzuim:	29 (2014)	25 (2015)	22	20	Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO)
Het aantal leerplichtigen dat wel staat ingeschreven op een school, maar ongeoorloofd afwezig is, per 1.000 leerlingen		22 (2016)			
Het percentage achterstands leerlingen (4-12 jaar) in het primair onderwijs dat kans heeft op een leerachterstand	25,44 (2005)	12,72% (2011)	-2	-2	Verwey Jonker Instituut Kinderen in Tel
		12,33% (2012)			

¹ De definitieve cijfers over het schooljaar 2016-2017 zijn door het Ministerie van OCW nog niet gepubliceerd. De voorlopige cijfers over het schooljaar 2017-2018 worden rond 1 maart van het 1 maart van het kalenderjaar volgend op het schooljaar bekend gemaakt. De genoemde gegevens zijn gebaseerd op Centraal Meld- en sRMC en Leerplein (CAREL).

² Het Verwey Jonker Instituut publiceerde deze gegevens in 'Kinderen in Tel'. Deze gegevens worden niet meer in Kinderen in Tel gemeten. Cijfers zijn tot en met 2012 beschikbaar.

Wat hebben we ervoor gedaan?

A. Intensiveren aanpak bestrijding van VSV.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> Het Meerjarenbeleidsplan Bestrijding voortijdig schoolverlaten (VSV) 2014 tot en met 2018 (2015/0321777) en de vervolgaanpak 2016-2017 zijn uitgevoerd. Dit was op basis van een samenwerkingsovereenkomst met alle betrokken schoolbesturen van het voortgezet onderwijs en Middelbaar Beroepsonderwijs (MBO) in Haarlem en de regio. Haarlem en de regio Kennemerland hebben een iets hoger gemiddeld VSV- percentage van 1,9 % in vergelijking tot het landelijk gemiddelde van 1,7%. Er zijn in Haarlem 233 nieuwe voortijdig schoolverlaters. Hiervan zijn 61 VSV- jongeren zonder	

startkwalificatie van voortgezet onderwijs en 172 VSV-jongeren die geen mbo-diploma hebben behaald. Er is sprake van een zekere stabilisatie van het aantal jongeren zonder een startkwalificatie. In totaal hebben 511 jongeren geen startkwalificatie in het schooljaar 2015-2016 in Haarlem behaald. Dit zijn 15 voortijdig schoolverlaters minder dan in het schooljaar hiervoor. Er worden diverse maatregelen, zoals heroriëntatie en trajectcoaches ingezet. Voor de jongeren in kwetsbare posities op praktijkscholen, scholen voor voortgezet speciaal onderwijs, middelbaar beroepsonderwijs (mbo) niveau 1 en voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs (vmbo) zijn passende trajecten ontstaan. Deze trajecten zijn door de ketenpartners, zoals het onderwijs, het Leerplein, re-integratie en dagbesteding afgesproken (Jaarverslag Leerplein 2016-2017 (2017/495218)). Tot slot is ook uitvoering gegeven aan de Internationale Schakelklas (ISK) als regionale voorziening voor nieuwkomers. Er is extra geïnvesteerd in de aanpak van verzuim- en thuiszitters door het inzetten van meer formatie en samenwerking op basis van een gezamenlijk protocol met scholen en andere ketenpartners in de hulpverlening. Deze aanpak heeft geleid tot een daling van het totale verzuimcijfer, namelijk 1.545 meldingen van ongeoorloofd verzuim in het schooljaar 2016-2017 ten opzichte van totaal 1.739 meldingen over het schooljaar 2015-2016. Voor Haarlem is het aantal totale verzuimmeldingen over schooljaar 2016-2017 gedaald naar 855 ten opzichte van 1.023 in het schooljaar daarvoor. <i>Wat hebben we niet gedaan?</i> Er wordt met schoolbesturen en samenwerkingsverbanden passend onderwijs primair en voortgezet onderwijs nader geanalyseerd op welke wijze het aantal voortijdig schoolverlaters nog meer verminderd kan worden. Ook wordt op basis van de bevindingen van de uitvoering van de uitstroomtafels onderzocht hoe hiaten in het scholings- en leerwerk-aanbod kunnen worden geregeld.	
B. Bevordering beschikbaarheid stageplekken voor jongeren in kwetsbare posities. <i>Wat hebben we gedaan?</i> Om jongeren in het middelbaar beroepsonderwijs (mbo) die dreigden uit te vallen naar een stageplek, leerwerkplek of arbeidscontract te begeleiden zijn extra jobcoaches aangesteld. Er zijn regionaal 88 plaatsingen uitgevoerd. Hierbij is in 2017 intensief samengewerkt met leren en werken/UWV, het Werkgeversservicepunt en het Stagebureau. Het Stagebureau bemiddelt voor jongeren met en zonder startkwalificatie naar een stageplaats bij werkgevers. Het Stagebureau heeft 35 stageplekken voor jongeren zonder startkwalificatie gerealiseerd, zodat de jongeren hun opleiding kunnen afmaken en meer kans hebben op een baan.	

Prestatie-indicator	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarde	Realisatie	Bron
			2017	2017	
b. Het aantal stageplekken ter versterking aansluiting onderwijsarbeidsmarkt	30 (2011-2012)	40 (2012-2013)	90	88	Regionale registratie CAREL
		60 (2013-2014)			
		70 (2014-2015)			
		80 (2015-2016)			

Meer Haarlemmers sporten of bewegen regelmatig

Wat hebben we bereikt?

Wat hebben we bereikt?

Er is meer gebruik gemaakt van het sportstimuleringsaanbod voor de jeugd en ouderen, sportactiviteiten in het sociaal domein en de sport- en bewegingsactiviteiten van het sportstimuleringsfonds.

Het sportaanbod voor de jeugd is gecontinueerd. Door sportaanbod tijdens en na schooltijd, zoals schoolsporttoernooien, zwem-gymlessen en op pleinen kwam de jeugd in beweging voor een gezonde leefstijl. De jeugd maakte wederom kennis met allerlei sporten en kon zich vervolgens aanmelden om lid te worden van een sportvereniging van hun keuze.

Met het Sportfonds 50+ gingen meer HaarlemPashouders met korting sporten na het volgen van kennismakingslessen. Voor mensen met een beperking zijn sport- en beweegactiviteiten gestart.

Door de inzet van het sportstimuleringsfonds werden extra initiatieven door sportverenigingen in de wijken georganiseerd, is het kader van deze verenigingen versterkt en geven verenigingen aan dat het aantal vrijwilligers en leden is vergroot.

Mede door de groei van het aantal inwoners in de stad heeft een inventarisatie de verwachte sportbehoeften in relatie tot de huidige capaciteit binnen- en buitensportaccommodaties in beeld gebracht, waardoor maatregelen voor de benodigde capaciteit genomen kunnen worden.

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarde	Realisatie	Bron
			2017	2017	
Het percentage Haarlemmers dat aan de Nederlandse norm gezond bewegen voldoet:					
Kinderen (4-11 jaar) ¹	96% (2014)	96% (2014)	-	- ²	Kindermonitor GGD Kennemerland (vierjaarlijks)
Scholieren (2 ^e en 4 ^e klas voortgezet onderwijs)	61% (2009)	65% (2013)	65%	- ³	Jeugdmonitor Emovo GGD Kennemerland (vierjaarlijks)
Volwassenen (19-65 jaar) 1	65% (2012)	65% (2016)	-	- ³	Gezondheids-monitor GGD Kennemerland
Ouderen (>65 jaar) ¹	70% (2012)	73% (2016)	-	- ⁴	Gezondheids-monitor GGD Kennemerland
Het percentage inwoners dat niet sport ten opzichte van het totaal aantal inwoners	40% (2012)	42,5% (2016) ²	49%	- ⁵	Gezondheidsmonitor volwassenen

¹ Kinderen: tenminste 3 uur per week bewegen als totaal van buiten spelen, lopen/fietsen naar en van school, schoolsport of sporten bij een sportvereniging. Ouderen: tenminste 30 minuten gedurende minimaal 5 dagen per week met leeftijd specifieke intensiteit.

² Deze gegevens worden elke vier jaar gemeten. Deze meting wordt in 2018 weer gedaan.

³ De effectindicator van 2013 (% scholieren dat gemiddeld minimaal 1 uur per dag beweegt) wordt niet meer gemeten in de Jeugdmonitor Emovo GGD. Daarom is deze effectindicator per 2016 aangepast naar een indicator die wel onderzocht wordt in deze Jeugdmonitor (% scholieren dat minstens 5 dagen per week minstens 1 uur beweegt). De laatste meting vond plaats in 2016.

⁴ De laatste meting vond plaats in 2016.

⁵ De RIVM-atlas bestaat niet meer. Dit percentage wordt niet meer gemeten.

Wat hebben we ervoor gedaan?

A. Stimuleren bewegen en sporten.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> De buurtsportcoaches/ combinatiefunctionarissen (26,9 fte) werken stadsdeelgericht voor sportverenigingen in combinatie met partners uit het sociaal domein, waaronder het onderwijs en naschoolse opvang. Zij bereikten kwetsbare groepen en speelden in op sport- en beweegbehoeften in een wijk door dit als aanbod te organiseren en verbinding te leggen tussen sportverenigingen, inwoners en andere maatschappelijke	

organisaties (zorg, welzijn, onderwijs, cultuur).

Een voorbeeld hiervan is het organiseren van de wekelijkse sportieve schoolpauze op een basisschool in Schalkwijk. Ook verzorgden zij op verzoek van het winkelcentrum Schalkwijk sportieve activiteiten 'op het dak'. Wekelijks sportten kinderen gratis in hun eigen wijk onder leiding van buurtsportcoaches.

In het stadsdeel Oost maakten kinderen ook kennis met de sport(verenigingen) in de buurt via het project 'buurtsportverenigingen' en in Noord namen kinderen én hun ouders deel aan sportieve evenementen zoals de Letterenloop en Vitaminestore Halve van Haarlem. 988 kinderen gebruikten de JeugdSportPas om kennis te maken met allerlei sporten.

Met schoolsport zijn 12.000 leerlingen bereikt: 17 toernooien in 16 takken van sport voor basisschoolleerlingen en 9 toernooien voor leerlingen in het voortgezet onderwijs. Voorbeeld hiervan is het schaaktoernooi voor leerlingen van het primair onderwijs tijdens het Tata Steel Chess Tournament. Ook werd het veldvoetbaltoernooi met zo'n 1.500 leerlingen in 105 teams en het jaarlijkse korfbaltoernooi voor 540 leerlingen van 15 scholen in samenwerking met sportverenigingen georganiseerd.

Buurtsportcoaches organiseerden in 2017 het schoolzwemmen. Hiernaast versterkten zij het sportaanbod voor inactieve ouderen en mensen met een beperking. Zo leerden kinderen van het reguliere onderwijs en kinderen met een beperking in een team samenwerken op de sportdag 'Samen Sterk'. 342 inactieven ouderen (50+) maakten kennis met verschillende sporten, waarvan 225 ouderen lid zijn geworden van een vereniging.

Naast de Halve van Haarlem was er een gevarieerde programmering van (top)sportevenementen, zoals het Tata Steel Chess Tournament, de Duinwijcks 'Dutch Junior' (internationale jeugdtoernooien badminton) en de Seasons Finals, (softbalevenement). Ook heeft de Haarlemse Honkbalweek een doorstart gemaakt.

Voor sporters die hun talent in een sport verder willen ontwikkelen, hebben acht sporten (schaatsen, judo, honkbal, softbal, turnen en badminton) de status van Haarlemse kernsport gekregen. Kernsporten zijn de sporten in Haarlem waar sportprestaties op (inter)nationaal niveau gehaald zijn en worden. Medio 2017 hebben ook de sporten karate en schaken deze status verworven.

De Verklaring Gelijke Behandeling in de Sport is op bijeenkomsten door buurtsportcoaches en verenigingsondersteuners onder de aandacht gebracht bij sportverenigingen. In totaal hebben 60 verenigingen de verklaring Gelijke Behandeling in de Sport ondertekend, waarmee zij verklaren dat alle leden van de vereniging respectvol en gelijkwaardig worden behandeld en discriminatie op welke grond dan ook verworpen wordt. Diversiteit, waaronder seksuele diversiteit, wordt bespreekbaar gemaakt binnen de vereniging.

B. Realiseren voldoende goed onderhouden sportaccommodaties.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> SRO Kennemerland BV voerde in opdracht van de gemeente het beheer, exploitatie en onderhoud van alle sportaccommodaties uit. In 2017 is meerjarig onderhoud aan de sportaccommodaties verricht en zijn vervangingsinvesteringen voor sportaccommodaties gedaan. • De toplagen van drie kunstgrasvelden bij Onze Gezellen, United Davo en Geel Wit zijn vervangen. • Er is in samenwerking met MHC Saxenburg een hockey waterveld aangelegd en het zand ingestrooid kunstgrasveld is gerenoveerd. • De kleedkamers en sanitaire ruimten zijn bij twee gemeentelijke gymzalen gerenoveerd. • Verder zijn duurzaamheidsmaatregelen getroffen voor de provincie Noord-Holland hal en het Boerhaavebad, zoals zonnepanelen. Om het vandalisme op sportaccommodaties te verminderen is het project vandalisme op het Van der Aart Sportpark, bij DSK en Geel Wit gecontinueerd. Samen met de buurtsportcoaches, de gemeentelijke afdelingen handhaving, SRO, SportSupport en de wijkagenten is regelmatig contact geweest om signalen te bespreken en hierop acties te ondernemen. Ook afstemming over activiteiten voor de overlast gevende groep heeft plaatsgevonden tussen buurtsportcoaches en het jongerenwerk en/of streetcornerwork. Hierdoor ervaren sportverenigingen minder overlast.	

Prestatie-indicator	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarde	Realisatie	Bron
			2017	2017	
b. Het percentage goed onderhoud sportaccommodaties (o.b.v. bouwkundige conditienormen)	93% (2014)	94% (2015)	95%	95%	Registratie SRO
		95% (2016)			

Sportverenigingen vervullen maatschappelijke rol

Wat hebben we bereikt?

<i>Wat hebben we bereikt?</i> Sportverenigingen hebben hun maatschappelijke rol bij het bevorderen van samenhang in de wijk en in de stad vergroot en hebben sport als middel breed ingezet. Hun rol als partner in de basisinfrastructuur van het sociaal domein is hierdoor versterkt. Verschillende sportverenigingen werkten samen met inwoners van de wijk, buurtsportcoaches en maatschappelijke organisaties om activiteiten voor kwetsbare groepen te organiseren en samenhang in de buurt te bevorderen. Hierdoor namen	
---	---

kwetsbare groepen deel aan sportactiviteiten en/of hadden een zinvolle dagbesteding. Zo zijn inwoners met een beperking, kwetsbare jongeren en inactieve ouderen door middel van sport bereikt en geactiveerd. Ook zijn verschillende wijkinitiatieven door de buurtsportcoach, inwoners en sportverenigingen ontstaan. Wat hebben we niet bereikt? Haarlemmers konden bewegen en sporten op kwalitatief goed onderhouden sportaccommodaties. Het oordeel van Haarlemmers over de sportvoorzieningen onderschrijft dit.	
---	--

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarde	Realisatie	Bron
			2017	2017	
Oordeel Haarlemmers over binnen- en buiten sportaccommodaties, sporthallen, zwembaden en gymzalen in Haarlem portcijfer ¹	7,3 (2007)	7,0 (2012) 7,1 (2013) 7,1 (2014) 7,5 (2015) 7,5 (2016)	≥ 7,0	7,7	Omnibusonderzoek

Wat hebben we ervoor gedaan?

A. Stimuleren samenhang in de buurt door sportverenigingen.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> Om samenhang tussen sportverenigingen en buurten te stimuleren maakten sportverenigingen goed gebruik van de subsidie Breedtesportactiviteiten, onderdeel van het Sportstimuleringsfonds. Regelmatig legden de buurtsportcoaches verbinding tussen allerlei organisaties, zodat meer samenwerking in de wijk tot stand is gekomen. De breedtesportactiviteiten waren aanvullend op het reguliere sportaanbod, zoals activiteiten die gericht zijn om (oudere) inwoners aan het bewegen te krijgen of uit hun isolement te halen. Dit resulteerde in: • Jongeren van Delftwijk City die startte een zaalvoetbalteam bij voetbalvereniging Onze Gezellen • Een groep vrouwen met een migrantenachtergrond uit Meerwijk nam deel aan sport en bewegen met aandacht voor een gezonde leefstijl. Ook werden activiteiten gehonoreerd die gericht waren op het vergroten van bewegen en sportdeelname, het werven van leden en vrijwilligers en het versterken van de sportvereniging. Een voorbeeld hiervan is de ontmoetingsgroep bij het	

buurtsportcentrum van Haarlemse Korfbal Club (HKC) waar wijkbewoners onder het genot van een kopje koffie ook koersbal speelden en inmiddels lid van HKC zijn geworden. Hierdoor is dit initiatief vast programmaonderdeel van HKC geworden. Dit gold ook voor de groep wandelaars die gebruik maakte van de faciliteiten van HKC. Scholieren van het SterrenCollege verzorgden hier maandelijks een buurtlunch. De activiteit 'wandelen in de natuur' is uitgebreid. Zo'n 200 inwoners wandelen wekelijks vanaf acht startplaatsen in de stad en inwoners met een rollator vanaf vier startplekken.	
B. Verbinden van sportverenigingen en andere maatschappelijke organisatie voor aanbod kwetsbare doelgroepen.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> Door het project 'sportverenigingen in het sociaal domein' zijn veel activiteiten door inzet van buurtsportcoaches in samenwerking met buurtbewoners en maatschappelijke organisaties in de stadsdelen Noord en Oost georganiseerd. Deze ontstane (wijk)activiteiten vragen kennis en kunde van (professionele) vrijwilligers om kwetsbare doelgroepen te kunnen begeleiden en te activeren. De buurtsportcoach ondersteunde deze (wijk)activiteiten dan ook als coach, coördinator en uitvoerder. Zo maakten buurtbewoners en inwoners met een verblijfsvergunning (de zogeheten statushouders) tijdens Burendag in stadsdeel Noord kennis met verschillende sporten. Een team van statushouders is hierdoor lid van voetbalvereniging Schoten geworden. Alzheimercliënten van SHDH speelden Walking Football bij Onze Gezellen (OG), onder het genot van een kopje koffie en een verzorgde lunch door Stichting Zaaigoed. Het aantal deelnemers is gegroeid, het sportaanbod is groter voor deze groep en het aantal SHDH-locaties is uitgebreid: • Zo zorgden samenwerking tussen SHDH en tennisvereniging Overhout er voor dat tien ouderen met dementie tennis speelden. • Een groep vrouwen met een migrantenachtergrond van Delftwijk City danste bij DSG in het kader van een gezonde leefstijl, terwijl hun kinderen aan de lessen Beweegkriebels deelnamen. • Langdurig werklozen verrichtten onderhoudswerkzaamheden op sportaccommodaties door samenwerking tussen Agros, een organisatie die mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt begeleidt en SRO. • Ook op het Van der Aart Sportpark werden in 2017 onderhoudswerkzaamheden verricht. Tweewekelijks werden sportactiviteiten voor deze groep door de buurtsportcoach verzorgd. In stadsdeel Oost is een sportprogramma in de wijk gestart. Dit deed een netwerk van sportverenigingen en maatschappelijke organisaties, verenigd in de buurtsportvereniging, op basis van een behoefteonderzoek onder de wijkbewoners. Zo zijn Triple Threat en HLC met hun activiteiten in Oost begonnen, omdat wijkbewoners dit aanbod misten. Ook startte het project 'Sportieve Buren' van Streetcornerwork in samenwerking met sportverenigingen en andere maatschappelijke organisaties, waarbij studenten van sportopleidingen wekelijks sportactiviteiten voor kinderen van 5 tot 14 jaar organiseren. Hierdoor ontmoeten, zoals ouders van deze kinderen, elkaar ook.	

11 Onderwijs en sport	Lasten	Baten
Primaire begroting 2017	28.606	-3.174
Bijgestelde begroting 2017	36.080	-8.151
Mutaties tijdens het begrotingsjaar	7.474	-4.977
Jaarrekening 2017	37.350	-8.258
Afwijking jaarrekening t.o.v. bijgestelde begroting	1.270	-107
Resultaat t.o.v. primaire begroting	8.744	-5.084

Beleidsveld 1.2 Bevorderen zelfredzaamheid

Versterken gebruik eigen netwerk en algemene voorzieningen

Wat hebben we bereikt?

Wat hebben we bereikt?

Het aantal mensen dat zichzelf als volledig zelfredzaam beschouwd en voldoende contacten heeft ontwikkeld zich in vergelijking met 2016 positief. Dit is des te positiever als bedacht wordt dat het aantal kwetsbare mensen dat zelfstandig woont toeneemt.

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarde	Realisatie	Bron
			2017	2017	
Percentage Haarlemmers dat zichzelf volledig zelfredzaam beschouwt (geen hulp nodig)	85% (2013)	85% (2014) 88% (2015) 84% (2016)	> 88%	86%	Omnibusonderzoek
Percentage Haarlemmers dat aangeeft voldoende contact te hebben	82% (2007)	69% (2012) 70% (2013) 71% (2014) 71% (2015) 68% (2016)	≥ 75%	71%	Omnibusonderzoek

Wat hebben we ervoor gedaan?

A. Faciliteren en stimuleren dat Haarlemmers een netwerk hebben en onderhouden.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> Afspraken met instellingen op het gebied van wijkgerichte ontmoeting en ondersteuning zijn in 2017 gecontinueerd. Om vernieuwing tot stand te brengen is de subsidieregeling innovaties sociaal domein uitgevoerd. In 2017 zijn 14 kleinschalige projecten en/of bewonersinitiatieven gehonoreerd met subsidie. Eind 2017 is ook gestart met een nieuwe uitvoeringsregeling voor kleine eenmalige activiteiten. Er is succesvol ingezet op het Jaar van de Ontmoeting, waarbij bewustwording over eenzaamheid centraal stond. Het jaar werd ondersteund met een groot aantal activiteiten voor bewoners, zoals bezoeken aan huis, vouchers voor minima en een magazine Ontmoet. Alle informatie was beschikbaar op de website haarlemontmoet.nl. Voor professionals en vrijwilligers is ingezet op deskundigheidsbevordering en betrokken partijen hebben de coalitie Erbij gevormd, een samenwerkingsverband tegen eenzaamheid. Zorginstellingen voor jeugdhulp zijn gestimuleerd om gespecialiseerde zorg, waar mogelijk af te schalen naar minder intensieve zorg of naar het Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG). Het CJG is versterkt en bood zelf meer zorgondersteuning. Er was beter in beeld op welke wijze de toegang tot zorg via de huisartsen verloopt. Onderwijs, het CJG, de sociale wijkteams en specialistische zorg werkten steeds meer samen. Met ingang van maart werkten 2,5 fte gedragswetenschappers als praktijkondersteuner huisarts (POH)-Jeugd vanuit het CJG. Hierdoor werd jeugdexpertise van het CJG als pilot aan de praktijk van huisartsen toegevoegd. Door deze expertise, zoals kennis van de sociale kaart, de verbindingen met de basisinfrastructuur en het CJG team in de buurt, vonden minder doorverwijzingen naar de tweedelijnszorg plaats. 35 van de 86 huisartsen zijn reeds aangesloten in 2017.	

B. Met zorgverleners onderzoeken hoe specialistische inzet verminderd kan worden.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> In 2017 is aanbod toegevoegd aan de basisinfrastructuur op het gebied van recreatieve en arbeidsmatige dagbesteding. Dit in het kader van het omzetten van maatwerkvoorzieningen, waar een beschikking van de gemeente voor nodig is, naar algemene, vrij toegankelijke voorzieningen ('kanteling'). Het is gelukt om de administratieve last voor de zorgaanbieders op het gebied van Jeugdzorg te verminderen. De wijze waarop dit tot stand is gekomen, wordt landelijk als voorbeeld gebruikt.	

Haarlemmers blijven langer zelfstandig wonen

Wat hebben we bereikt?

<i>Wat hebben we bereikt?</i> Harde cijfers over langer zelfstandig wonen ontbreken; ketenpartners op het terrein van wonen en zorg bevestigen dat dit een trend is die zich doorzet.	
---	--

Wat hebben we ervoor gedaan?

A. Stimuleren van ontwikkelingen die langer of meer zelfstandig wonen bevorderen.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> Met woningcorporaties zijn prestatieafspraken gemaakt over een seniorenregeling (stimuleert verhuizen naar passende woning), een classificatiesysteem voor seniorenwoningen en zelfstandig wonen met een maatwerkvoorziening. Daarnaast is een wooninformatiemarkt georganiseerd en is nieuw voorlichtingsmateriaal beschikbaar gekomen. Verder is een blijversregeling (lening voor woningaanpassingen) ingesteld en is een pilot voorbereid om zorg op afstand mogelijk te maken (Compaan).	

Vrijwillige inzet blijft onverminderd hoog en voldoende divers

Wat hebben we bereikt?

<i>Wat hebben we bereikt?</i> De vrijwillige inzet door inwoners van Haarlem is nog altijd hoog en divers. Wel is er in 2017 sprake van een lichte daling ten opzicht van 2015 en 2016. Dit wordt mogelijk verklaard door het aantrekken van de economie, waardoor mensen meer tijd besteden aan betaald werk en minder tijd overhouden voor vrijwilligerswerk. In 2017 heeft de landelijke trend zich ook in Haarlem voortgezet dat minder mensen zich structureel en voor langere tijd als vrijwilliger inzetten, maar vaker incidenteel en projectmatig.	
---	---

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarde	Realisatie	Bron
			2017	2017	
Percentage Haarlemmers dat vrijwillige inzet pleegt	55% (2015)	55% (2016)	≥ 55%	48%	Omnibusonderzoek

Wat hebben we ervoor gedaan?

A. Faciliteren werving vrijwilligers.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> Het werven van vrijwilligers is conform de afspraken met het Vrijwilligerscentrum (voorheen Vrijwilligerscentrale) gerealiseerd. Er is extra ingezet op het werven en begeleiden van kwetsbare vrijwilligers.	
B. Ondersteuning organisaties die met vrijwilligers werken.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> Het ondersteunen van vrijwilligersorganisaties en het creëren van deskundigheidsbevordering is conform de afspraken met het Vrijwilligerscentrum gerealiseerd. Samen met de zorgsector is een project gerealiseerd ter bevordering van de samenwerking tussen zorgprofessionals en vrijwilligers. De gemeente heeft waardering uitgesproken naar de vrijwilligers door hen een feest aan te bieden.	

C. Faciliteren van BUUV.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> De gemeente heeft het samenwerkingsverband BUUV gefaciliteerd. De inspanningen zijn gericht om met name kwetsbare bewoners te bereiken, zodat zij mee kunnen blijven doen aan de samenleving. Bewonersinitiatieven hebben op BUUV een plek gekregen om in groepsverband mee te doen, een waardevolle aanvulling op de 1:1 bewonerscontacten. Verder is de samenwerking verstevigd met o.a. de sociale wijkteams, statushouders, Vrijwilligerscentrum, culturele instellingen, kerken en moskeeën. Het aantal deelnemers aan BUUV is in 2017 gegroeid tot 6.373, een teken dat het platform veel Haarlemmers aanspreekt. Het aantal matches is hoger dan voorgaande jaren, maar de streefwaarde is niet gehaald. De streefwaarde van 4.500 matches is te optimistisch ingeschat. Dit komt onder meer omdat blijkt dat er veel vervolgmatches zijn tussen bewoners die niet in het BUUV-systeem kunnen worden vastgelegd. Ook wordt er meer ingezet op kwalitatief hoogwaardige matches voor kwetsbare bewoners die relatief veel tijd kosten (activering, matching, veiligheid en nazorg). Hierdoor blijft het aantal geregistreerde matches achter ten opzichte de streefwaarde.	

Prestatie-indicator	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarde	Realisatie	Bron
			2017	2017	
b. Aantal matches via BUUV	1.200 (2011)	1.600 (2012)	4.500	3.341	CMS systeem BUUV
		1.800 (2013)			
		2.200 (2014)			
		3.220 (2015)			
		3.230 (2016)			
b. Aantal actieve deelnemers BUUV	1.090 (2011)	1.790 (2012)	5.960	6.373	CMS systeem BUUV
		2.530 (2013)			
		3.250 (2014)			
		4.320 (2015)			
		5.440 (2016)			

Minder overbelasting van Haarlemse mantelzorgers

Wat hebben we bereikt?

<i>Wat hebben we bereikt?</i> Het percentage overbelaste mantelzorgers is gelijk gebleven in vergelijking met 2016. Het percentage is echter niet gedaald, ondanks extra investeringen in ondersteuning. Nader onderzoek is nodig om te bepalen hoe de ondersteuning beter kan aansluiten op de behoefte van mantelzorgers.	
---	---

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarde	Realisatie	Bron
			2017	2017	
Percentage mantelzorgers dat aangeeft (zeer) vaak overbelast te zijn	12% (2009)	11% (2012) 9% (2013) 11% (2014) 16% (2015) 16% (2016)	11%	16%	Omnibusonderzoek

Wat hebben we ervoor gedaan?

A. Faciliteren van goede ondersteuning voor mantelzorgers.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> De ondersteuning van mantelzorgers is gerealiseerd conform de afspraken met Tandem. Daarnaast is in overleg met mantelzorgers zelf extra inzet gepleegd door middel van uitbreiding van het aantal trainingen, het inzetten van eigen kracht conferenties en het uitbreiden van lotgenotengroepen. De zichtbaarheid van Tandem is vergroot door ondersteuning op locatie aan te bieden. Het aantal ondersteunde mantelzorgers blijft daardoor hoog.	
B. Optimaliseren (gebruik) respijtzorg.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> Het aanbod aan respijtzorg blijft voortdurend in ontwikkeling en wordt afgestemd op de behoeften van de mantelzorger (maatwerk).	

Prestatie-indicator	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarde	Realisatie	Bron
			2017	2017	
a. Aantal mantelzorgers dat ondersteund wordt om overbelasting te verminderen	584 (2007)	1.996 (2012) 2.003 (2013) 2.079 (2014) 4.042 (2015) 4.083 (2016)	≥ 4.100	4.025	Registratie Tandem

12	Bevorderen zelfredzaamheid	Lasten	Baten
	Primaire begroting 2017	19.361	
	Bijgestelde begroting 2017	23.701	-1.241
	Mutaties tijdens het begrotingsjaar	4.341	-1.241
	Jaarrekening 2017	22.925	-1.247
	Afwijking jaarrekening t.o.v. bijgestelde begroting	-777	-6
	Resultaat t.o.v. primaire begroting	3.564	-1.247

Beleidsveld 1.3 Advies en ondersteuning

Haarlemmers zijn meer zelfredzaam en kunnen eigen-kracht oplossingen vinden

Wat hebben we bereikt?

Wat hebben we bereikt?

De mate waarin dit doel bereikt wordt is moeilijk hard te maken. Uit andere indicatoren in programma 1 kan echter opgemaakt worden dat dit doel nog niet bereikt is.

Wat hebben we ervoor gedaan?

A. Organiseren van een digitale sociale kaart en CJG-website voor burgers en professionals.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> De nieuwe sociale kaart voor het sociaal domein is sinds 2016 operationeel. In het afgelopen jaar zijn de nodige verbeterlagen gemaakt in de sociale kaart. Zo is de Haarlemse gebiedsindeling toegevoegd, is er een koppeling gemaakt met Regelhulp en zijn de zoekresultaten beperkt tot alleen organisaties die relevant zijn voor Haarlemmers. Dit alles binnen de beperkingen van het landelijke format dat voor de sociale kaart wordt gebruikt. Op de vernieuwde website van het Centrum voor Jeugd en Gezin(CJG) is alle gevalideerde informatie van opvoeden.nl overzichtelijk gepresenteerd. Naast informatie over de dienstverlening van het CJG wordt informatie op themapagina's over bijvoorbeeld scheiden en opvoeden met weinig geld gegeven en is informatie voor jongeren en kinderen toegankelijker geworden. De samenwerking tussen de CJG-coaches en de sociale wijkteams is versterkt, zodat communicatie-uitingen (artikelen, ontwikkelingen verwijsindex voor risicojongeren, informatie aan bestuurders) nu structureel onderling afgestemd worden. De versterking van de samenwerking is een doorlopend proces en communicatie is daarvan een belangrijk aspect.	

Haarlemmers weten waar zij terecht kunnen voor informatie, advies, ondersteuning en hulp

Wat hebben we bereikt?

<i>Wat hebben we niet bereikt?</i> Uit het Omnibusonderzoek moet geconcludeerd worden dat de bekendheid is afgenomen naar 37%. Een verklaring kan zijn dat de vele veranderingen in het sociaal domein voor inwoners lastig bij te houden zijn. Overigens blijkt uit het cliëntervaringsonderzoek Wmo over 2017 dat van de respondenten (bestaande cliënten) 74% aangeeft te weten waar ze moesten zijn met hun hulpvraag.	
--	---

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarde	Realisatie	Bron
			2017	2017	
Percentage Haarlemmers dat aangeeft voldoende bekend te zijn met de mogelijkheden om informatie, advies, ondersteuning en hulp te verkrijgen.	50% (2016)	50% (2016)	-	37%	Omnibusonderzoek

Wat hebben we ervoor gedaan?

A. Bekendheid van laagdrempelige mogelijkheden voor advies en ondersteuning.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> In maart 2017 zijn Loket Haarlem en de sociaal wijkteams samen gegaan. Elk van de acht sociaal wijkteams heeft inloopspreekuren waar burgers terecht kunnen met al hun vragen. De herkenbaarheid van de sociaal wijkteams is versterkt door ingebruikname van een eigen beeldmerk. De lancering van een eigen website in 2017 ondersteunt de vindbaarheid. Ook zijn er publiciteitscampagnes geweest. Daarnaast zorgt de gemeente ervoor dat zij via multichanneling (balie, website, telefoon) zo laagdrempelig mogelijk alle inwoners van relevante informatie voorziet. In 2017 is een viertal nieuwe Wmo folders gemaakt.	

Advies en ondersteuning voor Haarlemmers met regieverlies

Wat hebben we bereikt?

<i>Wat hebben we bereikt?</i> Het Informatie- en Adviesteam van het Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG) is elke werkdag bereikbaar geweest. Door de handreikende en laagdrempelige werkwijze maakten zij gemakkelijk contact en kregen zij goed in beeld welke vraag naar de CJG-coach, een andere vrij toegankelijke hulp (in de wijk) of een specialistische voorziening verwezen moest worden. De samenwerking tussen organisaties in de basisinfrastructuur en het CJG is versterkt. Hiernaast was een CJG-coach aan elke school in Haarlem verbonden, waardoor veel vragen rechtstreeks door het CJG beantwoord kunnen worden.	
--	---

Wat hebben we ervoor gedaan?

A. Organiseren in alle gebieden van Haarlem sociaal wijkteams en CJG-coaches.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> CJG-coaches zijn verbonden aan alle scholen, jeugdgezondheidszorg, sociale wijkteams en wijkcentra. Hierdoor is ondersteuning, begeleiding en hulp voor inwoners, laagdrempelig en toegankelijk, ook voor die inwoners die zelf niet makkelijk om ondersteuning vragen. Meer CJG-coaches werden tijdig bij vragen en ondersteuning betrokken en verzorgden preventieve activiteiten, zoals ouderavonden op school. Samen met het sociaal wijkteam ondersteunden en begeleidde de CJG-coaches gezinnen in de Velserspoort en coördineerden zij zo nodig specialistische hulp. Met het sociaal wijkteam is in de praktijk gewerkt om samen de aanpak ‘1 huishouden, 1 plan, 1 regisseur’ uit te voeren.	
B. Ondersteunen bewoners met methodische aanpak.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> Alle CJG-medewerkers zijn geschoold in de basismethodieken van het CJG: Wrap Around Care (gaat uit van eigen kracht en positieve intenties en krachten in het gezin), het toetsen van de veiligheid in het gezin (SAVE) en sociale netwerkstrategieën (verkennen, analyseren en betrekken van het (familie)netwerk van een cliënt of gezin). Met het Sociaal Wijkteam is in de praktijk gewerkt om samen de aanpak ‘1 huishouden, 1 plan, 1 regisseur’ uit te voeren.	

Prestatie-indicator	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarde	Realisatie	Bron
			2017	2017	
a en b. Het aantal casussen in behandeling bij het sociaal wijkteam	825 (2015)	894 (2016)	950	16.241 ¹	Gemeentelijke registratie
a en b. Het aantal huishoudens dat gebruik heeft gemaakt van het Centrum Jeugd en Gezin	815 (2015)	1.289 (2016)	925	1.239 ¹	Jaarverslag CJG
a en b. De mate van tevredenheid (beleving) van jeugdigen en hun ouders over het CJG	(2017)		-	- ²	CJG Exit- vragenlijsten
a en b. De mate waarin ouders en jeugdigen vermindering van de problematiek ervaren na ingezette ondersteuning vanuit het CJG	(2017)		-	- ²	CJG Start- en exitlijsten

¹ De registratie van de caseload van de sociaal wijkteams is nog in ontwikkeling. Hierdoor wijken de cijfers over 2017 af van die van voorgaande jaren. Het cijfer voor 2017 omvat zowel korte als langere trajecten en kan ook meerdere trajecten per inwoner omvatten.

² Het CJG werkt een aantal maanden met de start-/exit-vragenlijsten. Er zijn nog geen afgesloten trajecten met een ingevulde lijst. Deze waarde kan in 2018 wel worden gegeven.

Haarlemmers kunnen gebruik maken van cliëntondersteuning

Wat hebben we bereikt?

<i>Wat hebben we bereikt?</i> De bekendheid is enigszins afgenomen ten opzichte van 2015 en het streefcijfer is niet gehaald. Vergeleken met het landelijk gemiddelde (28%) scoort Haarlem echter goed. Bovendien is de extra inzet die op dit terrein is gepleegd pas in het najaar van 2017 gerealiseerd.	
---	---

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarde	Realisatie	Bron
			2017	2017	
Bekendheid mogelijkheid gebruik te maken van cliëntondersteuning	41,5% (2015)	41,5% (2015)	60%	36,6%	Cliëntervaringsonderzoek Wmo ¹

¹ Het Cliëntervaringsonderzoek wordt gehouden onder cliënten die een beschikking maatwerkvoorziening Wmo hebben gehad. Het onderzoek is in 2016 niet gehouden.

Wat hebben we ervoor gedaan?

A. Faciliteren cliëntondersteuning als algemene voorziening.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> De gemeente financiert onafhankelijke cliëntondersteuning als algemene voorziening, kosteloos toegankelijk voor alle Haarlemmers. Naast diverse bestaande organisaties is (voor voorlopig twee jaar) ondersteuning ook bij een nieuwe partij ingekocht: Adviespunt Zorg. Een publieksfolder met informatie over de cliëntondersteuning is breed verspreid. In de folder wordt verwezen naar de aanbieders van cliëntondersteuning.	

13 Advies en ondersteuning	Lasten	Baten
Primaire begroting 2017	7.011	
Bijgestelde begroting 2017	8.298	-102
Mutaties tijdens het begrotingsjaar	1.287	-102
Jaarrekening 2017	7.749	-287
Afwijking jaarrekening t.o.v. bijgestelde begroting	-550	-185
Resultaat t.o.v. primaire begroting	737	-287

Financiën per programma

Bel. veld	Programma Maatschappelijke participatie	Rekening 2016	Primaire begroting 2017	Begroting na wijz. 2017	Rekening 2017
Lasten (exclusief mutaties reserves)					
11	Onderwijs en sport	38.541	28.606	36.080	37.350
12	Bevorderen zelfredzaamheid	22.524	19.361	23.701	22.925
13	Advies en ondersteuning	6.142	7.011	8.298	7.749
	Totaal lasten	67.207	54.978	68.080	68.024
Baten (exclusief mutaties reserves)					
11	Onderwijs en sport	8.255	3.174	8.151	8.258
12	Bevorderen zelfredzaamheid	1.136		1.241	1.247
13	Advies en ondersteuning	145		102	287
	Totaal baten	9.537	3.174	9.494	9.791
	Totaal saldo excl. mutaties reserves	57.670	51.804	58.586	58.232
	Toevoegingen aan reserves	737	100	100	100
	Onttrekkingen aan reserves	534	321	808	686
	Totaal saldo incl. mutaties reserves	57.873	51.583	57.878	57.646

Voor een uitgebreide financiële analyse per beleidsveld wordt verwezen naar de website.

Verbonden partijen Maatschappelijke participatie

Verbonden partij	Openbaar belang	Gemeentelijke bijdrage	Risico (NARIS)
Gemeenschappelijke regeling Veiligheidsregio Kennemerland (VRK) Veiligheid	De VRK (Veiligheid) voert taken uit op het terrein van regionale brandweerzorg, Meldkamer, Crisisbeheersing en Rampenbestrijding, GGD en GHOR (ongevallen en rampen). De VRK (GGD) beschermt en bevordert de gezondheid van de inwoners van de regio.	2.703	23,08

Gemeenschappelijke regeling Schoolverzuim en voortijdig schoolverlaten regio Zuid Kennemerland	Beleid en uitvoering van leerplicht voor Zuid-Kennemerland, beleid en uitvoering van Regionaal Meld- en Coördinatiepunt (RMC) en de administratie voor leerplicht en RMC voor Midden en Zuid-Kennemerland.	495	nvt
NV SRO	Exploitatie, beheer en onderhoud van sportaccommodaties en maatschappelijk vastgoed.	4.463	20,10

Gesubsidieerde instellingen Maatschappelijke participatie

Gesubsidieerde instelling	Openbaar belang	Gemeentelijke bijdrage	Risico (NARIS)
Haarlem Effect	Stimuleren van zelfredzaamheid en actief burgerschap door het verzorgen van wijkgericht welzijnswerk in Haarlem.	2.681	22,51
Kontext	Het bieden van maatschappelijke ondersteuning aan inwoners die zich in een kwetsbare positie bevinden.	2.043	26,47
Jeugdgezondheidszorg Kennemerland	Jeugdgezondheidszorg voor 0-4 jarigen in de gemeente Haarlem.	2.555	19,95
Spaarne Peuters	Exploiteren van meerdere peuterspeelzalen in Haarlem en Spaarndam.	1.613	24,73
SportSupport Kennemerland	Ontwikkelen en ondersteunen van breedtesport in Haarlem.	1.002	18,22
Centrum voor jeugd en gezin	Jeugdhulp voor kinderen/ jongeren 0-23 en hun ouders in Haarlem en Zandvoort.	5.009	21,45
RIBW/K/AM	RIBW K/AM exploiteert naast voorzieningen voor Beschermd Wonen, ook Maatschappelijke Opvangvoorzieningen voor alleenstaande daklozen en dakloze gezinnen. Het gaat hierbij om: Maatschappelijke Opvangvoorziening Kennemerhof te Beverwijk (alleenstaande daklozen); Maatschappelijke Opvangvoorziening Frans Halspanden te Haarlem (midstay voorziening voor alleenstaande daklozen) en een Maatschappelijke Opvangvoorziening in Hoofddorp (dakloze gezinnen) en de Ziekenboeg Transvaal voor zieke daklozen in Haarlem. RIBW K/AM neemt ook deel aan het Vangnet & Adviesteam in Midden-Kennemerland. Daarnaast voert RIBW K/AM begeleidingstrajecten in Haarlem uit.	833	

Programma 2 Ondersteuning en zorg

Commissie

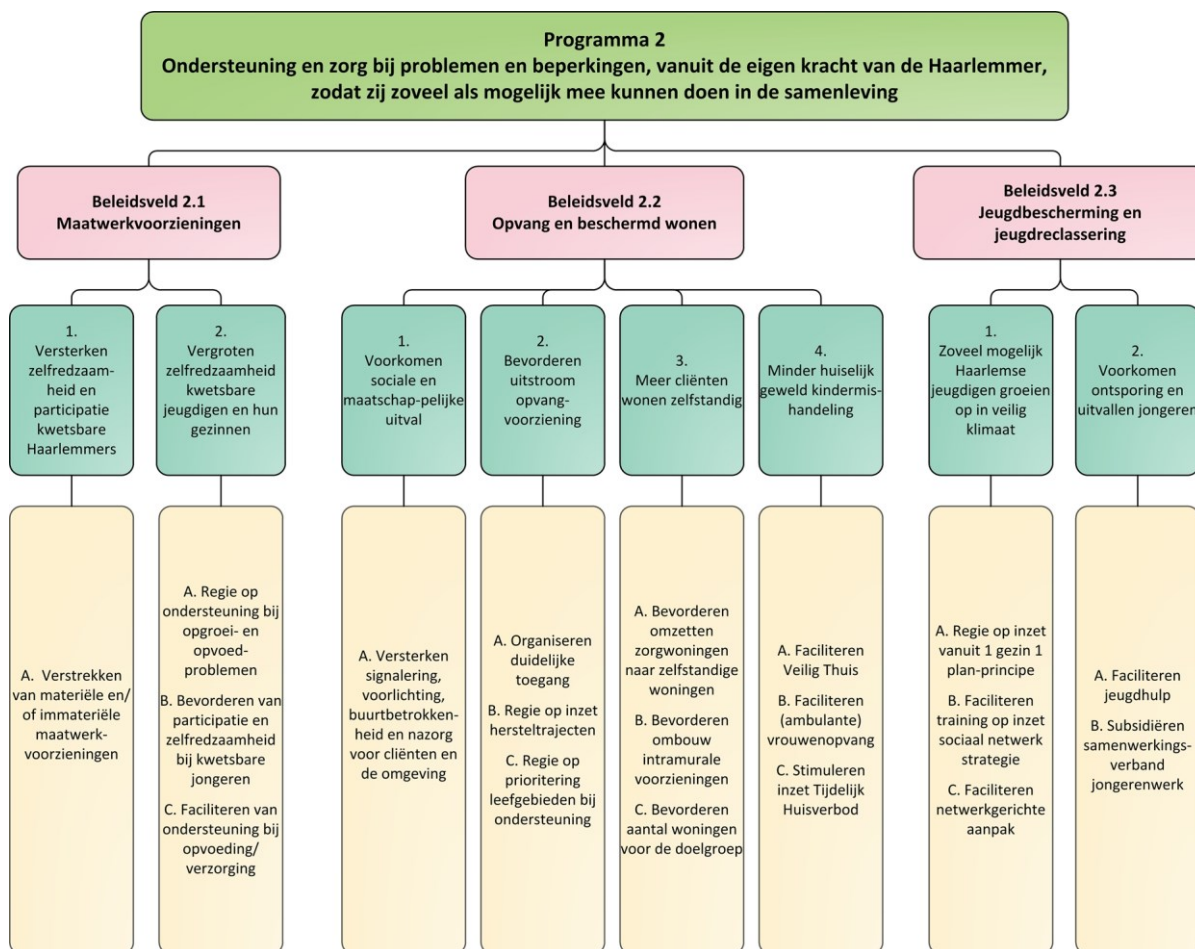
Samenleving

(Coördinerende) Portefeuilles

Wmo en welzijn, Volksgezondheid, Jeugd,
Onderwijs, Sport, coördinatie sociaal domein

Afdeling(en)

Stadszaken en Sociale Zaken en
Werkgelegenheid

Realisatie programmadoelstelling (missie)

De gemeente organiseert, op passende wijze, specialistische ondersteuning en zorg als er sprake is van een beperking, van chronische, psychische of psychosociale problemen of als jeugdigen opgroeien in een onveilige situatie of een strafbaar feit hebben begaan. Deze ondersteuning en zorg wordt geboden tot het niet langer nodig is en gaan uit van de individuele burger, leefeenheid of gezin. Het doel daarbij is dat Haarlemmers vanuit eigen kracht weer of zoveel mogelijk kunnen participeren in de maatschappij.

Beleidsvelden

Beleidsveld 2.1 Maatwerkvoorzieningen en hulp op maat

Versterken zelfredzaamheid en participatie kwetsbare Haarlemmers

Wat hebben we bereikt?

<i>Wat hebben we bereikt?</i> De uitkomsten van het cliëntervaringsonderzoek Wmo 2017 laten zien dat de gemeente ruimschoots het beoogde effect bereikt. Een ruime meerderheid geeft aan zij zich beter kunnen redden en dat zij een betere kwaliteit van leven hebben.	
---	---

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarde	Realisatie	Bron
			2017	2017	
Percentage cliënten Wmo dat aangeeft dat zij zich beter kunnen redden door de zorg/ondersteuning die zij krijgen	77% (2015)	77% (2015)	79%	82%	Cliëntervaringsonderzoek Wmo 1
Percentage cliënten Wmo dat aangeeft dat zij een betere kwaliteit van leven hebben door de zorg/ondersteuning die zij krijgen	70% (2015)	70% (2015)	72%	74%	Cliëntervaringsonderzoek Wmo 1

¹ Het onderzoek is in 2016 niet gehouden.

Wat hebben we ervoor gedaan?

A. Verstrekken van materiële en/of immateriële maatwerkvoorzieningen.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> In 2017 is het verstrekken van huishoudelijke ondersteuning, individuele begeleiding, dagbesteding en materiële voorzieningen voortgezet conform de contracten. De verstrekking kwam, na een onrustige periode na de decentralisatie in 2015, in rustiger vaarwater. Mede hierdoor kon de beoogde kwaliteit van de uitvoering, afgaande op het cliëntervaringsonderzoek, in 2017 ruimschoots worden behaald. Het aantal lopende indicaties nam onder andere af vanwege de kanteling van dagbesteding, waardoor hiervoor geen beschikking meer nodig is.	

Prestatie-indicator	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarde	Realisatie	Bron
			2017	2017	
a. Percentage cliënten Wmo dat aangeeft dat zij door de gemeente snel geholpen werden met hun hulpvraag	61% (2015)	61% (2015)	63%	73%	Clëntervaringsonderzoek Wmo
a. Percentage cliënten Wmo dat aangeeft dat de medewerker van de gemeente hen serieus nam	81% (2015)	81% (2015)	83%	91%	Clëntervaringsonderzoek Wmo
a. Percentage cliënten Wmo dat aangeeft dat zij de kwaliteit van de zorg/ ondersteuning die zij krijgen goed vinden	71% (2015)	71% (2015)	72%	82%	Clëntervaringsonderzoek Wmo
a. Aantal lopende indicaties Wmo voorzieningen	19.794 (2013)	21.610 (2014) 23.324 (2015) 19.271 (2016)	23.000	16.679 ¹	Intern cliëntvolgsysteem
a. Cliënten met een maatwerkarrangement Wmo per 1.000 inwoners	65 (2016)	65 (2016)	-	60	CBS - Monitor Sociaal Domein Wmo

¹ In 2017 is overgestapt op een nieuw registratiesysteem. De nieuwe gegevens zijn betrouwbaarder, maar een vergelijking met cijfers van vóór 2016 is daardoor niet mogelijk. Ook vergelijking met het streefcijfer 2017 is hierdoor niet mogelijk. Het onderzoek is in 2016 niet gehouden.

Vergroten zelfredzaamheid kwetsbare jeugdigen en hun gezinnen

Wat hebben we bereikt?

<i>Wat hebben we bereikt?</i> Wrap Around Care, SAVE en sociale netwerkstrategieën, die het CJG hanteert, zijn gericht op het vergroten van de zelfredzaamheid van de jongere, het gezin en zijn omgeving. Het CJG bereikt steeds meer de kwetsbare gezinnen en jongeren met multiproblematiek, waardoor deze methode breder wordt toegepast. Het CJG werkt hierbij samen met ketenpartners zoals Veilig thuis, Jeugdhulpaanbieders, sociale wijkteams, jongerenwerk en het onderwijs. De zelfredzaamheid van gezinnen en jongeren krijgt ook volop de aandacht binnen het preventieve aanbod, zoals Opvoedcursussen via de programma's van Triple P, Kanjertraining en Faalangstreductie. <i>Wat hebben we niet bereikt?</i> Om zorg te normaliseren en ondersteuning op het juiste niveau in te zetten is een goede verbinding nodig tussen preventie, ondersteuning in de basisinfrastructuur, algemene	
---	---

voorzieningen en specialistische hulp. Deze verbinding is nodig om te zorgen dat inzet van hulp op het juiste niveau wordt aangeboden en ook tijdig kan worden afgeschaald. Door het gericht inzetten van interventies op het preventieve vlak kunnen problemen worden voorkomen of minder verergeren. Deze samenwerking moet geïntensiveerd worden.

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarde	Realisatie	Bron
			2017	2017	
Jongeren met jeugdhulp als percentage van alle jongeren tot 18 jaar	8,1% (2015)	8,1% (2016)	7.0% ¹	pm ¹	CBS

¹ Medio 2018 worden de definitieve cijfers gepubliceerd.

Wat hebben we ervoor gedaan?

A. Regie op ondersteuning bij opgroei- en opvoed-problemen.

Wat hebben we gedaan?

Ouders, jeugd en professionals op school en in de zorg worden ondersteund door de coaches van de Centra voor Jeugd en Gezin (CJG). Dit kan bij lichte opvoed- en opgroei-vragen maar ook bij verwijzingen naar zwaardere vormen van hulp. Vroegtijdige signalering door CJG-coaches werkt preventief. Dit geldt ook op het CJG-aanbod van opvoedingsondersteuning met cursussen voor ouders en trainingen voor jeugdigen zelf en themabijeenkomsten over echtscheiding en armoede.

De aanbesteding jeugdhulp en Wmo heeft plaatsgevonden, dat heeft geleid tot meerjarige contracten met jeugdhulp- en Wmo-aanbieders. Door deze gecombineerde inkoop van maatwerkvoorzieningen kan hulp op maat worden ingezet, waarbij de leeftijdsgrens van bijvoorbeeld 18 jaar geen belemmering vormt.

Wat hebben we niet gedaan?

Er is nog geen volledig overzicht van alle aanbod voor opgroei- en opvoedondersteuning. Op basis van zo'n overzicht moeten de preventieve taken en het doel hiervan verder vorm krijgen.

B. Bevorderen van participatie en zelfredzaamheid bij kwetsbare jongeren.

Wat hebben we gedaan?

Het stedelijk team van het CJG zet zich in voor het stimuleren van zelfredzaamheid, het behalen van een startkwalificatie en de preventie van criminaliteit. Uitgangspunt hierbij is dat de jongere over zijn toekomst de regie neemt en de weg naar zelfstandigheid gaat bewandelen. Het stedelijk team biedt begeleiding aan (kwetsbare) jongeren van 15 tot 23 jaar met meervoudige problemen die weinig zelfredzaam zijn.

Het team maakt gebruik van de zelfredzaamheidsmatrix, waarin alle leefdomeinen worden besproken. Kenmerkend voor de doelgroep is dat zij kampen met psychosociale en/of (ernstige) gedragsproblematiek in combinatie met problemen op het terrein van financiën, dagbesteding, scholing, werk, huisvesting en (dreigende) verslaving. Een aantal van deze (overlastgevende) jongeren is bekend bij politie en justitie. Met behulp van een regieondersteuner stelt de jongere een perspectiefplan op (onderwijs, hulp, wonen, werk/scholing) en de uitvoering hiervan wordt gevolgd. Zo is de pilot NewFuture gestart, waarbij jongeren met multiproblematiek én in grote financiële problemen verkeren via een trajectplan op maat geholpen worden om hun situatie te verbeteren. Ondersteuning en zorg tussen jeugdhulp, leerplicht en het passend onderwijs is versterkt. Een voorbeeld hiervan is 'PeuterPlus', een specialistische voorziening op drie peuterspeelzaallocaties voor peuters die in de reguliere peuterspeelzalen niet tot hun recht komen en die door een pedagogisch medewerker en een jeugdhulpmedewerker begeleid worden. De Gentiaan is een ander voorbeeld. Op deze school is een klas speciaal verbouwd voor kinderen in de basisschoolleeftijd, waarin (één op één) intensieve begeleiding, zorg en onderwijs mogelijk zijn gemaakt waardoor deze kinderen niet langer thuis zitten. Dit is uitgevoerd door het CJG in samenwerking met het Samenwerkingsverband Passen Onderwijs PO.	
C. Faciliteren van ondersteuning bij opvoeding/verzorging.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> Verschillende partijen bieden ondersteuning bij opvoeding/verzorging. Het CJG heeft hierbij een centrale rol. Naast het CJG-aanbod M-power (preventief cursus- en trainginsaanbod voor jongeren) en de Triple-P cursussen (gericht op opvoedingsondersteuning, gestoeld op de methodiek van positief opvoeden) voor zowel ouders als jeugdigen is het CJG ook gestart met de 'Jouw Ingebrachte Mentor'-aanpak (JIM). De JIM aanpak is een manier voor jongeren om hun netwerk te verstevigen en mensen die belangrijk voor hen (kunnen) zijn bij hun leven en ontwikkeling te betrekken.	

21	Maatwerkvoorzieningen	Lasten	Baten
	Primaire begroting 2017	57.740	-2.603
	Bijgestelde begroting 2017	56.211	-2.833
	Mutaties tijdens het begrotingsjaar	-1.528	-230
	Jaarrekening 2017	55.410	-2.746
	Afwijking jaarrekening t.o.v. bijgestelde begroting	-801	86
	Resultaat t.o.v. primaire begroting	-2.329	-144

Beleidsveld 2.2 Opvang en beschermd wonen

Voorkomen sociale en maatschappelijke uitval

Wat hebben we bereikt?

Wat hebben we bereikt?

Het beoogde effect is moeilijk uit te drukken in harde cijfers. Signalen van zorgaanbieders wijzen er op dat positieve resultaten worden geboekt bij het includeren van mensen met psychische kwetsbaarheid in wijken en buurt, maar dat dit voor sommige inwoners nog geen realiteit is.

Procedures voor de begeleiding van zwerfjongeren zijn in het Handboek Maatschappelijke Opvang beschreven. Er zijn heldere afspraken met de Brede Centrale Toegang, pension Spaarnezicht en het CJG. De multidisciplinaire Jeugdcirkel waar alle zwerfjongeren worden besproken is voortgezet en ingezet voor nieuwe projecten als Co-wonen en de Schakel waar diverse zwerfjongeren huisvesting als opstapje naar zelfstandig wonen hebben gekregen.

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarde	Realisatie	Bron
			2017	2017	
Aantal geregistreerde daklozen:					Veldmonitor GGD
- Oggz doelgroep:	381 (2015)	422 (2016)	< 350	353	
- Economische doelgroep:	180 (2015)	47 (2016)	< 150	141	
- Longstay:	7 (2015)	9 (2016)	< 7	- ¹	
- Ongedocumenteerden:	8 (2015)	4 (2016)	< 12	3	
- Jongeren	84 (2015)	60 (2016)	< 75	88	

¹ Longstay valt met ingang van 2017 onder beschermd wonen

Wat hebben we ervoor gedaan?

A. Versterken signalering, voorlichting, buurtbetrokkenheid en nazorg voor cliënten en de omgeving.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> In 2017 is het vroegsignaleringsoverleg tussen de GGD, de politie en zorgpartijen structureel gemaakt en is ingezet op het verder versterken van bemoeizorg. Door het sociaal wijkteam Centrum/Rozenprieel is de pilot Wijkgerichte ggz uitgevoerd. Dit heeft geresulteerd in een sterk netwerk(overleg) van professionals rond inwoners met psychische kwetsbaarheid in de wijk. De Herstelacademie betreft in opdracht van de gemeente inwoners met psychische kwetsbaarheid bij gemeentelijke beleidsontwikkeling en feedback op de huidige praktijk van verleende ondersteuning. Signaleringskracht van cliënten, hun netwerk en professionals wordt bevorderd door middel van de nieuwe aanbesteding Opvang, Wonen en Herstel. In 2017 is er in het kader van de aanbesteding Wmo en Jeugd nieuw ondersteuningsaanbod tot stand gekomen waarbij jongeren vanuit jeugdzorg, op het moment dat ze 18 worden, gebruik kunnen blijven maken van de ondersteuning vanuit de jeugdzorg (vanuit de Wmo gefinancierd). In 2017 zijn er onvoldoende opvangvoorzieningen voor zwerfjongeren. Het volume aan plaatsen in Pension Spaarnezicht was niet toereikend, waardoor deze groep jongeren regelmatig in een zorghotel zoals Pitstop of in een hotel ondergebracht moesten worden. Het zoeken naar alternatieve vormen van opvang heeft eind 2017 geresulteerd in een verkenning naar een tweede sobere opvangvoorziening voor deze doelgroep om de doorstroom van Spaarnezicht te kunnen vergroten. Deze tijdelijke voorziening zal in 2018 worden gerealiseerd. Zes jongeren van 17 jaar en ouder wonen in het woonproject CoWonen zodat zij leren zelfstandig te wonen en een opleiding gaan volgen of aan een andere vorm van arbeidsmarktgerichte activiteiten deelnemen. Na een verblijf in de maatschappelijke opvang of een kamertrainingcentrum stromen jongeren door op weg naar eigen	

zelfstandigheid. In dit project is sprake van intensieve samenwerking tussen Kenter Jeugdhulp, SHDH, het Centrum voor Jeugd en Gezin en de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo). De toegang verloopt via de Jeugdcirkel. Een ander voorbeeld zijn vier kamers voor zwerfjongeren bij ontmoetingscentrum 'De Schakel'. Bedrijf & Samenleving zorgt in samenwerking met het CJG voor begeleiding van deze jongeren.

Bevorderen uitstroom opvangvoorzieningen

Wat hebben we bereikt?

Wat hebben we bereikt?

Uitstroom uit de maatschappelijke opvang is in 2017 goed op gang gekomen, maar teveel cliënten verblijven nog te lang in de opvang, terwijl zij toe zijn aan een vorm van zelfstandig wonen.

In het Handboek Maatschappelijke Opvang voor de opvangvoorzieningen van de jeugd zijn duidelijke afspraken met de regiogemeenten gemaakt. De regiogemeenten zijn verantwoordelijk voor het begeleiden van zwerfjongeren uit de eigen gemeente, ook als zij in Spaarnezicht in Haarlem verblijven. Als de begeleiding efficiënt en effectief geregeld wordt, neemt de verblijfsduur in Spaarnezicht beduidend af.

Wat hebben we niet bereikt?

In de praktijk blijken jongeren regelmatig langer dan de maximale verblijfstermijn van zes maanden in Spaarnezicht opgevangen te worden. Reden hiervoor is het gebrek aan onvoldoende doorstroomvoorzieningen voor jongeren.

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarde	Realisatie	Bron
			2017	2017	
Gemiddelde verblijfsduur in maatschappelijke opvang in dagen ¹ :					Registratie uitvoeringspartners
- Oggz doelgroep:	199 (2015)	186 (2016)	180	-	
- Economische doelgroep:	212 (2015)	191 (2016)	180	-	
- Jongeren	164 (2015)	183 (2016)	< 150	-	

¹ Gemiddelde verblijfsduur van cliënten die gedurende het betrokken jaar zijn uitgestroomd. Door wijzigingen in de registratie in het verleden zijn geen betrouwbare cijfers te leveren die een vergelijking tussen de jaren 2015 - 2017 mogelijk maken.

Wat hebben we ervoor gedaan?

A. Organiseren duidelijke toegang.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> De samenwerking tussen de toegang Beschermd Wonen en de BCT (maatschappelijke opvang) is versterkt. Cliënten in de opvang krijgen door de Brede Centrale Toegang (BCT) een traject toegewezen en bij de economisch daklozen en dakloze gezinnen is de samenwerking met de sociale wijkteams en het CJG versterkt. Jongeren die zich meldden bij de BCT kregen direct een CJG-coach toegewezen voor de begeleiding in het traject. Dit voorkwam stagnatie in de zorg en betekende een kortere doorlooptijd voor het gezin. Hierdoor verliep de samenwerking tussen de partners van de BCT en het CJG soepeler ten opzicht van vorig jaar. <i>Wat hebben we niet gedaan?</i> In de maatschappelijke opvang voor volwassenen is een carroussel opgesteld voor crisisbedden. Voor jeugd zijn crisisbedden ook wenselijk. Door ruimtegebrek bij jeugdinstanties is dit vooralsnog nauwelijks mogelijk. Het Leger des Heils heeft inmiddels twee crisisbedden, waarvan gebruik gemaakt wordt.	
B. Regie op inzet hersteltrajecten.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> In 2017 is invulling gegeven aan de ambitie dat elke cliënt een hersteltraject op maat krijgt, waardoor het zelfstandig thuiswonen eerder mogelijk wordt. De aanbesteding Opvang, wonen en herstel, gepubliceerd in november 2017, is hier het resultaat van. Deze aanbesteding is tot stand gekomen na een intensief traject met verschillende partners. Alle OOGZ cliënten in de opvang krijgen een traject. Samen met cliënten in een beschermende woonomgeving wordt op basis van negen leefgebieden een traject op maat vastgesteld. Aanbieders krijgen op basis van dit traject cliëntgebonden financiering en worden verantwoordelijk gemaakt voor het bereiken van de benoemde resultaten. Eind 2017 is het Haarlem Project gestart, waarbij aan vijf daklozen ieder € 10.000,- én intensieve begeleiding beschikbaar wordt gesteld, met als doel dat zij zo snel mogelijk hun leven weer op de rit krijgen.	
C. Regie op prioritering leefgebieden bij ondersteuning.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> In de aanbesteding voor Opvang, wonen en herstel is opgenomen dat cliënten beschermd wonen en maatschappelijke opvang integrale ondersteuning wordt geboden op negen leefgebieden, waaronder sociale relaties, werk en dagbesteding en omgaan met geld. Bij de Brede Centrale Toegang is als pilot een medewerker van werk en inkomen van de gemeente aan het team toegevoegd, zodat praktische en financiële zaken voor daklozen sneller in gang worden gezet.	

Meer cliënten wonen zelfstandig

Wat hebben we bereikt?

<i>Wat hebben we bereikt?</i> Het kost meer tijd om intramurale voorzieningen af te bouwen en mensen met psychische kwetsbaarheid zelfstandig te laten wonen. Daarvoor zijn verschillende redenen: 1. Er is nog steeds een wachtlijst voor wonen in een beschermde omgeving; 2. De Haarlemse markt voor betaalbare woningen is nog steeds krap; 3. Omzetten van intramurale voorzieningen naar zelfstandige woningen is complex en daardoor tijdrovend proces (o.a. vanwege fysieke aanpassingen en cliënten die huur moeten gaan betalen). In de contingentenregeling wordt in samenwerking met de woningbouwcorporaties meer rekening gehouden met jongeren. Hierdoor maakten meer jongeren gebruik van deze regeling en konden zij eerder zelfstandig wonen met ambulante begeleiding.	
--	---

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarde	Realisatie	Bron
			2017	2017	
Aantal mensen op de wachtlijst voor maatschappelijke opvang	13 (2016)	13 (2016)	0	8	Registratie uitvoeringspartners

Wat hebben we ervoor gedaan?

A. Bevorderen omzetten zorgwoningen naar zelfstandige woningen.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> De zorgaanbieders beschermd wonen hebben in 2017 de opdracht gekregen om te starten met het omzetten van zorgwoningen naar zelfstandige woningen.	

B. Bevorderen ombouw intramurale voorzieningen.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> Omdat er nog wachtlijsten voor beschermd wonen zijn, is eind 2016 besloten de afbouw of ombouw van intramurale woonvoorzieningen met twee jaar uit te stellen, zodat cliënten op de wachtlijst kunnen doorstromen naar een beschermde woonplek.	
C. Bevorderen aantal woningen voor de doelgroep.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> In 2017 zijn 82 cliënten uit een opvang of uit een andere intramurale voorziening verhuist naar een contingentenwoning. Dat is een verdubbeling van het aantal geplaatste cliënten in 2016. Een contingentenwoning is een voorrangswoning voor cliënten uit de opvang of een intramurale voorziening. De contingentenregeling is door de corporaties in 2017 (tijdelijk) opgehoogd van 62 beschikbare woningen naar 80 per jaar. Voor al deze cliënten zijn er afspraken gemaakt over de benodigde ondersteuning en begeleiding. Er is een gemeentelijke taskforce opgericht om meer zelfstandige woningen voor kwetsbare doelgroepen te realiseren. Tevens is er in 2017 incidenteel geld vrijgemaakt om nieuwe woonvormen, zoals Skaeve Huse en een Domus Plus te realiseren. Met betrekking tot Domus Plus is het Leger des Heils verzocht te starten met alle maatregelen om een dergelijke voorziening in de regio te realiseren. In 2017 is een haalbaarheidsonderzoek gedaan naar Skaeve Huse in Haarlem.	
D. Onderzoek doen naar het percentage van een instelling verblijvende cliënten dat toe is of zal zijn aan een vorm van zelfstandig wonen.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> Het onderzoek heeft geresulteerd in een temporisering van de ambities in het beleidskader Opvang, Wonen en Herstel (zie onder B).	

Prestatie-indicator	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarde	Realisatie	Bron
			2017	2017	
a, b en c. Aantal plaatsen maatschappelijke opvang voor:	151 (2015)	173 (2016)	183	191	Registratie uitvoeringspartners
- Oggz doelgroep:	100 (2015)	108 (2016)	108	137 ¹	
- Economische doelgroep:	22 (2015)	29 (2016)	46	32	
- Longstay:	7 (2015)	7 (2016)	7	- ²	
- Jongeren:	22 (2015)	22 (2016)	22	22	
a, b en c. Aantal plaatsen beschermd wonen	675 (2015)	631 (2016)	585	623	Gemeentelijke registratie
a, b en c. Aantal mensen op de wachtlijst voor beschermd wonen	178 (2015)	150 (2016)	100	149	Gemeentelijke registratie

¹ Inclusief Frans Halspanden, plaatsen voor ongedocumenteerden en drie time-out bedden.

² Longstay valt met ingang van 2017 niet meer onder maatschappelijke opvang, maar onder beschermd wonen

Minder huiselijk geweld en kindermishandeling

Wat hebben we bereikt?

Wat hebben we bereikt?

Professionals winnen gemakkelijker advies in bij Veilig Thuis. Veilig Thuis kan makkelijker hulpverlening inschakelen in samenwerking met sociaal wijkteams en Centrum Jeugd en Gezin. De hoeveelheid meldingen in relatie tot hermeldingen is nog onvoldoende zichtbaar te maken uit de registratie van Veilig Thuis om hierover een uitspraak te doen.

Veilig Thuis Kennemerland functioneerde als zelfstandige organisatie, voldeed aan de eisen van de Inspectie Gezondheidszorg & Jeugd en is nu ISO gecertificeerd. Hiermee voldoet hun managementsysteem aan alle normen op het gebied van kwaliteitsmanagement. Deze organisatie is nu voldoende geëquipeerd om de wettelijke taken voor de gemeente uit te voeren (Een Veilig Thuis 2015-2020 ([2014/72764](#))). Veilig Thuis schakelde met de crisisdienst en de spoedhulp en stemde af met het CJG en de sociale wijkteams bij het opschalen en afschalen na gepleegde interventies. De werkwijze tussen alle ketenpartners (inclusief de gemeente) staat beschreven in wederzijdse samenwerkingsafspraken.

Wat hebben we niet bereikt?

Eenduidige registratie van betrokken instanties en hulpverleners is noodzakelijk om:

- de effecten van gepleegde interventies te kunnen meten;

- te weten in welke mate interventies plaats vinden en;
- te weten hoe vaak er sprake is van recidive.

In de huidige situatie was geen sprake van eenduidige registratie door de verschillende partners. Onderzoek wordt gedaan naar een uniforme wijze van registratie, die voor alle betrokken instanties toegankelijk en bruikbaar is.

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarde	Realisatie	Bron
			2017	2017	
Aantal politiemeldingen huiselijk geweld in de veiligheidsregio Kennemerland	1.838 (2004)	2.538 (2012)	3.000	2.781	Registratie Veilig Thuis
		3.205 (2013)			
		3.598 (2014)			
		2.840 (2015)			
		3.598 (2016)			

Wat hebben we ervoor gedaan?

A. Faciliteren Veilig Thuis.

Wat hebben we gedaan?

In samenwerking met de andere gemeenten in de regio is Veilig Thuis ondersteund om te komen tot een stevige organisatie, die voldoet aan alle eisen die de inspectie stelt. De multidisciplinaire aanpak heeft zich verder ontwikkeld. Hiervoor heeft Haarlem samenwerking gezocht met gemeenten in Zaanstreek-Waterland en Noord-Holland Noord. Er zijn twee bijeenkomsten georganiseerd om instellingen te ondersteunen bij het uitvoeren van de wet meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling. De samenwerking tussen betrokken partners is verbeterd om te blijven voldoen aan de inspectie-eisen. Ook haakte Veilig Thuis Kennemerland meer aan bij relevante ontwikkelingen, zoals de multidisciplinaire aanpak geweld en kindermishandeling. Dit vindt plaats op bovenregionale schaal met gemeenten uit Zaanstreek-Waterland en Noord-Holland-Noord.

Wat hebben we niet gedaan?

Het proces van samenwerken, waaronder een warme overdracht en het adequaat en tijdig afschalen vroeg van de lokale teams (bijvoorbeeld CJG en sociale wijkteams) een grote mate van zorgvuldigheid om veiligheidsrisico's en de juiste inzet op vervolgzorg goed te kunnen inschatten. Medewerkers van deze lokale teams voelden zich nog niet deskundig genoeg om adequaat te ondersteunen in situaties waarin bij gezinnen onveiligheid een rol speelde.

B. Faciliteren (ambulante) vrouwenopvang.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> Er is meer gebruik gemaakt van de noodopvang in 2017. Ook de crisisopvang kent een zeer hoge bezettingsgraad. In navolging van het rapport van de Nationale ombudsman is extra aandacht besteed aan onder andere inkomsten en schulden van gezinnen in de opvang. De nazorgtrajecten volgens de 'Critical Time Intervention'-methodiek worden als belangrijk en succesvol ervaren. De (verouderde) vrouwenopvang in Heemskerk is halverwege dit jaar gesloten. Opvang wordt op andere locaties geboden. Er zijn opnieuw zo'n veertig trajecten begeleid waarbij cliënten met een AWARE noodknop thuis konden blijven wonen.	
C. Stimuleren inzet Tijdelijk Huisverbod.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> Wanneer de burgemeester dit noodzakelijk achtte heeft hij een huisverbod afgegeven als maatregel om te zorgen voor tijdelijke acute veiligheid en om zorg- en hulpverlening op gang te brengen. Veilig Thuis en Reclassering werken samen om de hulpverlening voor alle betrokkenen op te starten. Er wordt voortdurend gewerkt aan het verbeteren van de samenwerking, onder andere door het organiseren van enkele netwerkbijeenkomsten voor Politie, Veilig Thuis, Reclassering Nederland en uitvoerende ambtenaren.	

Prestatie-indicator	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarde	Realisatie	Bron
			2017	2017	
c. Aantal opgelegde huisverboden in de Veiligheidsregio Kennemerland	46 (2009)	80 (2012)	80	69	Huisverbod Online
		64 (2013)			
		81 (2014)			
		77 (2015)			
		70 (2016)			

22 Opvang en beschermd wonen	Lasten	Baten
Primaire begroting 2017	53.844	-2.284
Bijgestelde begroting 2017	58.104	-4.056
Mutaties tijdens het begrotingsjaar	4.260	-1.772
Jaarrekening 2017	56.212	-5.519
Afwijking jaarrekening t.o.v. bijgestelde begroting	-1.892	-1.463
Resultaat t.o.v. primaire begroting	2.369	-3.235

Beleidsveld 2.3 Jeugdbescherming en jeugdreclassering

Zoveel mogelijk Haarlemse jeugdigen groeien op in een veilig klimaat

Wat hebben we bereikt?

Wat hebben we bereikt?

Gezinnen en/of jongeren werden zo lang mogelijk ondersteund in het vrijwillige kader, jeugdbeschermingsmaatregelen werden afgewend en hulp in dwangkader tijdig afgeschaald. Een sterke positie van het Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG) en de Gecertificeerde Instellingen (GI) was nodig om gezinnen te ondersteunen in situaties van onveiligheid en/of onmacht en mogelijke negatieve gevolgen voor de ontwikkeling van de jongere. Het CJG ondersteunde het gezin en maakte gebruik van de expertise van de GI indien de situatie daarom vroeg. Er was sprake van lichte tot intensieve ondersteuning, afhankelijk van de situatie.

De pilot Samenwerken aan Veiligheid is in 2017 gestart en wordt uitgevoerd in Haarlem Schalkwijk tot mei 2018. Evaluatie van deze pilot moet duidelijk maken op welke manier en in welk tempo deze werkwijze breed geïmplementeerd kan worden en wat dit betekent voor de inzet van het CJG en de GI. Ook worden de samenwerking met en toeleiding vanuit Veilig Thuis en Multidisciplinair Centrum Kindermishandeling (MDCK), de te leveren inzet en de samenwerkingsafspraken bij deze evaluatie betrokken.

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarde	Realisatie	Bron
			2017	2017	
Jongeren met jeugdbescherming als percentage van alle jongeren tot 18 jaar	1,1% (2015)	1,1% (2015) 0,9% (2016)	1,00%	pm ¹	CBS

¹ De realisatie 2017 is te laat bekend om op te nemen in dit jaarverslag.

Wat hebben we ervoor gedaan?

A. Regie op inzet vanuit 1 gezin 1 plan-principe.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> Zorgaanbieders boden gezinnen, in opdracht van de gemeente, zoveel mogelijk hulp in de eigen omgeving en gericht op een bij de jeugdige passende participatie in de samenleving (één gezin – één plan – één regisseur). In de gezinnen met multiproblematiek was meestal sprake van een multidisciplinair aanpak om een passende oplossing te realiseren.	
B. Faciliteren training op inzet sociaal netwerk strategie.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> De gemeente en zorgaanbieders hebben een gezamenlijke visie waarin het werken met sociale netwerk strategieën een logische stap is, omdat er gewerkt wordt vanuit de krachten van het gezin/de cliënt. Zorgaanbieders waren verantwoordelijk voor de deskundige inzet van haar medewerkers. Kennis en vaardigheden werden versterkt door bijvoorbeeld het werken met methodieken die uitgaan van de sociale context van de cliënt. Organisaties hebben zelf keuzes gemaakt voor de inzet van netwerkstrategieën. Sommige aanbieders hebben gekozen voor de sociale netwerkstrategieën: Eigen Kracht Centrale, of Eigen Plan. Andere organisaties hebben mensen getraind in het werken met familie-netwerk-beraden (FNB).	
C. Faciliteren netwerkgerichte aanpak	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> Het CJG en de GI werkten nauw samen in de ondersteuning aan gezinnen met complexe problematiek. Het CJG nam hierin de centrale rol en zet de expertise van de GI in op het moment dat dit nodig is. Hierdoor werd het gezin door het CJG verder ondersteund. Door de intensieve samenwerking en de werkwijze was het opschalen en het afschalen een vloeiend proces, voorkwam stagnatie in de zorg en verkortte de doorlooptijden voor het gezin. <i>Wat hebben we niet gedaan?</i> De hierboven beschreven werkwijze is een pilot . Het breed implementeren van de werkwijze over alle Centra voor Jeugd en Gezin kan nog niet plaatsvinden. Hiervoor	

zijn onder andere meer leerervaringen nodig.

Voorkomen ontsporing en uitvallen jongeren

Wat hebben we bereikt?

Wat hebben we bereikt?

Om ontsporing en uitvallen van jongeren te voorkomen is samenwerking tussen relevante jeugdhulpaanbieders vergroot. Zij begeleiden jongeren immers tijdens en na een opgelegde maatregel. Als er sprake is van niet ingekochte hulp, heeft de gemeente hierin een faciliterende rol. Een training of tijdelijke voorziening kan deel uitmaken van het perspectiefplan. Het Samenwerkingsverband Jeugd, waarin zes organisaties van het jongerenwerk zich hebben verenigd, speelt hierin een signalerende rol.

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarde	Realisatie	Bron
			2017	2017	
Jongeren met jeugdreclassering als percentage van alle jongeren van 12 tot 23 jaar	0,4% (2015)	0,4% (2015) 0,4% (2016)	0,40%	pm ¹	CBS

¹ De realisatie 2017 is te laat bekend om op te nemen in dit jaarverslag.

Wat hebben we ervoor gedaan?

A. Faciliteren jeugdhulp.

Wat hebben we gedaan?

Het stedelijk CJG team werkt met jongeren van 15 tot 23 jaar en heeft nauw contact met scholen voor voortgezet en middelbaar beroepsonderwijs en organisaties zoals Streetcornerwork en het Veiligheidshuis. Voor de jongeren-wijkaanpak in Schalkwijk, onderdeel van de pilot 'Samenwerken aan veiligheid' wordt opgetrokken met de GI. Het CJG hanteert hierbij een gezinsgerichte aanpak en intensieve ondersteuning van gezinnen die dit nodig hebben. Wanneer het nodig is, kan het CJG snel ondersteuning krijgen van de GI, zodat de aanpak van de jeugdbescherming nog in het vrijwillig kader ingezet kan worden. Het doel is om de hulp vrijwillig te houden, maar wanneer het nodig is, kan er door de Raad voor de Kinderbescherming een onderzoek ingesteld worden met eventueel een ondertoezichtstelling (OTS) als gevolg.

In de Jeugdcirkel worden jongeren die dreigen te ontsporen of ontspoord zijn besproken met organisaties die de jongere ondersteuning kunnen bieden in de vorm van een plan op maat. Het doel hiervan is weer te kunnen participeren aan de

samenleving. De jongere stelt in overleg het eigen plan op en heeft zoveel mogelijk zelf de regie. Het stedelijk CJG-team heeft vanwege de problematiek van jongeren die zwervend zijn, een intensieve samenwerking met de Brede Centrale Toegang (BCT) en met Spaarnezicht. Het CJG en de GI die een jeugdreclasseringsmaatregel uitvoert, werken effectief samen. Wanneer een maatregel voor de jongere afloopt en er is nog verdere ondersteuning voor deze jongere nodig, dan draagt de GI deze jongere over aan het CJG of een andere relevante partner voor specialistische jeugdhulp. Dit hangt af van de hulpvraag en problematiek van de jongere en het gezin.	
---	--

23 Kinderbesch.&jeugdreclassering	Lasten	Baten
Primaire begroting 2017	3.019	
Bijgestelde begroting 2017	3.019	
Mutaties tijdens het begrotingsjaar		
Jaarrekening 2017	3.026	
Afwijking jaarrekening t.o.v. bijgestelde begroting		7
Resultaat t.o.v. primaire begroting		7

Financiën per programma

Bel. veld	Programma Ondersteuning en Zorg	Rekening 2016	Primaire begroting 2017	Begroting na wijz. 2017	Rekening 2017
Lasten (exclusief mutaties reserves)					
21	Maatwerkvoorzieningen	55.364	57.740	56.211	55.410
22	Opvang en beschermd wonen	53.794	53.844	58.104	56.212
23	Kinderbesch.&jeugdreclassering	2.800	3.019	3.019	3.026
	Totaal lasten	111.957	114.602	117.334	114.649
Baten (exclusief mutaties reserves)					
21	Maatwerkvoorzieningen	4.968	2.603	2.833	2.746
22	Opvang en beschermd wonen	5.945	2.284	4.056	5.519
	Totaal baten	10.913	4.886	6.888	8.265
	Totaal saldo excl. mutaties reserves	101.044	109.716	110.446	106.384
	Toevoegingen aan reserves	12.050		102	445
	Onttrekkingen aan reserves	5.074	2.899	9.367	3.155
	Totaal saldo incl. mutaties reserves	108.021	106.818	101.182	103.675

Voor een uitgebreide financiële analyse per beleidsveld wordt verwezen naar de website.

Verbonden partijen Ondersteuning en Zorg

Geen

Gesubsidieerde instellingen Ondersteuning en Zorg

Gesubsidieerde instelling	Openbaar belang	Gemeentelijke bijdrage	Risico (NARIS)
Blijfgroep	Bieden van preventie, opvang en ambulante hulp bij huiselijk geweld.	1.828	21,71
Leger des heils	Het versterken van zelfredzaamheid en participatie van kwetsbare Haarlemmers en het voorkomen van maatschappelijke uitval.	873	22,31

Zorgbalans	Bieden van hulp aan mensen met een zorgbehoefte om zolang mogelijk en op eigen wijze vorm en inhoud te geven aan hun leven, zowel thuis als in diverse zorglocaties.	624	20,99
Dock	Stimuleren van zelfredzaamheid en actief burgerschap door het verzorgen van wijkgericht welzijnswerk in Haarlem.	2.986	21,69
HVO Querido	HVO Querido exploiteert diverse maatschappelijke opvangvoorzieningen, zoals de maatschappelijke opvang voorzieningen: Wilhelminastraat, Velserspoort en Bennebroek. Alle activiteiten vallen onder het Regionaal Kompas.	4.063	21,27
MEE & de Wering	Het bieden van ondersteuning aan inwoners die zich in een kwetsbare positie bevinden, met name inwoners met een verstandelijke beperking.	1.129	26,81
Parnassiagroep	Door de exploitatie van gebruiksruidten in Haarlem draagt Parnassia bij, dat het drugs- en alcoholgebruik in de openbare ruidten in Haarlem en omgeving teruggedrongen wordt. En dat door professioneel toezicht op het gebruik, dit gecontroleerd wordt en dat verslaafden sneller doorgeleid worden naar de reguliere hulpverlening.	930	19,74
Veilig Thuis	Veilig Thuis is er voor iedereen, jong en oud, die te maken heft met huiselijk geweld of kindermishandeling. Veilig Thuis geeft advies en biedt ondersteuning, ook aan professionals.	3.053	26,01

Programma 3 Werk en inkomen

Commissie

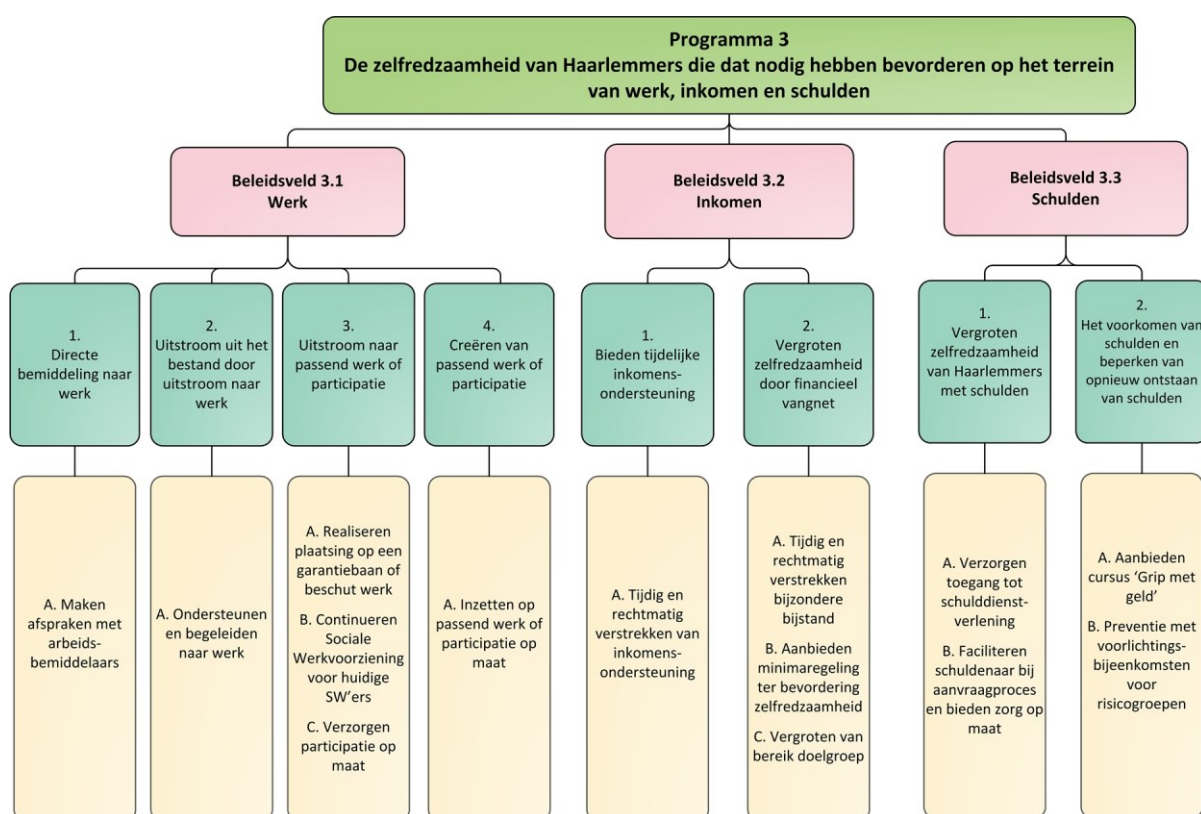
Samenleving

(Coördinerende) Portefeuilles

Werk, Economische Zaken, Sociale Zaken,
Coördinatie sociaal domein

Afdeling(en)

Sociale Zaken en Werkgelegenheid

Realisatie programmadoelstelling (missie)

De gemeente heeft in 2017 haar inwoners op het gebied van werk, inkomen en schulden ondersteund, als ze dat onvoldoende op eigen kracht konden. Er is dienstverlening geboden aan alle doelgroepen van de Participatiewet en er is op aangestuurd om zoveel mogelijk mensen laten participeren in de samenleving. De gemeente zich niet alleen op de directe bemiddeling naar werk maar ook op het laten participeren van mensen met een grote afstand tot de arbeidsmarkt door middel van werk, opleiding, vrijwilligerswerk of arbeidsmatige dagbesteding. In 2017 zijn afspraken gemaakt met partners op het gebied van re-integratie en arbeidsbemiddeling voor werkzoekenden zonder afstand tot de arbeidsmarkt (direct bemiddelbaar) en werkzoekenden met een overbrugbare afstand tot de arbeidsmarkt maar ook voor specifieke doelgroepen zoals jongeren/schoolverlaters, mensen met een beperking, ex-gedetineerden en statushouders. De gemeente heeft zich ingezet om de regeling voor mensen met een minimuminkomen te verbeteren en de doelgroep beter te bereiken en zorgt voor toegankelijke schulddienstverlening voor alle inwoners van Haarlem.

Beleidsvelden

Beleidsveld 3.1 Werk

Directe bemiddeling naar werk

Wat hebben we bereikt?

Wat hebben we bereikt?

De gemeente biedt in samenwerking met uitvoeringspartners re-integratie op maat voor werkzoekenden die direct of op korte termijn bemiddelbaar zijn naar werk. Werkzoekenden worden bemiddeld naar een betaalde baan. Contracten voor directe bemiddeling naar werk zijn afgesloten met uitvoeringspartners Pasmatch en Agros.

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarde	Realisatie	Bron
			2017	2017	
Aantal banen per 1.000 inwoners in de leeftijd 15-64 jaar	681,5 (2008)	639,9 (2012)	625	623,9	LISA
		634,8 (2013)			
		627,7 (2014)			
		618,0 (2015)			
		623,9(2016)			
Netto arbeidsparticipatie: het percentage van de werkzame beroepsbevolking t.o.v. de totale beroepsbevolking	68,3% (2011)	68,1% (2012)	86,8	68,8	CBS
		67,9% (2013)			
		67,3% (2014)			
		68,7% (2015)			
		68,8%(2016)			
Percentage werkloze jongeren van het totaal aantal jongeren in de leeftijd van 16-22 jaar	3,03% (2005)	1,59% (2011)	1,38	1,38	Verwey Jonkers Instituut - Kinderen in Tel
		1,07% (2012)			
		1,38%(2016)			

Wat hebben we ervoor gedaan?

A. Maken afspraken met arbeidsbemiddelaars.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> Op het Werkplein werkt de gemeente samen met uitvoeringspartners en het UWV aan een sluitende aanpak naar werk. De gemeente hanteert het dienstverleningsmodel van het Poortmodel waarbij werkzoekenden direct en intensief worden begeleid naar werk. In samenwerking met de uitvoeringspartners re-integratie zijn in totaal 461 werkzoekenden geplaatst op de arbeidsmarkt en uitgestroomd naar een betaalde baan. Van deze groep waren 51 werkzoekenden direct bemiddelbaar naar werk. Hiermee is de streefwaarde van 450 voor uitstroom naar werk, zoals die is opgenomen in de afspraken die de gemeente Haarlem maakt met uitvoeringspartners re-integratie, behaald.	

Prestatie-indicator	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarde	Realisatie	Bron
			2017	2017	
a. Aantal klanten geplaatst op de arbeidsmarkt	219 (2008)	490 (2012)	450	461	Gemeentelijke registratie
		327 (2013)			
		502 (2014)			
		529 (2015)			
		577 (2016)			

Uitstroom uit bestand door uitstroom naar werk

Wat hebben we bereikt?

<i>Wat hebben we bereikt?</i> Voor de doelgroep met een overbrugbare afstand tot de arbeidsmarkt is re-integratie, ondersteuning en bemiddeling op maat geboden. De gemeente heeft dit in samenwerking met de uitvoeringspartners re-integratie georganiseerd. Deze groep werkzoekenden was niet direct bemiddelbaar naar werk maar heeft een intensief begeleidingstraject gevolgd. Deze uitstroom is onderdeel van de totale uitstroom van 461 mensen naar betaald werk.	
--	---

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarde	Realisatie	Bron
			2017	2017	
Netto arbeidsparticipatie het percentage van de werkzame beroepsbevolking t.o.v. de totale beroepsbevolking	68,3% (2011)	68,1% (2012) 67,9% (2013) 67,3% (2014) 68,7% (2015) 68,8% (2016)	-	68,8	CBS
Aantal re-integratievoorzieningen per 10.000 inwoners in de leeftijd van 15-64 jaar	101,1 (2015)	101,1 (2015)	-	- ¹	CBS

¹ CBS neemt pas vanaf 2018 de Haarlemse cijfers over gerealiseerde re-integratievoorzieningen mee.

Wat hebben we ervoor gedaan?

A. Ondersteunen en begeleiden naar werk.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> De gemeente heeft re-integratie op maat geboden voor klanten die al een bijstandsuitkering ontvangen. In het kader van het programma 'Ik doe mee' hebben klantbeeldgesprekken plaatsgevonden waarbij de re-integratiemogelijkheden in kaart worden gebracht en een plan van aanpak wordt opgesteld. Voor de doelgroep met een grotere afstand tot de arbeidsmarkt zijn afspraken gemaakt met Pasmatch en Agros. In samenwerking met deze partners worden trajecten op maat aangeboden voor deze doelgroep. Op het Werkgeversservicepunt hebben we de samenwerking tussen gemeenten UWV en uitvoeringspartners versterkt. We hebben dienstverlening geboden voor werkgevers en hebben door de samenwerking de plaatsing van werkzoekenden op banen bevorderd. Ook in 2017 hebben lokale werkgevers zich gemeld met werkgelegenheidsinitiatieven. In samenwerking met Spaarnelanden worden werkzoekenden geplaatst op werkervaringsplaatsen in de fysieke wijkteams. In 2017 waren acht werkzoekenden uit de bijstand actief in sociale coöperaties waar ze een deel van hun inkomen zelfstandig verdienen. Het percentage beëindigingen van uitkeringen in verband met het aanvaarden van werk is substantieel hoger dan in eerdere jaren. Dit heeft te maken met het feit dat administratieve omzettingen niet mee worden meegenomen. Het percentage waardoor in het verleden lager want meer dossiers. In 2017 zijn alleen daadwerkelijk beëindigingen in verband met uitstroom naar werk geregistreerd.	

Prestatie-indicator	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarde	Realisatie	Bron
			2017	2017	
a. Percentage beëindigingen van uitkeringen i.v.m. aanvaarden werk	8,9% (2015)	23,6 %(2016)	8,90%	27,6 %	Gemeentelijke registratie

Uitstroom naar passend werk of participatie

Wat hebben we bereikt?

<i>Wat hebben we bereikt?</i> Voor mensen met een arbeidsbeperking is passend werk gevonden in de vorm van beschut werk en garantiebannen. In overleg met Pasmatch en het UWV worden kandidaten voorgedragen voor een indicatie Beschut werk. Wanneer de indicatie wordt toegekend dan krijgt de kandidaat een dienstbetrekking bij Pasmatch die de voorziening bij de gemeente Haarlem uitvoert. De gemeente Haarlem is voorzitter van het Regionaal Werkbedrijf, een samenwerkingsverband van de gemeenten, het UWV en werkgevers in Zuid-Kennemerland en IJmond. In 2017 heeft het regionaal werkbedrijf zich ingezet voor het creëren van garantiebannen en voor het plaatsen van mensen met een arbeidsbeperking op een reguliere baan. In verband met het stopzetten van de instroom in de sociale werkvoorziening is het aantal werkplekken in de sociale werkvoorziening ook in 2017 weer verder afgenomen. In 2017 waren 696 werkplekken (op basis van 36 uur) beschikbaar voor de sociale werkvoorziening. In de praktijk waren 631 Haarlemmers werkzaam in de sociale werkvoorziening (bij Paswerk).	
---	---

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarde	Realisatie	Bron
			2017	2017	
Aantal SW'ers in Sociale Eenheden (SE)	729 (2010)	702 (2012)	615	631	Gemeentelijke registratie
		685 (2013)			
		684 (2014)			
		649 (2015)			
		641 (2016)			

Wat hebben we ervoor gedaan?

A. Realiseren plaatsing op een garantiebaan of beschut werk.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> Het regionaal werkbedrijf waarin gemeenten UWV, werkgevers en werknemers samenwerken heeft bijgedragen aan het realiseren en plaatsen van werkzoekenden op een reguliere baan. Het UWV verzorgt de rapportage voor de uitvoering van de regeling banenafpraak (garantiebanen) en registreert alleen de cijfers voor alle werkzoekenden vanuit de Wajong en vanuit de Participatiewet en alleen voor de hele arbeidsmarktregio en dus niet afzonderlijk voor Haarlem. Tot en met het derde kwartaal van 2017 zijn 84 werkzoekenden uit de arbeidsmarktregio Zuid-Kennemerland en IJmond geplaatst op een garantiebaan bij een reguliere werkgever. In 2017 zijn 15 indicaties voor Beschut werk toegekend. 11 mensen zijn in vervolg op de toekenning inmiddels geplaatst op een voorziening Beschut werk. 5 aanvragen voor een indicatie Beschut werk zijn nog in voorbereiding Voor mensen met een arbeidsmatige beperking is passend werk gevonden in de vorm Beschut werk en Garantiebanen. Voor de huidige groep mensen die werkzaam is in de sociale werkvoorziening is het werk behouden.	
B. Continueren sociale werkvoorziening voor huidige SW'ers.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> Met ingang van 1 januari 2015 is de instroom van mensen in de sociale werkvoorziening stopgezet: er komen geen nieuwe plaatsen meer bij. Mensen die een contract hebben in de sociale werkvoorziening, behouden deze uiteraard wel. In 2017 zijn 696 Haarlemmers werkzaam in de sociale werkvoorziening bij Paswerk. De sociale werkvoorziening is in 2017 voor deze doelgroep gecontinueerd. In verband met de continuïteit van de sociale werkvoorziening is in 2017 een onderzoek gedaan naar de huisvesting in de Cruquius. Door de krimp van het aantal werkplekken in de sociale werkvoorziening wordt het huidige gebouw te groot. Het bestuur van Paswerk heeft besloten een deel van het pand te gaan verhuren aan derden.	
C. Verzorgen participatie op maat.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> Als voor de doelgroep met een arbeidsbeperking betaald werk (nog) niet aan de orde is, wordt in overleg met de klant participatie op maat geboden. Er wordt gezocht naar een passende voorziening in de stad, bijvoorbeeld een vrijwilligersplek of een plek in de arbeidsmatige dagbesteding.	

Prestatie-indicator	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarde	Realisatie	Bron
			2017	2017	
a. Aantal plaatsingen op garantiebanen	220 (2016)	220 (2016)	50	pm	UWV ¹

¹ Het UWV registreert en het aantal plaatsingen op een garantiebaan van alle werkzoekenden vanuit de Wajong en vanuit de Participatiewet in de arbeidsmarktregio Zuid-Kennemerland en IJmond. De gegevens over 2017 worden tweede helft 2018 gepubliceerd.

Creëren van passend werk of participatie

Wat hebben we bereikt?

<i>Wat hebben we bereikt?</i> De gemeente heeft zich ingezet voor passend werk of participatie op maat voor de klant. In de praktijk betekent dit dat de klant meedoet in de samenleving door middel van vrijwilligerswerk, tegenprestatie of arbeidsmatige dagbesteding zolang betaald werk niet of nog niet haalbaar is.	
--	---

Wat hebben we ervoor gedaan?

A. Inzetten op passend werk of participatie op maat.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> De gemeente heeft klantbeeldgesprekken gevoerd met de klanten en de mogelijkheden om te participeren in kaart gebracht. Klanten zijn geplaatst op vrijwilligerswerk of arbeidsmatige dagbesteding of verrichten een tegenprestatie. In 2017 hebben 38 vrouwen meegedaan aan het Power Vrouwenprogramma. Het doel was de economische zelfstandigheid van vrouwen te stimuleren en indien mogelijk de vrouwen te laten participeren. Vrouwen hebben vervolgens van de mogelijkheid gebruik gemaakt om in overleg met de klantmanager een stap richting arbeidsmarkt te maken en mee te doen in de vorm van vrijwilligerswerk. In 2017 is geïnvesteerd in het in kaart brengen van de participatiemogelijkheden die de stad biedt om zo het brede aanbod onder de aandacht te brengen en klanten uit de bijstand te plaatsen op een participatieplek. In dit verband zijn wijksafari's georganiseerd waarbij in alle wijken voorzieningen voor arbeidsmatige dagbesteding, vrijwilligerswerk, sociale coöperaties en sociale ondernemingen zich hebben gepresenteerd.	

31	Werk	Lasten	Baten
	Primaire begroting 2017	21.253	
	Bijgestelde begroting 2017	25.805	-727
	Mutaties tijdens het begrotingsjaar	4.551	-727
	Jaarrekening 2017	25.097	-1.554
	Afwijking jaarrekening t.o.v. bijgestelde begroting	-708	-827
	Resultaat t.o.v. primaire begroting	3.844	-1.554

Beleidsveld 3.2 Inkomen

Bieden tijdelijke inkomensondersteuning

Wat hebben we bereikt?

Wat hebben we bereikt?

Alle Haarlemmers die niet in hun eigen inkomen kunnen voorzien en voldoen aan de voorwaarden van de Participatiewet, zijn in 2017 in aanmerking gekomen voor een inkomensvoorziening op grond van de wet.

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarde	Realisatie	Bron
			2017	2017	
Procentuele groei van het uitkeringsbestand van de gemeente Haarlem	5,76 % (2015)	4,2 % (2016)	6%	2,6%	Gemeentelijke registratie
Aantal uitkeringsgerechtigden die een participatiewetuitkering ontvangt	2.536 (2009)	2.808 (2012) 3.245 (2013) 3.441 (2014) 3.597 (2015) 3.702 (2016)	3.824	3.800	Gemeentelijke registratie
Percentage kinderen tot 18 jaar dat in een gezin leeft dat van een bijstandsuitkering moet rondkomen	5,77% (2005)	4,89% (2011) 4,94% (2012) 5,8% (2016)		5,42%	Verwey Jonker Instituut - Kinderen in Tel
Aantal personen met een bijstandsuitkering per 10.000 inwoners	35,8 (2015)	36,7 (2016)		37,5	CBS
Duur van de uitkeringsperiode, gekoppeld aan categorieën van Divosa:					Gemeentelijke registratie
Korter dan één jaar	559 (2015)	873 (2016)	600	673	
Duur 1-3 jaar	682 (2015)	1.102 (2016)	700	1.011	
Korter dan 5 jaar	1.118 (2015)	1.096 (2016)	1.100	1.485	

Wat hebben we ervoor gedaan?

A. Tijdig en rechtmatig verstrekken van inkomensondersteuning.	
<i>Wat hebben we gedaan</i> In 2017 hebben 3824 Haarlemmers (stand 31 december 2017) die (tijdelijk) niet in hun eigen inkomen konden voorzien inkomensondersteuning op grond van de Participatiewet ontvangen.	

Prestatie-indicator	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarde	Realisatie	Bron
			2017	2017	
a. Gemiddelde afhandeltermijn (in dagen) van de aanvragen Participatiewet uitkering	47 (2015)	42 (2016)	42	30	Gemeentelijke registratie
a. Percentage klanten in de uitkering dat een sanctie of korting krijgt op de uitkering	1,8% (2015)	1,4% (2016)	1,8%	1,4%	Gemeentelijke registratie

Vergroten zelfredzaamheid door financieel vangnet

Wat hebben we bereikt?

<i>Wat hebben we bereikt?</i> In 2017 is de gemeente Haarlem er in geslaagd meer burgers met een laag inkomen te bereiken die in aanmerking komen voor inkomensvoorzieningen zoals minimabeleid, kortingsregelingen en bijzondere bijstandsregelingen. Het gebruik van minimeerregelingen en bijzondere bijstand is weer toegenomen waardoor de financiële zelfredzaamheid van burgers met een laag inkomen groter is geworden. Tevens is sprake van een toename van het gebruik van het Jeugdsportfonds en het Jeugdcultuurfonds	
---	---

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarde 2017	Realisatie 2017	Bron
Aantal toekenningen individuele bijzondere bijstand	1.531 (2012)	2.238 (2013) 1.737 (2014) 1.983 (2015) 2.117 (2016)	2.500	2.533	Gemeentelijke registratie
Aantal toekenningen minimaregelingen	3.234 (2013)	3.996 (2014) 3.862 (2015) 6.220 (2016)	3.900	7.344	Gemeentelijke registratie
Aantal Haarlemmers dat gebruik maakt van individuele bijzondere bijstand	1.206 (2014)	1.336 (2015) 1.554 (2016)	1.500	.1833	Gemeentelijke registratie
Aantal minimahuishoudens met HaarlemPas	4.991 (2012)	4.986 (2013) 4.240 (2014) 5.722 (2015) 5.896 (2016)	5.800	7.222	Gemeentelijke registratie
Aantal Haarlemmers dat gebruik maakt van een minimaregeling	2.238 (2013)	2.580 (2014) 3.080 (2015) 3.960 (2016)	3.100	4.460	Gemeentelijke registratie
Aantal kinderen dat via HaarlemPas beroep doet op Jeugdsportfonds (JSF) en Jeugdcultuurfonds (JCF)	193 (2010)	480 (2012) 424 (2013) 708 (2014) 1.219 (2015) 1.133 (2016)	1.250	1.284	Registratie JSF/JCF

Wat hebben we ervoor gedaan?

A. Tijdig en rechtmatig verstrekken bijzondere bijstand.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> In 2017 is 98 % van de aanvragen bijzondere bijstand binnen de wettelijke termijn van 56 dagen afgehandeld. Van het aantal aanvragen inkomensondersteuning is 98% binnen de wettelijke termijn afgehandeld.	

B. Aanbieden minimaregeling ter bevordering zelfredzaamheid.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> In 2017 zijn aan 7.228 huishoudens HaarlemPassen verstrekt. Dat is een toename van 23% ten opzichte van 2016. Alle klanten in de bijstand of in een schulddienstverleningstraject of kwijtschelding van de gemeentelijke belasting krijgen de HaarlemPas gratis toegestuurd. Het aantal kortingen en voorzieningen op de HaarlemPas is uitgebreid. Sinds juli 2017 is de ID kaart ook gratis voor kinderen vanaf 0 jaar. De ID is al vanaf januari 2016 gratis voor mensen vanaf 14 jaar. De bibliotheekkaart wordt gratis verstrekt voor mensen met HaarlemPas Het aantal Haarlemmers met medische kosten die een tegemoetkoming hebben gekregen in de kosten van het wettelijk eigen risico en of eigen bijdrage Wmo is toegenomen. Ook het aantal toekenningen voor een sportvergoeding uit het Jeugdsportfonds en de cultuurvergoedingen uit het Cultuurfonds is toegenomen. In 2017 is 92 keer een financiële tegemoetkoming voor huiswerkbegeleiding toegekend. In oktober 2017 is gestart met de communicatie over de gemeentelijke zorgpolis die vanaf 1 januari 2018 wordt aangeboden. Alle mensen met een HaarlemPas zijn geïnformeerd. Een zorgteam is opgericht met medewerkers van de afdeling minimaregelingen. Het aantal aanmeldingen voor de nieuwe zorgpolis bedroeg op 31 december 2017 ruim 2500.	
C. Vergroten van bereik doelgroep.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> De aanvraagprocedures voor minimaregelingen zijn vereenvoudigd en deels gedigitaliseerd. In 2017 is veel geïnvesteerd in de communicatie over de inkomensvoorzieningen voor minima. Er zijn speciale inloopspreekuren ingesteld op acht locaties in de stad waar voorlichting en advies is gegeven over de nieuwe zorgpolis. Deze inloopspreekuren zijn door 700 mensen bezocht. Folders zijn verspreid in de stad en bij maatschappelijke organisaties. Ook via sociale media is informatie verspreid. In samenwerking met maatschappelijke partners in de stad worden drie keer per jaar actieweken georganiseerd. Tevens heeft de gemeente netwerkbijeenkomsten over het actuele minimabeleid georganiseerd.	

Prestatie-indicator	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarde	Realisatie	Bron
			2017	2017	
a. Percentage aanvragen bijzondere bijstand binnen wettelijke termijn afgehandeld	87% (2012)	89% (2013) 91% (2014) 98% (2015) 94% (2016)	98%	98%	Gemeentelijke registratie
a. Percentage aanvragen inkomensondersteuning binnen wettelijke termijn afgehandeld	55% (2012)	72% (2013) 75% (2014) 82% (2015) 78% (2016)	80%	82%	Gemeentelijke registratie

32 Inkomen	Lasten	Baten
Primaire begroting 2017	63.514	-52.741
Bijgestelde begroting 2017	65.800	-52.576
Mutaties tijdens het begrotingsjaar	2.286	165
Jaarrekening 2017	66.986	-53.489
Afwijking jaarrekening t.o.v. bijgestelde begroting	1.186	-912
Resultaat t.o.v. primaire begroting	3.472	-747

Beleidsveld 3.3 Schulden

Vergroten zelfredzaamheid van Haarlemmers met schulden

Wat hebben we bereikt?

Wat hebben we bereikt?

Het jaar 2017 is afgesloten met 133 geslaagde bemiddelingstrajecten. Dit betekent dat 133 Haarlemmers er in geslaagd zijn om na drie jaar schuldenvrij te zijn. Gedurende dit traject zijn diverse factoren van invloed op het succesvol afsluiten van een traject, zoals de aard van de schulden, de voortdurende medewerking van schuldeisers maar ook wijzigingen in de persoonlijke omstandigheden van de klant.

In 2017 zijn twee bezwaarzaken schulddienstverlening ingediend waarvan één gegrond

en één ongegrond verklaard.

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarde	Realisatie	Bron
			2017	2017	
Aantal geslaagde schuldbemiddelingstrajecten (na drie jaar)	75 (2013)	104 (2014) 129 (2015) 101 (2016)	100	133	Gemeentelijke registratie
Aantal gegronde ongegronde bezwaar- en beroepszaken	0/0 (2015)	0/0 (2015) 0/0 (2016)	0/0	1/1	Gemeentelijke registratie

Wat hebben we ervoor gedaan?

A. Verzorgen toegang tot schulddienst-verlening.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> De gemeente Haarlem heeft voor alle Haarlemmers die dat nodig hebben toegankelijke schulddienstverlening geboden. Bij elke aanvraag wordt een individuele afweging gemaakt zodat maatwerk kan worden geleverd aan de hulpvrager. De gemeente zorgt voor passende ondersteuning bij financiële problemen. Het aantal succesvol afgeronde bemiddelingstrajecten is toegenomen.	
B. Faciliteren schuldenaar bij aanvraagproces en bieden zorg op maat.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> In 2017 is, naast de reguliere schuldhulp, een aantal projecten uitgevoerd om voor de diverse doelgroepen nog meer maatwerk te kunnen bieden. In vervolg op de pilot van 2016 is in 2017 gestart met de innovatieve schuldhulp aanpak onder de naam 023 Steunfonds. Door het inzetten van dit fonds heeft de gemeente in 2017 62 klanten met financiële problemen kunnen helpen. Het betreft de doelgroep die tijdelijk geen aanspraak kon maken op een schuldregelingstraject omdat ze onoplosbare schulden hadden. Door het opkopen van de schulden en het afsluiten van een betalingsregeling ontstaat voor de klant perspectief op een schuldenvrije toekomst. De pilot New future, een aanpak schuldenproblematiek voor jongeren is in 2017 gestart. Met deze aanpak worden jongeren geholpen die niet voor reguliere schulddienstverlening in aanmerking komen omdat ze geen structurele inkomsten hebben. De schulden worden opgekocht en met de jongeren wordt een betalingsregeling afgesproken. De jongere is vervolgens 'schuldenzorgvrij' en wordt intensief begeleid door coaches van CJG, Streetcornerwork of Leger des Heils.	

In aanvulling op deze aanpak is in 2017 de Challenge NewFuture@ work gestart. Begeleid door de sociale impact factory bieden drie sociaal ondernemers elk vijf werkplekken voor jongeren.

In 2017 is de pilot BooM (Budgetondersteuning op Maat) gestart. Met deze uitbreiding zal bij schulddienstverlening het volgende worden aangeboden:

- Budgetbeheer van elke aangemelde klant bij schulddienstverlening vanaf de start van het traject (dus direct vanaf de intake);
- Budgetcoaching van klanten die langdurig in budgetbeheer zitten zonder schuldenregeling en van klanten die zich hiervoor zelf aanmelden;
- Budgetcoaching van klanten in het laatste jaar van minnelijke schuldsanering gericht op toekomstige financiële zelfredzaamheid.

Inmiddels zijn in acht sociaal wijkteams consultants schulddienstverlening actief om zo tijdig (dreigende) schuldenproblematiek te kunnen signaleren.

Prestatie-indicator	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarde	Realisatie	Bron
			2017	2017	
a. Aantal gestarte schuld-dienstverleningstrajecten	129 (2014)	205 (2015) 228 (2016)	200	207	Gemeentelijke registratie

Voorkomen van schulden en beperken van opnieuw ontstaan van schulden

Wat hebben we bereikt?

Wat hebben we bereikt?

De gemeente heeft educatieve bijeenkomsten en groepstrainingen georganiseerd voor een grote groep Haarlemmers die tot de zogenaamde risicogroepen behoren zoals jongeren. Haarlemmers worden meer bewust gemaakt van hun financiële situatie en er worden handvatten geboden om de administratie te ordenen en inzicht te krijgen in de financiën met als doel zelfredzaamheid versterken.

Wat hebben we ervoor gedaan?

A. Aanbieden cursus 'Grip met geld'.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> De cursus 'Grip op geld' is voor alle inwoners die in een schulddienstverleningstraject zitten een vast onderdeel. Het preventieteam van de gemeente Haarlem nodigt de cursisten een half jaar voordat het schulddienstverleningstraject is doorlopen uit. Op deze manier heeft de cursus het meeste effect. In 2017 hebben 66 klanten deelgenomen aan de cursus.	
B. Preventie met voorlichtingsbijeenkomsten voor risicogroepen.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> Het preventieteam van de gemeente heeft gastlessen gegeven op basisscholen en scholen voor voortgezet onderwijs en beroepsonderwijs. De lessen op voortgezet onderwijs en beroepsonderwijs vaak in samenwerking met stichting Kikid in de vorm van een theatervoorstelling. Daarnaast is in 2017 de samenwerking aangegaan met Money start, een organisatie die een lesprogramma verzorgt met een peer educator (ervaringsdeskundige). In samenwerking met partners in de stad worden lessen op maat gegeven. De inhoud van de lessen wordt afgestemd op de wensen en samenstelling van de groep. In 2017 hebben 918 Haarlemmers deelgenomen aan voorlichtingsbijeenkomsten.	

Prestatie-indicator	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarde	Realisatie	Bron
			2017	2017	
b. Aantal deelnemers aan preventieve voorlichtingsbijeenkomsten	30 (2009)	250 (2012) 619 (2013) 525 (2014) 1.014 (2015) 850 (2016)	600	918	Gemeentelijke registratie

33 Schulden	Lasten	Baten
Primaire begroting 2017	3.777	-596
Bijgestelde begroting 2017	3.928	-476
Mutaties tijdens het begrotingsjaar	151	119
Jaarrekening 2017	3.562	-487
Afwijking jaarrekening t.o.v. bijgestelde begroting	-366	-11
Resultaat t.o.v. primaire begroting	-214	108

Financiën per programma

Bel. veld	Programma Werk en Inkomen	Rekening 2016	Primaire begroting 2017	Begroting na wijz. 2017	Rekening 2017
Lasten (exclusief mutaties reserves)					
31	Werk	25.356	21.253	25.805	25.097
32	Inkomen	68.418	63.514	65.800	66.986
33	Schulden	5.991	3.777	3.928	3.562
	Totaal lasten	99.764	88.544	95.532	95.645
Baten (exclusief mutaties reserves)					
31	Werk	1.578		727	1.554
32	Inkomen	54.205	52.741	52.576	53.489
33	Schulden	360	596	476	487
	Totaal baten	56.143	53.337	53.780	55.530
	Totaal saldo excl. mutaties reserves	43.621	35.207	41.752	40.115
	Toevoegingen aan reserves	5.392			88
	Onttrekkingen aan reserves	7.802	500	2.227	2.150
	Totaal saldo incl. mutaties reserves	41.211	34.707	39.526	38.053

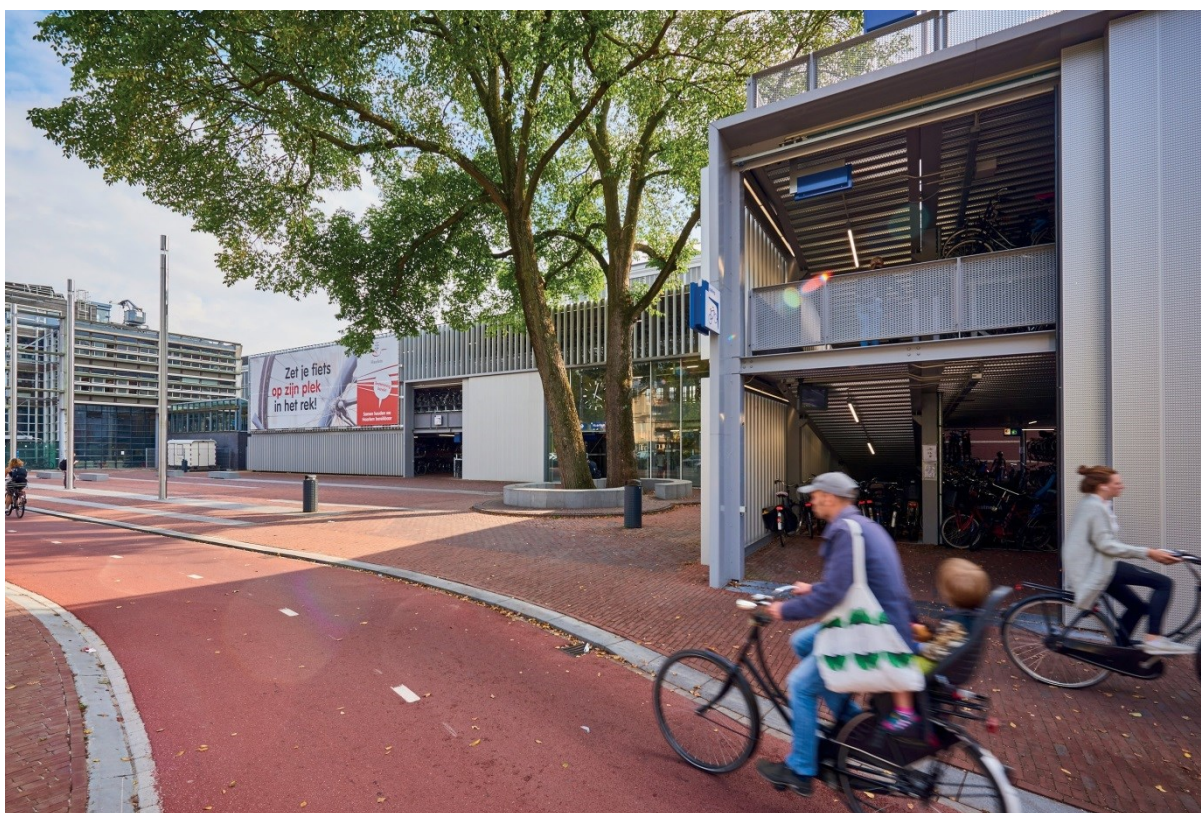
Voor een uitgebreide financiële analyse per beleidsveld wordt verwezen naar de website.

Verbonden partijen Werk en Inkomen

Verbonden partij	Openbaar belang	Gemeentelijke bijdrage	Risico (NARIS)
Gemeenschappelijke regeling Werkvoorzieningsschap Zuid-Kennemerland (Paswerk)	Uitvoering en behartiging van de gemeenschappelijke en afzonderlijke belangen van de deelnemende gemeenten op het gebied van de sociale werkvoorziening.	14.995	22,74
Werkpas Holding BV	Uitvoeren van taken op het gebied van re-integratie, dagbesteding en dienstverlening in het kader van begeleid werken.		22,25

Gesubsidieerde instellingen Werk en Inkomen

Geen

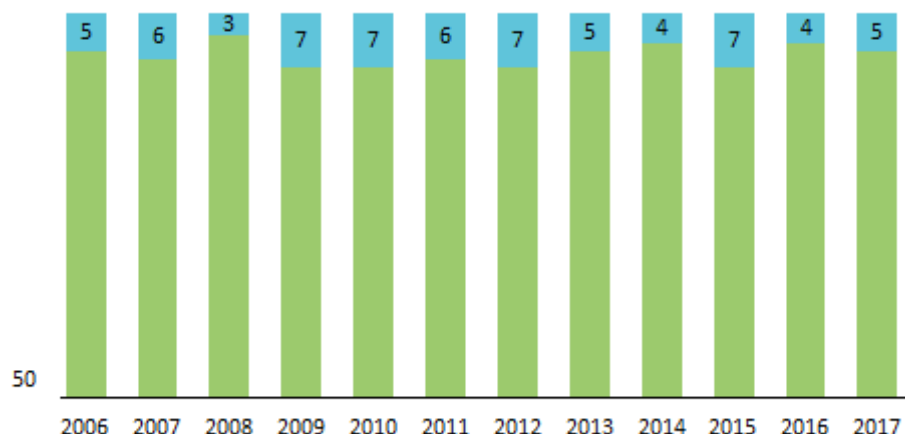

CLUSTER FYSIEK

Inleiding en context

De kwaliteiten van Haarlem als aantrekkelijke stad waar het goed is om te leven en te verblijven zijn in 2017 opnieuw bevestigd met een vijfde positie op de ranglijst in de Atlas van Nederlandse gemeenten. Om de aantrekkelijkheid van Haarlem te behouden en verdere groei mogelijk te maken, is de samenwerking met partners in de stad in het fysieke domein geïntensiveerd. Dit geldt met name op het gebied van wonen, openbare ruimte en duurzaamheid.

Positie Haarlem op de woonaantrekkelijkheidsindex 2006-2017, tov de 50 grootste gemeenten (1= beste)

Bron: Atlas voor gemeenten

Initiatieven in de stad

In 2017 is een aantal mooie bewonersinitiatieven, onder andere op het gebied van duurzaamheid, tot stand gekomen. Zo tekenden de initiatiefnemers van de DAKKAS op de valreep van 2017 een overeenkomst met de gemeente om de bouw te starten op parkeergarage de Kamp. Op de Bernadottelaan wordt op initiatief van de bewoners extra vergroening toegevoegd. De Wereldkeuken heeft een doorstart gemaakt in de Pletterij.

Naast het stimuleren van initiatieven en samenwerken met initiatiefnemers en partners in de stad is het afgelopen jaar ook geëxperimenteerd met participatie door bewoners in een vroeg stadium over een bepaald thema een bewonersadvies op te laten stellen. Zo zijn via loting bewoners uitgenodigd om een burgeradvies op te stellen bij het vraagstuk over de vervanging van bomen in Schalkwijk. Deze methode heeft gezorgd voor een bredere afspiegeling van de buurtbewoners bij de participatie.

Versterking regionale samenwerking

De arbeidsmarkt, de woningmarkt en het dagelijks woon-, werk en recreatief verkeer spelen zich af in regionaal verband. Haarlem heeft daarom ingezet op bovenlokale samenwerking. In februari heeft Haarlem samen met 35 andere overheidspartners het convenant Metropoolregio Amsterdam (MRA) ondertekend om de regionale samenwerking te versterken. Dit heeft onder andere geleid tot een betere spreiding en benutting van het toerisme, minder leegstand van kantoren en de vestiging van internationaal onderwijs. Ook heeft dit geleid tot een versnelling van de woningbouwproductie en regionale afspraken over bereikbaarheid (auto, OV en fiets), het klimaat en de metropolitane landschappen. Haarlem heeft een prominente rol in de uitvoering van de MRA Agenda en is via de MRA betrokken bij de afspraken met de ministeries en de lobby in de Tweede Kamer.

Duurzame stedelijke vernieuwing

Met de middelen van Duurzame Stedelijke Vernieuwing (DSV) wordt bijgedragen aan leefomgeving. Dit beperkt zich niet tot het fysieke domein, het gaat ook om leefomgeving in sociale zin en gezien vanuit veiligheid. In 2017 is het activiteitenprogramma meer dan verdubbeld in omvang. Nieuwe activiteiten zijn middelgrote projecten zoals Project Lelie in Haarlem Noord en het opzetten van een wijkagenda in het Rozenprieel. Ook werd bijgedragen aan jongerencentrum Rebup en Onderdak/dak in winkelcentrum Schalkwijk (sport, muziek, lezingen, ontmoeting). Er is geld beschikbaar gesteld voor het verduurzamen van Haarlem, bijvoorbeeld voor activiteiten als Haarlem plasticvrij en voor een expertisecentrum 't Vuilrak voor circulaire economie in de Waarderpolder. Duurzame Stedelijke vernieuwing wint, in samenwerking met onder meer de programma's Duurzaamheid, Circulaire economie en Overheidsparticipatie, aan naamsbekendheid als mogelijkheid om positief bij te dragen aan de leefomgeving van de Haarlemmers.

Onderliggende programma's

Het cluster Fysiek bestaat uit twee programma's, die voor 2017 verdere invulling hebben gegeven aan de hoofdkoers voor het cluster:

Programma 4: *Duurzame stedelijke vernieuwing* gaat over stedelijke ontwikkeling, wonen, duurzaamheid, economie, toerisme, cultuur en grondexploitaties.

Programma 5: *Beheer en onderhoud* gaat over de openbare ruimte, mobiliteit en parkeren.

Hoofdkoers

Wat voor stad wil Haarlem zijn in 2040? Dat is de vraag die de gemeente samen met de inwoners van Haarlem heeft opgepakt. Door de gemeente en diverse Haarlemse platforms zijn bijeenkomsten georganiseerd voor inwoners, ondernemers en organisaties waarin met elkaar werd gediscussieerd over onderwerpen als wonen, werken en lokaal bestuur in 2040. Resultaat hiervan is de Toekomstvisie Haarlem 2040 die als referentiedocument door de gemeenteraad is vastgesteld. De toekomstvisie biedt een goede eerste voorbereiding voor het programma 'Groeit van de stad' en de omgevingsvisie. Haarlemmers willen graag dat de stad groeit maar wel met behoud van de Haarlemse kwaliteiten. Ook hebben Haarlemmers uitgesproken dat sommige inwoners minder profiteren van de florerende stad dan anderen.

Een voorbeeld daarvan is het antwoord op de vraag in de omnibus enquête 'Welk rapportcijfer geeft u uw straat'. In Haarlem West worden straten met een hoger cijfer beoordeeld dan straten ten oosten van het Spaarne. Ook het percentage inwoners dat zijn of haar straat een onvoldoende geeft is in Haarlem Oost en Schalkwijk hoger. Cijfers wijzen uit dat de oostelijke stadsdelen aandacht vragen.

	Gemiddeld rapportcijfer	% onvoldoende (= 5 of lager)
Centrum	7,2	14%
Zuid West	7,3	11%
Oost	6,5	24%
Noord	7,2	9%
Schalkwijk	6,8	18%
Haarlem Totaal	7	14%

Bron: omnibus enquête gemeente Haarlem 2017

Haarlem Oost en Schalkwijk worden gezien als kansrijke gebieden waar Haarlem zich verder kan ontwikkelen als aantrekkelijke complete stad. Het afgelopen jaar is in deze stadsdelen al veel gebeurd. Het Scheepmakerskwartier is een prachtige woonlocatie geworden. Een aantal markante locaties zoals Nieuwe Energie, de Koepel, Schalkstad, Fietsznfabriek, Slachthuisterrein is in beweging gekomen. In overleg met particuliere eigenaren worden voor een aantal leegstaande kantoorlocaties transformatieplannen gemaakt zoals in het middengebied Schalkwijk, langs de Prins Bernardlaan, Schipholweg en nabij de Oostpoort. In Bavodorp en de Boerhaavewijk zijn woningen gerenoveerd. Er zijn nieuwe woningbouwplannen gemaakt voor braakliggende terreinen zoals aan de Aziëweg en het Dantumaterrein. De Amsterdamsevaart is een stadsstraat geworden waarbij ruimte is gecreëerd voor groen en spelen.

Cultureel aanbod

Haarlem heeft haar aantrekkingskracht mede te danken aan het culturele aanbod in de gemeente. De waardering voor dit cultuuraanbod blijft onverminderd hoog. De Haarlemse inwoners geven opnieuw het rapportcijfer 8, blijkt uit de Cultuurmonitor Haarlem 2017. Op 23 november, de verjaardag van Haarlem, werd het bezoekerscentrum 'Anno Haarlem' in het stadhuis geopend. Doorlopend wordt hier de animatiefilm 'Haarlem in Vogelvlucht' vertoond.

Na enkele jaren debat is besloten tot vestiging van het Popcentrum Haarlem in het voormalige Slachthuis. Hiermee komt een belangrijke schakel in de popmuziek-keten tot stand, een plek met oefenruimten, kleinschalig podium en leslokalen voor beginnende muzikanten, bands en ander talent.

In overleg met diverse culturele instellingen, Haarlem Marketing en de gemeente zijn de voorbereidingen gestart voor de campagne Haarlem Cultuurstad, waarvoor aanvullende promotiegelden zijn vrijgemaakt.

Enkele culturele instellingen, waaronder het Frans Hals Museum en de Bibliotheek Haarlem, werkten met activiteiten mee aan het programma-aanbod van het Jaar van de Ontmoeting.

Daarnaast is bij het Fonds voor Cultuurparticipatie een aanvraag ingediend voor het programma Age Friendly Cultural Cities. De uitslag hiervan wordt in 2018 bekend

Woningmarkt

Haarlem is voor veel mensen een aantrekkelijke stad om te wonen. De woningmarkt in Haarlem is gespannen. Het afgelopen jaar zijn de koopprijzen verder gestegen en neemt de verkooptijd af. Sinds 2017 neemt ook het aantal transacties af en wordt het aanbod voor de woningzoekende in de koopsector minder. De wacht- en zoektijd in de sociale huursector stijgt. Tegelijkertijd is te zien dat veel partijen willen en kunnen bouwen in de stad. Het aantal nieuwe woningen stijgt, het aantal

opgeleverde nieuwe woningen (600) is fors hoger dan de afgelopen jaren. Door transformatie zijn ook buiten de nieuwbouw om 450 woningen toegevoegd.

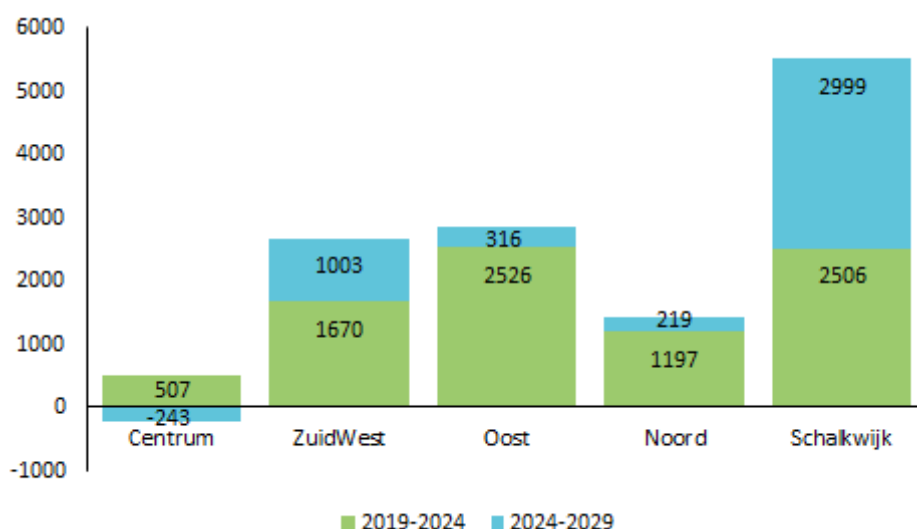
De benodigde versnelling van de bouwproductie die ook binnen de samenwerking in de MRA prioriteit heeft, krijgt mede invulling via de aanpak van acht ontwikkelzones in de stad. Via de zone aanpak wordt afstemming, optimalisatie en versnelling van de ontwikkelingen gestimuleerd. In 2017 is voor verschillende zones een visie ontwikkeld, participatie met betrokkenen gestart en is de bouwplancapaciteit in beeld gebracht, met daarin ook de mogelijkheden om de gewenste sociale huurwoningen toe te voegen.

De gemeente heeft extra aandacht gegeven aan de verbetering van het woningaanbod voor diverse doelgroepen. Voor statushouders en jongeren zijn de tijdelijke huurwoningen aan het Delftplein beschikbaar gekomen. Er is een groeiende vraag naar woonruimte van mensen die uitstromen uit maatschappelijke opvang en beschermd wonen. Om aan deze vraag te voldoen wordt via een taskforce met de corporaties gewerkt aan aanvullend woningaanbod.

Ouderen met een eigen woning kunnen met een blijverslening de woning aanpassen en daardoor langer zelfstandig blijven wonen. Voor oudere huurders in corporatiewoningen is via de regeling 'ouder worden & beter wonen' de mogelijkheid gecreëerd om met behoud van de huurprijs naar een andere corporatiewoning door te stromen. Duidelijk is geworden dat middeninkomens die een beroep doen op de huursector beperkte mogelijkheden hebben. Met de samenwerkingstafel middenhuur zijn met marktpartijen de mogelijkheden en randvoorwaarden voor realisatie van middenhuur in Haarlem verkend.

In 2017 is duidelijk geworden dat de funderingsproblematiek in het Rozenprieel zich ook uitstrekt buiten het corporatiebezit. Er is in beeld gebracht in welk deel van de wijk de funderingsrisico's groter zijn. Particuliere eigenaren kunnen een subsidie aanvragen voor het laten uitvoeren van funderingsonderzoek in het Rozenprieel.

Toename bevolking naar stadsdeel per periode, 2019-2028

Bron: Afdeling DIA gemeente Haarlem

Economie en werkgelegenheid

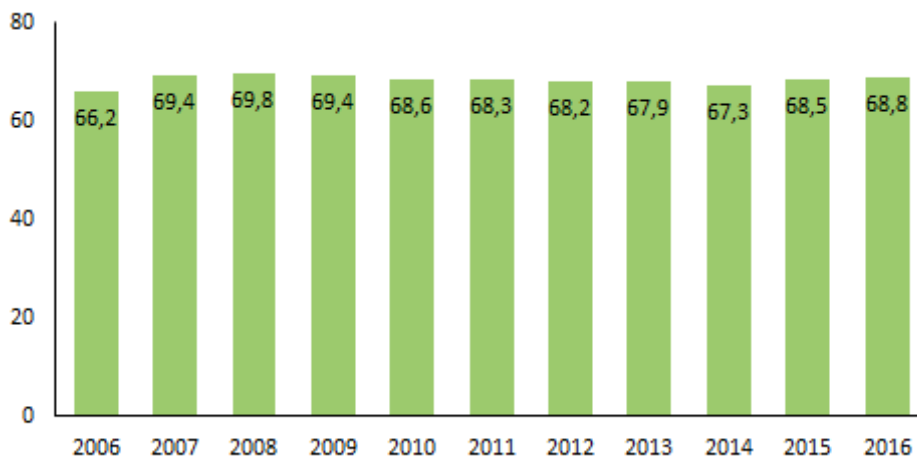
De economie van Haarlem is in 2017 versterkt, onder meer door de groei van het aantal inwoners en bedrijven in Haarlem en de regio. Ook het aantal bezoekers dat één of meer nachten in Haarlem verblijft, nam toe. Het gebruik van de winkel-, horeca- en cultuurvoorzieningen is mede daardoor toegenomen. Met de uitbreidingsplannen van het winkelcentrum Schalkwijk en van het Prinses Beatrixplein worden de winkelvoorzieningen in de dagelijkse sector op het groeiende aantal inwoners in Haarlem-Oost afgestemd.

De voorbereidingen voor de komst van het internationale warenhuis Hudson Bay in de voormalige V&D zijn gestart en andere nieuwe kleine én grote winkel- en horecagelegenheden versterken de aantrekkingskracht van de binnenstad van Haarlem. Ook is in 2017 de vestiging van een aantal nieuwe hotels in Haarlem gefaciliteerd om de groei van de verblijfstoeristen op te vangen. Om de overlast van particuliere vakantieverhuur (o.a. airbnb) te beperken, is een aantal maatregelen opgesteld.

De verhouding van het aantal Haarlemse banen ten opzichte van het groeiend aantal inwoners zorgt voor extra druk op de mobiliteit. De groeiende mobiliteit staat op gespannen voet met Haarlem Klimaat neutraal 2030. Haarlem wil zowel een woon- als een werkstad zijn. In 2017 is daarom ingezet op de acquisitie van nieuwe bedrijven naar Haarlem om daarmee meer werkgelegenheid naar de stad te trekken. In de Waarderpolder zijn diverse kavels verkocht en is de vestiging van nieuwe bedrijven gefaciliteerd. Er is ruimte gegeven voor bedrijven via bedrijfsinvesteringszones en ingezet op meer duurzaamheid via het stimuleren van circulair en sociaal ondernemerschap.

De focus op innovatie en de nieuwe economie heeft geleid tot een groeiende, actieve startup community, meer zzp-ers en uitbouw van collectieven zoals Maak, 3DMakerszone en Smart city Haarlem in de Waarderpolder.

Ontwikkeling netto arbeidsparticipatie in Haarlem, 2006-2016

Bron: CBS

Mobiliteit en bereikbaarheid

De aantrekkingskracht van Haarlem brengt uitdagingen met zich mee op het gebied van bereikbaarheid. Ondernemers en andere belangenverenigingen hebben hierover hun zorgen geuit door middel van een brandbrief bereikbaarheid.

In regionale samenwerking wordt zowel lokaal als bovenlokaal gewerkt aan de verbetering van de bereikbaarheid van de stad. De betrouwbaarheid, het comfort en de doorstroming van de bus zijn vergroot door het uitvoeren van diverse maatregelen uit de OV-investeringsagenda van de provincie Noord-Holland. Bijvoorbeeld door het aanpassen van de opstelstroken en de markering op de Prins Bernhardlaan en bij de halte Zijlvest.

De nieuwe concessies voor het busvervoer hebben geleid tot een grotere capaciteit van het busvervoer. Dit speelt met name bij de regionale lijnen richting Amsterdam, waar nu meer en grotere bussen op rijden. Een groot deel van deze bussen rijdt bovendien elektrisch.

Na het parkeerreferendum kon medio 2017 gestart worden met de uitvoering van het programma 'Moderniseren Parkeren'. In 2017 zijn de parkeerautomaten gemoderniseerd waardoor men nu met touchscreen en met pin kan betalen. Verder is gestart met het verbeteren van de parkeerbewegwijzering richting de autoparkeergarages van de binnenstad, de uitvoering hiervan loopt door in 2018.

In het kader van de fietsstimuleringscampagne 'Beter op weg', waarbij de gemeente samenwerkt met de bedrijven in de Waarderpolder, zijn bij de treinstations Haarlem CS en Spaarnwoude en de bushalte Julianapark rode deelfietsen geplaatst. Hiermee kan men het laatste stukje van het OV naar het werk afleggen. Het afgelopen jaar zijn de fietsverbindingen op meerdere plekken in de stad verbeterd. Bijvoorbeeld op de fietssnelweg Haarlem- Amsterdam, de Friese Varkenmarkt, Kinderhuisvest, Jan Gijzenkade en Eksterlaan. Bij het station is een maximaal tien dagen parkeerregime geïntroduceerd om de fietsparkeerplekken daar zo efficiënt mogelijk te gebruiken. Ook is de voorbereidingen gestart van een grote gebouwde fietsparkeervoorziening bij de Raaks.

De verkeerslichten van Haarlem zijn aangesloten op de verkeerscentrale van de provincie, zodat actuele verkeersdata en de regelscenario's met elkaar kunnen worden uitgewisseld. In samenwerking met de provincie is een aantal pilots uitgevoerd met diverse vormen van dynamisch verkeersmanagement. Deze hebben nog niet op alle plekken in de stad geleid tot de gewenste, optimale verkeersafwikkeling. In 2018 wordt hieraan verder gewerkt.

Vanuit Green deal zero emissie stadslogistiek is het nieuwe toegangsbeleid voor het voetgangersgebied in de binnenstad vastgesteld en is de voorbereiding voor de invoering gestart. De uitvoering wordt gecombineerd met het project autoluw maken van de Nieuwe Groenmarkt. In overleg met Transport en Logistiek Nederland (TLN) en de Ondernemersorganisatie voor Logistiek en Transport (EVO) zijn aan- en wegrijroutes vastgesteld vanaf de rand van de stad naar de binnenstad. Deze zijn verwerkt in de navigatiesoftware waar de logistieke sector gebruik van maakt.

Groen en openbare ruimte

Eind 2017 is de Structuurvisie Openbare Ruimte ([2017/477571](#)) vastgesteld. Belangrijk onderdeel van de visie is een nieuw mobiliteitsmodel. Dit model geeft antwoord op de vraag hoe meer mobiliteit kan worden gefaciliteerd zonder daar een steeds groter deel van de openbare ruimte voor nodig te hebben. Aangezien de aantrekkingskracht van de stad voor een groot gedeelte samenhangt met de kwaliteit van de openbare ruimte kan niet alle openbare ruimte worden ingezet voor mobiliteit. Het nieuwe mobiliteitsmodel stelt daarom duurzame mobiliteit en kwaliteit van de openbare ruimte centraal.

Een schone openbare ruimte is een voorwaarde voor een leefbare, veilige en fijne stad. Schoonmaakteams werken met beeldgestuurd reinigen. Hierbij wordt niet gewerkt met een vastgesteld schema maar wordt de inzet aangepast zodat de openbare ruimte voldoet aan het vastgestelde streefbeeld. Hierdoor werkt de reiniging flexibeler en is deze breder inzetbaar. Maar de gemeente kan de stad niet in haar eentje schoonhouden en heeft in 2017 ook de samenwerking met bewoners en scholen gezocht voor een integrale en proactieve meerjarige zwerfafval aanpak.

Het belang van groen voor de kwaliteit van de stad en de biodiversiteit was ook in 2017 een belangrijk thema. Groen staat centraal en verbindt vele functies, onder meer recreatie, klimaatadaptatie en biodiversiteit. Het rekenkameronderzoek 'Meer waarde met groen' ([2016/120439](#)) vraagt meer aandacht voor groen op alle gebieden. Dit is vertaald in onder meer de Structuurvisie Openbare Ruimte: 'Haarlem, groen en bereikbaar'. Verder wordt bij de acht aangewezen verdichtingszones in de stad de TEEB-tool (The Economics of Ecosystems and Biodiversity) in het ontwikkelproces betrokken. Hierdoor wordt, ondanks de extra bouwopgave, de aanwezigheid van groen in de nieuwe wijken geborgd. De laatste jaren blijven het oppervlak groen en het aantal bomen gelijk, ondanks de stedelijke inbreidingen. De gemeente stimuleert met succes de groenparticipatie. Vele Haarlemmers leggen geveltuinen en ander kleinschalig groen aan met gemeentelijk subsidie. Ook zijn de eerste verbeterstappen in de uitvoering van het ecologisch beheer en onderhoud gezet.

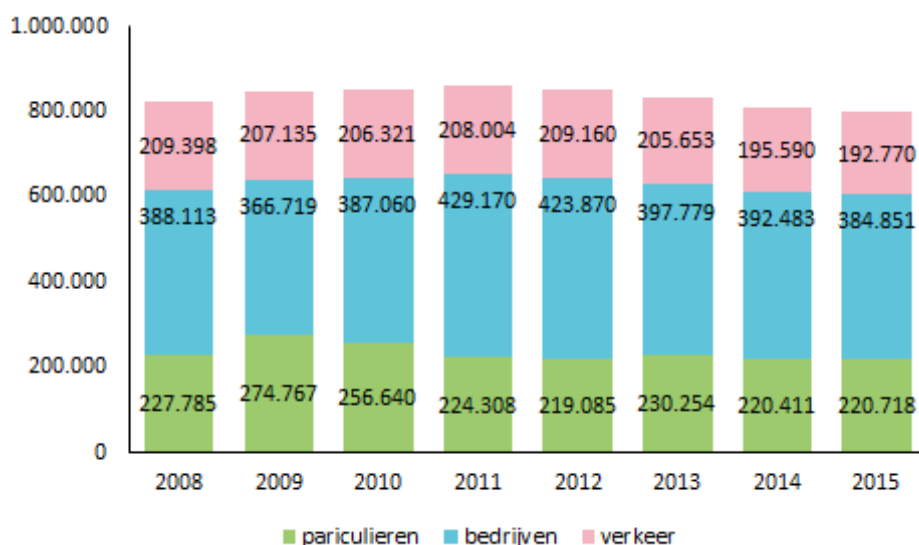
De klimaatverandering maakt aanpassingen in de openbare ruimte noodzakelijk. De openbare ruimte moet in staat zijn om de effecten van warmte, extreme neerslag en droogte op te vangen. In 2017 is de klimaatadaptatieagenda voorgelegd aan de Raad en zijn bij de Kadernota 2017 binnen het budget Duurzaamheidsprogramma middelen beschikbaar gesteld. Een aantal maatregelen is al in gang gezet, waaronder het uitbreiden van het gescheiden rioolstelsel en het behouden van het bestaande groenareaal in de openbare ruimte. Verder zoekt Haarlem de verbinding met de regio voor oplossingen voor de gevolgen van klimaatverandering die de gemeentegrens overschrijden, zoals het beschermen van kwetsbare infrastructuur. Hiervoor wordt onder andere samengewerkt met externe partners als het Hoogheemraadschap van Rijnland en PWN en is Haarlem binnen de Metropoolregio Amsterdam bestuurlijk trekker geworden van het 'Klimaatbestendig maken' van de MRA-agenda.

Duurzaamheid en circulaire economie

Duurzaamheid is ook in Haarlem een belangrijk thema. Er is een routekaart opgesteld met de ambitie om de stad in 2040 aardgasvrij te maken. Daarmee loopt de gemeente tien jaar vooruit op de landelijk vastgestelde energiedoelstelling. In de routekaart staat hoe groot de opgave is en met welke geprioriteerde projecten deze gerealiseerd kan worden. Voor de daarvoor benodigde versnelling van het Duurzaamheidsprogramma 2015 – 2019 heeft de raad bij de Kadernota 2017 structureel extra geld beschikbaar gesteld. Haarlem werkt hierbij nauwe samen met de MRA en met de G32.

Om Haarlem aardgasvrij te maken moeten gebouwen geïsoleerd worden en moet energie beschikbaar komen uit duurzame bronnen. Een belangrijke mijlpaal was het vaststellen van de nota Aardgasvrije nieuwbouw. Verder zijn in 2017 belangrijke stappen gezet om de warmtestrategie van de gemeente nader te concretiseren. Ook werd een begin gemaakt met de ontwikkeling van gebiedsgerichte duurzaamheidsprogramma's. Hierbij werkt de gemeente nauw samen met tal van bewonersinitiatieven op het gebied van een duurzame samenleving.

Ontwikkeling CO2-uitstoot (in ton) in Haarlem, 2006-2015

Bron: Liander (gas en elektra particulieren en bedrijven); CBS (verkeer)

In het programma Strategisch Plan Afvalscheiding (SPA, 2016) is opgenomen hoe de gemeente duurzaam wil omgaan met grondstoffen en zoveel mogelijk kringlopen wil sluiten binnen de afvalketen. Daarom is gestart met het wijkgericht aanbrenen van voorzieningen voor inzameling van grondstoffen zoals papier, PBD (Plastic, Blik en Drankenkartons), textiel, glas en GFT (groente, fruit- en tuinafval).

Daarnaast is ingezet op bewustwording van de Haarlemmers door middel van onder meer de campagne 'Wij Haarlemmers scheiden ons afval'. Ook is binnen het circulaire stadslab gewerkt aan een lokale circulaire economie, onder andere in de Waarderpolder.

In 2017 zijn stappen gezet om het Haarlemse inkoopbeleid circulair te maken. Ook op dit onderdeel wil de gemeente een voorbeeldfunctie vervullen voor de Haarlemse samenleving. Ook is ingezet op de verduurzaming van het gemeentelijk vastgoed middels een door de raad vastgestelde nota hieromtrent.

Programma 4 Duurzame stedelijke vernieuwing

Commissie

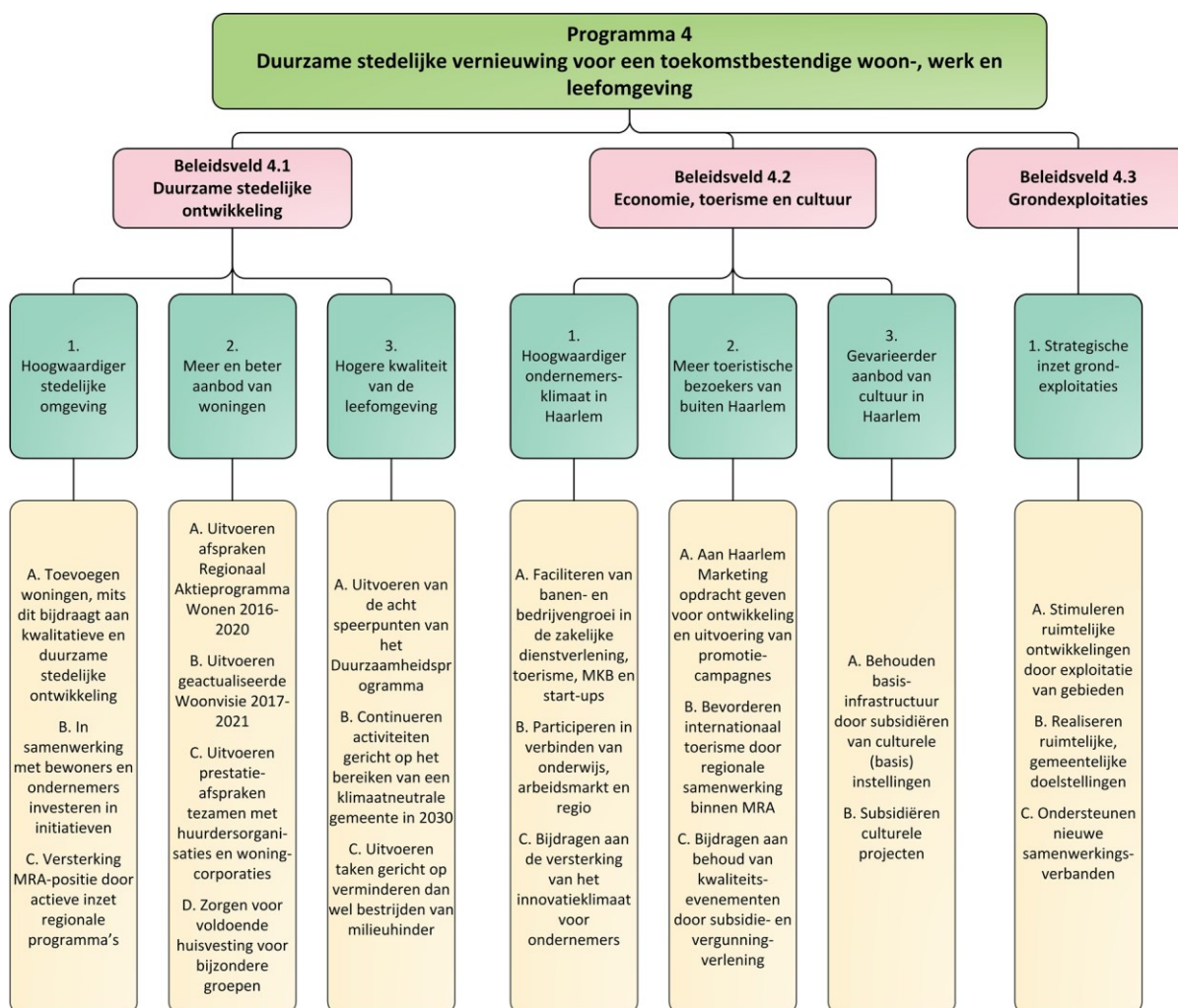
Ontwikkeling en Beheer

(Coördinerende) Portefeuilles

Ruimtelijke ontwikkeling, Metropoolregio Amsterdam, Vastgoed, Monumenten, Cultuur, Economische zaken, Wonen, Duurzaamheid

Afdeling(en)

Stadszaken en Gebiedsontwikkeling en beheer

Realisatie programmadoelstelling (missie)

Werken aan de stad van morgen betekent het versterken van de bestaande kwaliteiten, zoals een hoogwaardig woonmilieu, een groene omgeving en cultuurhistorische kwaliteiten. De kwaliteit van de leefomgeving is cruciaal voor een goed vestigingsklimaat. Haarlem heeft de ambitie om een duurzame stad te worden. Dat is een stad waarin het voor huidige en toekomstige burgers goed leven en werken is.

In 2017 heeft de gemeente Haarlem voortgebouwd aan de stad van morgen door aandacht te geven aan alle hierboven genoemde facetten.

Dit heeft zij onder meer gedaan via de gemeentelijke activiteiten op het gebied van bescherming en verbetering van het leefmilieu (bodem, geluid en lucht). Op het brede gebied van duurzaamheid zijn forse versnellingsstappen ten opzichte van het lopende Duurzaamheidsprogramma uitgewerkt en

geborgd. Dit betreft energietransitie (Routekaart Haarlem energieneutraal 2030 en aardgasvrij in 2040), maar ook de circulaire economie, klimaatadaptatie en duurzame mobiliteit en stadslogistiek.

Beleidsvelden

Beleidsveld 4.1 Duurzame stedelijke ontwikkeling

Hoogwaardiger stedelijke omgeving

Wat hebben we bereikt?

<i>Wat hebben we bereikt?</i> De Structuurvisie openbare ruimte 'Haarlem 2040, groen en bereikbaar' (2017/477571) is vastgesteld waardoor er nu een goed kader en een afwegingsmethodiek zijn voor de inrichting van de openbare ruimte.	
--	---

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarde	Realisatie	Bron
			2017	2017	
Percentage Haarlemmers dat aangeeft het openbaar groen Haarlem te gebruiken voor recreatie	83% (2016)	83% (2016)	-	83%	Omnibus onderzoek
De gemiddelde WOZ waarde van woningen in duizenden euro's	201 (2006)	250 (2012)	-	250	CBS
		243 (2013)			
		229 (2014)			
		223 (2015)			
		228 (2016)			

Wat hebben we ervoor gedaan?

A. Toevoegen woningen, mits dit bijdraagt aan kwalitatieve en duurzame stedelijke ontwikkeling.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> In 2017 zijn er 600 woningen toegevoegd. Een groot deel hiervan komt door het	

transformeren van kantoren naar woningen. <i>Wat hebben we niet gedaan?</i> De druk op de woningmarkt in Haarlem is hoog. Er zijn minder sociale huurwoningen toegevoegd dan voorgenomen. De wachtlijsten voor een huurwoning zijn nog steeds lang.	
B. In samenwerking met bewoners en ondernemers investeren in initiatieven. <i>Wat hebben we gedaan?</i> In 2017 zijn veel initiatieven gestart en gefaciliteerd door de gemeente. Door de versnellers en 'Bestuur op Maat' weten bewoners snel waar ze aan toe zijn. Met de middelen van Duurzame Stedelijke Vernieuwing (DSV) is bijgedragen aan de leefomgeving. Dit beperkt zich niet tot het fysieke domein, het gaat ook om leefomgeving in sociale zin en gezien vanuit veiligheid. Nieuwe activiteiten zijn middelgrote projecten zoals Project Lelie in Haarlem Noord en het opzetten van een wijkagenda in het Rozenprieel. Ook werd bijgedragen aan jongerencentrum Rebus en aan het project Onderdak/dak in winkelcentrum Schalkwijk (sport, muziek, lezingen, ontmoeting). Er is geld beschikbaar gesteld voor het verduurzamen van Haarlem, bijvoorbeeld door activiteiten als Haarlem plasticvrij en het opzetten van een expertisecentrum 't Vuilrak voor circulaire economie in de Waarderpolder. Duurzame stedelijke vernieuwing wint, in samenwerking met onder meer de programma's Duurzaamheid, Circulaire economie en Overheidsparticipatie, aan naamsbekendheid en draagt positief bij aan de leefomgeving van de Haarlemmers.	
C. Versterking MRA-positie door actieve inzet regionale programma's. <i>Wat hebben we gedaan?</i> In februari heeft Haarlem samen met 35 andere overheidspartners het convenant Metropoolregio Amsterdam (MRA) ondertekend om de regionale samenwerking te versterken. Dit heeft onder andere geleid tot een betere spreiding en benutting van het toerisme, minder leegstand van kantoren en de vestiging van internationaal onderwijs. Ook heeft dit geleid tot een versnelling van de woningbouwproductie en regionale afspraken over bereikbaarheid (auto, OV en fiets), het klimaat en de metropolitane landschappen. Haarlem heeft een prominente rol in de uitvoering van de MRA -Agenda en is via de MRA betrokken bij afspraken met de ministeries en de lobby bij de Tweede Kamer.. Haarlem is bestuurlijk trekker van de afstemming van gezamenlijke woningbouwprogrammering, het stimuleren van een gunstig start-upklimaat, het faciliteren van voorzieningen voor internationaal talent, het opstellen en uitvoeren van het programma circulaire economie, een klimaatbestendige MRA en speelt een grote rol voor wat betreft aardgasvrij bouwen. Daarnaast participeert Haarlem met Zuid-Kennemerland in tal van andere relevante acties, zie www.metropoolregioamsterdam.nl	

Prestatie-indicator	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarde	Realisatie	Bron
			2017	2017	
b. Netto toevoeging woningen	369 (2010)	522 (2012)	850	759	CBS
		631 (2013)			
		874 (2014)			
		444 (2015)			
		363 (2016)			

Meer en beter aanbod van woningen

Wat hebben we bereikt?

Wat hebben we bereikt?

De streefwaarde van 850 toegevoegde woningen is met de realisatie van 759 niet geheel gehaald. Er zijn in 2017 wel aanzienlijk meer nieuwe woningen in Haarlem opgeleverd dan de afgelopen jaren (namelijk 679 woningen). Er zijn daarnaast 513 woningen toegevoegd via transformatie van ander vastgoed en door het opdelen van bestaande woningen. Er zijn echter ook woningen gesloopt of van functie veranderd. De netto toevoeging van woningen komt daarom uit op in totaal 759 woningen is.

Binnen de nieuwbouw zijn 227 woningen toegevoegd in de sociale huursector.

Wat hebben we niet bereikt?

De wacht- en zoektijd voor sociale huurwoningen ligt boven de streefwaarde en ook de stijging van prijzen in de vrije sector huur en koopwoningen is hoog, er blijft sprake van grote druk op de Haarlemse woningmarkt.

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarde	Realisatie	Bron
			2017	2017	
De gemiddelde WOZ waarde van woningen in duizenden euro's	201 (2006)	250 (2012)	-	250	CBS
		243 (2013)			
		229 (2014)			
		223 (2015)			
Demografische druk: de som van het aantal personen van 0 tot 15 jaar en 65 jaar of ouder in verhouding tot de personen van 15 tot 65 jaar	46,7% (2010)	48,3% (2012)	-	51,1%	CBS
		49,4% (2013)			
		50,0% (2014)			
		50,8% (2015)			
		50,9% (2016)			

Wat hebben we ervoor gedaan?

A. Uitvoeren afspraken Regionaal Actieprogramma Wonen 2016-2020.		
<i>Wat hebben we gedaan?</i> De gemeenten in Zuid-Kennemerland/IJmond werken intensief samen om de afspraken uit het RAP van 2016 uit te voeren. De afspraken hebben betrekking op de bouw van 8100 woningen in de periode 2016-2020, het behoud van de sociale woningvoorraad, duurzaamheid, en wonen en zorg. Vanuit de deelregio is de samenwerking met de MRA geïntensiveerd. Bijna alle corporaties in de gemeenten Zuid-Kennemerland en IJmond hebben besloten om naar één gezamenlijke systeem van aanbidding sociale huurwoningen voor de woningzoekenden te gaan.		
B. Uitvoeren geactualiseerde Woonvisie 2017-2021.		
<i>Wat hebben we gedaan?</i> In maart 2017 heeft de gemeenteraad de Woonvisie vastgesteld. Op basis hiervan is de aanpak van ontwikkelzones ingezet. Middels de integrale ontwikkeling van deze zones wordt (mede) beoogd om 1200 nieuwe sociale huurwoningen aan de westkant van de stad toe te voegen. De plancapaciteit en mogelijkheden van deze locaties zijn in beeld gebracht. Haarlem heeft de blijverslening voor oudere bewoners zodat zij hun woning met ondersteuning van een lening vanuit de Stichting Stimuleringsfonds Volkshuisvesting Nederlandse Gemeenten (SVn) kunnen aanpassen. Woningcorporaties hebben met de gemeente een regeling ontwikkeld waarbij ouderen die willen verhuizen naar een andere corporatiewoning in Haarlem met behoud van hun huidige huurprijs kunnen		

doorstromen naar een beter passende woning. In het Rozenprieel zijn funderingsproblemen geconstateerd. De gemeente heeft een verkenning laten uitvoeren naar de funderingssituatie bij woningen van particuliere eigenaren. In vervolg is een subsidieregeling gemaakt waardoor eigenaren met subsidie nader onderzoek kunnen laten uitvoeren. Voor bewoners is een aanspreekpunt in de wijk aangesteld en is in beeld gebracht welke ondersteuning vanuit de gemeente en het Fonds Duurzaam Funderingsherstel geboden kan worden.	
C. Uitvoeren prestatieafspraken tezamen met huurdersorganisaties en woningcorporaties.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> De prestatieafspraken voor 2017 tussen huurders, corporaties en gemeente zijn uitgevoerd. Aan de hand van de in 2017 vastgestelde Woonvisie zijn nieuwe prestatieafspraken vastgesteld op het gebied van organisatie en samenwerking, beschikbaarheid en betaalbaarheid, duurzaamheid, sociaal-maatschappelijke inzet en wijken en leefbaarheid voor de periode 2018 tot en met 2021. De prestatie-afspraken van 2017 bestaan uit 57 afspraken. Een aantal afspraken die in 2017 zijn uitgevoerd zijn: • in totaal 227 zijn nieuwe sociale huurwoningen opgeleverd; • er zijn door de drie grote corporaties bijna 1500 sociale huurwoningen in Haarlem toegewezen aan woningzoekenden; • corporatie hebben meer dan 70% van het vrijkomend aanbod toegewezen aan huishoudens die recht hebben op huurtoeslag; • onderzoek is uitgevoerd naar de parkeerbehoefte bij sociale huur, en naar de grondprijs van woningen boven en onder de aftoppingsgrens; • er is een model van woningclassificatie (gericht op toegankelijkheid) ontwikkeld en geïmplementeerd; • door Ymere is een woningruilapp-ontwikkeld; • er is een doorstroomregeling ontwikkeld voor oudere huurders; • er zijn afspraken gemaakt bij diverse projecten in de wijken gericht op behoud en toevoegen van sociale huur; • energiecoaches geworven en ingezet. <i>Wat hebben we niet gedaan?</i> Een aantal afspraken op het gebied van duurzaamheid en flexibele woonvormen waaronder woningdelen zijn nog niet uitgevoerd. Zij zijn opgenomen in de prestatie-afspraken van 2018.	
D. Zorgen voor voldoende huisvesting voor bijzondere groepen.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> Voor de huisvesting van statushouders en jongeren is door Elan Wonen in samenwerking met de gemeente het complex van 160 woningen aan het Delftplein opgeleverd. Veel van de statushouders zijn naar dit project doorgestroomd via de tijdelijke woonvoorzieningen voor statushouders aan de Zijlweg en Boerhaavekliniek. Er is intensief samengewerkt tussen gemeente Haarlem en corporaties om deze en	

andere statushouders te huisvesten. Van de door het Rijk opgelegde taakstelling van 207 personen in 2017 zijn 173 personen gehuisvest. De resterende groep zal in 2018 worden gehuisvest. De voorrangspoorpositie van statushouders binnen de Huisvestingswet is in 2017 komen te vervallen. De gemeente heeft de huisvestingsverordening in 2017 daarom aangepast om de wettelijke gemeentelijke taakstelling van de huisvesting van statushouders te kunnen realiseren. Bij de verordening is ook de positie van jongeren versterkt in relatie tot de mogelijkheid van tijdelijke huurcontracten. Zij kunnen met voorrang op daartoe aangewezen woningen reageren en behouden hun opgebouwde inschrijftijd. Om de toenemende vraag naar woonruimte vanuit woningzoekenden die met name vanuit de maatschappelijke opvang of beschermd wonen doorstromen op te vangen werkt de gemeente samen met woningcorporaties aan een plan van aanpak om voor deze bijzondere groepen op korte termijn extra aanvullend woningaanbod te creëren, met name vanuit de mogelijkheden die transformatie van bestaand maatschappelijk (zorg)vastgoed biedt. Het uitvoeringsprogramma langer zelfstandig worden is in uitvoering. Onderdeel is de versterking van de informatievoorziening voor ouderen, en het ontwikkelen van een fijnmazig netwerk van voorzieningen voor ouderen en andere kwetsbare burgers in Meerwijk-Zuid onder de naam Wijkdorp 3.0. <i>Wat hebben we niet gedaan?</i> Aanvullend woningaanbod voor bijzondere doelgroepen vanuit de doorstroom uit Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen is nog niet gerealiseerd	
---	--

Prestatie-indicator	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarde	Realisatie	Bron
			2017	2017	
a. Nieuw gebouwde woningen (per 1.000 woningen)	3,1 (2012)	6,7 (2013) 7,7 (2014) 1,7 (2015) 2,3 (2016)	-	9,1	CBS
c. Gemiddelde inschrijf-/wachtijd sociale huurwoning Zuid Kennemerland in jaren ¹	5,3 (2012)	5,6 (2013) 5,9 (2014) 6,4 (2015) 6,9 (2016)	6,3	7,3	Cijfers Woonservice
c. Gemiddelde zoekduur ² sociale huurwoning Zuid Kennemerland in aantal jaren	4,6 (2016)	4,6 (2016)	-	4,9	Cijfers Woonservice
c. Aantal verhuringen sociale huur van woningcorporaties in Haarlem	844 (2014)	1.029 (2015) 927 (2016)	1.110	1.200	Woonservice
c. Percentage verhuringen Haarlem tot 2e aftoppingsgrens (woningen beschikbaar voor huurtoeslagontvangers)	50% (2015)	50% (2015) 76% (2016)	70%	75%	Woonservice
c. Aantal sociale huurwoningen van woningcorporaties in Haarlem	21.750 ⁴ (2015)	21.750 ⁴ (2015) 21.670 (2016)	21.450	21.600	Opgave corporaties
c. Gemiddelde inschrijf-/wachtijd sociale huurwoning in Haarlem ¹	5,5 (2012)	5,7 (2013) 5,9 (2014) 6,5 (2015) 7,2 (2016)	-	7,5	Cijfers Woonservice

¹ De inschrijftijd (gelijk aan de wachtijd) is het aantal jaar dat een woningzoekende ingeschreven staat vanaf de registratiedatum tot het moment dat de selectie voor de geaccepteerde woning heeft plaatsgevonden.

² De zoekduur is het aantal jaar dat een woningzoekende actief woningzoekende is (heeft gereageerd op het aanbod) tot het moment dat de selectie voor de geaccepteerde woning heeft plaatsgevonden.

⁴ 20.980 van de drie Haarlemse corporaties, 770 van overige corporaties.

Hogere kwaliteit van de leefomgeving

Wat hebben we bereikt?

Wat hebben we bereikt?

In de Duurzaamheidsmonitor 2016 ([2017/505152](#)) is te zien dat de totale hoeveelheid CO₂-uitstoot daalt. Deze daling is zichtbaar vanaf 2012.

De daling van de CO₂-uitstoot gaat echter niet hard genoeg. Daarom is de versnelling van het Duurzaamheidsprogramma ([2017/93567](#)) ingezet om de doelstellingen haalbaar te maken.

Wat hebben we niet bereikt?

De vermindering van CO₂-uitstoot gaat wat langzamer dan de streefwaarden uit begroting 2017.

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarde	Realisatie	Bron
			2017	2017	
Percentage Haarlemmers dat aangeeft het openbaar groen Haarlem te gebruiken voor recreatie	83% (2016)	83% (2016)	-	83%	Omnibusonderzoek
Vermeden en bespaarde CO ₂ uitstoot (x1.000 ton) in Haarlem	76 (2010)	134 (2012) 139 (2013) 139 (2014) 147 (2015) 149 (2016)	156	pm	Duurzaamheidsmonitor
Percentage hernieuwbare elektriciteit:	0,7% (2010)	0,7% (2012) 0,9% (2013)	1,7%	pm	Rijkswaterstaat Klimaatmonitor
opgewekt uit wind waterkracht, zon of biomassa		1,1% (2014) 1,3% (2015) - (2016) ¹			
Percentage Haarlemmers dat aan energiebesparing doet	52% (2007)	70% (2012) 71% (2013) 71% (2014) - (2015) 68% (2016)	75%	71%	Omnibusonderzoek

¹ Gegevens voor 2016 zijn nog niet definitief beschikbaar gesteld door Rijkswaterstaat.

Wat hebben we ervoor gedaan?

A. Uitvoeren van de acht speerpunten van het Duurzaamheidsprogramma.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> In 2017 is verder gewerkt aan de uitvoering van de opgave uit het Duurzaamheidsprogramma (2015/245568). Dit is te breed en veelomvattend als rapportage in dit jaarverslag. De voortgang op de in 2016 gekozen kernindicatoren (2016/265407) wordt in 2018 gerapporteerd in de Duurzaamheidsmonitor 2017 en wordt ook online gepubliceerd. Het Rijk heeft tot op heden geen duidelijke wettelijke kaders voor duurzaamheid opgesteld. In Haarlem is daarom ingezet op bewonersvoorlichting met communicatie, educatie en participatie. Zo zijn er vijf collectieve zonnestroomdaken in bedrijf, daarmee is Haarlem koploper in Nederland. Voor het bereiken van onze duurzaamheidsdoelen is verder nauwe samenwerking gezocht met externe contacten op lokaal, regionaal en nationaal niveau. Zo is in samenwerking met de provincie Noord-Holland de regionale energiestrategie van CE Delft opgesteld.	
B. Continueren activiteiten gericht op het bereiken van een klimaatneutrale gemeente in 2030.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> Activiteiten gericht op het bereiken van een klimaatneutrale gemeente vallen voor het belangrijkste deel onder de acht speerpunten van het Duurzaamheidsprogramma Duurzaamheidsprogramma (2015/245568). De voortgang op de in 2016 gekozen kernindicatoren (2016/265407) wordt in 2018 gerapporteerd in de Duurzaamheidsmonitor 2017. Het gebruik en de opwekking van duurzame energie in de gemeentelijke organisatie, onder inwoners, in de bebouwde omgeving, door bedrijven, industrie en bij mobiliteit wordt gestimuleerd en ondersteunt. Haarlem wordt voorbereid op een aardgasvrij 2040. Daartoe heeft de raad de routekaart Haarlem aardgasvrij 2040 (2017/93567) en een begroting bij de kadernota vastgesteld. Nieuwe woningen worden zoveel mogelijk zonder gasaansluiting opgeleverd, in navolging van het raadsbesluit aardgasvrije nieuwbouw (2017/499223). Met de Stichting Huizen Aanpak worden bestaande woningen na-geïsoleerd, met de provincie Noord Holland wordt een proefboring geothermie voorbereid, en met stichting Kennemer Energie worden collectieve zonnestroomdaken gerealiseerd. Een grote informatiecampagne, om bewoners bewust te maken van een toekomst zonder aardgas, voor de stad is voorbereid. In de prestatieafspraken met de woningcorporaties is hier een maatwerkafpraak over gemaakt. De voorbereiding voor een warmte net in Schalkwijk is opgestart. Zowel aan de infrastructuur als de warmtebron wordt actief gewerkt. Met corporaties en netwerkbeheerder is een stuurgroep opgericht. De gemeente voert activiteiten, projecten en maatregelen uit gericht op een circulaire economie (Haarlem Circulair 2030), klimaatadaptatie (Klimaatadaptatieagenda	

2017/257496) en een duurzame stadslogistiek (duurzame toegang binnenstad), samen met de partners in de stad.	
C. Uitvoeren taken gericht op verminderen dan wel bestrijden van milieuhinder.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> Bodemsaneringen worden uitgevoerd volgens het Bodemprogramma. Bodemsanering Bakenessergracht/Klokhuisplein is van start gegaan; daarnaast lopen saneringen Amsterdamsevaart en Nassaulaan door. In de stad is 39.595 m³ hergebruiksgrond aangewend. Voor geluid is de geluidkaart peiljaar 2016 opgesteld; deze wettelijke vijfjaarlijkse inventarisatie van omgevingslawaaï van weg-, rail- en luchtvaartverkeer en industrie vormt de basis voor een nieuw Actieplan Omgevingslawaaï in 2018. Geluidssaneringen langs een viertal wegen zijn begonnen, voortvloeiend uit het lopende Actieplan. Voor de luchtkwaliteit is in samenhang met duurzaamheids- en mobiliteitsbeleid verder gewerkt aan bevorderen van elektrisch rijden (in 2017 zijn 20 nieuwe laadpalen geplaatst) en bevorderen van fiets en OV (zie ook programma 5). Metingen langs een aantal routes voor bus- en vrachtverkeer zijn voorbereid, mede in het kader van project Zero emission stadslogistiek. Bij de Structuurvisie Openbare Ruimte (2017/477571) is een milieueffectrapport opgesteld. De SOR biedt via zijn verkeersstructuur en prioriteiten gericht op bevordering van lopen, fietsen, OV en van groen een belangrijke basis voor verdere verbeterlagen in de leefomgevingskwaliteit (lucht, geluid) en gezondheid. Het milieueffectrapport geeft ook aandachtspunten voor de uitvoeringsfase van de SOR.	

41 Duurzame sted. ontwikkeling	Lasten	Baten
Primaire begroting 2017	5.187	-105
Bijgestelde begroting 2017	8.195	-115
Mutaties tijdens het begrotingsjaar	3.008	-11
Jaarrekening 2017	7.981	-1.112
Afwijking jaarrekening t.o.v. bijgestelde begroting	-214	-997
Resultaat t.o.v. primaire begroting	2.795	-1.007

Beleidsveld 4.2 Economie, toerisme en cultuur

Hoogwaardiger ondernemersklimaat in Haarlem

Wat hebben we bereikt?

Wat hebben we bereikt?

In 2017 is rapportcijfer tevredenheid ondernemers over het ondernemingsklimaat in Haarlem gestegen van 5,9 in 2016 naar 6 en ligt daarmee net onder het gemiddelde van 6,1 van met Haarlem vergelijkbare gemeenten.

Wat hebben we niet bereikt?

Percentage functiemenging: de verhouding tussen banen en woningen is verder verslechterd, omdat de groei van het aantal banen achterblijft bij de groei van het aantal woningen. Haarlem komt hiermee het laagste uit ten opzichte van vergelijkbare gemeentes.

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarde	Realisatie	Bron
			2017	2017	
Gemiddeld rapportcijfer tevredenheid ondernemers over ondernemingsklimaat	5,7 (2014)	5,7 (2014) 5,9 (2016)	6,2 ¹	6,0	Onderzoek ondernemers-klimaat Ministerie van Economische Zaken onderzoeksbureau Ecorys
Het aantal vestigingen van bedrijven per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15-64 jaar	109,2 (2008)	115,2 (2012) 119,2 (2013) 121,9 (2014) 123,5 (2015) 135,1 (2016)	-	137,8	LISA
Bruto gemeentelijk product (BGP): het product van de toegevoegde waarde per baan en het aantal banen in een gemeente ²	140 (2013)	140 (2013)	-	-	Atlas voor gemeenten
Percentage functiemenging: de verhouding tussen banen en woningen ³	49,7% (2006)	47,9% (2012) 47,6% (2013) 47,3% (2014) 47,7% (2015) 47,2% (2016)	-	46,7%	LISA

¹ De streefwaarde is gelijk aan het meest recente gemiddelde van vergelijkbare gemeenten die in 2017 op 6,1 uitkomt.

² De verhoudingswaarde tussen verwacht BGP en gemeten BGP geeft aan of er boven verwachting (<100) of beneden verwachting (>100) wordt gescoord.

³ De functiemengingsindex (FMI) weerspiegelt de verhouding tussen banen en woningen, en varieert tussen 0 (alleen wonen) en 100 (alleen werken). Bij een waarde van 50 zijn er evenveel woningen als banen.

Wat hebben we ervoor gedaan?

A. Faciliteren van banen- en bedrijvengroei in de zakelijke dienstverlening, toerisme, MKB en start-ups.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> De gemeente heeft nieuwe banen- en bedrijven in de zakelijke dienstverlening, toerisme, MKB en startups gefaciliteerd in een gebiedsgerichte aanpak. Om meer bedrijven naar de Waarderpolder te trekken is, met de werkgevers in de rol van ambassadeurs, een effectief marketingplan opgezet en uitgevoerd. Er is een acquisiteur aangesteld. De focus op het aantrekken van werkgelegenheid heeft geleid tot de uitgifte van 3,2 hectare aan kavels voor de uitbreiding van bestaande en de vestiging van nieuwe bedrijven in de Waarderpolder. Op verzoek van de partners is de Bedrijfsinvesteringszone (BIZ) voor het ondernemersfonds Waarderpolder verlengd voor de periode 2017-2021. Om te komen tot grotere economische groei in de binnenstad heeft de gemeente intensief samengewerkt met stakeholders en partners. In de binnenstad is een nieuw convenant Binnenstad voor de periode 2018-2022 voorbereid en het huidige ondernemersfonds op basis van reclamebelasting geëvalueerd. Uit deze evaluatie kwam het verzoek van de ondernemers in de binnenstad naar een draagvlakonderzoek voor een BIZ in de binnenstad. In de Cronjéstraat is op verzoek van de partners een BIZ voor een ondernemersfonds voor eigenaren tot stand gekomen (2017/373376). Er is actief bijgedragen aan het tegengaan van de winkel- en kantorenleegstand door uitvoering van het actieplan leegstand (2016/590179). De winkelleegstand is in 2017 gedaald van 5,6% naar 4,6% en de kantorenleegstand van 17,4% naar 12,2%. De gemeente heeft de verbindingen tussen ZZP-ers, sociaal ondernemers en startups gestimuleerd via netwerkbijkomsten. Het sociaal en duurzaam ondernemen is gestimuleerd (Programma Circulaire Economie 2016 (2016/82431)).	
B. Participeren in verbinden van onderwijs, arbeidsmarkt en regio.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> De gemeente heeft geparticipeerd in het verbinden van onderwijs en arbeidsmarkt, waarbij zij nauwe contacten onderhield met het lokale onderwijs en bedrijfsleven. De economie is in 2017 aangetrokken. Er waren meer vacatures en meer mensen kwamen aan het werk. Maar met name de middelbaar opgeleiden en migrantenjongeren profiteerden daar (nog) onvoldoende van. Daarom wordt in MRA-verband samengewerkt in het zogenaamde 'House of Skills'. Dit is een lab waar werkgevers, de overheid, onderwijs- en kennisinstellingen, de uitzendbranche en de sociale partners samenwerken en experimenteren om programma's te maken voor het middensegment. 'Leven Lang Leren' staat bij House of Skills centraal. Haarlem heeft de deelname aan de arbeidsmarkt gestimuleerd door drempels weg te nemen, bijvoorbeeld in de vorm van een Lokaal Sociaal Akkoord, het Werkbedrijf en het opzetten van programma's die vroegtijdige schooluitval verkleinen. Haarlem heeft er samen met de onderwijsinstellingen voor gezorgd dat er een internationale school in Haarlem is gekomen. De gemeente heeft actief (bijvoorbeeld via bedrijfsbezoeken)	

de ondernemers opgezocht. Daarbij is speciale aandacht uitgegaan naar sociale ondernemers en ZZP-ers.	
C. Bijdragen aan de versterking van het innovatieklimaat voor ondernemers.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> De gemeente heeft nauw samengewerkt met nieuwe ondernemersgroepen in de stad. Circus Circulair is een platform waarbij ondernemers, professionals, maatschappelijke organisaties, bedrijven en overheden samenwerken aan een circulair Haarlem. De nieuwe invulling van het pand aan het Davinci plein is een goed voorbeeld van de samenwerking via de ondernemerstafel van Seats2Meet. Het startup-klimaat is verbeterd in nauwe samenwerking met Haarlemvalley en de Metropool regio Amsterdam. Er is een internationale uitwisseling tussen startups en investeerders uit Haarlem en Harlem/New York gestart als onderdeel van een gezamenlijk ondertekende letter of intent. De pilot met dienstverlening voor expats in samenwerking met expatcentrum Amsterdam bleek aan te sluiten bij de behoefte van deze groeiende groep in Haarlem. De economische ontwikkelingen van Haarlem worden niet alleen gemonitord in de economische monitor op de website van Haarlem, maar ook in de Economische Verkenningen en de (interactieve) werklocatiemonitor op de website van de metropoolregio Amsterdam en de detailhandelsmonitor op de website van de provincie Noord-Holland.	

Meer toeristische bezoekers van buiten Haarlem

Wat hebben we bereikt?

<i>Wat hebben we bereikt?</i> Meer toeristische bezoekers van buiten Haarlem (zowel dag- als verblijfstoeristen), die langer in de stad blijven. Het rapport over geheel 2017 is beschikbaar in het voorjaar van 2018. Gaat over Nederlanders die een toeristisch (dag)bezoek brengen aan Haarlem. De bezoekersaantallen voor 2017 zijn fors hoger zijn dan eerdere jaren, dit geldt voor alle deelnemende steden. Dit concludeert NBTC.NIPO op basis van halfjaarcijfers. Door een andere opzet is een vergelijking met voorgaande jaren voor de aantallen bezoekers en bezoeken niet mogelijk. De toekomstige cijfers van 2018 kunnen wel weer vergeleken worden met cijfers 2017. Vergelijking van rangorde (bezoekers en bezoeken) tussen de steden is wel mogelijk tussen 2017 en voorgaande jaren. De stijgende trend van het aantal overnachtingen van toeristische bezoekers in Haarlem met meer dan een verdubbeling sinds 2003 heeft zich doorgezet.	
--	---

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarde	Realisatie	Bron
			2017	2017	
Aantal toeristische, binnenlandse dagbezoekers naar Haarlem (x 1.000)	1.178 (2015)	1.178 (2015) 1.036 (2016)	+10% ¹	1.381 ²	Continu Vakantie Onderzoek (CVO) door NBTC-NIPO Research

¹ % ten opzichte van de nulmeting in 2015.

² In verband met een nieuwe meetmethodiek zijn de gegevens niet vergelijkbaar met voorgaande jaren.

Wat hebben we ervoor gedaan?

A. Aan Haarlem Marketing opdracht geven voor ontwikkeling en uitvoering van promotiecampagnes.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> De gemeente heeft aan Haarlem Marketing opdracht gegeven voor de ontwikkeling en uitvoering van (promotie)campagnes met als doel meer overnachtingen en daardoor een langere verblijfstijd van bezoekers in de stad. De stijgende trend van het aantal overnachtingen met meer dan een verdubbeling sinds 2003 heeft zich hierdoor doorgezet. Haarlem Convention Bureau is op 1 februari 2017 opgericht om de stad ook als zakelijke bestemming voor de congresmarkt op de kaart te zetten. Dit bureau versterkt sindsdien de culturele en toeristische wervingskracht door congreslocaties en partners in de spotlights te zetten en hun krachten te bundelen. Eind 2017 is aan Haarlem Marketing opdracht gegeven om een promotiecampagne voor Haarlem Cultuurstad te ontwikkelen.	
B. Bevorderen internationaal toerisme door regionale samenwerking binnen MRA.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> Haarlem Marketing heeft het internationaal toerisme bevorderd door regionale samenwerking voort te zetten binnen de Metropoolregio Amsterdam. Haarlem is partner in het project Amsterdam Bezoeken Holland Zien. Aanvragen voor nieuwe hotelkamers zijn pro-actief opgepakt om de marktvraag te faciliteren conform het hotelbeleid. Rond particuliere vakantieverblijf zijn heldere regels opgesteld. Om de kansen die watertoerisme biedt te benutten is een nieuw uitvoeringsplan opgesteld en is de samenwerking met Amsterdam Cruise Port voortgezet.	
C. Bijdragen aan behoud van kwaliteits-evenementen door subsidie- en vergunningverlening.	

Wat hebben we gedaan?

De gemeente heeft bijgedragen aan het behoud van kwaliteitsevenementen via subsidie- en vergunningverlening. In 2017 is een actuele evenementennota 2018-2022 ([2017/477075](#)) gepresenteerd die is vrijgegeven voor de inspraak. Met deze actuele evenementennota streeft de gemeente naar vernieuwing, spreiding en verduurzaming van het kwalitatief hoogstaande evenementenaanbod, waarbij afhankelijk van de resultaten van de evaluatie het evenementenbudget opnieuw wordt vastgesteld.

Prestatie-indicator	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarde	Realisatie	Bron
			2017	2017	
a. Aantal overnachtingen van toeristische bezoekers in Haarlem	363.893 (2015)	363.893 (2015) 372.651 (2016)	12%	pm	Cocensus toeristenbelasting

Gevarieerder aanbod van cultuur in Haarlem

Wat hebben we bereikt?

Wat hebben we bereikt?

Haarlem heeft een gevarieerd basisaanbod van kunst, cultuur en cultuureducatie, met podia, musea, kunstorganisaties, een bibliotheek en erfgoed. Inwoners waarderen het gevarieerde kunst- en cultuuraanbod wederom met een rapportcijfer 8.1

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarde	Realisatie	Bron
			2017	2017	
Oordeel Haarlemmers over cultureel aanbod in Haarlem (rapportcijfer)	7,4 (2007)	7,5 (2012) 7,6 (2013) 7,3 (2014) 8,0 (2015) 8,0 (2016)	8,0	8,1	Omnibusonderzoek

Wat hebben we ervoor gedaan?

A. Behouden basis-infrastructuur door subsidiëren van culturele (basis) instellingen.

Wat hebben we gedaan?

De meerjarenafspraken met de culturele basisinfrastructuur van Haarlem zijn in

uitvoering. Voor de Bibliotheek is een onderzoek gedaan naar mogelijke scenario's voor de toekomstige huisvesting, met o.a. gesprekken onder verschillende groepen gebruikers van de bibliotheekvoorziening. De gemeenteraad heeft besloten tot huisvesting van het Popcentrum Haarlem in het voormalige Slachthuis, waardoor een combinatie ontstaat van oefenruimten, leslokalen en kleinschalig podium voor muzikanten en bands. Museum Haarlem heeft in 2017 opnieuw een exploitatiesubsidie van € 40.000 ontvangen, in afwachting van een duurzaam plan voor de toekomst, met een nieuwe vaste opstelling.	
B. Subsidiëren culturele projecten.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> Er is met (erfgoed-)partners een (historische) animatiefilm en route door Haarlem ontwikkeld voor bezoekers, als introductie op het rijke cultuurhistorische aanbod. De animatie wordt vanaf eind november 2017 permanent vertoond in een speciaal voor dit doel gerealiseerd bezoekerscentrum (Anno Haarlem) in het stadhuis. Het bezoekerscentrum wordt beheerd door Haarlem Marketing/VVV. In de drie tranches van het Cultuurstimuleringsfonds Haarlem zijn in 2017 in totaal 80 projecten ondersteund (zowel professioneel als amateur). In totaal waren 96 projectvoorstellen ingediend, waarvan er 80 aanvragen zijn toegekend.	

Prestatie-indicator	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarde	Realisatie	Bron
			2017	2017	
b. Aantal toekenningen CSF	47 (2006)	81 (2012)	80	80	Gemeentelijke registratie
		47 (2013)			
		66 (2014)			
		69 (2015)			
		55 (2016)			

42 Economie, toerisme en cultuur	Lasten	Baten
Primaire begroting 2017	25.337	-225
Bijgestelde begroting 2017	26.634	-225
Mutaties tijdens het begrotingsjaar	1.297	
Jaarrekening 2017	27.088	-249
Afwijking jaarrekening t.o.v. bijgestelde begroting	455	-23
Resultaat t.o.v. primaire begroting	1.752	-23

Beleidsveld 4.3 Grondexploitaties

Strategische inzet grondexploitaties

Wat hebben we bereikt?

<i>Wat hebben we bereikt?</i> Waar mogelijk en nodig hebben grondexploitaties ontwikkelingen mogelijk gemaakt. Door middel van grondexploitaties worden kosten en (grond) opbrengsten in een gebied met elkaar verrekend om gewenste ontwikkelingen te faciliteren en financieren.	
--	---

Wat hebben we ervoor gedaan?

A. Stimuleren ruimtelijke ontwikkelingen door exploitatie van gebieden.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> De lopende grondexploitaties faciliteren de ontwikkelprojecten in de stad.	
B. Realiseren ruimtelijke, gemeentelijke doelstellingen.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> In Oost zijn dat de ontwikkeling van bedrijventerrein in de Waarderpolder en de woningbouwprojecten Scheepmakerskwartier, DSK en de ontwikkeling van het Slachthuisterrein. In Schalkwijk betreft dat de ontwikkeling van Schalkstad, Europawijk-zuid, de Entree, de Aziëweg en Meerwijk-Centrum. In Noord de woningbouwprojecten Ripperda en het Deliterrein en in het Centrum Raaks fase 3.	

Vanuit de grondexploitaties is bouwgrond geleverd ten behoeve van woningbouwprojecten en maatschappelijke voorzieningen. De voorbereiding van het woonrijp maken van de locaties waar in 2017 volop gebouwd is, zijn getroffen, zodat in 2018 tot uitvoering kan worden overgegaan. Voor locaties in de Waarderpolder zijn gesprekken gevoerd voor de ontwikkeling van bedrijfslocaties. Voor de Minckelersweg (onderdeel Nieuwe Energie) vinden vergaande gesprekken plaats. Een meer gedetailleerd overzicht van de activiteiten in grondexploitaties in 2017 is opgenomen in paragraaf 3.7 Grondbeleid.	
C. Ondersteunen nieuwe samenwerkingsverbanden.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> Binnen de lopende grondexploitatieprojecten zijn diverse activiteiten geweest: het verkopen van gronden, het sluiten van intentie- en koopovereenkomsten, het opstellen en vaststellen van bestemmingsplannen	

43 Grondexploitaties	Lasten	Baten
Primaire begroting 2017	18.074	-17.933
Bijgestelde begroting 2017	15.853	-15.439
Mutaties tijdens het begrotingsjaar	-2.222	2.494
Jaarrekening 2017	5.566	-26.065
Afwijking jaarrekening t.o.v. bijgestelde begroting	-10.286	-10.626
Resultaat t.o.v. primaire begroting	-12.508	-8.132

Financiën per programma

Bel. veld	Programma Duurz. Stedelijke Vernieuwing	Rekening 2016	Primaire begroting 2017	Begroting na wijz. 2017	Rekening 2017
Lasten (exclusief mutaties reserves)					
41	Duurzame sted. ontwikkeling	8.174	5.187	8.195	7.981
42	Economie, toerisme en cultuur	26.825	25.337	26.634	27.088
43	Grondexploitatie	6.420	18.074	15.853	5.566
	Totaal lasten	41.419	48.598	50.681	40.636
Baten (exclusief mutaties reserves)					
41	Duurzame sted. ontwikkeling	651	105	115	1.112
42	Economie, toerisme en cultuur	628	225	225	249
43	Grondexploitatie	8.243	17.933	15.439	26.065
	Totaal baten	9.521	18.263	15.780	27.426
	Totaal saldo excl. mutaties reserves	31.897	30.335	34.902	13.210
	Toevoegingen aan reserves	5.465	1.985	1.889	23.298
	Onttrekkingen aan reserves	3.234	1.024	4.867	4.535
	Totaal saldo incl. mutaties reserves	34.128	31.295	31.924	31.973

Voor een uitgebreide financiële analyse per beleidsveld wordt verwezen naar de website.

Verbonden partijen Duurz. Stedelijke Vernieuwing

Verbonden partij	Openbaar belang	Gemeentelijke bijdrage	Risico (NARIS)
Recreatieschap Spaarnwoude	Het besturen en beheren van het recreatiegebied Spaarnwoude.	339	16,68
Gemeenschappelijke regeling Noord-Hollands Archief	Historisch informatiecentrum voor Haarlem en de regio. Deze organisatie bewaart, bewerkt, restaureert, acquireert en inspecteert archieven en maakt ze digitaal toegankelijk.	1.977	20,23

Stichting Parkmanagement Waarderpolder	Herstructurering van de Waarderpolder van ouderwets industrieterrein naar een modern geoutilleerd bedrijventerrein waar het prettig werken en ondernemen is.	25	nvt
---	--	----	-----

Gesubsidieerde instellingen Duurz. Stedelijke Vernieuwing

Gesubsidieerde instelling	Openbaar belang	Gemeentelijke bijdrage	Risico (NARIS)
Hart	Kennis bijeen brengen en overdragen op het gebied van kunst-, cultuur- en erfgoededucatie en mensen en initiatieven samenbrengen.	1.797	25,16
Bibliotheek Zuid-Kennemerland	Bibliotheekvoorziening, bereiken van groepen burgers met een informatieachterstand, ontmoetingsplaats voor stedelijke en regionale initiatieven en activiteiten, dienstverlening aan scholen, bedrijven en de overheid (zogenaamde Leasebibliotheek).	4.389	22,77
Haarlem marketing	Bevorderen van toerisme, recreatie en vrijetijdsbesteding.	590	17,90
Frans Hals Museum De Hallen	Kunstmuseum met een breed opgezette collectie. Moderne en hedendaagse kunst worden in wisselende tentoonstellingen gepresenteerd in De Hallen Op 18 januari 2018 gaan het Frans Hals Museum en De Hallen Haarlem, achter de schermen al één organisatie, verder als één museum onder de naam Frans Hals Museum: een museum op twee locaties met een vernieuwd en onderscheidend tentoonstellingsprogramma waarin 3 smaken bestaan: oude kunst, hedendaagse kunst en 'fusion' namelijk oude + hedendaagse/moderne kunst.	3.020	21,65
Patronaat	Verzorgen van optredens in het poppodium en daarbuiten.	1.597	22,96
Stadsschouwburg en Philharmonie	Verzorgen van culturele programma's in de concertzalen en schouwburg.	5.759	21,79
Toneelschuur	Verzorgen van culturele programma's in de concertzalen en schouwburg.	2.078	18,77

Programma 5 Beheer en onderhoud

Commissie

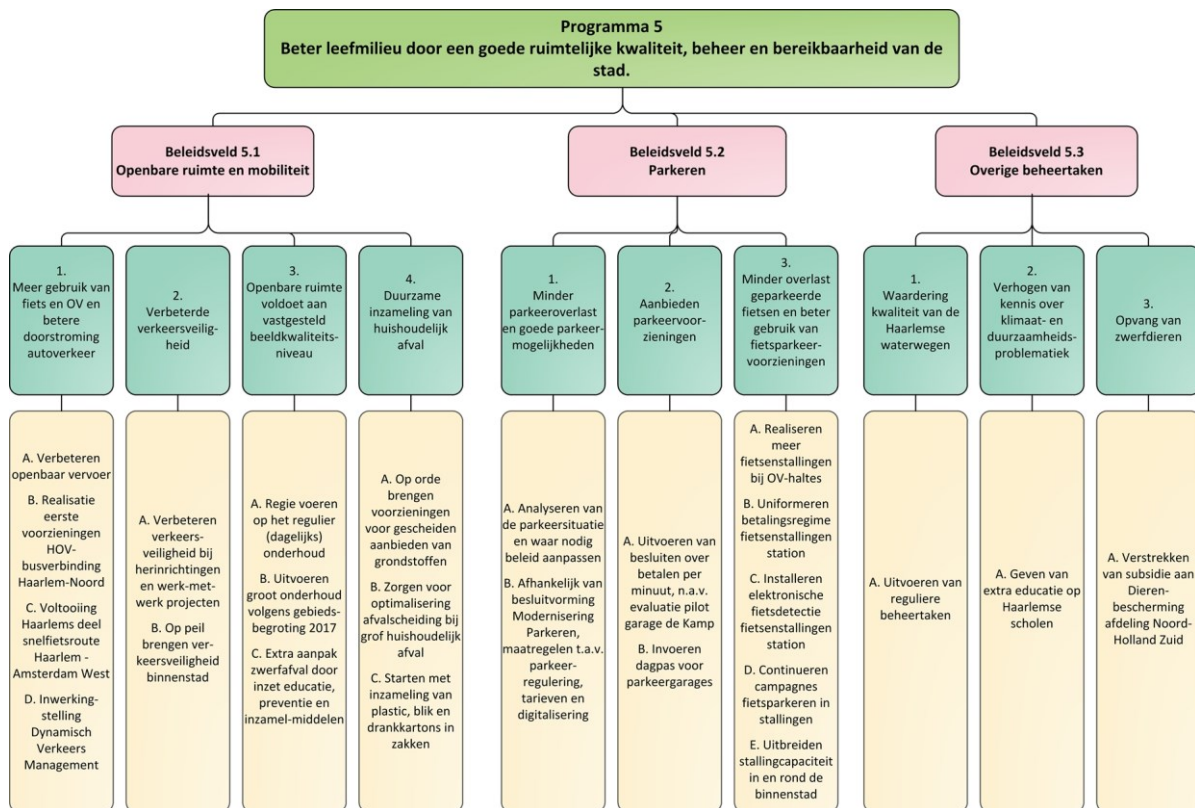
Beheer

(Coördinerende) Portefeuilles

Beheer en onderhoud openbare ruimte

Afdeling(en)

Gebiedsontwikkeling en beheer

Realisatie programmadoelstelling (missie)

Het doel van dit programma is het bewerkstelligen van een beter leefmilieu in de stad. Daarin is een goede ruimtelijke kwaliteit, bereikbaarheid en het beheer en onderhoud van groot belang. Haarlem wil de huidige en toekomstige generaties een hoge kwaliteit van leven en werken bieden. Dit kan in een stad met ruimtelijke kwaliteit; een afgewogen verdeling van groen, water, bebouwing en infrastructuur.

De pijlers onder het Haarlemse mobiliteitsbeleid zijn het Haarlems verkeer- en vervoerplan ([2002/182821](#)) en de Parkeervisie ([2013/138311](#)). Vooruitlopend op de vaststelling van de Structuurvisie openbare ruimte ([2017/477571](#)) is het Duurzaam ontwikkelingsmodel mobiliteit en ruimte ([2016/245554](#)) besproken door de commissies Beheer en Ontwikkeling.

Met haar regiopartners richt Haarlem zich op het in stand houden en waar mogelijk verbeteren van de bereikbaarheid van woon- en werkgebieden per auto, openbaar vervoer en fiets. Duurzame vormen van vervoer worden gestimuleerd.

Beleidsvelden

Beleidsveld 5.1 Openbare ruimte en mobiliteit

Meer gebruik van fiets en OV en betere doorstroming autoverkeer

Wat hebben we bereikt?

Wat hebben we bereikt?

Gebruik van fiets/OV in woon-werkverkeer is toegenomen. Op de Schipholweg is de doorstroming verbeterd. Het openbaar vervoer is met de nieuwe concessies uitgebreid qua capaciteit.

Wat hebben we niet bereikt?

De bereikbaarheid van de stad wordt in 2017 nog wel met een ruime voldoende beoordeeld, maar minder hoog dan het jaar ervoor. Dit heeft waarschijnlijk deels te maken met de werkzaamheden aan de Amsterdamse Vaart. Gedurende meerdere maanden waren er hierdoor grote vertragingen voor het autoverkeer op deze invalsweg. Daarnaast zal bij de beoordeling hebben meegespeeld dat Haarlem het afgelopen jaar in het nieuws kwam als filehoofdstad nr. 1 van 2016. Hoewel uit de toelichting van het TomTomonderzoek bleek dat deze positie deels te danken was aan oorzaken die in de loop van 2017 waren verholpen (werkzaamheden Buitenrustbruggen en afsluiting Velsertunnel), blijft de bereikbaarheid van de stad een aandachtspunt. Zeker gezien de verwachte groei van het aantal inwoners van de stad en de daarbij behorende verkeersbewegingen.

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarde	Realisatie	Bron
			2017	2017	
Tevredenheid klanten over openbaar vervoer in de regio Haarlem-IJmond	7,4 (2009)	7,6 (2012) 7,6 (2013) 7,7 (2014) 7,7 (2015) 7,7 (2016)	7,9	7,7	OV-klantenbarometer
Oordeel Haarlemmers over de bereikbaarheid van de stad	6,5 (2007)	7,0 (2012) 7,0 (2013) 7,3 (2014) 7,2 (2015) 7,4 (2016)	7	7,1	Omnibusonderzoek
Oordeel Haarlemmers over het totaal van het voorzienings-niveau voor fietsers (rapportcijfer)	6,2 (2009)	6,4 (2012) 6,5 (2013) 6,5 (2014) 6,2 (2015) 6,3 (2016)	6,5	6,2	Omnibusonderzoek
Percentage Haarlemmers dat voor de grootste afstand in het woon-werkverkeer de fiets gebruikt ¹	30% (2008)	28% (2012) 28% (2013) 28% (2014) 29% (2015) 29% (2016)	31%	31%	Omnibusonderzoek

¹ Indicator hangt sterk samen met de werklocatie. Indien dit (ver) buiten Haarlem is, nemen mensen logischerwijs minder vaak de fiets. Ter illustratie: van de Haarlemmers die in 2017 in Haarlem werkten, gebruikten 66% de fiets om langste afstand in woon-werkverkeer af te leggen.

Wat hebben we ervoor gedaan?

A. Verbeteren openbaar vervoer.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> Voor de knelpunten uit de provinciale OV Investeringsagenda 2015-2020 zijn oplossingsrichtingen in beeld gebracht. Deze zijn met de provincie nader verkend om tot projecten om te vormen en op enkele punten al uitgevoerd. In september is de nieuwe concessie Haarlem-IJmond gaan rijden en vanaf december de nieuwe concessie Amstelland-Meerlanden. De nieuwe concessies bieden meer capaciteit door grotere bussen. Op een aantal tracés is bovendien de frequentie verhoogd en zijn er snellere verbindingen tot stand gekomen.	
B. Realisatie eerste voorzieningen HOV-busverbinding Haarlem-Noord.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> Er is gewerkt aan een overeenkomst met de provincie. <i>Wat hebben we niet gedaan?</i> De overeenkomst is nog niet vastgesteld en daardoor is nog niet gestart met de realisatie van de voorzieningen.	
C. Voltooiing Haarlems deel snelfietsroute Haarlem - Amsterdam West.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> Het project is aanbesteed en voor een groot deel (Amsterdamse Vaart en oversteek Pr.Bernhardlaan) gerealiseerd. Voor het tracé Pr-Bernhardlaan - Camera Obscuraweg zijn de voorbereidingen gestart. <i>Wat hebben we niet gedaan?</i> Het tracé Pr-Bernhardlaan - Camera Obscuraweg is nog niet gerealiseerd.	
D. Inwerkingstelling Dynamisch Verkeers Management.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> De verkeerslichten van de gemeenten Haarlem en Heemstede zijn aangesloten op de verkeerscentrale van de provincie Noord-Holland, zodat actuele verkeersdata en de regelscenario's met elkaar kunnen worden uitgewisseld. Op verschillende routes zijn verbeterde groene golven ingesteld. Ook is, samen met de provincie, een aantal pilots uitgevoerd met het invoeren van FAST regelingen en een regelaanpak waarbij VRI's worden aangestuurd op basis van actuele gemeten verkeersgegevens, verliestijden, groentijden, etc. Het is hierbij nog zoeken naar een ideale afstelling, die de afwikkeling van het regionale verkeer optimaal bevordert.	

Verbeterde verkeersveiligheid

Wat hebben we bereikt?

<i>Wat hebben we bereikt?</i> Op meerdere plekken zijn straten en kruispunten verkeersveiliger ingericht. Bijvoorbeeld door het op gelijk niveau brengen van fiets- en voetpad (o.a. Friese Varkensmarkt, Kinderhuisvest), aanleggen van rotondes (Europaweg) en toepassen van fietsattendering (rotonde Korte Verspronckweg/Verspronckweg). <i>Wat hebben we niet bereikt?</i> De verkeersveiliger inrichtingen hebben nog niet geleid tot een daling van het aantal verkeersslachtoffers.	
---	---

Effectindicator ¹	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarde	Realisatie	Bron
			2017	2017	
Ziekenhuisopname na verkeersongeval met een motorvoertuig als % van het totaal aantal ongevallen die leiden tot ziekenhuisopnamen	8% (2013)	7% (2014) 8% (2015)	-	pm	VeiligheidNL
Ziekenhuisopname na verkeersongeval met een fietser als % van het totaal aantal ongevallen die leiden tot ziekenhuisopnamen	9% (2013)	9% (2014) 10% (2015)	-	pm	VeiligheidNL

¹ De percentages van de (landelijk verplichte) effectindicatoren in de tabel kunnen een vertekend beeld geven van de effecten op het gebied van verkeersveiligheid. De percentages zijn namelijk mede afhankelijk van een toename of afname van andere ongevalsoorzaken. Wanneer er een toename is bij andere ongevalsoorzaken (bijv. vallen van een trap) daalt het percentage slachtoffers van een verkeersongeval en andersom. Doordat deze cijfers bovendien pas laat beschikbaar zijn (landelijke vertraging van 1-2 jaar), is het effect van de inspanningen van het afgelopen jaar hier niet in verwerkt. Om die redenen wordt momenteel op landelijk niveau afgestemd over betere verplichte indicatoren voor verkeersveiligheid.

Wat hebben we ervoor gedaan?

A. Verbeteren verkeersveiligheid bij herinrichtingen en werk-met-werk projecten.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> Bij de projecten snelfietsroute Haarlem-Amsterdam, Jan Gijzenkade, Churchilllaan en Kinderhuisvest /Kenaupark is de verkeersveiligheid verbeterd.	

B. Op peil brengen verkeersveiligheid binnenstad.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> Kinderhuisvest, Friese Varkensmarkt en Hooimarkt zijn volgens plan duurzaam veilig gemaakt. <i>Wat hebben we niet gedaan?</i> De werkzaamheden aan het Kenaupark (en daarmee het verbeteren van de verkeersveiligheid) hebben vertraging opgelopen.	

Openbare ruimte voldoet aan vastgesteld beeldkwaliteitsniveau

Wat hebben we bereikt?

<i>Wat hebben we bereikt?</i> Het niveau van het beheer en onderhoud is in 2017 door de raad opgehoogd naar het oorspronkelijke niveau waardoor op termijn weer een betere beeldkwaliteit ontstaat. <i>Wat hebben we niet bereikt?</i> het percentage Haarlemmers dat (zeer) tevreden is over het onderhoud van de openbare ruimte in hun wijk benadert nog niet de streefwaarde van 2017. Er is wel een positieve kentering waarneembaar.	
--	--

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarde	Realisatie	Bron
			2017	2017	
Percentage Haarlemmers dat (zeer) tevreden is over het onderhoud van de openbare ruimte in hun wijk	46% (2010)	50% (2012) 48% (2013) 46% (2014) 44% (2015) 42% (2016)	50%	44%	Omnibusonderzoek
Percentage openbare ruimte waar dagelijks onderhoud voldoet aan het beeldkwaliteitsniveau zoals vastgesteld in de raad	94% (2017)	94% (2017)	-	94%	Gemeentelijke registratie
Onderhoudsvoorraad openbare ruimte	(2017)		-	pm ¹	Gemeentelijke registratie
Het aantal bomen in de openbare ruimte	60.771 (2016)	60.771 (2016)	-	60.493	Gemeentelijke registratie

¹ De gegevens voor deze indicator zijn nog niet beschikbaar. Voor cijfers over de onderhoudsvoorraad wordt verwezen naar paragraaf kapitaalgoederen.

Wat hebben we ervoor gedaan?

A. Regie voeren op het regulier (dagelijks) onderhoud.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> Het dagelijks onderhoud wordt uitgevoerd door onze onderhoudspartners. Met deze partners zijn prestatieafspraken gemaakt over de te behalen beeldkwaliteit. De behaalde kwaliteit wordt vastgesteld door per kwartaal een representatieve steekproef te doen. Op basis van het totaal aantal metingen is geconstateerd dat bij meer dan 90% van het aantal metingen wordt voldoen aan de beeldkwaliteit. Daarbij komt het wél voor dat voor bepaalde arealen of gebieden meer dan 10% van een areaal niet voldoet. Daar wordt dan ook op bijgestuurd. Dit kan gebeuren door groot/vervangingsonderhoud in te plannen of een dagelijks onderhoudsmaatregel te nemen	
B. Uitvoeren groot onderhoud volgens gebiedsbegroting 2017.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> De uitvoering van de onderhoudswerken zijn grotendeels voorspoedig verlopen. <i>Wat hebben we niet gedaan?</i> Enkele werken zijn vertraagd zoals de aanpak van de fietspaden Rijksstraatweg.	

C. Extra aanpak zwerfafval door inzet educatie, preventie en inzamelmiddelen.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> Door middel van speciale gastlessen is op meerdere scholen in Haarlem educatie gegeven over zwerfafval. Met het project 'TroepTrimmen' is in een wijkgerichte aanpak gewerkt aan het actief betrekken van bewoners bij het verwijderen van zwerfafval. Hiertoe zijn ook twee professionele afvalcoaches aangesteld. Door het aanschaffen en plaatsen van zogenaamde Big Belly's (duurzame afvalbakken met volmeting) wordt zwerfafval overlast beter teruggedrongen. Er is extra inzet gepleegd op de verwijdering van kauwgom en vermindering van peuken.	

Duurzame inzameling van huishoudelijk afval

Wat hebben we bereikt?

<i>Wat hebben we bereikt?</i> Stand van zaken is dat de gemeente van 278 kg restafval in 2015 via 265 kg in 2016 nu op 255 kg restafval in 2017 zitten. Het scheidingspercentage is toegenomen van 37% in 2015 via 38% in 2016 naar 40% in 2017. Haarlem ligt voor op het uitgestippelde schema. Het ingevoerde beleid bij laagbouw met gft-rolcontainers en duocontainers is succesvol. Bij de hoogbouw blijven de resultaten nog achter bij de verwachting en is extra communicatie en maatwerk nodig.	
---	--

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarde	Realisatie	Bron
			2017	2017	
Omvang huishoudelijk restafval in kg per inwoner	288 (2011)	273 (2012)	275	255	CBS
		265 (2013)			
		265 (2014)			
		286 (2015)			
		288 (2016)			

Wat hebben we ervoor gedaan?

A. Op orde brengen voorzieningen voor gescheiden aanbieden van grondstoffen.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> In drie wijken is vanaf mei gestart met het uitrollen van duocontainers voor het gescheiden aanbieden van papier en plastic/blik/drankenkarton (PBD). vanaf oktober is gestart met de verdere implementatie van omgekeerd inzamelen in deze drie wijken.	
B. Zorgen voor optimalisering afvalscheiding bij grof huishoudelijk afval.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> In het implementatieplan is een concept-plan voor de optimalisatie van het scheiden van grof huishoudelijk afval opgenomen. Dit wordt nader uitgewerkt en betrokken bij de implementatie van SPA in 2018.	
C. Starten met inzameling van plastic, blik en drankkartons in zakken.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> Op basis van de halfjaarlijkse voortgangsbrief SPA d.d.13-2-2017 (2017/79260) is het college akkoord gegaan om PBD via bakken in te zamelen i.p.v. zakken. Dit is vervolgens gestart.	

51 Openbare ruimte en mobiliteit	Lasten	Baten
Primaire begroting 2017	62.621	-34.481
Bijgestelde begroting 2017	61.929	-35.162
Mutaties tijdens het begrotingsjaar	-693	-681
Jaarrekening 2017	61.215	-37.291
Afwijking jaarrekening t.o.v. bijgestelde begroting	-713	-2.129
Resultaat t.o.v. primaire begroting	-1.406	-2.810

Beleidsveld 5.2 Parkeren

Minder parkeeroverlast en goede parkeermogelijkheden

Wat hebben we bereikt?

Wat hebben we bereikt?

Na de uitslag van het parkeerreferendum kon medio 2017 gestart worden met de uitvoering van het programma 'Moderniseren Parkeren'. In 2017 zijn de parkeerautomaten gemoderniseerd waardoor men nu middels touchscreen en met pin kan betalen. Daarnaast zijn een nieuwe parkeerverordening en verordening parkeerbelasting vastgesteld en zijn besluiten genomen over parkeerregulering en garagetarieven. Van deze voorbereidingen zullen de effecten in 2018 op straat worden gezien.

Wat hebben we niet bereikt?

Door de vertraging in de uitvoering van de maatregelen uit 'moderniseren parkeren' is het percentage dat aangeeft (zeer) veel last te ondervinden van parkeren in de eigen woonbuurt nog niet gedaald tot de streefwaarde. Ook het oordeel over de parkeergelegenheid in de binnenstad is nog niet gestegen.

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarde	Realisatie	Bron
			2017	2017	
Percentage Haarlemmers dat (zeer) veel last ondervindt van parkeren in de eigen woonbuurt	29% (2010)	28% (2012)	27%	34%	Omnibusonderzoek
		31% (2013)			
		29% (2014)			
		32% (2015)			
		31% (2016)			
Oordeel Haarlemmers over de parkeergelegenheid in de binnenstad (rapportcijfer)	5,1 (2007)	5,8 (2012)	6,1	5,9	Omnibusonderzoek
		5,9 (2013)			
		6,0 (2014)			
		6,0 (2015)			
		5,9 (2016)			

Wat hebben we ervoor gedaan?

A. Analyseren van de parkeersituatie en waar nodig beleid aanpassen.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> Aangezien het parkeerbeleid in de nabije toekomst structurele wijzigingen ondergaat is een goede frequente monitoring van de parkeersituatie belangrijk. Dit gebeurt met kwartaalmetingen van de parkeerdruk in de gereguleerde gebieden. Daarnaast is een onderzoek uitgevoerd naar de parkeerdruk bij sociale woningbouw. Dit heeft geresulteerd in het naar beneden bijstellen van de parkeernorm voor deze categorie woningen. <i>Wat hebben we niet gedaan?</i> Het parkeerbeleid is nog niet in zijn geheel herzien.	
B. Afhankelijk van besluitvorming Modernisering Parkeren, maatregelen t.a.v. parkeerregulering, tarieven en digitalisering.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> Er zijn voorbereidingen getroffen om de maatregelen t.a.v. parkeerregulering, tarieven en digitalisering in gang te zetten. Als gevolg van het referendum kon deze voorbereiding pas later worden gestart, waardoor de uitvoering is doorgeschoven naar 2018. <i>Wat hebben we niet gedaan?</i> De daadwerkelijke uitvoering van de maatregelen.	

Aanbieden parkeervoorzieningen

Wat hebben we bereikt?

<i>Wat hebben we bereikt?</i> Betalen per minuut en dagpas zijn ingevoerd in alle parkeergarages.	
--	---

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarde	Realisatie	Bron
			2017	2017	
Autoparkeerdruk in zone B (binnenstad) als % t.o.v. de maximale bezetting	102% (2015)	102% (2015) 92% (2016) ¹	101%	88%	Extern parkeeronderzoek
Autoparkeerdruk in Zone C (schil rond de binnenstad) als % t.o.v. de maximale bezetting	102% (2015)	102% (2015) 89% (2016) ¹	101%	92%	Extern parkeeronderzoek

¹ De daling in realisatie is te verklaren door een andere meetmethodiek. De nieuwe methodiek geeft een beter beeld van de werkelijke parkeerdruk.

Wat hebben we ervoor gedaan?

A. Uitvoeren van besluiten over betalen per minuut, n.a.v. evaluatie pilot garage de Kamp.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> De pilot is voltooid met goede resultaten. Het betalen per minuut is ingevoerd in alle parkeergarages.	
B. Invoeren dagpas voor parkeergarages.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> Dagpas is ingevoerd in alle parkeergarages.	

Minder overlast geparkeerde fietsen en beter gebruik van fietsparkeervoorzieningen

Wat hebben we bereikt?

<i>Wat hebben we bereikt?</i> In het stationsgebied is minder overlast van geparkeerde fietsen en worden de voorzieningen beter gebruikt. In de binnenstad zijn rekken bijgeplaatst en voorbereidingen gestart voor een extra in pandige fietsparkeervoorziening bij de Raaks.	
<i>Wat hebben we niet bereikt?</i> In het kernwinkel- en stationsgebied resteert nog een opgave op het gebied van het aantal fietsparkeervoorzieningen.	

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarde	Realisatie	Bron
			2017	2017	
Percentage bezettingsgraad overdekte fietsenstallingen	29% (2017)	29 % (2017)	-	29%	Telling door extern bureau
Bezettingsgraad fietsparkeervoorzieningen in kernwinkelgebied ¹	141% (2017)	141%(2017)	-	141%	
Bezettingsgraad fietsparkeervoorzieningen in stationsgebied	94% (2017)	94% (2017)	-	94%	
Aantal fietsparkeerplaatsen in centrum	6.541 (2017)	6.541 (2017)	-	6.541 (2017)	Telling door extern bureau
Aantal fietsparkeerplekken in stationsbuurt	8.936 (2017)	8.936 (2017)	-	8.936 (2017)	

¹ Het kernwinkelgebied is in het onderzoek gedefinieerd als de binnenstad, inhoudend het gebied tussen de diverse wateren (Spaarne, Kampersingel, Leidsevaart, Nieuwe Gracht) en het Houtplein.

Wat hebben we ervoor gedaan?

A. Realiseren meer fietsenstallingen bij OV-haltes.		
<i>Wat hebben we gedaan?</i> Er zijn en worden gesprekken gevoerd met NS, ProRail en de provincie om te komen tot meer fietsparkeerplekken bij OV-haltes. Dit heeft ertoe geleid dat de provincie voornemens is zelf fietsparkeerplekken te gaan plaatsen (en financieren) bij OV-haltes. Het uitbreiden van fietsparkeren bij het station wordt meegenomen in het project herinrichting Stationsplein/Beerensteyn. Daarnaast loopt een verkenning met NS naar het openstellen van het Fietscarré voor niet-abonnementhouders. <i>Wat hebben we niet gedaan?</i> Deze gesprekken hebben nog niet geleid tot daadwerkelijk toevoegen van plekken.		
B. Uniformeren betalingsregime fietsenstallingen station.		
<i>Wat hebben we gedaan?</i> Er is een stallingsduurbepending van maximaal tien dagen ingesteld in het stationsgebied (exclusief Jansweg). Er loopt een verkenning met NS naar het instellen van een '1e 24u gratis' regime in het Fietscarré. <i>Wat hebben we niet gedaan?</i> Vanwege fysieke beperkingen van de fietskelder en fietsgevel hebben gesprekken met NS en Prorail over uniformeren van de betalingsregimes nog niet tot resultaat geleid.		

C. Installeren elektronische fietsdetectie fietsenstallingen station.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> In de fietskelder is het fietsdetectiesysteem geïnstalleerd. <i>Wat hebben we niet gedaan?</i> Het in eerste instantie geplaatste fietsdetectiesysteem voldeed onvoldoende, waardoor ProRail dit moest vervangen door een beter systeem. Hierdoor is de plaatsing van het fietsdetectiesysteem in de fietsflat uitgesteld naar 2018.	
D. Continueren campagnes fietsparkeren in stallingen.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> Er is geadverteerd in diverse media, zoals wijkbladen, fietsstudentengids, Haarlem XL, programmaboekje Haarlem Jazz, Haarlem Glossy, etc. De maximale stallingsduur van 10 dagen is o.a. onder de aandacht gebracht met een groot campagnedoek aan de fietsgevel en door te adverteren in reclamezuilen.	
E. Uitbreiden stallingcapaciteit in en rond de binnenstad.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> In 2017 is gestart met de voorbereidingen voor een inpandige fietsenstalling van circa 1.000 plekken op de Raaks. Op de Raamvest zijn 20 rekken geplaatst in twee parkeervakken. Daarnaast zijn de voorbereidingen gestart voor het bijplaatsen van extra rekken ter hoogte van de Gierstraat/Breestraat en de hoek Nassaulaan/Kruisstraat.	

52 Parkeren	Lasten	Baten
Primaire begroting 2017	10.350	-19.923
Bijgestelde begroting 2017	11.007	-19.943
Mutaties tijdens het begrotingsjaar	657	-20
Jaarrekening 2017	10.493	-20.689
Afwijking jaarrekening t.o.v. bijgestelde begroting	-514	-746
Resultaat t.o.v. primaire begroting	143	-766

Beleidsveld 5.3 Overige beheertaken

Waardering kwaliteit van de Haarlemse waterwegen

Wat hebben we bereikt?

<i>Wat hebben we bereikt?</i> Het comfort voor de varende bezoekers is toegenomen door het beter beschikbaar stellen van de ondergrondse afvalcontainers en het toegankelijker en goedkoper maken van de sanitaire voorzieningen. Verder is sinds 1 januari 2017 de derde dag van het verblijf in Haarlem gratis waardoor bezoekers langer verbleven. Het aantal storingen aan de bruggen is met 50% gedaald.	
--	---

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarde	Realisatie	Bron
			2017	2017	
Oordeel varende bezoekers Haarlem over de voorzieningen op en aan de wateren rondom Haarlem (rapportcijfer)	7,0 (2010)	7,4 (2013) 6,9 (2016)	-	-	Onderzoek 'Pleziervaart op het Spaarne' (driejaarlijkse meting)

Wat hebben we daarvoor gedaan?

A. Uitvoeren van reguliere beheertaken.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> Voor de pleziervaart is de toegang tot de ondergrondse afvalcontainers georganiseerd met behulp van een pincodeslot. Dezelfde pincode geeft toegang tot de douchehuisjes, waardoor een geen munten meer nodig zijn om gebruik te kunnen maken van de faciliteiten. In 2017 is gestart met de aanleg van het BrugManagementSysteem waardoor de brugbediening efficiënter wordt. De doorstroming van zowel scheepvaart als wegverkeer zal hierdoor verbeteren. De reguliere beheertaken, brugbediening, vergunningverlening en handhaving zijn uitgevoerd.	

Verhogen van kennis over klimaat- en duurzaamheidsproblematiek

Wat hebben we bereikt?

<i>Wat hebben we bereikt?</i> Van de Haarlemse basisscholen maakt 95% gebruik van het aanbod van Natuur- en Milieueducatie, dit door middel van lesmaterialen, lessen, gebruik van schooltuinen of bezoek aan locaties. Hierdoor hebben vrijwel alle basisschoolleerlingen op de één of andere manier kennis kunnen nemen van de onderwerpen natuur, milieu en duurzaamheid. Ook volwassenen worden bereikt, bijvoorbeeld doordat evenementen worden bezocht (circa 17.000 bezoekers) of wordt deelgenomen aan excursies, lezingen en workshops. <i>Wat hebben we niet bereikt?</i> We hebben niet kunnen bereiken dat duurzaamheidsonderwerpen een structureel onderdeel zijn in elke groep, met andere woorden, dat iedere leerling in elk schooljaar duurzaamheidseducatie ontvangt. Daarnaast wordt het Voortgezet Onderwijs onvoldoende bereikt.	
--	---

Wat hebben we ervoor gedaan?

A. Geven van extra educatie op Haarlemse scholen.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> De gemeente verzorgt, met gelden die beschikbaar zijn gesteld door de stichting Afvalfonds Verpakkingen, met extra educatie op de Haarlemse scholen om de hoeveelheid zwerfafval terug te dringen. NME verzorgt natuur-, milieu- en duurzaamheidseducatie rond veel verschillende thema's. Educatie over (zwerf)afval is een onderdeel van deze duurzaamheidseducatie. Voor zover de duurzaamheidseducatie betrekking heeft op zwerfafval wordt gebruik gemaakt van de zwerfafvalvergoeding. Er hebben 75 klassen van vier scholen aan een zwerfafvalproject meegedaan. Verder zijn er in 2017 tachtig losse zwerfafvallessen gegeven op Haarlemse scholen. Daarnaast is, in het kader van Haarlem Plastic Vrij, een scholendag in de Philharmonie georganiseerd over plastic zwerfafval voorbereid. Dit evenement vond plaats in het nieuwe kalenderjaar, op 21 januari 2018.	

Opvang van zwerfdieren

Wat hebben we bereikt?

<i>Wat hebben we bereikt?</i> De opvang van zwerfdieren volgens het door de landelijke dierenbescherming vastgestelde 'Basisarrangement Dierennoodhulp'.	
---	---

Wat hebben we ervoor gedaan?

A. Verstrekken van subsidie aan Dierenbescherming afdeling Noord-Holland Zuid.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> De gemeente vult haar wettelijke taak voor zwerfdierenopvang in via een subsidie aan de Dierenbescherming afdeling Noord-Holland Zuid.	

53 Overige beheertaken	Lasten	Baten
Primaire begroting 2017	19.022	-16.414
Bijgestelde begroting 2017	22.115	-22.227
Mutaties tijdens het begrotingsjaar	3.093	-5.813
Jaarrekening 2017	21.889	-23.499
Afwijking jaarrekening t.o.v. bijgestelde begroting	-226	-1.272
Resultaat t.o.v. primaire begroting	2.867	-7.085

Financiën per programma

Bel. veld	Programma Beheer en Onderhoud	Rekening 2016	Primaire begroting 2017	Begroting na wijz. 2017	Rekening 2017
Lasten (exclusief mutaties reserves)					
51	Openbare ruimte en mobiliteit	77.916	62.621	61.929	61.215
52	Parkeren	12.340	10.350	11.007	10.493
53	Overige beheertaken	35.135	19.022	22.115	21.889
	Totaal lasten	125.391	91.994	95.050	93.597
Baten (exclusief mutaties reserves)					
51	Openbare ruimte en mobiliteit	38.402	34.481	35.162	37.291
52	Parkeren	20.256	19.923	19.943	20.689
53	Overige beheertaken	28.500	16.414	22.227	23.499
	Totaal baten	87.159	70.819	77.333	81.479
	Totaal saldo excl. mutaties reserves	38.232	21.175	17.717	12.118
	Toevoegingen aan reserves	6.502	4.928	14.147	15.923
	Onttrekkingen aan reserves	6.054	151	4.548	3.617
	Totaal saldo incl. mutaties reserves	38.680	25.952	27.317	24.424

Voor een uitgebreide financiële analyse per beleidsveld wordt verwezen naar de website.

Verbonden partijen Beheer en Onderhoud

Verbonden partij	Openbaar belang	Gemeentelijke bijdrage	Risico (NARIS)
Gemeenschappelijke regeling Bereikbaarheid Zuid Kennemerland	Aanpak van regionale bereikbaarheidsknelpunten uit de Regionale Bereikbaarheidsvisie Zuid-Kennemerland, bereikbaar door samenwerking.	680	nvt
Spaarnelanden NV	Afvalinzameling, beheer en onderhoud openbare ruimte.	29.500	23,75

Gesubsidieerde instellingen Beheer en Onderhoud

Geen

CLUSTER BURGER EN BESTUUR

Inleiding en context

De gemeente wordt bestuurd door het college en de gemeenteraad. Het besturen van de stad moet op zo'n manier gebeuren dat de Haarlemer vertrouwen heeft en houdt in de besluiten die worden genomen. Vertrouwen dat het bestuur, in samenwerking met andere overheden, de belangen van de Haarlemse burger, ook in de eigen wijk, goed behartigt. Hiervoor heeft het gemeentebestuur ook in 2017 weer geïnvesteerd in samenwerking met inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties.

De gemeente verleent direct diensten aan burgers en ondernemers in de stad, bijvoorbeeld door het verstrekken van identiteitsbewijzen of het verlenen van een vergunning. Deze dienstverlening moet snel en efficiënt zijn en de vorm van dienstverlening moet passen bij de aanvrager. In 2017 zijn de digitale klantcontactkanalen verder ontwikkeld.

Daarnaast heeft de gemeente een grote rol bij de zorg voor veiligheid in de stad. Het verkleinen van veiligheidsrisico's, adequaat optreden bij een crisis en handhaving van de regels dragen bij aan hoe de Haarlemer de veiligheid en leefbaarheid ervaart. Hier is in 2017 ingezet op samenwerken en afstemmen met partners, onder regie van de gemeente.

Eén van de uitgangspunten van het coalitieprogramma is een financieel gezonde stad. Bij de jaarrekening 2017 kan worden geconstateerd dat daarin veel is bereikt: de vaste schuld is verder afgenomen, de reservepositie is op peil gebleven, het weerstandsvermogen is ruim voldoende en er is een daling van de woonlasten gerealiseerd.

Onderliggende programma's

Het cluster Burger en bestuur bestaat uit twee programma's:

Programma 6: *Burger, bestuur en veiligheid* gaat over de dienstverlening naar burgers en bedrijven, het gemeentelijk bestuur en over openbare orde en veiligheid.

Programma 7: *Algemene dekkingsmiddelen en overhead* gaat over de uitgangspunten die Haarlem hanteert bij het bepalen van de hoogte van lokale belastingen, heffingen en woonlasten. En over wat wordt bedoeld met Haarlem als financieel gezonde stad en hoe dat wordt gerealiseerd.

Hoofdkoers

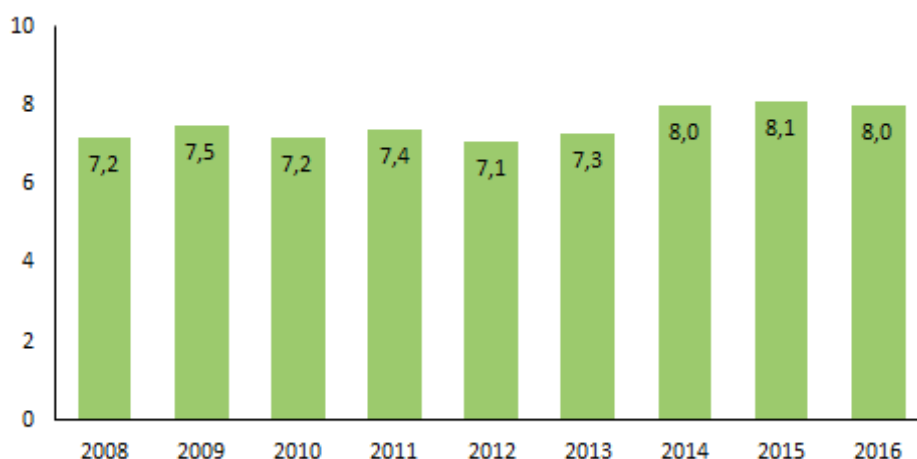
Dienstverlening

De gemeente ziet goede dienstverlening als de basis voor vertrouwen en wil als overheid transparant en toegankelijk zijn. De koers die uitgezet is in het coalitieprogramma 'Samen doen!' vraagt om verder te gaan met de verbetering en digitalisering van onze dienstverlening.

In 2017 is ingezet op het verder ontwikkelen van de digitale klantcontactkanalen. Meldingen kunnen nu via de website makkelijker worden doorgegeven. Daarnaast wordt er snel gereageerd op vragen die via de WhatsApp en andere sociale media worden gesteld. Dit alles gebeurt onder het motto 'Digitaal waar het kan en persoonlijk waar het hoort en op maat waar het moet', waarbij er aandacht is voor de minder digivaardige inwoners van Haarlem.

De waardering van bovenstaande ontwikkelingen vertaalt zich in onderstaande tabel.

Ontwikkeling tevredenheid dienstverlening in Haarlem, 2008-2016

Bron: Dashboard Dienstverlening NVVB (voorheen Benchmark Publiekszaken)

Bestuur

In 2017 heeft het gemeentebestuur geïnvesteerd in de samenwerking met inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties. Onder andere door de samenwerking aan te gaan met initiatiefnemers in de stad. Initiatiefnemers werden ondersteund met cursussen crowdfunding, een toolkit en een eerste 'initiatievencafé'.

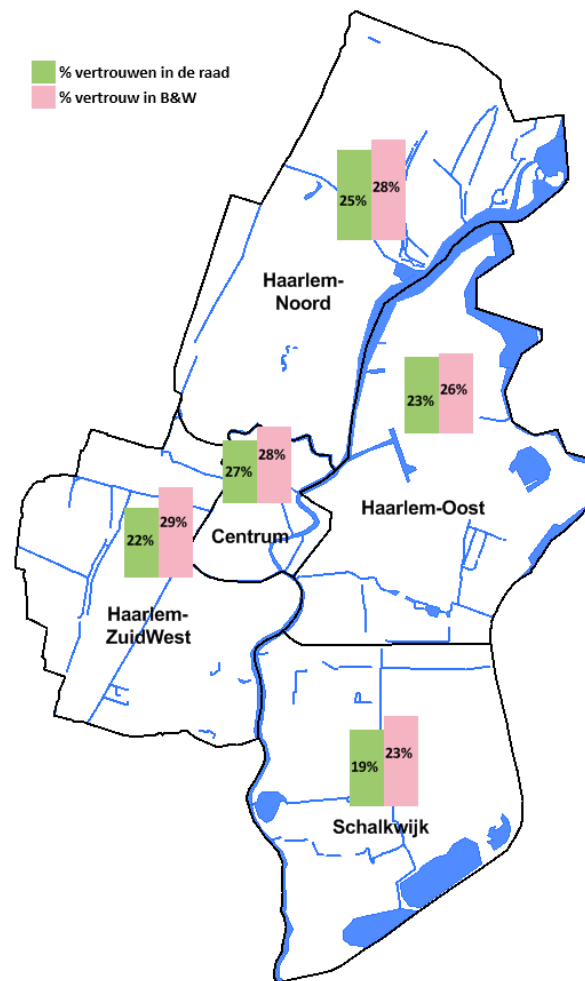
Ook is de begeleiding binnen de gemeentelijke organisatie van initiatiefnemers verder verbeterd door de inzet van het programma Bestuur op Maat. In 2016 werden 106 initiatieven ingediend via Bestuur op Maat, in 2017 waren dit 129 initiatieven, zowel ruimtelijke als maatschappelijke initiatieven. Mooie voorbeelden hiervan zijn:

- Bernadottelaan, waar op initiatief van de bewoners extra vergroening wordt toegevoegd.
- Wereldkeuken, die een doorstart heeft gemaakt door zich te vestigen in de Pletterij.

Participatie met de stad heeft vorm gekregen via de pagina www.haarlem.nl/praat-en-denk-mee/ en door nieuwe experimenten, zoals het loten van bewoners om mee te praten over een bepaald thema. Zo zijn bewoners via loting gevraagd een burgeradvies op te stellen bij het vraagstuk over de vervanging van bomen in Schalkwijk. In Meerwijk en Delftwijk zijn bewoners via loting gevraagd mee te praten en adviseren over het vergroten van veiligheid door de inzet van politie en handhaving. Deze nieuwe manier van participeren is door de deelnemers en de gemeente als positief ervaren. Bewoners krijgen meer ruimte om met elkaar van gedachten te wisselen over bepaalde beleidsthema's en met elkaar een afgestemd advies te geven aan het bestuur.

Het vertrouwen in het bestuur is in 2017 gelijk gebleven aan 2016. 27% van de Haarlemmers geeft in het Omnibusonderzoek aan veel vertrouwen te hebben in het college van burgemeester en wethouders. 23% van de Haarlemmers heeft veel vertrouwen in de gemeenteraad.

Aantal Haarlemmers (15 jaar en ouder) dat aangeeft veel tot onbeperkt vertrouwen te hebben in het gemeentebestuur (raad en B&W) naar gebied in 2017

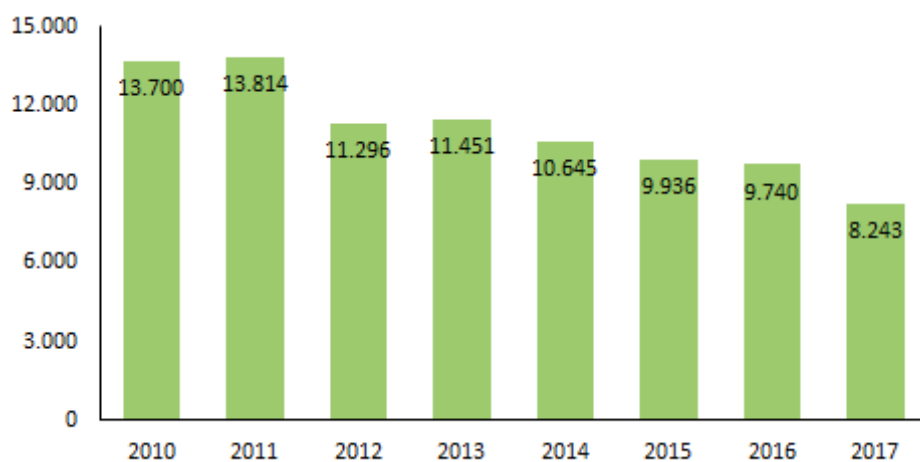
Bron: Omnibusonderzoek.

Openbare orde en veiligheid

Het integraal veiligheids- en handavingsbeleid wordt met een groot aantal veiligheidspartners uitgevoerd door intensieve samenwerking en afstemming. Steeds meer partijen worden betrokken bij het verbeteren van de veiligheid in de stad, waarbij de gemeente een regierol vervult.

Uit cijfers van de politie blijkt dat het totaal aantal geregistreerde misdrijven in Haarlem wederom is gedaald, met 15% naar 8.243 misdrijven. Het aantal 'high impact crimes' is gedaald met 12%, het aantal geweldsincidenten met 6%. Het aantal fietsendiefstallen is met 35% fors gedaald. Het aantal woninginbraken is gestabiliseerd.

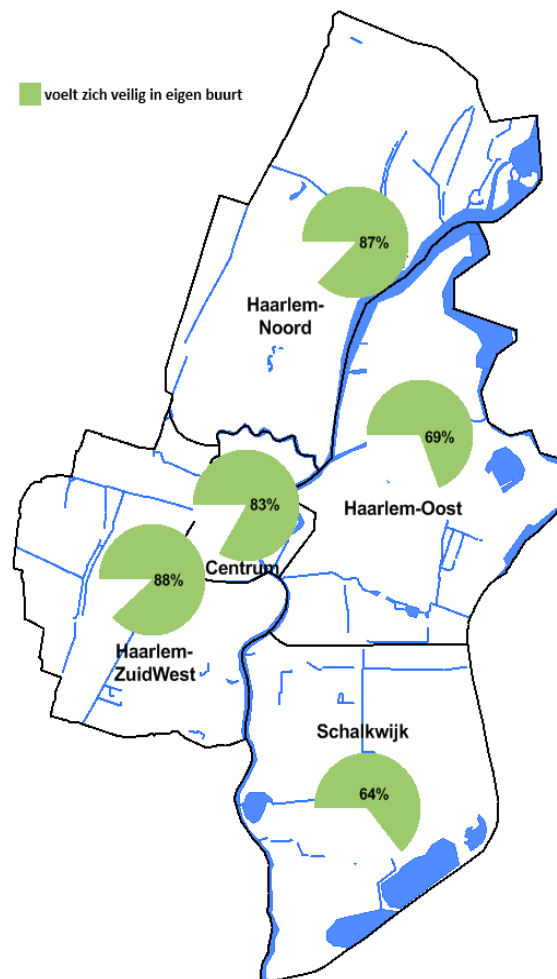
Ontwikkeling geregistreerde misdrijven in Haarlem, 2012-2016

Bron: Driehoeksmonitor misdrijven

Het veiligheidsgevoel van de Haarlemmers is nog steeds hoog: vier op de vijf Haarlemmers vindt Haarlem een (zeer) veilige stad. Het veiligheidsgevoel in de eigen woonbuurt verschilt wel per stadsdeel.

Percentage Haalremmers (15 jaar en ouder) dat aangeeft zich veilig te voelen in de eigen woonbuurt in 2017.

Bron: Omnibusonderzoek.

Op de meeste veiligheids- en handhavingsthema's is veel gebeurd en zijn goede resultaten geboekt. Bij de aanpak van criminele en overlastgevende jeugd is nauw samengewerkt met een groot aantal partijen. Voor iedere wijk in Haarlem is een wijkagent en een wijkhandhaver beschikbaar om de veiligheids- en overlastproblematiek gericht op te kunnen pakken.

Het cameratoezicht in de binnenstad is positief geëvalueerd en wordt uitgebreid. Met project Lelie gaat de aanpak van ondermijning hand-in-hand met de verbetering van veiligheid en revitalisering van het gebied rond de Schoterweg. Hierbij is er expliciet aandacht voor de aanpak van huisjesmelkers.

Daarnaast zijn in een tweetal wijken (Meerwijk en Delftwijk) in nauwe samenspraak met bewoners de veiligheidsproblemen in hun wijk geprioriteerd, naar aanleiding van de motie 'veiligheid; ook dat doen we samen'.

Met lokale en regionale projecten is de verbinding tussen zorg en veiligheid verder verbeterd. Hierdoor kan sneller en effectiever worden ingespeeld op problemen rond verwarde personen en dak- en thuislozen. Door intensieve samenwerking met alle betrokken partijen en door gerichte handhaving is de ervaren overlast van dak- en thuislozen rond de opvang aan de Wilhelminastaat in

2017 afgenomen. Dat is terug te zien in het aantal overlastmeldingen, boetes en geregistreerde waarnemingen van handhavers.

In 2017 heeft de stijging van het aantal verleende Wabovergunningen zich voortgezet.

De aanpak van illegale bewoning Waarderpolder is in uitvoering gegaan en er is een start gemaakt met de handhaving op AirBnB vanwege de ervaren overlast.

Gebiedsbegroting

De gebiedsprogramma's zijn in 2017 voor het eerst gepubliceerd via de applicatie op www.haarlem.nl/gebiedsprogramma. Op deze plek worden de gebiedsprogramma's 'realtime' toegankelijk gemaakt. Deze applicatie is primair het communicatiemiddel naar inwoners van de stad en partners van de gemeente Haarlem. In 2017 is het model voor het nieuwe Meerjaren Gebiedsprogramma (MJGP) vastgesteld. Hierdoor is straks ook inzicht in de wensen en ingrepen van de gehele gemeente die dan samen worden gevoegd in projecten. Er zijn afspraken gemaakt waardoor volwaardige aansluiting bij de P&C cyclus is geregeld, de procesbeschrijving is ambtelijk vastgesteld waarmee is bepaald hoe het MJGP wordt gebruikt. Als laatste is de beheersorganisatie beschreven. 2017 was het laatste volle projectjaar, in 2018 wordt het nieuwe MJGP in beheer genomen.

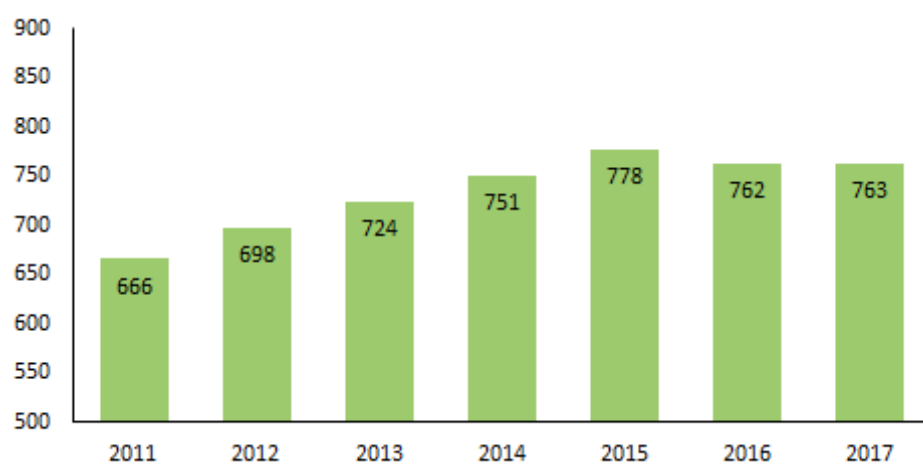
Ook is in 2017 voor de eerste keer bij het Jaarverslag 2016 een gebiedsjaarverslag aangeleverd. Dit is een monitoring van de projecten van het uitvoeringsjaar 2016. Ook over 2017 is een [gebiedsjaarverslag](#) aangeleverd. Deze verantwoording wordt u ter informatie aangeboden.

Financiën

Eén van de uitgangspunten van het coalitieprogramma is een financieel gezonde stad. Dit betekende dat verder bezuinigd moest worden en dat fors is ingezet de schulden te verminderen. Met deze jaarrekening kan worden geconstateerd dat de bezuinigingsopgave van € 10 miljoen, waar deze coalitieperiode mee begon, is ingevuld en dat er weer enige financiële ruimte is ontstaan om ontwikkelingen in de stad te stimuleren (versnellers). De vaste schuld is verder afgenomen en de reservepositie is op peil gebleven. Het weerstandsvermogen is ruim voldoende om de gekwantificeerde risico's op te kunnen vangen. De jaarrekening is met een positief saldo afgesloten.

Als onderdeel van het bezuinigingspakket waren de woonlasten de afgelopen jaren ook gestegen. In 2017 is een daling van de woonlasten gerealiseerd van 3,4%, waardoor Haarlem meer aansluit op de gemiddelde woonlasten van de grote gemeenten. Tenslotte kan worden vermeld dat in 2017 de eerste digitale begroting is gepubliceerd. De jaarstukken 2017 worden eveneens digitaal gepubliceerd.

Ontwikkeling woonlasten meerpers. Huishoudens (in €) 2011-2017

Bron: Gemeentelijke registratie

Programma 6 Burger, bestuur en veiligheid

Commissie

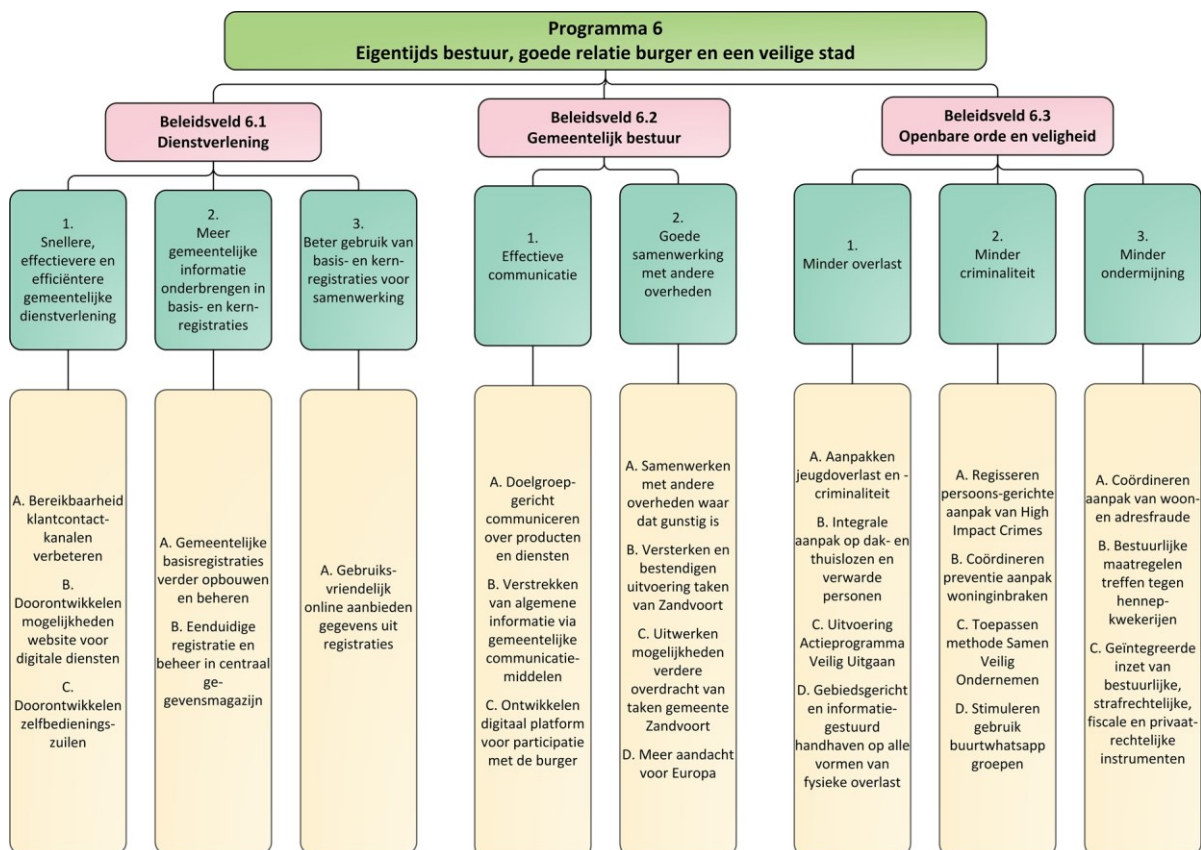
Bestuur

(Coördinerende) Portefeuilles

Bestuurszaken en organisatie, Openbare orde en Veiligheid

Afdeling(en)

Concernstaf, Griffie, Dienstverlening Veiligheid en Vergunningen

Realisatie programmadoelstelling (missie)

De programmadoelstelling is dat Haarlem een eigentijds bestuur heeft dat een goede relatie met de burger onderhoudt, waarbij gestreefd wordt naar een goed functionerende, leefbare en veilige stad, met een gezonde financiële situatie.

Beleidsvelden

Beleidsveld 6.1 Dienstverlening

Snellere, effectievere en efficiëntere gemeentelijke dienstverlening

Wat hebben we bereikt?

<i>Wat hebben we bereikt?</i> De gemeente heeft in 2017 intensief campagne gevoerd via de inzet van social media geïnvesteerd om het gebruik van de digitale kanalen te stimuleren. Via het Klantcontactcentrum regiebord worden alle vragen die via telefoon, mail en WhatsApp binnenkomen bij het Klantcontactcentrum worden geregistreerd en geanalyseerd. Waar nodig wordt vervolgens de informatie op de website of andere communicatie kanalen worden aangepast of toegevoegd. Op deze wijze optimaliseert de gemeente Haarlem continue de dienstverlening aan haar bewoners en ondernemers van de stad.	
--	---

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarde 2017	Realisatie 2017	Bron
Tevredenheid klanten over de gemeentelijke dienstverlening per kanaal:					Dashboard Dienstverlening NVVB (voorheen Benchmark Publiekszaken)
- Balie	8,1 (2014)	8,5 (2015) 7,9 (2016)	7,5	- ¹	
- Telefoon	8,1 (2014)	8,1 (2015) 8,1 (2016)	7,5	- ¹	
- Digitaal	7,8 (2014)	7,6 (2015) 7,7 (2016)	7,5	7,9	

¹ De gemeente Haarlem stapt over op een andere, meer directe manier van het meten van klanttevredenheid. In deze overgangperiode zijn nog geen cijfers voor klanttevredenheid balie en telefonie beschikbaar.

Wat hebben we ervoor gedaan?

A. Bereikbaarheid klantcontact-kanalen verbeteren.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> In 2017 is er intensief gewerkt aan het verbeteren van de bereikbaarheid van de gemeente Haarlem met name binnen het Sociaal Domein. Daarnaast zijn de medewerkers van het KCC steeds meer in staat om de vraag van de klant bij het eerste	

contact te beantwoorden waardoor de bewoner en ondernemer niet onnodig worden te hoeven doorverbonden.	
B. Doorontwikkelen mogelijkheden website voor digitale diensten.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> In 2017 is het meldingsformulier voor de meldingen openbare ruimte verder verbeterd. Door middel van geleverde input vanuit een klantreis met bewoners en ondernemers uit de stad kan er nu nog makkelijker een melding gemaakt worden over een defect in de openbare ruimte.	
C. Doorontwikkelen zelfbedienings-zuilen.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> De zelfbedieningszuilen zijn in 2017 verder doorontwikkeld met onder andere een betaalmodule zodat bewoners en ondernemers direct ter plekke een uittreksel kunnen aanvragen, betalen en kunnen uitprinten. Tevens worden er nu meerdere hosts ingezet om te kunnen voldoen aan de vraag van de klant.	

Prestatie-indicator	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarde	Realisatie	Bron
		2016	2017	2017	
b. Aantal producten dat via website is afgerekend ¹	21.488 (2016)	21.488 (2016)	23637 (+10%)	27250 (+27%)	Gemeentelijke registratie

¹ Producten betreft: uittreksels, verhuizingen, trouwen & parkeervergunningen

Meer gemeentelijke informatie onderbrengen in basis- en kernregistraties

Wat hebben we bereikt?

<i>Wat hebben we bereikt?</i> De gemeente heeft de basisregistraties verder ingericht en aangesloten op de daartoe beschikbare landelijke voorziening. Daarnaast zijn nieuwe (kern)registraties ingericht en opgebouwd, de kwaliteit van de gegevens in de registraties is verbeterd en enkele werkprocessen zijn verbeterd. Hierdoor zijn meer relevante gegevens herbruikbaar geworden voor inwoners en ondernemers van de stad en derden. <i>Wat hebben we niet bereikt?</i> De aansluiting van de BRP (Basisregistratie Personen) op de landelijke voorziening is na eerder uitstel in 2017 beëindigd door de Tweede Kamer, omdat er geen zicht was op een haalbaar systeem binnen het beschikbare budget en de beschikbare tijd.	
---	---

Wat hebben we ervoor gedaan?

A. Gemeentelijke basisregistraties verder opbouwen en beheren.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> De ontsluiting van de ligging van de Haarlemse kabels en leidingen naar de landelijke voorziening (KLIC-WIN) is vernieuwd. Partijen die mechanische graafwerkzaamheden (laten) uitvoeren kunnen hierdoor informatie over de ligging van het Haarlemse kabel en leidingennetwerk hergebruiken en zelf informatie terugkoppelen. Dit moet uiteindelijk leiden tot minder graafschade. Daarnaast zijn data over de ligging van de Haarlems kabels en leidingen (glasvezel en koper) volledig gedigitaliseerd ten behoeve van de ontsluiting naar de landelijke voorziening. Het Haarlemse stelsel van basisregistraties is verder gestroomlijnd door deze op elkaar aan te laten sluiten en te koppelen aan landelijke voorzieningen. Zo is tussen de Basisregistratie Personen (BRP/GBA) en de Basisregistratie Adressen en Gebouwen (BAG) en de BAG en de Basisregistratie Waardering Onroerende Zaken (WOZ ondergebracht bij Cocensus) een automatische koppeling gerealiseerd. Hierdoor zijn meer relevante gegevens herbruikbaar geworden voor inwoners en ondernemers van de stad en voor derden. De gemeente heeft diverse nieuwe (kern)registraties ingericht en opgebouwd. Zo zijn de data over de Haarlemse parkeerzones en over aanleg- en afmeervoorzieningen opgenomen. De zogenaamde parkeerapps maken direct gebruik van deze data. Ook zijn data over de Haarlemse Verkeersregelininstallaties volledig gedigitaliseerd. Beheer en onderhoud verbetert hierdoor. Ook de continuïteit van de installatie wordt nu beter gewaarborgd. Tot slot zijn data over de Haarlemse belijning op asfaltverhardingen en kruisingen volledig gedigitaliseerd. Dit ondersteunt het beheer en onderhoud. Een goede kwaliteit van de belijning leidt tot een hogere gebruikswaarde voor verkeersdeelnemers. De kwaliteit van de gegevens is op diverse manieren verbeterd. Als onderdeel van de doorontwikkeling van de audit naar zelfevaluatie is in 2017 het startjaar geweest van de Eenmalige Normatieve Single Information Audit (ENSIA), zie ook paragraaf 3.5 Bedrijfsvoering. Naast de verplichte audit voor de Basisregistratie Personen is vrijwillig deelgenomen aan de audit voor de Basisregistratie Adressen en Gebouwen en de Basisregistratie Grootchalige Topografie. De resultaten van deze audits waren positief. De data van riolering en duikers is uitgebreid en verbeterd, ter voorbereiding op het Verbeterd Gemeentelijk Rioleringsplan (vGRP). Deze data wordt gebruikt om de voorspelbaarheid van het rekenmodel te verhogen. Ook zijn diverse processen omtrent inwinning, verwerking en ontsluiting van de verschillende basis- en kernregistraties geanalyseerd en geoptimaliseerd (minder complex, duidelijkere verantwoordelijkheden) in een Lean-traject. <i>Wat hebben we niet gedaan?</i> Er is nog geen sluitende systematiek rond het digitaliseren van gegevens van	

onderhoudswerken in de openbare ruimte. Met de betrokken proceseigenaren is gewerkt aan betere afspraken in de contracten met de regiepartners voor ingenieurs- en aannemingsdiensten.	
B. Eenduidige registratie en beheer in centraal gegevensmagazijn.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> Steeds meer Haarlemse basis- en kernregistraties zijn eenduidig vastgelegd en structureel ingewonnen, beheerd en ontsloten vanuit een centraal gegevensmagazijn. <i>Wat hebben we niet gedaan?</i> Nog niet alle gemeentelijke registraties zijn aangesloten op een centraal gegevensmagazijn.	

Beter gebruik van basis- en kernregistraties voor samenwerking

Wat hebben we bereikt?

<i>Wat hebben we bereikt?</i> Binnengemeentelijke afnemers en externe partners maken actief hergebruik van data uit de basis- en kernregistraties. Daarnaast worden deze data in toenemende mate hergebruikt in informatieproducten, -platforms en monitors. <i>Wat hebben we niet bereikt?</i> Het is nog niet gelukt om de monitors verder te digitaliseren en interactief te maken.	
--	---

Wat hebben we ervoor gedaan?

A. Gebruiksvriendelijk online aanbieden gegevens uit registraties.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> Data uit de basis- en kernregistraties is in 2017 op diverse manieren hergebruikt. Na de aansluiting van de Basisregistratie Grootchalige Topografie (BGT) op de landelijke voorziening SVB-BGT, is het eerste jaar van bijhouding afgerond. Belangrijk onderdeel in 2017 was de verwerking van de mutatiesignalering. Mutaties in onder andere de bebouwing in de stad die zichtbaar wordt door het vergelijken van de BGT met luchtfoto's. De beschikbaarheid van de BGT heeft het in 2017 mogelijk gemaakt om aandacht te besteden aan het hergebruik van de data. Zo zijn alle in 2017 opgezette ruimtelijke plannen gebaseerd op de BGT. Ook heeft het vergelijken van de BGT met de Basisregistratie Kadaster inzicht gegeven in het mogelijk illegaal gebruik van de openbare ruimte. Deze informatie is dan ook de bron voor het project 'Illegale	

ingebruikname openbare ruimte’.

Het Haarlemse Open Data Platform is in 2017 een veelgebruikt instrument gebleken voor bestuurders, beleidsmakers, externe partners en softwareontwikkelaars. In dit kader maken de ontwikkelaars van de Parkeerapps gebruik van data over de Haarlemse parkeerzones. Vanuit het stimuleren van datagedreven beleidsontwikkeling zijn in 2017 de eerste ‘business-cases’ rondom het nieuwe parkeerbeleid, de verbetering van het rioleringsplan, en aanwijzingen oevers ondersteund. Daarnaast zijn geografische analyses uitgevoerd voor vraagstukken op de beleidsthema’s over aanwezigheid van AirBnB, de Breedplaat-problematiek en het ontwerp van de Haarlemse Kiesdistricten.

Via de verschillende gemeentelijke thematische monitors en het platform Haarlem in Cijfers zijn gegevens uit basis- en kernregistraties ontsloten en beschikbaar gesteld voor algemeen gebruik.

Voor de automatische ontsluiting van bodeminformatie is in 2017 de Makelaarstool opgeleverd. Met deze tool kunnen verkopende vastgoedpartijen, in het kader van de onderzoeksplicht, zelf rapportages over de kwaliteit van de bodem van het betreffende vastgoed opvragen via de Haarlemse website.

Actief hergebruik is ook in 2017 gestimuleerd door het beschikbaar stellen van data via het open data portaal (www.opendata.haarlem.nl). Het aantal datasets is uitgebreid en de metadata is ontsloten via het opendata register (www.opendata.overheid.nl). Daarnaast is op landelijk niveau actief geparticipeerd bij initiatieven van het ministerie van Binnenlandse Zaken om het gebruik en de ontsluiting van open data te stimuleren en de datamodellen te standaardiseren. Door aan deze initiatieven mee te werken draagt de gemeente vanuit Haarlems perspectief bij aan de inhoud en kan de gemeente hier vervolgens profiteren van de landelijke resultaten. Zo is er een landelijke app ontwikkeld voor (de toegankelijkheid van) verkiezingslocaties, die ook voor Haarlem beschikbaar is.

De Woon-, Zorg- en Welzijnsmonitor is doorontwikkeld, waarin veel informatie uit basis- en kernregistraties van Haarlem en regiogemeenten is opgenomen. Deze monitor kan als input dienen voor beleidsontwikkeling op dit terrein.

Data uit de gemeentelijke basis- en kernregistraties zijn voor zover beschikbaar verwerkt in diverse thematische monitors en het platform Haarlem in Cijfers van de gemeente. Dit is een goed voorbeeld van hergebruik van data.

In 2017 is het Integraal Informatie- en Participatie-platform (IPP) doorontwikkeld, gebaseerd op het operationele Open Data Platform. Als onderdeel van de ontwikkeling van dit platform zijn de eerste versies opgeleverd van de ‘business-cases’ het Meerjaren Gebiedsprogramma (MJGP), de Haarlem- en Zandvoort Pas en De Groene Mug Bokaal.

Wat hebben we niet gedaan?

In 2017 zijn hoofdzakelijk geprioriteerde datasets ontsloten; de totale hoeveelheid relevante data om te ontsluiten is echter veel groter. Hier ligt nog een grote opgave.

Daarnaast heeft de vindbaarheid en gebruikersvriendelijkheid van data- en informatie producten nog onvoldoende aandacht gekregen.

61 Dienstverlening	Lasten	Baten
Primaire begroting 2017	6.989	-4.031
Bijgestelde begroting 2017	7.286	-3.928
Mutaties tijdens het begrotingsjaar	297	103
Jaarrekening 2017	7.238	-3.738
Afwijking jaarrekening t.o.v. bijgestelde begroting	-48	190
Resultaat t.o.v. primaire begroting	249	293

Beleidsveld 6.2 Gemeentelijk bestuur

Effectieve communicatie

Wat hebben we bereikt?

Wat hebben we bereikt?

De communicatiestrategie in 2017 was digitaal waar het kan, persoonlijk waar het hoort en maatwerk waar het moet. Bij elke actie is gekeken om welke doelgroep het gaat en op welke kanalen zij zich begeven. Duidelijk is geworden dat Haarlemmers steeds meer de digitale kanalen van de gemeente weten te vinden. Zo leverde het nieuwe whatsapp kanaal gemiddeld 33 vragen per dag op. Medio 2017 is gestart met een 'newsroom'. Hier worden vragen van Haarlemmers actief opgespeurd op sociale media en beantwoord. Onderwerpen waar veel over gesproken werd in 2017 waren bereikbaarheid en straatverlichting. De newsroom geeft de klachten door aan juiste afdelingen en partners en probeert op die manier de snelheid van beantwoorden van vragen en klachten te versnellen.

Persoonlijke communicatie is belangrijk, zeker waar het ontwikkelingen en plannen betreffen die direct invloed hebben op de leefomgeving van de inwoners en ondernemers van de stad. Participatie en inspraak heeft in 2017 vooral via bewonersavonden plaatsgevonden. De webpagina www.haarlem.nl/praat-en-denk-mee/ bleek aanvullend te zijn voor de persoonlijke benadering op de onderwerpen SOR, Lieven de Keypenning en Haarlem 2040.

Maatwerk en persoonlijke communicatie werd geleverd aan specifieke doelgroepen (mensen met een krappe beurs, ouderen en mensen met een beperking). De informatie werd aangeboden op B1 niveau: een taalniveau dat begrijpelijk is voor bijna alle Haarlemmers. Om die doelgroepen te benaderen zetten we onder andere het middel klantreis in, zodat we doelgroepen kunnen benaderen met specifiek aanbod, in de vorm

van (netwerk)bijeenkomsten, flyer- en foldermateriaal.

In 2017 is begonnen met het ontwerpen van een nieuwe huisstijl, die recht doet aan een aantal wensen: verfrissing, gebruiksgemak en herkenbaarheid. Haarlemmers hadden eerder in een communicatie-onderzoek aangegeven dat ze de gemeente als afzender van campagne-boodschappen slecht herkennen. Een nieuw logo maakt duidelijk dat het gaat om de gemeente Haarlem als afzender en ook in de campagnebeelden streven we naar een herkenbaar beeld in de vorm van een gekleurd blok waarop logo en boodschap zijn vermeld.

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarde	Realisatie	Bron
			2017	2017	
Percentage Haarlemmers dat veel tot onbeperkt vertrouwen heeft in het college van burgemeester en wethouders ¹	19% (2007)		26%	27%	Omnibusonderzoek
		23% (2012)			
		23% (2013)			
		23% (2014)			
		nvt (2015)			
		27% (2016)			
Percentage Haarlemmers dat veel tot onbeperkt vertrouwen heeft in de gemeenteraad ¹	16% (2007)		22%	23%	Omnibusonderzoek
		23% (2012)			
		19% (2013)			
		21% (2014)			
		nvt(2015)			
		23% (2016)			

¹ Aangenomen wordt dat effectieve communicatie van de gemeente met de stad bijdraagt aan het vertrouwen, maar het vertrouwen wordt ook door vele andere zaken beïnvloed.

Wat hebben we ervoor gedaan?

A. Doelgroepgericht communiceren over producten en diensten.

Wat hebben we gedaan?

Er zijn eenduidige afspraken gemaakt met de verschillende partners, waardoor voor de inwoners van de stad helder is wat er gebeurt en bij wie iemand moet zijn met vragen. In de communicatie wordt rekening gehouden met de lezer en zijn de teksten zoveel mogelijk op B1 niveau. Dat is het niveau dat circa tachtig tot negentig procent van de Haarlemmers begrijpt. Bij alle communicatie-uitingen is het motto digitaal waar het

kan, persoonlijk waar het hoort, maatwerk waar het moet. Bij dat wat mensen direct raakt, zoals straatopbrekingen, herinrichtingen, nieuwe regels, is er steeds gekozen voor schriftelijke informatie op het huisadres. Via diverse middelen werd in 2017 gecommuniceerd met bewoners. Via facebook bijvoorbeeld is in 2017 7.000 keer geantwoord op vragen van burgers. Via whatsapp is bijna 11.000 keer geantwoord.	
B. Verstrekken van algemene informatie via gemeentelijke communicatiemiddelen.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> Het officiële publicatieorgaan van de gemeente is de website www.haarlem.nl. De website wordt continu geoptimaliseerd aan de hand van statistieken over de meest bezochte pagina's en gevraagde producten. Onderwerpen die het meest bekeken werden in 2017 waren vacatures, parkeertarieven, paspoort en contact. Via de website kan iedereen zich abonneren op nieuwsbrieven, waarbij iedereen zijn of haar eigen voorkeuren aan kan geven. Het gebruik van de digitale middelen - website, facebook, twitter, linkedin, instagram en youtube - is in verder 2017 gestegen. De grootste stijgers zijn facebook, instagram en linkedin. De website werd in 2017 door 54 procent van de gebruikers via smartphones en tablets benaderd. Op de website is een nieuwskiosk ingericht met artikelen en foto's. Deze artikelen en foto's zijn rechtenvrij en beschikbaar voor de media. Hier werd regelmatig gebruik van gemaakt door de verschillende huis-aan-huisbladen.	
C. Ontwikkelen digitaal platform voor participatie met de burger.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> De pagina www.haarlem.nl/praat-en-denk-mee/ op de website is de landingspagina voor participatie en inspraak. Deze pagina werd in 2017 het meest via een link in een nieuwsbericht bezocht. In 2017 kon er mee gepraat worden over diverse onderwerpen, waaronder de structuurvisie Haarlem Groen en Bereikbaar en bijvoorbeeld stemmen voor de Lieve de Key penning.	

Goede samenwerking met andere overheden

Wat hebben we bereikt?

<i>Wat hebben we bereikt?</i> De samenwerking met andere overheden heeft onder andere geleid tot een betere spreiding en benutting van het toerisme, minder leegstand van kantoren en de vestiging van internationaal onderwijs. Ook heeft het geleid tot een versnelling van de woningbouwproductie en regionale afspraken over bereikbaarheid (auto, OV en fiets), het klimaat en de metropolitane landschappen. De gemeentelijke lobby is versterkt.	
---	---

Wat hebben we ervoor gedaan?

A. Samenwerken met andere overheden waar dat gunstig is.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> Haarlem heeft in februari samen met 35 andere overheidspartners het convenant Metropoolregio Amsterdam (MRA) ondertekend om de regionale samenwerking te versterken. Haarlem heeft een prominente rol in de uitvoering van de MRA Agenda en is via de MRA betrokken bij de afspraken met de ministeries en de lobby in de Tweede Kamer. Haarlem heeft in 2017 gekozen voor een krachtige inzet in het stedennetwerk G32. Onder meer als voorzitter van de hierin samenwerkende wethouders op het gebied van duurzaamheid. Via de burgemeester als lid van het dagelijks bestuur van de G32 en door actief een bijdrage te geven op lobbythema's die in 2017 actualiteit hadden. Zoals de opvang van huisvesting asielzoekers, lobby rond de kabinetsformatie, afdekken tekorten jeugdzorg en de aanpak energie transitie.	
B. Versterken en bestendigen uitvoering taken van Zandvoort.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> Het sociaal domein is al per 2015 overgegaan naar Haarlem. Dat gebeurde destijds onder grote tijdsdruk. Voor de betrokken medewerkers heeft de gemeente dat destijds zo goed mogelijk begeleid, in de bedrijfsvoering kwamen er verwachte en ook onverwachte knelpunten tegen. Ook moesten er verschillen in cultuur en communicatie worden overbrugd. De lijnen in Zandvoort waren nu eenmaal korter dan in Haarlem. Daar heeft de gemeente veel van geleerd en deze leerervaringen zijn in 2017 gebruikt voor de overgang van de andere ambtelijke taken van Zandvoort naar Haarlem.	
C. Uitwerken mogelijkheden verdere overdracht van taken gemeente Zandvoort.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> De colleges van Zandvoort en Haarlem hebben besloten de ambtelijke samenwerking Sociaal Domein per 1 januari 2018 te verbreden naar alle gemeentelijke taken. In 2017 is de ambtelijke fusie voorbereid en per 1 januari worden alle gemeentelijke beleidsvelden inclusief de ondersteunende taken uitgevoerd door Haarlem. De samenwerkingsafspraken zijn vastgelegd in een 'Gemeenschappelijke regeling Zandvoort en Haarlem' en het 'Dienstverleningshandvest'. De medewerkers van Zandvoort (behoudens de gemeentesecretaris) zijn per 1 januari in dienst van de gemeente Haarlem. Het college en de burgemeester van Zandvoort hebben alle bevoegdheden gemandateerd aan de directeur van Haarlem die ondermandaat heeft verleend aan de afdelingsmanagers. De reiniging en groentaken (inclusief medewerkers en middelen) zijn ondergebracht bij Spaarnelanden N.V.	

D. Meer aandacht voor Europa.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> Haarlem heeft in 2017 de deelname in de Europa werkgroepen van G32 en MRA voortgezet. Daarnaast is Haarlem in 2017 coördinator geworden van het Urban Agenda project 'Innovative Procurement' dat beoogt Europese regelgeving op het gebied van inkoop en aanbesteding te vernieuwen, bv op het gebied van circulaire aanbesteding. In het kader van de jumelage met Osnabrück en Angers heeft op drie momenten een bestuurlijke uitwisseling plaatsgevonden. Tien keer is er subsidie verleend voor een uitwisseling tussen Haarlem en de zustersteden. Er zijn nieuwe initiatieven voor uitwisseling op educatief gebied geïnitieerd.	

62 Gemeentelijk bestuur	Lasten	Baten
Primaire begroting 2017	3.929	-28
Bijgestelde begroting 2017	4.129	-28
Mutaties tijdens het begrotingsjaar	200	
Jaarrekening 2017	3.971	-921
Afwijking jaarrekening t.o.v. bijgestelde begroting	-157	-893
Resultaat t.o.v. primaire begroting	42	-893

Beleidsveld 6.3 Openbare orde en veiligheid

Minder overlast

Wat hebben we bereikt?

Wat hebben we bereikt?

Vier op de vijf mensen (80%) vindt Haarlem een veilige tot zeer veilige stad. Daarnaast geeft 80% aan zich in de eigen woonbuurt (zeer) veilig te voelen (bron: omnibusonderzoek).

Op een aantal thema's is het aantal meldingen van overlast gedaald. Dit geldt voor overlast van afval, honden en daklozen. Daarnaast wordt er nu gebruikt gemaakt van een nieuw monitoringsinstrument waardoor er beter in kaart kan worden gebracht waar de overlast in de stad voorkomt en er nog beter op ingespeeld kan worden. Door structurele handavingsinzet rondom de 24 uursopvang en het Raaksgebied ervaren ondernemers en buurtbewoners veel minder overlast.

Ten opzichte van vorig jaar is er een toename in het aantal HALT-verwijzingen te zien. Dit komt doordat HALT aansluit bij het ZSM-traject (Zorgvuldig, Snel en op Maat) van het Openbaar ministerie. Door deze samenwerking wordt er vaker een HALT-straf opgelegd in plaats van een straf opgelegd door het OM of kinderrechter.

Wat hebben we niet bereikt?

Uit het Omnibusonderzoek blijkt dat 15% van de Haarlemmers aangeeft dat overlast van jongeren vaak voorkomt, ongeveer vergelijkbaar met vorig jaar (16%). Daarnaast blijkt dat Haarlemmers afval in de stad als een groot probleem zien ondanks het feit dat het aantal meldingen terugloopt. Er wordt intensief samengewerkt met Spaarnelanden om de overlast terug te dringen. Gebleken is dat aanpak op dit onderwerp verdieping verdient en dit zal komend jaar plaatsvinden.

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarde 2017	Realisatie 2017	Bron
Percentage Haarlemmers dat Haarlem een (zeer) veilige stad vindt	64% (2010)	74% (2012) 75% (2013) 81% (2014) 80% (2015) 81% (2016)	81%	80%	Omnibusonderzoek
Percentage Haarlemmers/inwoners dat zich weleens onveilig voelt in eigen wijk	18,2% (2016)	18,2% (2016)	-	17,7%	Veiligheidsmonitor
Percentage Haarlemmers/inwoners dat aangeeft veel overlast te ervaren van rommel op straat	11% (2016)	11 % (2016)	-	9%	Veiligheidsmonitor
Percentage Haarlemmers/inwoners dat aangeeft veel overlast te ervaren van hondenpoep op straat	20% (2016)	20% (2016)	-	21%	Veiligheidsmonitor
Percentage Haarlemmers/inwoners dat aangeeft veel overlast te ervaren van dronken mensen op straat	3% (2016)	3% (2016)	-	3%	Veiligheidsmonitor
Percentage Haarlemmers/inwoners dat aangeeft veel overlast te ervaren van rondhangende jongeren	7 % (2016)	7 % (2016)	-	8 %	Veiligheidsmonitor
Percentage Haarlemmers uit Schalkwijk dat aangeeft veel overlast te ervaren van rondhangende jongeren	16 % (2016)	16 % (2016)	-	- ¹	Veiligheidsmonitor
Aantal verwijzingen HALT in de leeftijd van 12-17 jaar, per 10.000 inwoners	193,8 (2013)	168 (2014) 210 (2015) 177 (2016)	-	208	Bureau Halt

¹ Haarlem doet vanaf 2016 mee aan de Integrale Veiligheidsmonitor (IVM). Uitkomsten kunnen zodoende worden vergeleken met andere gemeenten. Bovendien levert dit betrouwbare uitkomsten op voor het niveau van de 21 wijken in Haarlem. Een aantal indicatoren wordt niet jaarlijks gemeten.

Wat hebben we ervoor gedaan?

A. Aanpakken jeugdoverlast en -criminaliteit.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> Onder regie van de gemeente vindt de integrale aanpak van overlastgevende en criminele jeugd vindt plaats. Een onderdeel van deze aanpak is de pilot inzet van het Bestuurlijk Interventie Team. Dit team is meerdere malen ingezet. De pilot wordt voortgezet in het komende jaar. Daarnaast wordt er, op basis van informatie-gestuurd handhaven, gehandhaafd op hotspots van jeugdoverlast. Bij overlast wordt er gewerkt middels het gele kaartenproject, waarbij er eenmaal wordt gewaarschuwd en een tweede keer wordt doorverwezen naar HALT of een boete wordt uitgeschreven. In 2017 zijn er 136 gele kaarten uitgereikt en is eenmaal een jongere doorgestuurd naar HALT voor overlast. Vanwege alcoholgebruik onder de 18 jaar is er 21 keer doorverwezen naar HALT en 56 keer een boete opgelegd.	
B. Integrale aanpak op dak- en thuislozen en verwarde personen.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> De structurele overlastlocaties worden dagelijks gemonitord waardoor goed zicht en grip is op de overlast. Het aantal meldingen van overlast is afgenomen ten opzichte van voorgaand jaar van 325 naar 168 overlastmeldingen. Dit volgt ook uit het minder aantal boetes en waarschuwingen dat is uitgeschreven. In 2017 zijn 20 boetes uitgeschreven. In 2016 waren dit er nog 73. Het aantal waarschuwingen is gedaald van 53 naar 29 waarschuwingen.	
C. Uitvoering Actieprogramma Veilig Uitgaan.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> Om de horecagerelateerde overlast te verminderen is uitvoering gegeven aan het Actieprogramma Uitgaan in Haarlem, waarbij het cameratoezicht structureel is ingevoerd met een uitbreiding van het gebied waardoor er sneller kan worden opgetreden bij conflictsituaties. De susteams zijn meerdere keren in samenwerking met handhaving ingezet. Tevens is met behulp van mysteryguests onderzoek gedaan naar de naleving van het verbod om alcohol te schenken in zowel commerciële - als paracommerciële horeca aan minderjarigen.	
D. Gebiedsgericht en informatie- gestuurd handhaven op alle vormen van fysieke overlast.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> De integrale handhavers worden ingezet middels informatie-gestuurd handhaven. Op basis van onder andere gemeentemeldingen, politieregistraties en waarnemingen van	

handhavers op straat wordt de inzet op overlast in de openbare ruimte bepaald. Daarnaast wordt er wijkgericht gewerkt, waarbij elke handhaver een eigen wijk heeft.

De wijkhandhavers zijn zichtbaar en herkenbaar in de wijk aanwezig, het aanspreekpunt voor bewoners en weten goed wat er speelt in eigen wijk.

Prestatie-indicator	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarde	Realisatie	Bron
			2017	2017	
a,b,c en d. Aantal gepleegde handhavingsinterventies (boetes, waarschuwing en bestuursrechtelijke interventies gericht op het verminderen van overlast in de woonomgeving)	Boetes: 15.400	Boetes: 15.400	-	Boetes: 13.270	Gemeentelijke registratie
	Waarsch: 3270	Waarsch: 3270		Waarsch: 3.150	
	Bestuursr: 338	Bestuursr: 338		Bestuursr: 494	
	(2016)	(2016)			

Minder criminaliteit

Wat hebben we bereikt?

Wat hebben we bereikt?

Vier van de vijf Haarlemmers vindt Haarlem een veilige tot zeer veilige stad. Het aantal HIC-delicten (High Impact Crimes) laat in 2017 een lichte daling zien van 6% met 1226 delicten in 2016 tegenover 1154 in 2017. Het aantal straatroven en overige geweldsdelicten is voornamelijk gedaald met 12% van 737 delicten in 2016 naar 651 in 2017. Na enkel jaren van daling is er nu sprake van een stabilisatie van het aantal geregistreerde woninginbraken 452 in 2016 naar 467 in 2017 (+3%).

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarde	Realisatie	Bron
			2017	2017	
Percentage Haarlemmers dat Haarlem een (zeer) veilige stad vindt	64% (2010)	78% (2011)	81%	80%	Omnibusonderzoek
		74% (2012)			
		75% (2013)			
		81% (2014)			
		80% (2015)			
		81% (2016)			

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarde 2017	Realisatie 2017	Bron
Percentage Haarlemmers/inwoners dat zich weleens onveilig voelt in eigen wijk	18,2% (2016)	18,2 % (2016)	-	17,7%	Veiligheidsmonitor ¹
Aantal verwijzingen Halt in de leeftijd van 12-17 jaar, per 10.000 jongeren	193,8 (2013)	168 (2014) 210 (2015) 177 (2016)	-	208	Bureau Halt
Aantal harde kern jongeren in de leeftijd van 12-24 jaar, per 10.000 inwoners	3,0 (2010)	1,7 (2012) 0,8 (2013) 0,8 (2014) niet bekend (2015) niet bekend (2016)	-	-	Korps Landelijke Politiediensten (KLPD)
Percentage jongeren (12 t/m 21 jarigen) dat met een delict voor de rechter is verschenen	3,6% (2005)	2,55% (2012) 2,98 (2013) 2,18 (2014) 1,98 (2015) niet bekend (2016)	-	-	Jonker Instituut - Kinderen in Tel
Aantal jongeren in aanpak criminele jeugd Schalkwijk waarbij aandachtsniveau is afgenomen (van rood naar oranje of groen. Categorieën naar niveau van aandacht behoefte)	(2017)			-	Gemeentelijke registratie
Aantal winkeldiefstallen (per 1.000 inwoners)	3,1 (2006)	2,9 (2011) 3,6 (2012) 3,2 (2013) 3,5 (2014) 3,7 (2015) 3,5 (2016)	-	-	CBS
Aantal geweldsmisdrijven ² (per 1.000 inwoners)	8,8 (2006)	6,2 (2012)	-	-	CBS

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarde 2017	Realisatie 2017	Bron
		6,0 (2013)			
		5,7 (2014)			
		5,0 (2015)			
		4,9 (2016)			
Aantal diefstallen uit woning (per 1.000 inwoners)	3,7 (2006)		-	-	CBS
		5,2 (2012)			
		5,8 (2013)			
		5,1 (2014)			
		4,2 (2015)			
		2,9(2016)			
Aantal vernielingen en beschadigingen in de openbare ruimte (per 1.000 inwoners)	14,0 (2006)	11,5 (2011)	-	-	CBS
		9,3 (2012)			
		9,2 (2013)			
		9,2 (2014)			
		8,1 (2015)			
		7,1 (2016)			
Aantal HIC-delicten gepleegd in Haarlem	1.841 (2010)		1.300	1.154	Politie
		1.759 (2012)			
		1.864 (2013)			
		1.675 (2014)			
		1.440 (2015)			
		1.226 (2016)			

¹ Haarlem doet vanaf 2016 mee aan de Integrale Veiligheidsmonitor (IVM). Uitkomsten kunnen zodoende worden vergeleken met andere gemeenten. Bovendien levert dit betrouwbare uitkomsten op voor het niveau van de 21 wijken in Haarlem.

² Voorbeelden van geweldsmisdrijven zijn seksuele misdrijven, levensdelicten zoals moord en doodslag en dood en lichamelijk letsel door schuld (bedreiging, mishandeling, etc.).

³ HIC-delicten staat voor High Impact Crimes zoals woninginbraken, overvallen en straatroven

Wat hebben we ervoor gedaan?

A. Regisseren persoons-gerichte aanpak van High Impact Crimes.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> De gemeente monitort vanuit het Veiligheidshuis potentiële HIC-plegers met enige kans op risico en schat in of er kans is op maatschappelijke onrust en/of risico's op recidive. De gemeente heeft begeleidingstrajecten ingekocht, gericht op scholing en werk. Deze worden aan de betrokkenen aangeboden om hun leven weer op de rails te krijgen. De nazorg voor ex-gedetineerden wordt gecoördineerd vanuit het Veiligheidshuis Kennemerland. Dit betreft circa 365 ex-gedetineerden per jaar in Haarlem. In 2017 is de nazorg aan ex-gedetineerden geëvalueerd. Er is een plan van aanpak opgesteld om de knelpunten in de uitvoering aan te pakken.	
B. Coördineren preventie aanpak woninginbraken.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> Het Plan van Aanpak woninginbraken wordt uitgevoerd. Hierbij is onder andere de buurtauto voor preventie van woninginbraken ingezet op basis van hotspotanalyse (ingezet op plekken waar veel is ingebroken). In totaal zijn ongeveer 3.000 adressen bezocht. Bij buurten waar veel is ingebroken zijn daarnaast ook zogenaamde 'besmettingsbrieven' rondgestuurd. Een besmettingsbrief is een brief waarin bewoners worden geattendeerd op het feit dat in hun omgeving een inbraak is geweest en dat zij alert moeten zijn op mogelijke verdachte situaties.	
C. Toepassen methode Samen Veilig Ondernemen.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> Elke 3 maanden heeft er een werkgroep Samen veilig ondernemen (SVO) plaatsgevonden. Een (dag)schouw is hier onderdeel van. Acties uit de dagschouw in het kernwinkelgebied zijn uitgezet naar betreffende afdelingen. Het Donkere dagen Project is ingezet met m.n. extra inzet vanuit de politie in het kernwinkelgebied. De winkeliersbijeenkomsten van de verschillende straatverenigingen zijn bezocht. Daarnaast maakt het zorgplan overvallen onderdeel uit van het SVO. In dit kader is er een bezoek gebracht aan de ondernemers waar een overval heeft plaats gevonden.	
D. Stimuleren gebruik buurtwhatsapp groepen.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> In veel wijken is een buurt whatsapp groep actief. De whatsapp groepen worden gebruikt om onderling signalen van verdacht gedrag in een wijk te delen. In het plan van aanpak woninginbraken is expliciet opgenomen dat gemeente, politie en woningcorporaties in gesprek gaan om burgers bewuster te maken waar ze op moeten letten en melden. Daarnaast faciliteert de gemeente het plaatsen van de bordjes.	

Prestatie-indicator	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarde	Realisatie	Bron
			2017	2017	
a,b,c en d. Aantal gepleegde handhavingsinterventies (boetes, waarschuwing en bestuursrechtelijke interventies gericht op verminderen overlast in de woonomgeving)	Boetes: 15.400	Boetes: 15.400	-	Boetes: 13.270	Gemeentelijke registratie
	Waarsch: 3.270	Waarsch: 3.270		Waarsch: 3.150	
				Bestuursr: 494	
	Bestuursr: 338 (2016)	Bestuursr: 338 (2016)			

Minder ondermijning

Wat hebben we bereikt?

<i>Wat hebben we bereikt?</i> Georganiseerde criminaliteit wordt aangepakt middels verschillende ondermijningsprojecten zoals Lelie, ARAS, en de aanpak van Outlaw Motorcycle Gangs (OMGs). Door de Wet Bibob heeft de gemeente ook een bestuurlijk instrument tot haar beschikking om ondermijning tegen te gaan. Criminele samenwerkingsverbanden die de gemeentegrenzen overschrijden worden aangepakt onder de vlag van het Regionaal Informatie en Expertisecentrum (RIEC).	
--	--

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarde	Realisatie	Bron
			2017	2017	
Percentage Haarlemmers dat Haarlem een (zeer) veilige stad vindt	64% (2010)	78% (2011)	81%	80%	Omnibusonderzoek
		74% (2012)			
		75% (2013)			
		81% (2014)			
		80% (2015)			
		81% (2016)			
Percentage Haarlemmers/inwoners dat zich weleens onveilig voelt in eigen wijk	18,2% (2016)	18,2 % (2016)	-	17,7 %	Veiligheidsmonitor ¹

¹ Haarlem doet vanaf 2016 mee aan de Integrale Veiligheidsmonitor (IVM). Uitkomsten kunnen zodoende worden vergeleken met andere gemeenten. Bovendien levert dit elke twee jaar betrouwbare uitkomsten op voor het niveau van de 21 wijken in Haarlem.

Wat hebben we ervoor gedaan?

A. Coördineren aanpak van woon- en adresfraude.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> Er zijn in totaal 400 volledig afgeronde adrescontroles voor het project LAA (Landelijke Aanpak Adreskwaliteit) gedaan. Naast project LAA zijn er nog extra adrescontroles verricht op basis van interne risicosignalen. De aanpak van onrechtmatig gebruik van panden in de Waarderpolder is gecontinueerd. Inmiddels zijn 66 panden bezocht en zijn de bewoners op de hoogte gebracht van het handhavingstraject. Diverse panden worden inmiddels niet meer bewoond en de functie van het pand wordt omgezet naar een niet-woonbestemming.	
B. Bestuurlijke maatregelen treffen tegen hennepkwekerijen.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> In het kader van de aanpak hennepkwekerijen zijn in 2017 11 panden gesloten, vier eigenaren en huurders van panden gewaarschuwd. In zes gevallen is er afgezien van een maatregel.	
C. Geïntegreerde inzet van bestuurlijke, strafrechtelijke, fiscale en privaatrechtelijke instrumenten.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> Middels diverse projecten wordt ondermijning aangepakt. Binnen project Lelie is naast de repressieve aanpak (woonfraude, drugshandel e.d.) ook gestart met revitalisering van het gebied zoals de opening van een 'buurtwinkel' aan de Cronjéstraat 1A en een initiatief om ondernemers te verenigen. In het kader van een ander ondermijningsproject werken de gemeente, politie, het OM en de Belastingdienst aan de integrale aanpak van specifieke personen die woonachtig zijn in verschillende delen van Haarlem (Noord en Oost). Het gaat daarbij om personen die zich bezighouden met verschillende vormen van criminaliteit en die hun woning of woonwagen gebruiken als 'vrijplaatsen' voor het ontplooiën van criminele activiteiten. Door de integrale aanpak wordt onder meer de onaantastbaarheid van deze personen verkleind waardoor de problematiek beter beheersbaar wordt. Het verbeteren van de veiligheid en leefbaarheid is één van de doelen van de wijkgerichte aanpak Rozenprieel. Hiertoe wordt nauw samengewerkt tussen politie, de woningcorporatie en de gemeente. Als onderdeel van de aanpak van Outlaw Motorcycle Gangs (OMG's) zijn de clubhuizen van zowel de Hells Angels als de Trailer Trash Travellers gesloten.	

Prestatieindicator	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarde	Realisatie	Bron
			2017	2017	
a. Aantal terugmeldingen in de basisregistratie personen (BRP) na een huisbezoek ¹	230 (2016)	230 (2016)	-	±250	Gemeentelijke registratie
a. Aantal adressen in onderzoek genomen in het kader van woon- en adresfraude	455 (LAA)	455 (LAA)	-	400 (LAA)	Gemeentelijke registratie
	300 (overig)	300 (overig)	-	±400 (Overig)	
	(2016)	(2016)			

¹ Een terugmelding houdt in dat er geconstateerd is dat er sprake is van een fout of onvolledigheid in de registratie.

63 Openbare orde en veiligheid	Lasten	Baten
Primaire begroting 2017	23.751	-5.202
Bijgestelde begroting 2017	23.591	-7.867
Mutaties tijdens het begrotingsjaar	-160	-2.666
Jaarrekening 2017	23.784	-8.323
Afwijking jaarrekening t.o.v. bijgestelde begroting	192	-456
Resultaat t.o.v. primaire begroting	32	-3.121

Financiën per programma

Bel. veld	Programma Burger, Bestuur en Veiligheid	Rekening 2016	Primaire begroting 2017	Begroting na wijz. 2017	Rekening 2017
Lasten (exclusief mutaties reserves)					
61	Dienstverlening	12.429	6.989	7.286	7.238
62	Gemeentelijk bestuur	9.142	3.929	4.129	3.971
63	Openbare orde en veiligheid	31.616	23.751	23.591	23.784
Totaal lasten		53.187	34.670	35.006	34.993
Baten (exclusief mutaties reserves)					
61	Dienstverlening	3.781	4.031	3.928	3.738
62	Gemeentelijk bestuur	815	28	28	921
63	Openbare orde en veiligheid	6.124	5.202	7.867	8.323
Totaal baten		10.720	9.261	11.824	12.982
Totaal saldo excl. mutaties reserves		42.467	25.409	23.183	22.011
	Toevoegingen aan reserves	230	50	100	100
	Onttrekkingen aan reserves	1.111	80	100	100
Totaal saldo incl. mutaties reserves		41.587	25.379	23.183	22.011

Voor een uitgebreide financiële analyse per beleidsveld wordt verwezen naar de website.

Verbonden partijen Burger, Bestuur en Veiligheid

Verbonden partij	Openbaar belang	Gemeentelijke bijdrage	Risico (NARIS)
Gemeenschappelijke regeling Veiligheidsregio Kennemerland (VRK) GGD	De VRK (Veiligheid) voert taken uit op het terrein van regionale brandweerzorg, Meldkamer, Crisisbeheersing en Rampenbestrijding, GGD en GHOR (ongevallen en rampen). De VRK (GGD) beschermt en bevordert de gezondheid van de inwoners van de regio.	11.229	23,08
Gemeenschappelijke regeling Omgevingsdienst IJmond	Uitvoeren van taken vergunningverlening, toezicht en handhaving op het terrein van milieu en voor taken, zoals vastgelegd in de packagedeal uit 2009.	1.215	22,22

Gesubsidieerde instellingen Burger, Bestuur en Veiligheid

Geen

Programma 7 Algemene dekkingsmiddelen

Commissie

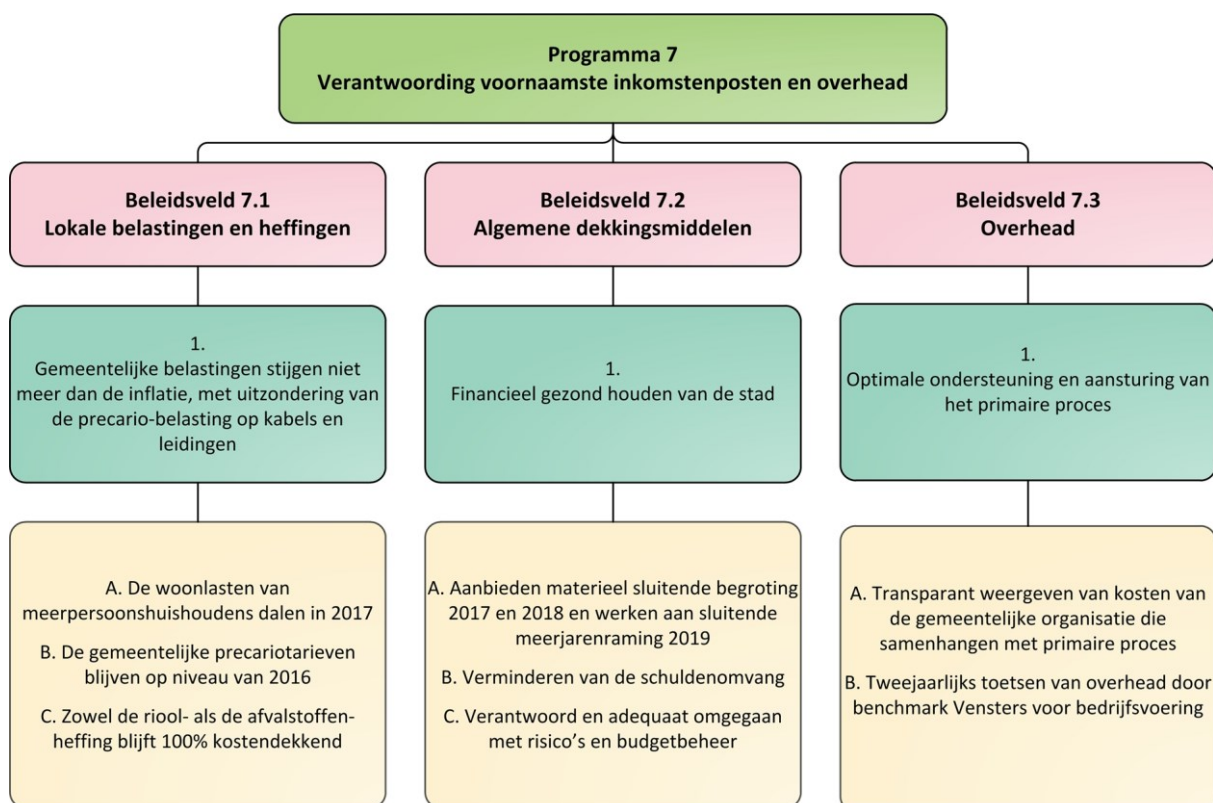
Bestuur

(Coördinerende) Portefeuilles

Financiën en Personeel

Afdeling(en)

Concernstaf en Middelen en Services

Realisatie programmadoelstelling (missie)

Met ingang van 2017 zijn in het Besluit Begroting en Verantwoording nieuwe regels voor vaststelling en verantwoording van overheadkosten opgenomen. Overheadkosten zijn gedefinieerd als “alle kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces”. Deze definitie is ruimer dan de in 2016 binnen Haarlem toegepaste definitie. De basisuitgangspunten van het BBV bij het bepalen van de omvang van de overhead zijn:

- Directe kosten worden zoveel mogelijk direct toegerekend aan de producten. Dit betekent dat alle bedrijfskosten die direct verbonden zijn aan producten die gericht zijn op de externe klant worden verantwoord bij dat betreffende product.
- Ondersteunende taken, die niet direct dienstbaar zijn aan de externe klant of het externe product behoren tot de overhead.
- Sturende taken vervuld door hiërarchisch leidinggevenden behoren tot de overhead. De bijbehorende loonkosten behoren ondeelbaar tot de overhead. Dit betekent dat leidinggevende functies die deels ook productieve taken verrichten voor de vervaardiging van de gemeentelijke producten toch voor 100% tot de overhead worden gerekend. Dit uitgangspunt wijkt af van de uitgangspunten van ‘Venster voor Bedrijfsvoering’, die voorheen binnen Haarlem werden gehanteerd voor de bepaling van de hoogte van de overhead.

Het verloop van de overhead 2017 is als volgt:

Product	Primaire begroting 2017	Bijgestelde begroting 2017	Realisatie 2017	Saldo realisatie vs bijgestelde begroting
Centrale huisvesting	6.486	6.345	6.289	-56
ICT materieel	5.038	4.834	4.883	49
Overige materiële overhead	3.436	3.774	2.881	-893
Personeel-besturend proces	3.384	4.168	3.947	-221
Personeel-ondersteunend proces	17.940	19.086	17.910	-1.176
Personeel-decentrale overhead	8.748	9.077	9.097	20
Taakstellingen en stelposten	-939	50	0	-50
Totale overheadskosten	44.093	47.334	45.007	-2.327
Doorbelasting overhead	-1.035	-1.174	-1.807	-633
Totaal beleidsveld 7.3	43.058	46.160	43.200	-2.960

De totale bijgestelde begroting van de overhead in 2017 bedraagt € 46,2 miljoen. Ten opzichte van de oorspronkelijke begroting (€ 43,1 miljoen) hebben de volgende begrotingswijzigingen plaatsgevonden:

Frictiekosten Middelen en Services	+ 0,7 miljoen
Individueel Keuze Budget (IKB)	+ 0,3 miljoen
Extra indexeringslonen a.g.v. CAO-ontwikkelingen	+ 1,0 miljoen
Extra inzet (interim) personeel doorontwikkeling gemeentelijk vastgoedbeheer	+ 0,3 miljoen
Incidentele toevoeging budget Archief	+ 0,1 miljoen
Generatiepact	+ 0,1 miljoen
Digitale transformatie	+ 0,1 miljoen
Budget organisatiewijziging	+ 0,1 miljoen
Overige mutaties (per saldo)	+ 0,4 miljoen
Totale bijstelling	+ 3,1 miljoen

De gerealiseerde overheadkosten zijn € 2,3 miljoen lager dan de bijgestelde begroting, waardoor de uiteindelijke realisatie zich op het niveau van de primaire begroting bevindt.

De voornaamste afwijkingen zitten bij de overige materiële overhead (€ 0,9 miljoen minder dan begroot) en het personeel-ondersteunend proces (€ 1,2 miljoen minder dan begroot). Per saldo is

tevens meer aan overhead doorbelast dan begroot (€ 0,6 miljoen). Dit wordt veroorzaakt doordat er meer uren zijn geschreven op investeringsprojecten.

De onderschrijding van de materiële vaste activa wordt met name veroorzaakt door lagere uitgaven voor digitalisering informatiebeheer, frictiekosten, huur van kantoormachines en verzekeringspremies. Het budgettair voordeel bij de personeelskosten van het ondersteunend proces wordt nagenoeg geheel veroorzaakt doordat de loonbudgetten centraal zijn opgehoogd met € 1 miljoen naar aanleiding van de nieuwe cao-onderhandelingen. De extra kosten zijn daarentegen ook op de andere overheadonderdelen en de lijnafdelingen gerealiseerd.

Beleidsvelden

Beleidsveld 7.1 Lokale belastingen en heffingen

Gemeentelijke belastingen stijgen niet meer dan de inflatie

Wat hebben we bereikt?

<i>Wat hebben we bereikt?</i> De gemeentelijke belastingen zijn in 2017 met niet meer dan de geraamde inflatie van 1% verhoogd.	
--	--

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarde	Realisatie	Bron
			2017	2017	
Gemeentelijke woonlasten éénpersoonshuishoudens	619 (2014)	637(2015) 628 (2016)	626	626	Coelo
Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishoudens	751 (2014)	778 (2015) 762 (2016)	736	736	Coelo

Wat hebben we ervoor gedaan?

A. De woonlasten van meerpersoonshuishoudens dalen in 2017.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> De woonlasten zijn in 2017 met 3,4% gedaald. Hierdoor daalt Haarlem van de 38 grote gemeenten van plaats 6 in 2016 naar plaats achttien in 2017.	
B. De gemeentelijke precariotarieven op kabels blijven op niveau van 2016.	

<i>Wat hebben we gedaan?</i> De tarieven zijn niet verhoogd.	
C. Zowel de riool- als de afvalstoffenheffing blijft 100% kostendekkend	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> Zowel de riool-als de afvalstoffenheffing is 100% kostendekkend.	

71 Lokale belastingen & heffingen	Lasten	Baten
Primaire begroting 2017	4.718	-46.899
Bijgestelde begroting 2017	4.818	-47.159
Mutaties tijdens het begrotingsjaar	100	-260
Jaarrekening 2017	4.705	-47.434
Afwijking jaarrekening t.o.v. bijgestelde begroting	-114	-275
Resultaat t.o.v. primaire begroting	-14	-535

Beleidsveld 7.2 Algemene dekkingsmiddelen

Financieel gezond houden van de stad

Wat hebben we bereikt?

<i>Wat hebben we bereikt?</i> Een aantal aspecten van het financieel gezond houden van de stad zijn ultimo 2017 gunstig. De vaste schuldpositie daalt, het weerstandsvermogen is ruim voldoende en ook de netto schuldquote staat in het groen volgens de VNG-normen. Tevens is er een sluitende meerjarenraming tot en met het jaar 2020.	
---	---

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarde 2017	Realisatie 2017	Bron
Formatie: fte per 1.000 inwoners	7,27 (2013)	6,49 (2014) 6,33 (2015) 6,44 (2016)	-	6,41	Gemeentelijke registratie
Bezetting: fte per 1.000 inwoners	7,18 (2013)	6,78 (2014) 6,45 (2015) 6,46 (2016)	-	6,61	Gemeentelijke registratie
Apparaatskosten: kosten per inwoner (in euro's)	699 (2013)	631 (2014) 597 (2015) 592 (2016)	-	630	Gemeentelijke registratie
Externe inhuur: kosten inhuur externen als percentage van totale loonsom ¹	23% (2013)	9,7% (2014) 4,8% (2015) 12,0% (2016)	-	16,1%	Gemeentelijke registratie

¹ De gemeente Haarlem maakt vooralsnog geen onderscheid tussen inspanningsverplichting en resultaatsverplichting. Bij deze indicator zijn de totale inhuurkosten opgenomen.

Wat hebben we ervoor gedaan?

A. Aanbieden materieel sluitende begroting 2017 en 2018 en werken aan sluitende meerjarenraming 2019.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> Tot en met de Kadernota 2017 was sprake van een sluitende begroting 2017. Na de Bestuursrapportage 2017 is een klein tekort begroot van € 0,3 miljoen. Het jaar 2017 is echter afgesloten met een positief rekeningresultaat. In 2017 is de begroting 2018-2022 vastgesteld met een sluitende meerjarenraming tot jaar 2020. Vanaf 2021 is sprake van een relatief klein tekort van € 0,3 miljoen dat terugloopt naar € 0,1 miljoen in 2022.	
B. Verminderen van de schuldenomvang.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> De vaste schuld daalt voor het vierde jaar op rij, van € 486 miljoen ultimo 2016 naar een stand van € 475 miljoen ultimo 2017. Deze daling is onder andere het gevolg van gebruik van kortlopende financiering in plaats van langlopende financiering. Voor meer toelichting wordt verwezen naar de paragraaf Financiering.	

C. Verantwoord en adequaat omgegaan met risico's en budgetbeheer.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> De Jaarrekening 2017 is ten opzichte van de Programmabegroting 2017-2021 afgesloten met een positief resultaat van € 5,0 miljoen. Er zijn weinig budgetoverschrijdingen. Het weerstandsvermogen is per 31 december 2017 ruim voldoende evenals het weerstandsvermogen voor risico's binnen het sociaal domein en de grondexploitaties. Voor meer toelichting wordt verwezen naar de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing.	

72 Algemene dekkingsmiddelen	Lasten	Baten
Primaire begroting 2017	4.414	-280.584
Bijgestelde begroting 2017	9.843	-288.632
Mutaties tijdens het begrotingsjaar	5.429	-8.048
Jaarrekening 2017	10.504	-288.639
Afwijking jaarrekening t.o.v. bijgestelde begroting	661	-7
Resultaat t.o.v. primaire begroting	6.090	-8.055

Beleidsveld 7.3 Overhead

Optimale ondersteuning en aansturing van het primaire proces

Wat hebben we bereikt?

<i>Wat hebben we bereikt?</i> Voor een optimale ondersteuning en aansturing van het primair proces is er een continu inzicht in de ontwikkeling van de overhead in relatie tot de lijnformatie. Zodoende wordt erop gestuurd dat er voldoende ambtelijke capaciteit beschikbaar is om het primaire proces te ondersteunen. Bij het bewaken van de optimale verhouding tussen lijn en overhead wordt gebruik gemaakt van benchmarking op de omvang van de overhead. Met de invoering van het nieuwe BBV is de definitie van het begrip overhead veranderd, waardoor er nog geen goede benchmarks beschikbaar zijn. Tot en met 2016 werd de overhead nog toebedeeld aan de primaire processen door middel van een opslag op de uurtarieven van de medewerkers. Dit is vanaf 2017 niet meer het geval. Alle	
---	---

leidinggevend en teamleiders worden vanaf 2017 verplicht voor 100% tot de overhead gerekend, waardoor er ten opzichte van de overheaddefinitie tot en met 2016 een stijging in overheadkosten valt waar te nemen. De bestaande realisatiepercentages tot en met 2016 zijn daardoor niet meer bruikbaar.	
---	--

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarde 2017	Realisatie 2017	Bron
Overhead (in % van de totale lasten)	8,6% (2017)	8,6% (2017)	-	8,6% (2017)	Gemeentelijke registratie

Wat hebben we er voor gedaan?

A. Transparant weergeven van kosten van de gemeentelijke organisatie die samenhangen met primaire proces.	
<i>Wat hebben we gedaan?</i> In 2017 is verder invulling gegeven aan de uitvoering van de motie 'Meer financiën in de begroting'. De financiële informatie op de website is hiervoor op de volgende onderdelen uitgebreid met meer gedetailleerde financiële tabellen op kostensoortniveau. Ook wordt per reserve en voorziening detailinformatie verstrekt over doel, functie, voeding, besteding en omvang.	
B. Tweejaarlijks toetsen van overhead door benchmark Vensters voor bedrijfsvoering.	
<i>Wat hebben we niet gedaan?</i> Door wijzigingen in het Besluit Begroting en Verantwoording zijn in 2017 geen bruikbare gegevens beschikbaar voor benchmarking. Naar verwachting vindt benchmarking in de eerste helft van 2018 plaats.	

73 Overhead	Lasten	Baten
Primaire begroting 2017	43.926	-833
Bijgestelde begroting 2017	47.380	-833
Mutaties tijdens het begrotingsjaar	3.454	
Jaarrekening 2017	44.700	-1.113
Afwijking jaarrekening t.o.v. bijgestelde begroting	-2.680	-281
Resultaat t.o.v. primaire begroting	774	-280

Financiën per programma

Bel. veld	Programma	Alg. Dekkingsmiddelen&Overhead	Rekening 2016	Primaire begroting 2017	Begroting na wijz. 2017	Rekening 2017
Lasten (exclusief mutaties reserves)						
71	Lokale belastingen & heffingen		4.601	4.718	4.818	4.705
72	Algemene dekkingsmiddelen		10.975	4.414	9.843	10.504
73	Overhead			43.926	47.380	44.700
	Totaal lasten		15.575	53.059	62.041	59.909
Baten (exclusief mutaties reserves)						
71	Lokale belastingen & heffingen		46.344	46.899	47.159	47.434
72	Algemene dekkingsmiddelen		297.606	280.584	288.632	288.639
73	Overhead			833	833	1.113
	Totaal baten		343.950	328.316	336.624	337.187
	Totaal saldo excl. mutaties reserves		-328.375	-275.257	-274.582	-277.277
	Toevoegingen aan reserves		4.891	363	3.318	3.318
	Onttrekkingen aan reserves		5.625	958	9.434	9.231
	Totaal saldo incl. mutaties reserves		-329.108	-275.853	-280.699	-283.190

Voor een uitgebreide financiële analyse per beleidsveld wordt verwezen naar de website.

Verbonden partijen Alg. Dekkingsmiddelen&Overhead

Verbonden partij	Openbaar belang	Gemeentelijke bijdrage	Risico (NARIS)
Gemeenschappelijke regeling Cocensus	Uitvoerende werkzaamheden met betrekking tot het heffen en invorderen van gemeentelijke belastingen en heffingen.	2.768	22,81
Bank Nederlandse Gemeenten (BNG)	Bancaire dienstverlener overheid.		nvt
Alliander NV	Netbeheer en distribueren en transporteren van elektriciteit en gas voor producenten en afnemers.		nvt
Gemeenschappelijke regeling ambtelijke samenwerking Zandvoort-Haarlem	Versterking regionale bestuurskracht, efficiënte en effectieve dienstverlening, kwaliteit en continuïteit van de bedrijfsvoering.		

Gesubsidieerde instellingen Alg. Dekkingsmiddelen&Overhead

Geen

DEEL 3 PARAGRAFEN

3.1 Weerstandvermogen en risicobeheersing

Inleiding weerstandvermogen en risicobeheersing

In het eerste gedeelte van deze paragraaf zijn een set verplichte kengetallen (vanuit het Besluit Begroting en verantwoording, het BBV) opgenomen. Deze kengetallen beogen meer inzicht te geven in de financiële positie van de gemeente. Het tweede gedeelte van de paragraaf heeft specifiek betrekking op risicobeheersing. Hier wordt waardering gegeven aan de verhouding tussen de risico's en de weerstandscapaciteit: het weerstandvermogen.

Korte toelichting kengetallen

Kengetallen maken inzichtelijk(er) over hoeveel (financiële) ruimte de gemeente beschikt om structurele en incidentele lasten te kunnen dekken of opvangen. Ze geven zodoende inzicht in de financiële weer- en wendbaarheid. Voor de beoordeling van de financiële positie is het belangrijk dat zowel naar de balans als naar de exploitatie wordt gekeken. De kengetallen 'structurele exploitatieruimte' en 'belastingcapaciteit' geven aan of de gemeente over voldoende structurele baten beschikt en welke mogelijkheid er is om deze baten op korte termijn te vergroten. De kengetallen 'netto schuldquote' en 'netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen', 'solvabiliteitsratio' en 'grondexploitatie' hebben betrekking op de balans.

Netto schuldquote en netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen

De netto schuldquote weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen. Ook geeft de schuldquote een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie. Om inzicht te krijgen in hoeverre er sprake is van doorlenen wordt de netto schuldquote zowel in- als exclusief doorgeleende gelden weergegeven (netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen).

Solvabiliteitsratio

De solvabiliteitsratio drukt het eigen vermogen uit als percentage van het totale vermogen en geeft daarmee inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Hoe hoger de solvabiliteitsratio, hoe groter de weerbaarheid van de gemeente.

Grondexploitatie

Het kengetal grondexploitatie geeft aan hoe groot de grondpositie (de waarde van de grond) is ten opzichte van de totale (geraamde) baten.

Structurele exploitatieruimte

Bij dit kengetal worden de structurele baten en structurele lasten vergeleken met de totale baten. Een positief percentage betekent dat de structurele baten toereikend zijn om de structurele lasten (waaronder de rente en aflossing van een lening) te dekken.

Belastingcapaciteit

De belastingcapaciteit geeft weer in welke mate het voordoen van een financiële tegenvaller in het volgende begrotingsjaar door aanwending van belastingcapaciteit kan worden opgevangen. Om deze ruimte weer te kunnen geven is een ijkpunt nodig. Dit wordt bewerkstelligd door de belastingcapaciteit te relateren aan de hoogte van de landelijk gemiddelde woonlasten (OZB, rioolheffing en afvalstoffenheffing).

Beoordeling kengetallen in relatie tot de financiële positie

Een afzonderlijk kengetal zegt weinig over hoe de financiële positie moet worden beoordeeld. Zo hoeft een hoge schuld geen nadelig effect te hebben op de financiële positie. Dit is afhankelijk van of en wat er aan eigen vermogen en baten tegenover die schuld staat en hoe groot de kans is dat de schuld weer wordt afgelost. Ook hoeft een tegenvallende ontwikkeling van de grondprijzen geen negatieve invloed te hebben op de financiële positie indien de structurele exploitatieruimte groot is of de gemeente over voldoende ruimte in belastingcapaciteit beschikt, omdat er dan ruimte is om tegenvallers op te vangen.

Kengetallen jaarstukken 2017

De volgende tabel geeft de verplichte kengetallen vanuit het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) weer. De tekstuele toelichting hierop staat in de hierop volgende paragraaf.

Kengetallen (afgerond in heel %)	Verslag 2016	Begroting 2017	Verslag 2017
netto schuldquote	96% ¹	104%	95%
netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	94%	102%	92%
solvabiliteitsratio	15%	13%	18%
structurele exploitatieruimte	4%	1%	7%
grondexploitatie	1%	3%	4%
belastingcapaciteit	112%	114%	109%

¹ Door de wijziging in het BBV per 1 januari 2017 is de systematiek van de interne doorbelasting gewijzigd. Gevolg hiervan is dat zowel baten als lasten met een gelijk bedrag afnemen. Dit heeft geen effect op de omvang van de schuldenlast maar wel op de netto schuldquote. Rekenend met de nieuwe systematiek zou de netto schuldquote geen 96%, maar 103% bedragen.

Conclusie

Afzonderlijke kengetallen zeggen weinig over hoe de financiële positie moet worden beoordeeld. Daarom is een set van kengetallen samengesteld, die ook nog in de tijd vergeleken kunnen worden.

De kengetallen kunnen in drie clusters worden samengevat, te weten:

- A. Ontwikkeling schuld en weerstandsvermogen,
- B. exploitatieruimte, meerjarenbegroting en grondexploitaties;
- C. Onderhoudssituatie en belastingcapaciteit.

A. De ontwikkeling van de schuld en het weerstandsvermogen

De schuldpositie ontwikkelt zich positief. De netto schuldquote is gedaald van 137% eind 2013 naar 95% eind 2017 en het solvabiliteitsratio is verbeterd van 8% naar 18%. Ook het weerstandsvermogen is verbeterd van de ratio 1,6 (ruim voldoende) naar 2,4 (uitstekend).

B. Exploitatieruimte, meerjarenbegroting en grondexploitaties

Deze kengetallen hebben te maken met de exploitatieruimte en zijn niet in één kengetal te vangen. Er is een sluitende meerjarenraming vastgesteld met daarbij een zeer beperkte positieve exploitatieruimte. Ook de grondexploitaties ontwikkelen zich voorspoedig, blijkend uit oplopende saldi in de algemene reserve grondexploitaties (oplopend tot € 22,8 miljoen ultimo 2021).

C. Onderhoudssituatie en belastingcapaciteit

De belastingcapaciteit zegt iets over de woonlasten in Haarlem. Deze bevinden zich nog steeds boven het landelijk gemiddelde van de grote gemeenten, maar het verschil is in 2017 wel kleiner geworden in vergelijking met 2016.

Voor wat betreft de onderhoudssituatie wordt geconstateerd dat, met uitzondering van Vastgoed er geen sprake is van achterstallig onderhoud van kapitaalgoederen.

Beoordeling financiële positie

Om meer inzicht te geven in de financiële positie van de gemeente wordt naast deze set verplichte kengetallen gebruik gemaakt van eigen indicatoren. Deze zijn, in de volgende tabel, toegevoegd aan de verplichte indicatoren. De uitkomsten zijn vergeleken.

Aan de kengetallen zijn geen normen verbonden. De provincie heeft als toezichthouder wel zogenaamde signaleringswaarden bekend gemaakt, die worden gehanteerd bij de toetsing van de financiële positie. Hiervoor worden drie categorieën gebruikt, een categorie A; het minst risicovol (groen), B; meer risicovol categorie (oranje) en C; het meest risicovol (rood).

Voor de eigen kengetallen van de gemeente worden eigen indicatoren gebruikt. Na onderstaande tabel worden de uitkomsten toegelicht.

Signaleringswaarden beoordeling financiële positie

Indicator	Haarlem	Provincie
1 Netto schuldquote		
2 Solvabiliteitsratio		
3 Renterisiconorm		
4 Structurele exploitatieruimte		
5 Meerjarenbegroting		
6 Grondexploitatie		
7 Onderhoudssituatie		
8 Beschikbaar weerstandscapaciteit		
9 Belastingcapaciteit		

Toelichting uitkomsten signaleringswaarden

1. Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen

Indicator gemeente: de netto schuldquote geeft inzicht in het niveau van de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen. Een uitkomst lager dan 100% is groen, tussen de 100% en 130% is oranje en hoger is rood. Met een quote van 95% bevindt Haarlem zich in 2017 in het groene vlak.

Signaleringswaarde provincie: als het percentage hoger dan 90% is, maar lager dan 130% is de waarde categorie B.

2. Solvabiliteitsratio

Signaleringswaarde provincie: de solvabiliteitsratio geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Hoe hoger de ratio, hoe groter de weerbaarheid. Over 2017 is de ratio berekend op 18%. Als de signaleringswaarde lager is dan 20% is de waarde categorie C.

3. Rente risiconorm

Indicator gemeente: de maximaal toegestane omvang van langlopende financiering is gekoppeld aan de renterisiconorm. Deze geeft het maximaal geleende bedrag per jaar dat aan rentewijziging onderhevig mag zijn. Deze norm bedraagt 20% van het begrotingstotaal. Voor Haarlem ligt de norm op € 97 miljoen. De gemeente heeft de momenten van (mogelijke) herfinanciering gespreid en daardoor was € 46 miljoen daadwerkelijk onderhevig aan rentewijziging in 2017 (zie ook paragraaf financiering). Omdat dit ruim onder de norm is kan de indicator groen weergegeven worden.

4. Structurele exploitatieruimte

Signaleringswaarde provincie: een positief percentage betekent dat de structurele baten toereikend zijn om de structurele lasten te dekken. Een negatief getal geeft aan dat structurele lasten worden gedekt door incidentele baten. Voor 2017 bedraagt de structurele exploitatieruimte 7%, de structurele baten dekken de structurele lasten en daarom is het categorie A.

5. Meerjarenbegroting

Indicator gemeente: de meerjarenbegroting is één van de kengetallen waaruit de financiële positie van de gemeente blijkt. Het kengetal geeft aan of de meerjarenraming materieel sluitend is en of de meerjarenraming ruimte biedt om mogelijke tegenvallers op te vangen zonder dat aanvullende bezuinigingen nodig zijn.

De begroting is sluitend voor de jaren 2018, 2019 en 2020. Het kengetal is daarom groen.

6. Grondexploitatie

Indicator gemeente: dit kengetal zegt niet zoveel over de risico's van de grondexploitaties zelf, maar geeft wel aan of grondexploitaties nog een bijdrage kunnen leveren aan het mogelijk opvangen van tegenvallers (flexibiliteit van de financiële positie).

Signaleringswaarde provincie: Haarlem scoort 4%. Scores onder de 20% vallen onder categorie A.

Voor mogelijk verliesgevende exploitaties is een adequate verliesvoorziening getroffen en er is voldoende weerstandscapaciteit beschikbaar. Bij het afsluiten van winstgevende plannen stijgt ook de reserve grondexploitaties en daarmee wordt de weerstandscapaciteit van de gemeente verder versterkt.

7. Onderhoud

Indicator gemeente: één van de kengetallen om te kijken of de begroting materieel sluitend is, gaat over het vermogen van de gemeente om te voorzien in onderhoud van de kapitaalgoederen, inclusief gemeentelijk vastgoed (panden).

Op Vastgoed na, is er geen sprake meer van achterstallig onderhoud.

Score:

Groen: maximaal één beheerdomein kent achterstallig onderhoud;

Oranje: meer dan één, maar maximaal twee onderhoudsdomeinen kennen achterstallig onderhoud;

Rood: meer dan twee onderhoudsdomeinen kennen achterstallig onderhoud.

8. Beschikbaar weerstandscapaciteit

Indicator gemeente: in de paragraaf weerstandsvermogen is de benodigde weerstandscapaciteit berekend op € 12,4 miljoen. De beschikbare weerstandscapaciteit bedraagt € 30,0 miljoen. Dit is uitgedrukt in een ratio weerstandsvermogen van 2,4 en dus groen.

Score:

Groen: ratio 1,4 of hoger. Er is ruimte binnen de algemene reserve om tegenvallers op te vangen.

Oranje: ratio 1 t/m 1,4. Er is beperkt ruimte binnen de algemene reserve om tegenvallers op te vangen.

Rood: ratio lager dan 1. De algemene reserve is geheel nodig als weerstandsvermogen (om risico's te kunnen opvangen) en kan niet worden ingezet om andere tegenvallers op te vangen.

Het beschikbare weerstandsvermogen van de gemeente geeft aan dat er nog enige flexibiliteit is om mogelijke tegenvallers op te vangen, zonder dat het weerstandsvermogen onvoldoende wordt.

9. Belastingcapaciteit

Indicator gemeente en provincie: het kengetal heeft een waarde van boven de 100%, dat wil zeggen dat de woonlasten hoger zijn dan het gemiddelde van de grote steden in Nederland. Dit betekent dat verhoging van de lokale lasten nauwelijks mogelijk is zonder relatief duurder te worden ten opzichte van andere gemeenten. Daarom is er geen onbenutte belastingcapaciteit die ingezet kan worden om toekomstige nadelen op te vangen. Het kengetal is 109% voor 2017 en is daarmee rood. Indien de score meer dan 105% bedraagt is de uitkomst voor de provincie categorie C.

Risicoparagraaf

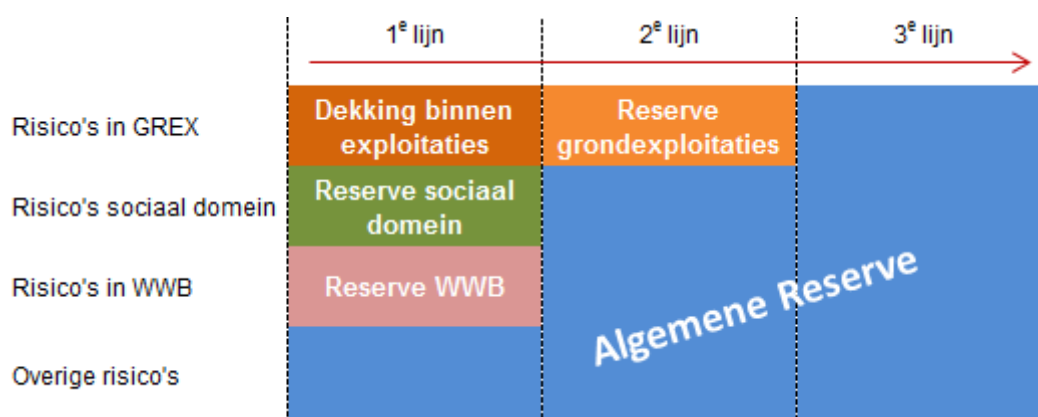
De gemeente Haarlem heeft zoals iedere organisatie te maken met risico's. Het is van belang om die risico's inzichtelijk te maken, onder andere omdat de risico's de uitvoer van beleidsdoelen nadelig kunnen beïnvloeden. De Nota Risicomanagement ([2014/425742](#)) legt het begrippenkader en randvoorwaarden voor risicomanagement vast. De nota definieert risicomanagement als: het effectief en systematisch omgaan met de kansen en bedreigingen die het tot stand komen van organisatiedoelstellingen kunnen beïnvloeden. In 2017 is ook de Uitwerking praktische richtlijn risicomanagement vastgesteld door de directie, deze richtlijn geeft handvatten aan de organisatie voor het uitvoeren van risicomanagement en bevordert de uniformiteit binnen de gemeente.

Om de financiële gevolgen die samenhangen met bepaalde risico's te kunnen opvangen wordt een weerstandscapaciteit aangehouden. Op basis van een risico-inventarisatie binnen de organisatie wordt een risicosimulatie uitgevoerd. De risicosimulatie berekent hoeveel weerstandscapaciteit nodig is om het totaal aan (financiële) risico's te kunnen dekken. De risico's zullen niet allemaal tegelijk en in hun maximale omvang optreden. De risico-inventarisatie is primair gericht op risico's met een financieel gevolg en is een momentopname, de simulatie is uitgevoerd met de inventarisatie per 21 maart 2018.

Weerstandsvermogen

De ratio weerstandsvermogen bedraagt 2,4 en is daarmee uitstekend.

De weerstandscapaciteit bestaat uit middelen die de gemeente beschikbaar heeft om risico's op te vangen en is gelijk aan de omvang van de algemene reserve. Het saldo bedraagt € 30,0 miljoen. De overige algemene reserves (reserve grondexploitatie en reserve sociaal domein), worden primair ingezet voor dekking van risico's voor de betreffende beleidsvelden. Indien deze niet toereikend zijn, dient de algemene reserve voor voldoende weerstandscapaciteit te zorgen. Dit wordt schematisch weergegeven in onderstaande figuur.

De beleidsuitgangspunten voor de omgang met reserves en voorzieningen heeft de raad vastgelegd in de Nota reserves en voorzieningen 2016-2020 ([2016/253878](#)). Hierin wordt een samenvatting gegeven van de regelgeving, waaronder een toelichting op het verschil tussen reserves en voorzieningen en de afspraken voor het instellen en opheffen. De ratio tussen de weerstandscapaciteit die nodig is om de risico's te kunnen opvangen en de weerstandscapaciteit die daarvoor beschikbaar is, heet het weerstandsvermogen. Uitsluitend voor de netto-risico's, resterend na het treffen van beheersmaatregelen, die financieel kwantificeerbaar zijn en geen verplichtend karakter hebben, wordt weerstandsvermogen aangehouden.

De weerstandscapaciteit die nodig is om de risico's op te kunnen vangen, volgt uit een risico-inventarisatie en bedraagt op dit moment € 15,4 miljoen. Na dekking uit de reserves voor grondexploitaties, WWB en het sociaal domein bedraagt de benodigde weerstandscapaciteit nog € 12,4 miljoen.

Berekening ratio weerstandsvermogen

$$\text{Ratio weerstandsvermogen} = \frac{\text{beschikbare weerstandscapaciteit}}{\text{benodigde weerstandscapaciteit}} = \frac{30,0}{12,4} = 2,4$$

In het coalitieprogramma is opgenomen dat het college een financieel gezonde stad nastreeft en dat financiële meevallers worden toegevoegd aan de Algemene reserve totdat de ratio weerstandsvermogen minstens op het niveau ruim voldoende (1,4 tot 2,0) staat. Dit is met een ratio van 2,4 dus het geval.

Ontwikkeling weerstandsratio						
	Rek. 2014	Rek. 2015	Rek. 2016	Rek. 2017	Begr. 2017	Begr. 2018
Weerstandsratio	1,9	2,1	2,2	2,4	1,7	1,6

De weerstandsratio is bij de Programmabegroting 2018 voor het laatst bepaald en is toen vastgesteld op 1,6. De weerstandsratio is nu berekend op 2,4. De stijging wordt veroorzaakt door zowel een daling in het benodigde weerstandscapaciteit (onder andere door het opnieuw toevoegen van de reserve Wet Werk en Bijstand als dekking) als een stijging van de beschikbare weerstandscapaciteit. In onderstaand risicoprofiel wordt hier bij punt 'g' verder op ingegaan.

Risicoprofiel gemeente Haarlem

a. Risico's grondexploitaties

Voor de benodigde weerstandscapaciteit van de risico's van grondexploitaties wordt per grondexploitatie bekeken of een positief resultaat wordt verwacht. Als dit het geval is, wordt de benodigde weerstandscapaciteit gecorrigeerd, omdat het positieve resultaat kan worden ingezet voor de dekking van de risico's. Voor de risico's die niet kunnen worden afgedekt door een positief resultaat wordt getoetst of de reserve grondexploitatie toereikend is. Als dat niet het geval is, dient voor het restrisico het weerstandsvermogen aangehouden te worden.

De nu berekende risico's van grondexploitatie hebben een maximaal nadelig financieel gevolg van in totaal € 3,0 miljoen. Deze risico's hebben betrekking op het Slachthuisterrein, de Mickelersweg, Europawijk Zuid en de Ripperda. Rekening houdend met kans van voordoën dient hier een weerstandscapaciteit van € 1,2 miljoen aangehouden te worden. Hiervoor is voldoende dekking binnen de reserve grondexploitaties. Er hoeft daarom geen beroep op de algemene reserve gedaan te worden. De risico's van grondexploitaties vallen binnen programma 4.

b. Risico's sociaal domein

De omvang van de reserve sociaal domein bedraagt € 29,6 miljoen en is ruim voldoende om risico's (met financiële gevolgen) die uit het sociaal domein voortvloeien geheel af te dekken. Het totaal van de gekwantificeerde risico's bedraagt € 1,0 miljoen, waarvoor € 0,2 miljoen weerstandsvermogen

aangehouden moet worden. Er hoeft daarom geen beroep op de algemene reserve gedaan te worden. De risico's van het sociaal domein vallen binnen programma 2.

c. Risico's Wet Werk en Bijstand

Het gekwantificeerde maximale risico aangaande de WWB is € 2,6 miljoen, waarvoor € 1,6 miljoen weerstandsvermogen aangehouden moet worden. Het risico betreffende de WWB valt in programma 3.

d. Bedrijfsvoeringsrisico's

De overige 40 bedrijfsvoeringsrisico's met financieel gevolg zijn gekwantificeerd op € 64,7 miljoen. Om met 90% zekerheid risico's te kunnen afdekken moet voor dit specifieke samenstel van risico's € 12,4 miljoen aan algemeen weerstandsvermogen reserve aangehouden te worden. In de tabel 'top tien risico's' staan de tien risico's die de hoogste bijdrage leveren aan de berekening van de benodigde weerstandscapaciteit. Bedenk dat een risico geen zekerheid is, maar zich mogelijk voordoet. Naast deze 40 risico's is er sprake van een geschil met de beoogde leverancier van het E-HRM systeem. De overeenkomst gaat ontbonden worden. Mogelijkerwijs leidt dit tot een claim, de grote hiervan is echter op dit moment nog onduidelijk.

e. Top tien risico's gemeente Haarlem

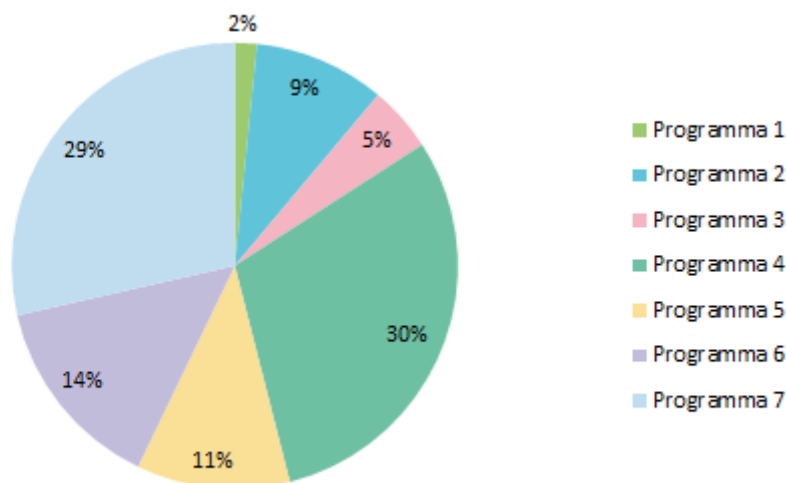
De totaal benodigde weerstandscapaciteit is gebaseerd op de risico's met een financieel gevolg. Op basis van de geïnventariseerde en gewaardeerde risico's is een risicosimulatie uitgevoerd. Een simulatie houdt op basis van een wetenschappelijk verantwoorde methodiek rekening met de kansverdeling. Daarom is de benodigde capaciteit voor een risico minder dan de vermenigvuldiging van de kans met het maximale gevolg. In de volgende tabel zijn de tien risico's met de hoogste inschatting van de benodigde weerstandscapaciteit weergegeven. Deze tien risico's zijn verantwoordelijk voor 62% van de totale benodigde weerstandscapaciteit. Gecorrigeerd voor de dekkingen uit de verschillende reserves zijn de risico's verantwoordelijk voor 65% van de daadwerkelijke benodigde weerstandscapaciteit.

Bedrijfsvoeringsrisico's	Kans van voordoen	Maximaal gevolg	Inschatting benodigde capaciteit
1 Uitval ICT-systemen: Als gevolg van problemen in de interne infrastructuur.	40%	€ 10,0 miljoen	€ 3,4 miljoen
2 Participatiewet: Indien het aantal bijstandsgerechtigden oploopt draagt de gemeente het risico op overschrijding van de BUIG tot op het punt waarbij aan de voorwaarden van de vangnetuitkering wordt voldaan.	75%	€ 2,6 miljoen	€ 1,6 miljoen
3 Overschrijdingsregeling onderwijs: Er is een juridisch conflict met de schoolbesturen van het bijzonder basisonderwijs over de overschrijdingsuitkering van 2006 tot en met 2008.	50%	€ 2,5 miljoen	€ 1,0 miljoen
4 Niet op kunnen leggen van bouwleges: Door het niet tijdig maken van bestemmingsplannen.	50%	€ 2,0 miljoen	€ 0,8 miljoen
5 Algemene uitkering: De algemene uitkering wijkt af van de raming.	10%	€ 9,0 miljoen	€ 0,7 miljoen
6 Geen goede ritregistratie: Tussen privé- en werkgerelateerde kilometers van gemeenteauto's waardoor een navordering door de fiscus volgt.	50%	€ 1,0 miljoen	€ 0,4 miljoen
7 Implementatie omgevingswet: Het voorbereiden van de komst van de Omgevingswet (invoering naar verwachting per 1-1-2021) vergt een complex en intensief traject. Daarbij worden de diverse risico's onderkend.	50%	€ 1,0 miljoen	€ 0,4 miljoen
8 Lagere inkomsten bouwleges: Risico dat de geraamde inkomsten niet behaald wordt. Het is voorshands nooit exact te voorspellen welke of wanneer bouwactiviteiten plaatsvinden.	50%	€ 1,0 miljoen	€ 0,4 miljoen
9 Cyberaanvallen: Waardoor uitval en/of verstoringen van applicaties optreden	50%	€ 1,0 miljoen	€ 0,4 miljoen
10 Calamiteiten: onverwachte gebeurtenissen kunnen leiden tot hoge, niet begrootte kosten.	5%	€ 10,0 miljoen	€ 0,4 miljoen
Subtotaal 10 risico's met grootste benodigde weerstandscapaciteit			€ 9,5 miljoen
Overige 39 geïdentificeerde risico's			€ 5,9 miljoen
Af: T.I.v. algemene reserve sociaal domein			- € 0,2 miljoen
Af: T.I.v. algemene reserve grondexploitaties			- € 1,2 miljoen
Af: T.I.v. algemene reserve WWB			- € 1,6 miljoen
Totaal benodigde weerstandscapaciteit alle risico's			€ 12,4 miljoen

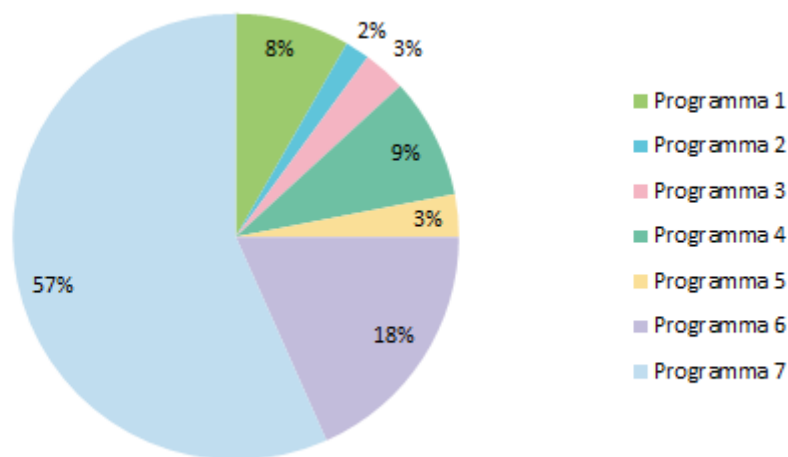
f. Risico's per programma

In onderstaande tabel is te zien hoe alle risico's zijn verdeeld over de programma's. Naast de eerder genoemde 49 risico's zijn hier ook de (14) niet-financiële risico's in meegenomen. De meeste risico's doen zich voor in programma 4 en programma 7, met respectievelijk 19 en 18 risico's.

In onderstaande diagram is het percentage per programma van het totaal aantal risico's in kaart gebracht.

De invloed van de risico's per programma geeft aan hoeveel procent van de weerstandscapaciteit er per programma vereist is na dekking vanuit de reserves voor grondexploitaties, sociaal domein en Wet werk en Bijstand. Programma 7 vereist de meeste weerstandscapaciteit (57%). Dit komt voornamelijk door het risico met betrekking tot de mogelijke uitval van ICT-systemen en het risico op een lager te verkrijgen Algemene Uitkering. Deze twee risico's vereisen al 33% van de totaal benodigde weerstandscapaciteit. Het belangrijkste risico binnen programma 6 heeft betrekking op het niet kunnen opleggen van bouwleges (7% van de totaal benodigde weerstandscapaciteit) en de invloed van programma 1 komt volledig ten laste van het risico 'Overschrijdingsregeling onderwijs'. In programma 4 hebben de risico's een relatief lagere kans van optreden en minder impact ten opzichte van risico's in andere programma's. Dit komt voornamelijk door dekking voor risicogevolgen binnen de reserve grondexploitaties en door risico's zonder financieel gevolg.

g. Analyse wijziging risico's ten opzichte van de Programmabegroting 2018-2022

De benodigde weerstandscapaciteit is met € 1,3 miljoen gedaald ten opzichte van de Programmabegroting 2017-2021 en met en met € 3,7 miljoen ten opzichte van de laatste risico-inventarisatie (Programmabegroting 2018-2022). Dit is in hoofdzaak het gevolg van de volgende twee wijzigingen in het risicoprofiel:

1. De maximale impact voor het risico 'Participatiewet' is sterk gedaald, van € 4,9 miljoen naar 2,6 miljoen. Daarbij komt dat de reserve WWB was komen te vervallen bij de laatste inventarisatie maar deze nu weer gebruikt kan worden als dekkingsmiddel voor dit risico (effect van totaal € 2,9 miljoen);
2. De kans op voordoen van het risico met betrekking tot achterstallig onderhoud is 15% gedaald (effect van ongeveer € 0,3 miljoen).

h. Risicokaart

Risico's waarvan de oorzaken en gevolgen in klassen ingedeeld zijn, kunnen geplaatst worden in een risicokaart. Deze kaart geeft inzicht in de spreiding van de risico's naar kans en gevolg. De nummers corresponderen met de aantallen risico's die zich in het desbetreffende vak van de risicokaart bevinden. Het groene gebied vormt geen direct gevaar voor de continuïteit van de organisatie. Het oranje gebied vraagt om aandacht. Risico's in het rode gebied vereisen directe aandacht om te voorkomen dat de continuïteit van de organisatie wordt bedreigd.

Maximaal gevolg	$x > \text{€ } 1.000.000$	4	3	3		1
	$\text{€ } 500.000 < x < \text{€ } 1.000.000$	1	5	7		
	$\text{€ } 200.000 < x < \text{€ } 500.000$	1	6	6	2	
	$\text{€ } 50.000 < x < \text{€ } 200.000$	1	2	5		
	$x < \text{€ } 50.000$	1	1			
		10%	30%	50%	70%	>70%
		Kans				

NB: Hierin zijn de 49 risico's met financieel gevolg opgenomen. Het risico in het rode vak betreft de Participatiewet (nr. 2 van de top 10 risico's). Alle andere risico's hebben een kans van voordoen van minder dan 70% en/of een maximale financiële impact van minder dan € 0,5 miljoen.

3.2 Lokale heffingen

Inleiding

De gemeentelijke heffingen zijn, naast de doeluitkeringen van het Rijk en de algemene uitkering uit het gemeentefonds, een belangrijke bron van inkomsten. Er zijn twee gemeentelijke heffingen: rechten (leges) en belastingen. Bij rechten is sprake van een tegenprestatie van de gemeente en mogen de geraamde opbrengsten niet hoger zijn dan de geraamde kosten van de gemeente voor de uitoefening van de taak. Dat wil zeggen: de kostendekkendheid mag niet meer dan honderd procent zijn. Bij de belastingen is er geen directe relatie met een prestatie van de gemeente.

Haarlem heeft de uitvoering van de Wet Waardering Onroerende Zaken (WOZ) en het opleggen van de aanslagen en de invordering van onroerende zaakbelasting (OZB), roerende woon- en bedrijfsruimte belasting, afvalstoffenheffing, rioolheffing, precariobelasting (deels), hondenbelasting, toeristenbelasting, parkeerbelasting (navorderingen), reclamebelasting Binnenstad en Cronjéstraat en de heffing Bedrijfsindustriële-zones Waarderpolder (verder genoemd BIZ-heffing) ondergebracht in een gemeenschappelijke regeling, te weten Cocensus. Ook de kwijtscheldingsverzoeken en de afhandeling van bezwaar- en beroepschriften zijn aan Cocensus uitbesteed.

Verantwoording uitvoering

Aanslagoplegging

Voor de uitvoering van deze belastingen is een Dienstverleningsovereenkomst (DVO) met Cocensus gesloten. In 2017 zijn hierin geen belangrijke wijzigingen aangebracht. De uitvoering van deze overeenkomst is conform de afspraken uitgevoerd. Onder invloed van onder meer de Algemene Verordening Gegevensbescherming die 25 mei 2018 in werking treedt en de huidige Wet bescherming persoonsgegevens gelden er strikte richtlijnen voor uitwisseling van informatie. In de dienstverleningsovereenkomst voor 2018 worden de bepalingen aan de striktere eisen aangepast. Ten aanzien van de aanslagoplegging is in de DVO opgenomen dat voor 1 maart van het belastingjaar 95% van de belastingplichtigen de aanslagen heeft ontvangen. In 2017 is voor 1 maart 99,5% opgelegd. Hiermee is aan de opgenomen doelstelling vanuit het DVO voldaan.

Afhandeling bezwaarschriften

Over 2017 zijn in totaal 4.564 bezwaarschriften ontvangen, waarvan 1.904 (in 2016 nog 682) gericht tegen de WOZ-beschikkingen (dat wil zeggen de waardebepaling van de onroerende zaken) en 2.660 op andere heffingssoorten, zoals 1.193 bezwaren tegen de parkeerbelasting. Van de WOZ-bezwaren zijn er 1.822 afgedaan (96%) en van de overige heffingsbezwaren zijn 2.564 afgedaan (96%). De nog te behandelen bezwaarschriften zijn van recentere datum en afdoening wacht nog op afronding van overleg met betrokkenen.

Kwijtschelding

Over 2017 zijn 6.756 verzoeken ontvangen. Hiervan zijn er 2.727 geautomatiseerd kwijtgescholden. Van de resterende 4.029 verzoeken zijn 3.768 afgehandeld (94 %). In 98 gevallen is tegen afwijzing administratief beroep aangetekend. Hiervan zijn er 81 afgehandeld.

Invordering

Van het totaal in te vorderen bedrag van € 81.670 miljoen (netto opbrengst aanslagen minus kwijtschelding plus kosten minus oninbaar) aan belastingen en rechten over het belastingjaar 2017 is 97,8 % ingevorderd. Het gaat om een bedrag van € 79.891 miljoen.

Uitvoering wet Waardering Onroerende Zaken (WOZ)

De minister van Financiën heeft een orgaan ingesteld dat toezicht houdt op de taxaties die gemeenten uitvoeren, de Waarderingskamer. Dit orgaan geeft ook jaarlijkse een oordeel over de kwaliteit van de uitvoering van de werkzaamheden die voortvloeien uit de uitvoering van de wet. Over 2017 heeft Cocensus het oordeel ontvangen dat het op onderdelen moet worden verbeterd. De objectkenmerken gaven in onvoldoende mate een weergave van de werkelijke situatie op straat. In afstemming met de Waarderingskamer is vervolgens een plan van aanpak voor verbetering opgesteld dat in uitvoering is.

De Waarderingskamer heeft in september 2017 als voorlopig oordeel gemeld dat zij van mening zijn dat het plan “Structurele controle en onderhoud van objectgegevens” voorziet in het doorvoeren van de juiste verbetermaatregelen ten aanzien van de optimalisatie van de primaire en secundaire objectkenmerken. Het feit dat er inmiddels al uitvoering aan wordt gegeven én dat het plan voor de gehele organisatie Cocensus geldt, geeft hen het vertrouwen dat door het juist uitvoeren van dit plan de objectkenmerken weer een correcte weergave zijn van “wat op straat staat”.

Opbrengst belastingen en heffingen

In de volgende tabel zijn de opbrengsten van de gemeentelijke belastingen en heffingen opgenomen. Daarbij zijn de rekeningcijfers vergeleken met de begroting 2017. Afwijkingen van € 100.000 of meer tussen rekeningcijfers en geraamde opbrengsten zijn toegelicht. De verschillen die betrekking hebben op de kostendekkende heffingen worden in de volgende paragraaf toegelicht, waarbij -/- een nadeel is.

Belastingen /heffingen	Rekening 2016	Begroting 2017 incl. belasting- voorstellen	Rekening 2017	Saldo Begroting / Rekening
Belastingen				
OZB-woningen	20.024	20.500	20.833	333
OZB-niet woningen eigenaren	10.151	10.401	10.248	-153
OZB-niet woningen gebruikers	7.152	7.400	7.324	-76
Roerende woon-en bedrijfsruimtebelastingen	61	58	60	2
Hondenbelasting	531	541	547	6
Toeristenbelasting	1.243	1.200	1.316	116
Precario ondergrondse infrastructuur	5.147	5.164	5.147	-17
Overige precario	1.634	1.614	1.760	146
Straatparkeren / vignetten	8.848	8.714	9.209	495
Naheffing parkeren	1.206	1.083	1.047	-36
Parkeeropbrengsten Schalkwijk	466	485	459	-26
Reclamebelasting Binnenstad	502	497	524	26
Reclamebelasting Cronjéstraat	80	74	77	3
BIZ-heffing	295	317	288	-29
<i>Totaal belastingen</i>	<i>57.340</i>	<i>58.049</i>	<i>58.839</i>	<i>790</i>
Rechten/heffingen				
Afvalstoffenheffing	20.300	19.975	19.992	17
Rioolrecht	12.700	11.587	11.615	28
Waboleges	3.666	5.412	5.634	222
Leges burgerzaken	3.341	3.668	3.658	-10
Leges vergunningen	350	360	384	23
Begraafrechten	1.019	916	999	83
Havengelden	971	987	966	-21
Marktgelden	354	413	348	-65
<i>Totaal rechten</i>	<i>42.701</i>	<i>43.318</i>	<i>43.595</i>	<i>276</i>
Kwijtscheldingen	-1.142	-1.229	-1.247	-18
Mutatie dubieuze debiteuren	-493	-700	-500	200
Netto-opbrengst	98.406	99.438	100.687	1.248

De gerealiseerde belastingbaten bedragen afgerond € 58,8 miljoen en zijn € 0,3 miljoen hoger dan de raming.

Toelichting afwijkingen belastingen > € 100.000

OZB Woningen

De WOZ-waarden van de woningen is iets hoger uitgevallen dan vooraf was geraamd. Daarnaast wordt altijd rekening gehouden met een verlaging van de WOZ-waarde als gevolg van bezwaren. De verminderingen uit bezwaren vallen dit jaar lager uit dan was verwacht.

OZB Woningen niet-woningen gebruikers

De WOZ-waarden van de niet-woningen blijft iets achter bij de raming (1,5%). Voor een gedeelte wordt dit veroorzaakt door verminderingen vanwege bezwaarschriften over 2016.

Toeristenbelasting

De opbrengst toeristenbelasting in de begroting 2017 is verhoogd naar € 1,2 miljoen. Toch is de realisatie ruim € 100.000 hoger uitgevallen vanwege een hoger aantal overnachtingen door een toename van het aantal toeristen.

Straatparkeren/vignetten

De baten uit parkeerbelastingen zijn bijna € 500.000 hoger dan begroot. Dit lijkt, net als in 2016, met name het gevolg van de aantrekkende economie.

De opbrengsten uit naheffingen zijn ruim € 100.000 lager dan begroot. Oorzaak is tweeledig; in 2017 zijn de parkeerautomaten in het centrum vervangen door nieuwe gebruiksvriendelijke exemplaren. Tijdens deze operatie is enkele momenten minder intensief gehandhaafd. Daarnaast duidt het op een hogere betalingsgraad. Door de uitvoering van de maatregelen Moderniseren Parkeren zullen naar verwachting grotere verschuivingen in baten en lasten plaatsvinden in 2018 en 2019.

Toelichting afwijkingen rechten/heffingen > € 100.000

Waboleges

Voor 2017 was de kostendekkendheid op begrotingsbasis 89%. In de realisatie is echter niet alleen sprake geweest van een toename van het aantal beschikte vergunningen met 6% maar vooral van het aantal grote projecten en de daarmee verbonden grote opbrengsten. In 2016 waren de 10 grootste bouwprojecten goed voor een legesopbrengst van 1,3 miljoen terwijl in 2017 de 10 grootste projecten ruim 3,1 miljoen euro opleverden. Daarnaast zijn enkele van deze grootste projecten pas in het laatste kwartaal van 2017 beschikt.

Dotatie aan voorziening dubieuze debiteuren

Er hoeft minder aan de voorziening gedoteerd te worden dan was voorzien. De reden hiervoor is de verbetering van de economische omstandigheden en een toename van de automatische incasso's, waardoor de belastingen steeds meer over het jaar gespreid worden betaald.

Kostendekkendheid heffingen

Riolering

	Rekening 2014	Rekening 2015	Rekening 2016	Begroting 2017	Rekening 2017
Baten totaal	12.413	12.691	12.700	11.587	11.615
Lasten totaal	12.089	13.058	12.700	11.588	11.648
Kostendekkendheid	103%	97%	100%	100%	100%

Afvalstoffenheffing

	Rekening 2014	Rekening 2015	Rekening 2016	Begroting 2017	Rekening 2017
Baten totaal	19.778	21.289	20.300	20.548	20.705
Lasten totaal	19.874	21.280	20.300	20.548	20.705
Kostendekkendheid	100%	100%	100%	100%	100%

Wabo

	Rekening 2014	Rekening 2015	Rekening 2016	Begroting 2017	Rekening 2017
Baten totaal	1.764	2.660	3.666	3.496	5.634
Lasten totaal	3.948	2.840	3.841	3.947	4.852
Kostendekkendheid	45%	94%	95%	89%	116%

Leges burgerzaken

	Rekening 2014	Rekening 2015	Rekening 2016	Begroting 2017	Rekening 2017
Baten totaal	3.096	3.268	3.341	3.863	3.658
Lasten totaal	5.017	4.651	4.525	5.826	4.020
Kostendekkendheid	62%	70%	74%	66%	91%

Leges vergunningen

	Rekening 2014	Rekening 2015	Rekening 2016	Begroting 2017	Rekening 2017
Baten totaal	368	350	350	209	384
Lasten totaal	963	1.247	895	558	768
Kostendekkendheid	38%	28%	39%	37%	50%

Begraven

	Rekening 2014	Rekening 2015	Rekening 2016	Begroting 2017	Rekening 2017
Baten totaal	889	936	1071 [1]	946	1.028
Lasten totaal	1.505	1.574	1.543	1.716	2.035
Kostendekkendheid	59%	59%	69%	55%	51%

Havengelden

	Rekening 2014	Rekening 2015	Rekening 2016	Begroting 2017	Rekening 2017
Baten totaal	956	927	996 [2]	987	966
Lasten totaal	1.927	1.882	2.019	2.530	2.448
Kostendekkendheid	50%	49%	49%	39%	39%

Marktgelden

	Rekening 2014	Rekening 2015	Rekening 2016	Begroting 2017	Rekening 2017
Baten totaal	356	373	354	413	348
Lasten totaal	474	581	501	455	417
Kostendekkendheid	75%	64%	71%	91%	84%

3.3 Onderhoud kapitaalgoederen

Inleiding en samenvatting

Deze paragraaf geeft informatie over het onderhoud van de kapitaalgoederen van de gemeente. Aan de orde komen de beleidsdoelstellingen die van toepassing zijn op het beheren van de kapitaalgoederen. Hierin wordt aangegeven met welke financiële middelen welke prestaties het afgelopen jaar zijn geleverd.

De paragraaf start met een samenvatting van de beleidskaders voor het onderhoud en de financiële consequenties in 2017. Daarna volgt de ontwikkeling van de onderhoudsvoorraad en een overzicht van de beheerplannen per areaal. Vervolgens wordt per kapitaalgoed ingegaan op de geleverde prestaties in 2017.

Financiële consequenties 2017

In de onderstaande tabel zijn de bedragen voor dagelijks, groot- en vervangingsonderhoud opgenomen uit de begroting 2017 en de realisatie 2017.

Kapitaalgoederen	Beleidskader	Primaire begroting 2017	Bijgestelde begroting 2017	Realisatie 2017
Wegen, straten en pleinen	Visie en Strategie Beheer en Onderhoud (2012/398572)	8.936	4.072	4.084
Riolering	Verbreed gemeentelijke Rioleringsplan (2013/416279)	3.543	3.543	3.517
Water (kunstwerken, oevers)	Visie en Strategie Beheer en Onderhoud (2012/398572)	4.154	2.246	1.872
Groen	Visie en Strategie Beheer en Onderhoud (2012/398572)	6.830	6.617	6.191
Speelgelegenheden	Visie en Strategie Beheer en Onderhoud (2012/398572)	704	693	690
Openbare verlichting en VRI	Visie en Strategie Beheer en Onderhoud (2012/398572)	3.676	2.313	2.938
Schoolgebouwen	Strategisch Huisvestingsplan Onderwijs (2015/166865)	7.947	8.122	7.411
Sportaccommodaties	Beleidsuitvoeringsplan Sportaccommodaties (2013/594131) en Strategische visie Sportaccommodaties (2011/430082)	5.267	5.267	1.605
Vastgoed	Nota Onderhoud vastgoed (2012/471809) en Nota Onderhoudskosten (2013/284532)	3.864	6.043	5.387

Onderhoudsvoorraad

De werkvoorraad van het onderhoud wordt gevormd door alle gebieden en objecten die niet voldoen aan de gewenste kwaliteit vanwege bijvoorbeeld slijtage. Het groot- en vervangingsonderhoud wordt geprogrammeerd op basis van de technische kwaliteit van het areaal. Dit geïnventariseerd onderhoud wordt op basis van kostenkentallen inzichtelijk gemaakt. Deze kosten zijn per domein weergegeven in onderstaande tabel. Hierin is dus alleen dát onderhoud weergegeven waarvan op basis van inspectie is vastgesteld dat het uitgevoerd moet worden. In het laatste jaar in de tabel (2022) is onderhoud opgenomen dat al is geprogrammeerd én onderhoud dat in 2017 is geïnventariseerd, maar nog niet in een bepaald jaar is geprogrammeerd.

Kapitaalgoederen	Ontwikkeling onderhoudsvoorraad					Totaal
	2018	2019	2020	2021	2022	
Openbare ruimte						
Wegen, straten en pleinen	1.339	3.517	4.994	3.555	10.340	23.745
Riolering	14.877	8.290	10.592	9.085	10.066	52.910
Water (kunstwerken, oevers)	9.530	3.084	2.350	1.878	2.557	19.399
Groen	4.067	1.220	653	598	3.064	9.602
Speelgelegenheden	93	93	0	0	0	187
Openbare verlichting en VRI	1.918	2.910	780	525	650	6.783
IP Maatschappelijk nut	10.313	3.670	2.793	236	0	17.012
Totaal geprogrammeerd Openbare Ruimte	42.139	22.785	22.161	15.877	26.676	129.639
Totaal budget groot- en vervangingsonderhoud	36.689	25.536	26.737	25.237	33.965	148.163

Om effectief te kunnen programmeren en (onderhouds-) werken met elkaar te kunnen combineren is het logisch dat een deel van het areaal niet voldoet aan het gewenste onderhoudsniveau. Hierbij is niet direct sprake van achterstallig onderhoud, het gaat om de werkvoorraad. Bij een te grote werkvoorraad wordt een deel van het areaal dat niet aan de kwaliteitsnormen voldoet, niet binnen een acceptabele termijn hersteld. Dan is sprake van achterstallig onderhoud. Voor een acceptabele termijn wordt een begrotingshorizon van vier jaar gehanteerd. Voor het areaal waarbij groot onderhoud plaatsvindt in de vorm van een vervangingsinvestering (kademuren en bruggen), wordt de planningshorizon van het investeringsplan gehanteerd. Deze bedraagt vijf jaar. Wanneer alle benodigde onderhoud binnen deze horizon kan worden uitgevoerd, binnen de hiervoor beschikbare budgetten, wordt gesproken van een gezonde situatie met een onderhoudsvoorraad. Als het werk niet binnen de periode uitgevoerd kan worden of het budget is niet toereikend, ontstaat achterstand en is er dus sprake van achterstallig onderhoud.

Kapitaalgoederen	Ontwikkeling onderhoudsvoorraad			
	Begin 2017	Eind 2017	Ontwikkeling	Achterstand
Totaal geprogrammeerd Openbare Ruimte	117.971	129.639	11.668	
Totaal budget groot- en vervangingsonderhoud	130.440	148.163	17.723	Nee

Het jaar 2017 startte met een voorraad van € 118 miljoen aan onderhoud en € 130 miljoen aan budget (voor de periode 2017-2021). Het jaar is afgesloten met € 130 miljoen aan onderhoud en € 148 miljoen aan budget (voor de periode 2018-2022). De onderhoudsbehoefte voor de komende vijf jaar is lager dan de beschikbare middelen voor de komende vijf jaar. Er is dus géén spraken van achterstand.

In het afgelopen jaar is er onderhoud uitgevoerd, er is ook nieuw onderhoudsbehoefte geconstateerd. De onderzoeken naar de onderhoudsbehoefte voor de openbare ruimte voor de actualisatie van de visie beheer en onderhoud en gerichte onderzoeken in Meerwijk en Zuiderpolder hebben onder andere hier aan bijgedragen. In de onderhoudsbehoefte zijn ook de maatregelen die

zijn voorgesteld in het vGRP opgenomen. Hierdoor is de totaal geïnventariseerde onderhoudsvoorraad voor een periode van vijf jaar hoger dan begin 2017.

Naast de onderhoudsbehoefte zijn ook de beschikbare middelen voor de komende vijf jaar gestegen. Hieraan is bijgedragen door o.a. hogere investeringen in het riool en onderhoud en de structurele verhoging van de begroting naar aanleiding van de ambitieverhoging (amendement 55).

Onderhoudsvoorraad gemeentelijk vastgoed en sportaccommodaties

Vanuit de beheerplannen Sportaccommodaties en Vastgoed is de onderhoudssituatie beschreven voor deze kapitaalgoederen, maar die is (nog) niet één op één te vertalen naar de systematiek van het onderhoud in de openbare ruimte.

De gemeente heeft een vastgoedportefeuille van circa 400 objecten. Hieronder vallen ook de schoolgebouwen in gemeentelijk eigendom en de gebouwen op sportaccommodaties. Bij een vastgoedportefeuille is altijd sprake van een onderhoudsvoorraad voor de komende jaren. Aan ieder pand dient jaarlijks én periodiek onderhoud te worden uitgevoerd.

Alle panden in gemeentelijk bezit zijn in 2013 geïnspecteerd, waarna een meerjarig onderhoudsplan (MJOP) is gemaakt. Daarin is per jaar opgenomen wat de verwachte kosten zijn van (groot) onderhoud. Het totaal van deze plannen geeft het benodigde bedrag voor groot onderhoud aan per jaar.

In 2017 is weer een deel van het achterstallig onderhoud vastgoed ingelopen. Diverse gebouwen zijn aangepakt en naar het vereiste conditieniveau 3 of beter gebracht. Conditie 3 houdt in dat de onderhoudsstaat redelijk is en het risico op uitval of storingen aanvaardbaar is. Ter indicatie: dit conditieniveau wordt uitgedrukt in een range van 1 tot en met 6, waarbij niveau 1 nieuwbouwstaat is en 6 grotere uitval- en gevolgschaderisico's met zich meebrengt.

Dit geldt nog niet voor het niet-strategische deel van de vastgoedportefeuille. Er is bij het uitvoeren van onderhoud de afgelopen jaren prioriteit gegeven aan de strategische panden. De panden uit de niet-strategische portefeuille (die mogelijk worden verkocht) worden niet allemaal op niveau 3 onderhouden.

Conform de huidige onderhoudsplanning MJOP is het onderhoud voor de komende jaren (2018 tot en met 2021) uit te voeren binnen de daarvoor beschikbare middelen. Om hier een scherper beeld van te krijgen is inmiddels opdracht gegeven om het MJOP te actualiseren op basis van de huidige conditie van de gebouwenportefeuille.

Met het meerjarige inzicht in de onderhoudsvoorraad wordt uitvoering gegeven aan motie 5 'Transparant over onderhoudsachterstand' op de Kadernota 2016. Als de kapitaalgoederen Sportaccommodaties en Vastgoed op eenzelfde wijze als de openbare ruimte worden gepresenteerd, is de uitvoering van de motie volledig.

Kapitaalgoederen	Beheerplannen (vastgesteld)	Looptijd t/m	Financiële vertaling in begroting	Achterstallig onderhoud
Wegen, straten en pleinen	Strategisch beheerplan Wegen 2013-2022 (2012/398572) en Straatmeubilair (2012/398572)	2017	ja	nee
Riolering	Verbreed GRP 2014-2017 (2013/416279)		ja	nee
Water (kunstwerken, oevers)	Strategisch beheerplan Water en oevers (2012/398572)	2017	ja	nee
Groen	Strategisch beheerplan Groen (2012/398572)	2017	ja	nee
Speelgelegenheden	Strategisch beheerplan Speelvoorzieningen(2012/398572)	2017	ja	nee
Openbare verlichting en VRI	Strategisch beheerplan Openbare verlichting en verkeersregeltechniek (2012/398572)	2017	ja	nee
Schoolgebouwen	Schoolbestuur is verantwoordelijk voor onderhoud [1]		nee	
Sportaccommodaties	Het vrij te geven jaarplan 2017 op basis van Meerjaren onderhoudsplan.	2017	ja	nee
	Investeringsplan Sport	2017	ja	nee
Vastgoed	MJOP	2017	nee	ja

¹Schoolbesturen hebben de verantwoordelijkheid voor de huisvesting van de scholen. Zij zijn bij wet verplicht het gebouw behoorlijk te gebruiken en te onderhouden.

Onderhoud openbare ruimte

Onderhoudsniveau openbare ruimte

Om de openbare ruimte te onderhouden is een combinatie uitgevoerd van dagelijks onderhoud, groot onderhoud en vervangingsonderhoud. Het dagelijks onderhoud is uitgevoerd door een aantal marktpartijen en Spaarnelanden op basis van diensverleningsovereenkomsten. Het groot- en vervangingsonderhoud is grotendeels projectmatig uitgevoerd, zoals afgesproken binnen de gebiedsprogramma's.

In de Visie en strategie beheer en onderhoud 2013-2022 ([2012/398572](#)) is beschreven wat

de stand van zaken zijn van het beheer en onderhoud van de openbare ruimte en hoe Haarlem hiermee omgaat. Met de eerder door het college opgelegde taakstelling, de verlaging van het kwaliteitsniveau en de nieuwe onderhoudscontracten lag de nadruk met name op het dagelijks onderhoud om de kwaliteit van het areaal stabiel te houden.

De tijdelijk lagere ambities waren met name in het groen en de onkruidbeheersing direct zichtbaar geworden. Dit uitte zich vooral in een minder fraai straatbeeld, zoals grasperken die kale plekken vertoonden en meer onkruid op zowel verhardingen als in het groen. Oneffenheden in de trottoirs en rijbanen werden meer geaccepteerd. Bij noodzakelijke reparaties van schades werd eerder gekozen voor plaatselijke en daardoor blijvend zichtbare herstelwerkzaamheden. Bij het vaststellen van de

Kadernota 2017 en het aannemen van amendement 55 'Dagelijks een schone stad' zijn de ambitieniveaus weer hersteld op de niveaus van de Visie en Strategie 2013-2022.

Wegen, straten en pleinen (beheerdomein verhardingen)

In 2017 is er aan diverse wegen onderhoud uitgevoerd en daar waar mogelijk is hierbij de gesloten verharding omgevormd naar open verharding, zoals op een deel van de Churchilllaan is gebeurd. Het onderhoud aan de Europaweg in Schalkwijk is begonnen, waarbij het aantal asfalt rijstroken ten behoeve van groen met de helft is terug gebracht. Deze ingrepen leveren een positieve bijdrage aan de klimaatadaptatie.

Aan de Rijksstraatweg tussen de Korteweg en de Ambachtstraat, is samen met de Fietzersbond een proef gestart met een prefab betonverharding. Bij het slagen van deze proef zullen boomwortels de verharding niet meer omhoog drukken, waardoor een win-win situatie voor boom en fietser ontstaat.

In Oost is er, naast de afwaardering van de Amsterdamsevaart, onderhoud gepleegd aan onder andere het Beatrixplein en de Emrikweg (Waarderpolder). Daarnaast is de voorbereiding gestart van de Nagtzaamstraat en Teding van Berkhoutstraat. Verder zijn vanuit dagelijks onderhoud op diverse wegvakken in Haarlem delen opnieuw bestraat, hersteld of van een nieuwe asfaltlaag voorzien. Al deze werkzaamheden hebben er toe bijgedragen op het gestelde onderhoudsniveau te blijven.

Riolering (beheerdomein riolering en grondwater)

Er is dit jaar hard gewerkt aan het verbreed Gemeentelijk Riolerings Plan 2018-2023 ([2017/361078](#)), dat eind december 2017 is vastgesteld. Het vGRP 2018-2023 vormt een eerste stap op weg naar een klimaatbestendige stad. Het plan geeft aan op welke wijze riolering en drainage doelmatig kan worden ingezet om wateroverlast te voorkomen en het milieu/volksgezondheid te beschermen.

In het kader van het nieuwe vGRP zijn in 2017 de waterstresslocaties binnen Haarlem uitgewerkt en opgenomen in een uitvoeringsprogramma, dat in 2030 gereed moet zijn.

De stroombanen van het water over het maaiveld zijn met de stresstest in beeld gebracht en opgenomen in de SOR;. Bij werkzaamheden in de openbare ruimte vanuit andere domeinen dienen de stroombanen zoveel als mogelijk verbeterd te worden. Ook ligt er een opgaaf bij projecten om bij herinrichtingen de maaiveldberging te verbeteren.

Haarlem heeft in 2017 samen met Rijnland een onderzoek uitgevoerd naar het effect van riool overstorten op open water en naar de doelmatigheid van afkoppelen van regenwater. Uit de onderzoeken blijkt dat Haarlem nog zes overstorten heeft die om aandacht vragen en op lange termijn moeten worden aangepast. Voor het verbeteren van de waterkwaliteit blijkt afkoppelen de beste manier mits er voldoende ruimte beschikbaar is om twee rioolssystemen aan te leggen en er niet al voorzieningen getroffen zijn. De gebieden die voor afkoppelen in aanmerking komen zijn vastgelegd in het vGRP en toegevoegd aan de opgave in het MJGP. De aanleg van bergbezink-bassins komt met het afkoppelprogramma te vervallen.

In 2017 is een programma opgesteld voor de aanleg van extra drainage omdat Haarlem te maken krijgt met een natter klimaat en ongewenste grondwaterstijging wil voorkomen.

In 2017 is er gekeken naar de leeftijd en kwaliteit van de hoofd afvoerriolen, op basis hiervan is een programma opgesteld om deze slagaders van het rioolsysteem te gaan relinen. Dit programma maakt onderdeel uit van het vGRP .

De samenwerking met de contractpartner in het dagelijks onderhoud verliep in 2017 naar volle tevredenheid. De dagelijks onderhoudswerkzaamheden werden volgens afspraak uitgevoerd en er zijn in 2017 adviezen geleverd om de kwaliteit van het systeem te verbeteren.

De onderhoudspartner heeft voorstellen gedaan voor verbeteringen aan het pompenareaal om daarmee de kosten te beperken en de betrouwbaarheid te verhogen.

Dit jaar is gewerkt aan de realisatie van het rioolgemaal aan de Parklaan. In het gebied Dietsveld is een gescheiden rioolstelsel aangebracht, het gescheiden stelsel in de Professorenbuurt is werkend gemaakt met de aanleg van de hoofdafvoerleiding onder de Professor Donderslaan. De werkzaamheden aan de Jan Gijzenkade, Kinderhuisvest, Kenaupark, Eksterlaan en Steenbokstraat zijn uitgevoerd en de werkzaamheden in de Velsersstraat zijn gestart.

In 2017 is het vervolg uitgevoerd van het groot onderhoud (door middel van relinen) aan het riool in de Waarderpolder, het herstelprogramma aan de riolering in 15 wijken van Haarlem is in 2017 voortgezet. Met het groot onderhoud wordt het riool in goede staat gebracht. Het programma omvat ongeveer 40 % van het Haarlemse stelsel en wordt over een periode van drie jaar uitgevoerd.

Verder is in 2017 gewerkt aan de werkvoorbereiding van nieuwe projecten, waarbij het komende nieuwe rioolbeleid aanleiding was om het meerjaren gebiedsprogramma te toetsen op rioolwerken die met de huidige inzichten beter voorzien kunnen worden van een gescheiden rioolstelsel. Op basis hiervan is besloten het Floraplein, Julianastraat e.o. , Ruyghaverstraat, Teding van Berkhoutstraat en Nagzaamstraat te voorzien van gescheiden rioolstelsels.

De vervanging van het riool in de Linschoten en Rozenprielstraat is in 2017 uitgesteld wegens de funderingsproblematiek aan de houtenpaalfunderingen van de woningen.

In het kader van de rioolonderzoeken is dit jaar samen met Rijnland gemeten in het rioolstelsel van Schalkwijk en de Zuiderpolder. Met de metingen is vastgesteld dat de riolering zich in de praktijk beter gedraagt dan het model aangeeft, reden om het rioolmodel aan te passen. Ook zijn er zwakke punten in het stelsel aan het licht gekomen die nader onderzocht moeten worden. Rijnland heeft in het kader van het meetprogramma de werking van het boezemwater gemeten, daarmee is er een beter inzicht ontstaan over de werking van het riool en watersysteem.

Het onderzoek naar het gedrag van het grondwater in de wijken Kleverpark en Bos & Vaart is in 2017 van start gegaan met een enquête onder de bewoners en het plaatsen van continu bemeten peilbuizen.

In 2017 is er gewerkt aan het Basis Riolerings Plan om de hydraulische werking en verbeteringen aan het stelsel goed in kaart te brengen. De vier afzonderlijke stroomgebieden zijn opgenomen in een model.

Water (beheerdomein kunstwerken en oevers)

Het beheer van het oppervlaktewater in Haarlem wordt uitgevoerd door het hoogheemraadschap van Rijnland. Enkele solitaire waterpartijen (zoals de vijvers op de gemeentelijke begraafplaatsen) maken geen deel uit van het Rijnlandse watersysteem en blijven in beheer bij de gemeente. Haarlem reserveert jaarlijks € 219.000 vanuit het rioolbudget in een reserve voor toekomstige baggerwerken. Haarlem is wel verantwoordelijk voor het beheer en onderhoud aan oevers, kades en kunstwerken (bruggen).

De realisatie van water in de Haarlemmer Kweektuin is uitgevoerd. De realisatie van de centrale Watergang Waarderpolder is in volle gang. Bij de ontwikkeling ijsbaan Hotel is er een verbinding in

het watersysteem gerealiseerd tussen Bloemendaal en de Delft. De verbetering van het watersysteem Van der Aart sportpark is uitgevoerd.

In 2017 is het definitief ontwerp van de watergang langs de Aziëweg opgeleverd. Er is een onderzoek gestart naar de ruimtelijke inpassing en kosten van het weer opengraven van de Papentorenvest en Gedempte Oostersingel. Voor de Floris van Adrichemlaan en de verbinding Houtvaart met de Delft is gestart met het opstellen van een visie met daarin het realiseren van open water.

In 2017 is de vervanging van de kadewand van de Bakenessergracht gestart en afgerond. Ook de laatste delen van de kadewand van de Nieuwe Gracht zijn vervangen. Langs de Kampervest is met maatregelen de levensduur van de kadewand met 20 jaar verlengd. In 2017 is gestart met de voorbereiding voor de vervanging van de kadewand langs het Spaarne (tussen Melkbrug en Gravestenenbrug) en de kadewand van de Noorder Emmakade.

De vervanging van de Buitenrustbruggen is in 2017 afgerond. Het besluit tot realisatie van de fietsbrug over de Industriehaven is definitief geworden en de realisatie van de brug is gegund.

Met de realisatie van 159 extra ligplaatsen in 2017 komt het totaal op 1.525 ligplaatsen. Hiermee is een bijdrage geleverd aan de waterrecreatiemogelijkheden. Rijnland beheert het watersysteem in Haarlem. Haarlem is zelf verantwoordelijk voor de technische staat van de duikerverbindingen tussen de watergangen. Om inzicht te krijgen in de staat van de duikers is een meerjarig inspectietraject gestart.

Groen

Voor de projecten Proveniershof en de renovatie van Eindhoven zijn de plantwerkzaamheden uitgevoerd in het voorjaar van 2017, waarna deze projecten zijn afgerond en in beheer zijn genomen. Op 28 maart is het definitief ontwerp van het Schoterbos door het college vastgesteld. Nadat ook op 11 mei het benodigde krediet voor fase 1 was verstrekt, is gestart met het opstellen van het bestek en de werktekeningen. De start van de realisatie staat gepland voor 2018.

In overleg met de Adviescommissie Haarlemmerhout is de herinrichting rondom Dreefzicht opgestart. En in Schalkwijk is een start gemaakt met het project om te komen naar een duurzaam bomenbestand. Door middel van een loting heeft een groep inwoners uit Schalkwijk gezamenlijk een kader opgesteld en aan het college geboden. Naast dat deze experimentele wijze van participatie inhoudelijk veel heeft opgeleverd, is ook het experiment om participanten op basis van loting te selecteren geslaagd en is dit goed ontvangen in de wijk. In de komende jaren zal het plan stapsgewijs zijn beslag krijgen in de wijk.

In de Leidsebuurt zijn in een eerste fase 31 nieuwe bomen aangeplant welke op termijn niet alleen gaan zorgen voor een groener aanblik van deze buurt, in deze versteende buurt zullen zij op termijn ook een positieve bijdrage gaan leveren aan de reductie van hittestress.

Bij integrale werken, zoals onder andere de herinrichting van de Kinderhuisvest en het groot onderhoud aan de Maerten van Heemskerckstraat zijn bomen behouden en groeiplaatsen geoptimaliseerd.

Vanuit het beheer- en onderhoudscontract met Spaarnelanden is verzorging en dagelijks onderhoud aan het groen verricht. Naast de reguliere werkzaamheden, zoals maaien, onderhouden van de groenvakken, snoeien van hagen en het aanbrengen van wisselbeplanting in bloembakken, zijn 1.027 bomen gesnoeid. Als uitwerking van het Ecologisch beleidsplan ([2013/420660](#)) heeft Spaarnelanden in samenwerking met Landschap Noord-Holland een Uitvoeringsplan 2017 opgesteld en zijn onder andere de volgende werkzaamheden uitgevoerd:

- Op diverse locaties in de stad zijn bloemenmengsels ingezaaid en bollen geplant in bermen om de biodiversiteit en beeldkwaliteit te bevorderen zoals bijvoorbeeld langs de Prins Bernardlaan ter hoogte van Reinaldapark;
- Op verschillende plekken zijn insectenhôtels en nieuwe huiswaluwtillen geplaatst onder andere bij het Vogelasiel en Stadskweektuin;
- Er zijn verschillende adviezen opgesteld voor toekomstig beheer voor Praagplantsoen, bloemenlinten in Haarlem, mogelijke Eekhoornbrug in de Haarlemmerhout en het ontwikkelen van drijfeilanden;
- Werkzaamheden zijn verricht in de Hekslootpolder zoals het plaatsen van een raster voor het weren van vossen en er is een klutenplas gemaakt;
- De in 2016 opgerichte klankbordgroep heeft input geleverd voor het Ecologisch Uitvoeringsprogramma 2018.

Ook is in 2017 een verdere invulling gegeven aan operatie steenbreek in de openbare ruimte. Op verschillende plekken zijn de tegels uit de openbare ruimte gehaald en vervangen voor vaste plantenvakken. Dit is onder ander gebeurd bij de Vrijheidsweg en bij de stadschouwburg.

De geprogrammeerde vervangingen voor straatmeubilair in verschillende wijken in Noord en Zuid-West zijn niet uitgevoerd. De vervangingen zijn niet urgent en worden geprogrammeerd voor volgende jaren.

Ter voorbereiding op de actualisatie van de nota Visie & Strategie Beheer en Onderhoud Openbare Ruimte is een steekproef gedaan naar de technische staat binnen de verschillende beheergroepen. Uitgezonderd het bomenareaal is er geen achterstand ten opzichte van de ambitie welke niet binnen het dagelijks onderhoud kan worden weggewerkt. De kwaliteit van de bomen baart door een verdergaande veroudering echter steeds meer zorgen. Om een kwaliteitsslag te maken zijn verbeteringen in de groeiplaatsen noodzakelijk. Ook is rekening gehouden met het vervangen van een groot aantal bomen.

Ook is in 2017 onderzoek gedaan naar de aard en de omvang van essentaksterfte in de stad. Bijna 80% van de gemeentelijke essen lijkt in meer of mindere mate aangetast te zijn door deze ziekte. Omdat er geen remedie tegen deze ziekte is, moet rekening gehouden worden met grootschalige en voortijdige uitval van deze bomen. De kosten voor de komende tien jaar worden geraamd op circa €3,5 miljoen. De bedragen voor de kwaliteitsimpuls van het bomenareaal alsmede de onvoorziene kosten als gevolg van essentaksterfte zijn betrokken bij de actualisatie.

Openbare verlichting en verkeersregelininstallaties

De ontwikkelingen op het gebied van openbare verlichting gaan snel. Daarom is een nieuw beleidsplan openbare verlichting 2017 -2020 ([2016/052071](#)) opgesteld en vastgesteld. Het plan sluit aan op de Herinrichtingsplannen Openbare Ruimte (HIOR) en Visie en Strategie beheer en onderhoud 2013-2022. Vervangingen in het domein vinden plaats binnen deze beleidskaders.

De strategie om lichtmasten, armaturen en lampen te vervangen op basis van leeftijd en inspecties is in 2017 wederom toegepast. De traditionele armaturen worden vervangen door LED-verlichting. LED-verlichting levert een besparing op in het energieverbruik, heeft een langere levensduur en leidt tot minder storingen.

In 2017 is uitvoering gegeven aan het verledingsprogramma 2016 -2018 ([2014/114542](#)). Dit programma loopt in 2018 door. Naast vervangen op basis van dit programma wordt ook meegelift met onderhoudsprojecten, mits vervanging is gerechtvaardigd op basis van leeftijd en branduren. In 2017 geldt dit voor de projecten in de Velsersstraat, Dietsveld, Generaal Spoorlaan en Jan Gijzenkade.

In de Lange Nieuwstraat / Korte Nieuwstraat, Kleine Houtweg, Zijlstraat en Paul Krugerstraat zijn de overspanningen vervangen.

Ook op het gebied van verkeersregelinstallaties gaan de ontwikkelingen snel. Met de komst van de intelligente verkeersregelinstallatie (i-VRI) zijn allerlei nieuwe mogelijkheden ontstaan in het regelen van verkeersstromen. In het 'Partnership Talking Traffic' wordt gewerkt aan de ontwikkeling en uitrol van de nieuwe techniek. Beschikbaarheid van data, gebruik van bestaande telecomnetwerken en voortdurende connectiviteit van weggebruikers, zijn de belangrijkste pijlers van deze ontwikkeling.

De markt voor verkeersregelinstallaties is klein. Om niet volledig van enkele leveranciers afhankelijk te zijn, zijn de verkeersregelinstallaties voorzien van een standaard communicatieprotocol. Daarmee is er meer keuze in aanbieders van installaties en diensten.

Het dagelijks onderhoud, storingsafhandeling en inspecties zijn middels een nieuw DDO-contract in de markt gezet. Sinds 1 januari 2017 is Dynniq de onderhoudspartner voor het dagelijks onderhoud van de openbare verlichting en verkeersregelinstallaties.

Speelgelegenheden

Evenals in voorgaande jaren is met de onderhoudscontracten ingezet op het technisch veilig en het in stand houden van de huidige speelvoorzieningen. Alle toestellen zijn geïnspecteerd en daar waar nodig zijn reparaties uitgevoerd. Hiermee is uitvoering gegeven aan de wettelijke zorgplicht en wordt de veiligheid van openbare speelvoorzieningen geborgd. Een aantal locaties is na participatie van de omgeving omgevormd, zoals het Pretoriaplein en het Spijkerboorpad.

Doordat in de praktijk vaker is gekozen voor levensduurverlengende maatregelen loopt het vervangingsprogramma niet meer in lijn met de strategie uit de nota Visie en Strategie Beheer en Onderhoud Openbare Ruimte uit 2013. In 2017 is een analyse uitgevoerd op basis van de leeftijd van speeltoestellen. Hieruit bleek dat door het uitblijven van vervangingen het aantal oudere toestellen fors is toegenomen. Hierdoor valt voor de komende jaren een vervangingsgolf te verwachten. De uitgestelde vervangingsopgave is geraamd op circa € 2 miljoen en wordt betrokken bij de actualisatie nota Visie & Strategie Beheer en Onderhoud Openbare Ruimte

Onderhoud gebouwen/accommodaties/vastgoed

Schoolgebouwen

In 2017 zijn verbouwingen en uitbreidingen van schoolgebouwen gerealiseerd. De Schelp en het ECL hebben hun gerenoveerde schoolgebouw in gebruik genomen. De basisscholen Liduinaschool en Hannie Schaft hebben meer capaciteit door interne aanpassingen gekregen. De capaciteit in Haarlem Noord is vergroot door het gereed maken van Louis Couperusstraat 2 voor de Verbeelding. Ook is tijdelijke huisvesting gerealiseerd voor het Schoter en de Koningin Emmaschool en de Dr. H. Bavinckschool (op één locatie). Daarnaast is de voorbereiding gestart voor meerdere renovatie- en uitbreidingsprojecten. De projecten betreffen de uitbreiding van het schoolgebouw de Molenwiek Dalton, het geschikt maken van de Argonauten voor het basisonderwijs, de nieuwbouw en renovatie van de Rudolf Steiner basisschool en het Rudolf Steiner College. Ook is een start gemaakt met het renoveren van schoolgebouw Cruquiusstraat 2. De Internationale School voor primair onderwijs is gehuisvest en in het najaar officieel geopend.

Sportaccommodaties

Investerings in het groot onderhoud van de sportaccommodaties (binnensport, zwembaden en buitensport) vinden plaats op basis van jaarplannen die SRO Kennemerland ter goedkeuring voorlegt

aan de gemeente Haarlem, eigenaar van de accommodaties. Deze jaarplannen zijn gebaseerd op de meerjarige onderhoudsplannen (MJOP's). Hierin is vastgelegd hoe en met welk budget de accommodaties meerjarig planmatig (periode van tien jaar) te onderhouden op een sober en doelmatig conditieniveau (conditiescore 3 NEN 2767). Er is een koppeling gemaakt met de technische levensduurcyclus van de diverse (hoofd) elementen van desbetreffende panden.

Op basis van de huidige MJOP's is er geen sprake van achterstallig onderhoud voor zowel de sportvelden als voor de kleedkamers. Begin 2017 is er een steekproef gedaan naar de uitvoering van het planmatig onderhoud op een twaalfstal gebouwen in beheer bij SRO. Hieruit is geen achterstallig onderhoud gebleken.

Deze MJOP's vormen de basis voor de vervangingsinvesteringen buitensport in het investeringsplan (IP) Sport. Deze IP Sport middelen zijn ingezet voor de sportvelden en de renovatie/upgrade van kleedkamers van twee gymzalen. Voor de nieuwbouw club-kleedgebouw van de RFC Haarlem (rugbyvereniging) was al apart budget geormerkt.

In 2017 is geïnvesteerd in vervanging van toplagen voetbal kunstgrasvelden (United Davo, Onze Gezellen), de ombouw van een jeugdveld naar kunstgras (Geel Wit), renovatie van zand ingestrooid hockeyveld en de aanleg van een water hockeyveld met een verenigingsbijdrage (beide hockeyvelden van MHC Saxenburg). In 2017 is de aanbesteding voor nieuwbouw club/kleedgebouw van Haarlemse rugbyclub afgerond. De gemeente investeert in zes kleedkamers binnen dit nieuwbouwproject.

Voor de binnensport zijn in 2017 de kleedkamers/douche ruimten gerenoveerd, dubbel glas (isolatie) geplaatst en reguliere verlichting vervangen door led verlichting van de verouderde gymzalen van de Don Bosco school en Bernardus school.

In 2017 is gestart met de bouw van de nieuwe Duinwijkhal. De verwachting is dat deze hal eind derde kwartaal 2018 wordt opgeleverd.

Uit een conditiemeting naar de bouwkundige conditiestaat van de binnenzwembaden (inclusief technische staat van de installaties) is gebleken dat de twee overdekte zwembaden tot 2028 operationeel kunnen blijven mits de komende tien jaar het geplande meerjarig onderhoud uitgevoerd wordt.

Vastgoed

In 2017 is gepland en gewerkt op basis van de huidige onderhoudsplanning (uit 2013) en de adviezen van de externe contractpartners. Het onderhoud aan de panden is conform deze jaarplanning uitgevoerd, waarbij een aantal panden is doorgeschoven naar 2018.

Er zijn ook woningen aangepakt vanwege afspraken met huurders en de verplichtingen die daar liggen als eigenaar. Harmenjansweg 63 en Jacobijnestraat 58 zijn daar voorbeelden van (zie de tabel hieronder). Deze woningen zijn vanwege de huurder en eigenaarsverplichtingen gerenoveerd. Vilniusstraat 2 gaat om de aanpassing en verbouwing van een schoolgebouw tot een Integraal Kindcentrum (IKC). In combinatie met nieuwbouw is ook achterstallig onderhoud weggewerkt.

Onderstaand zijn de grotere onderhoudswerkzaamheden genoemd die zijn uitgevoerd of zijn voorbereid.

Pand	Uitgevoerd
Gasthuisstraat 32	Vervangen CV-ketels, Brandmeldinstallatie en ventilatie boekbinderij
Prinsenhof	Renovatie
Leidsevaart 220	Renovatie (inclusief installaties)
Vilniusstraat 2	In combinatie met nieuwbouw
Grote Markt 2a	Buitengevel restauratie
Harmenjansweg 63	Woningrenovatie
Korte Verspronckweg 7-9	Vervangen van de CV-installaties, incl leidingwerk
Jacobijnestraat 58	Gevel- en dakrenovatie woning
Zijlstraatvleugel SH	Vorbereiding Buitengevels en dak restauratie
Louis Couperusstraat 2	Gevelonderhoud
Korte Begijnestraat 12	Gevel en dak (asbest) woning
Zijlvest 39	Vervangen koelmachine serverruimte en aanpassen ventilatie
Gasthuisvest 47	Splitsing nutsaansluitingen
Vrouwestraat 12	Vorbereiding Bakenessertoren restauratie

Om een actueel beeld te krijgen van de onderhoudsstaat van de gehele gebouwenportefeuille heeft de raad op 22 juni 2017 ([2015/487562](#)) besloten om geld uit de reserve Vastgoed aan te wenden. Daarop zijn de plannen uit dit besluit uitgewerkt en in gang gezet. Het maken van nieuwe tekeningen is in uitvoering, de Europese aanbesteding voor de duurzaamheidsinventarisatie loopt en er is opdracht verstrekt voor het herijken van de Meerjaren Onderhoudsplanningen (MJOP) van de gebouwen. Medio 2018 worden de MJOPén vernieuwd en is inzicht te geven in de langjarige onderhoudsbehoefte.

3.4 Financiering

Inleiding

De gemeente hanteert een systeem van centrale financiering. In dit systeem bestaat er geen direct verband tussen een bepaalde investering en het aantrekken van financieringsmiddelen. Alle rentebaten en rentelasten worden verzameld en daarna toegerekend aan de gemeentelijke producten op basis van de zogenoemde omslagrente, in 2017 bedroeg deze omslagrente 2,5%.

De uitgaven en inkomsten van de gemeente lopen niet synchroon in de tijd. Soms leent de gemeente geld om tijdig betalingen te kunnen verrichten en soms heeft ze (tijdelijk) overtollige liquide middelen. Alle geldstromen van de gemeente lopen via de centrale treasuryfunctie. Deze werkwijze zorgt ervoor dat de gemeentelijke rentelasten zo laag mogelijk blijven.

Het algemene beeld over 2017 laat zien dat de schuldpositie van Haarlem is verbeterd. De vaste schuld daalt voor het vierde jaar op rij, naar een stand van € 475 miljoen eind 2017. Dit is € 10 miljoen minder dan verwacht bij de Programmabegroting 2017-2021 (€ 485 miljoen). De verbetering van de schuldpositie is mede het resultaat van de bestuurlijke afspraak om actief te sturen op de kasstromen, zodat de schuld kan dalen. Daarnaast werden geen verplichtingen aangegaan die grote gevolgen hebben voor de schuld en was er meer ruimte voor kortlopende financiering. De rentelasten zijn in 2017, door zowel achterblijvende financieringsbehoefte als lage rente op de markt, gunstiger uitgevallen dan oorspronkelijk begroot.

Liquiditeit en rente

Rentebeeld 2017

Bij het opstellen van de begroting was de verwachting dat de lange rente, gemeten naar het prijsniveau voor een tienjarige lening met een vaste rente, licht zou stijgen en rond de 2% zou bedragen. Uiteindelijk is de lange rente lager gebleven op een niveau van rond de 0,9% eind 2017. De korte rente is met -0,35% eind 2017 negatief gebleven. De lage rentestanden zijn mede het gevolg van de aanhoudende monetaire verruimingsmaatregelen van de ECB (Europese Centrale Bank) welke in april 2017 zijn verminderd maar nog steeds aanzienlijk zijn.

Renterisico's op korte financiering (kasgeldlimiet)

De gemeente kan niet onbegrensd risico's nemen op kortlopende financiering (korter dan één jaar); dit wordt wettelijk begrensd door de kasgeldlimiet. Conform de Wet Fido (Financiering Decentrale Overheden) mag de omvang van de kortlopende schuld maximaal 8,5% van het begrotingstotaal bedragen. Voor 2017 was het limiet voor Haarlem € 41 miljoen.

Wanneer de gemeente de kasgeldlimiet drie aaneengesloten kwartalen overschrijdt, moet een plan ter goedkeuring aan de toezichthouder worden voorgelegd waarin staat hoe en binnen welke termijn de overschrijding ongedaan wordt gemaakt. In 2017 heeft de gemeente de kasgeldlimiet geen enkel kwartaal overschreden.

(bedragen x € 1 miljoen)

Kasgeldlimiet in 2017	Kwartaal 1	Kwartaal 2	Kwartaal 3	Kwartaal 4
Vlottende Schuld	29,6	31,7	11,2	16,7
Vlottende middelen	4,0	5,3	7,4	9,0
Netto vlottende schuld	25,6	26,4	3,7	7,7
Kasgeldlimiet	41,3	41,3	41,3	41,3
Ruimte onder de kasgeldlimiet	15,7	14,9	37,6	33,6

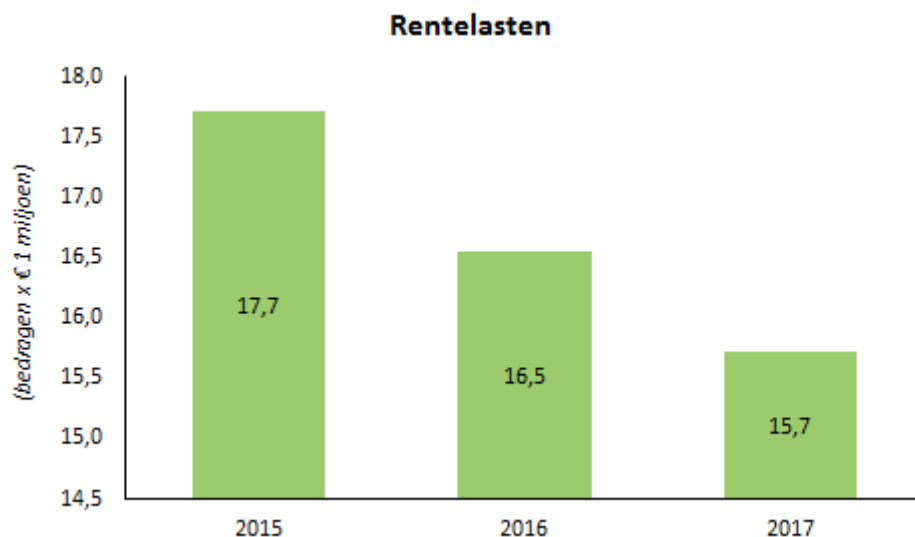
Renterisiconorm en rente- en aflossingsverplichtingen

Ook voor langlopende financiering geldt een wettelijke begrenzing voor risico's; de renterisiconorm. Deze norm dwingt tot een spreiding van de leningenportefeuille om het risico op rentewijzigingen te beperken. De renterisiconorm is 20% van het begrotingstotaal (conform Wet Fido). In 2017 betekende dit een norm van € 97 miljoen. Met een maximaal risico van € 46 miljoen, voor herfinanciering van de vaste schuld, is de gemeente ruim onder deze norm gebleven. Op de portefeuille met langlopende leningen vonden geen renteherzieningen plaats, wel is de gemeente voor € 35 miljoen aan nieuwe leningen aangegaan tegen gunstigere rentepercentages dan de vervallen leningen (€ 46 miljoen).

(bedragen x € 1 miljoen)

Renterisiconorm en renterisico's van de vaste schuld	2015	2016	2017
Begrotingstotaal	515	512	486
Vastgesteld percentage (in wet Fido)	20%	20%	20%
Renterisiconorm	103	102	97
Maximaal risico vaste schuld herfinanciering	32	36	46
Ruimte onder renterisiconorm	71	66	51

De rentelasten zijn lager dan begroot door lagere rentetarieven en een kleinere leningenportefeuille dan verwacht. Hierdoor is € 1,0 miljoen minder rente op langlopende leningen betaald dan oorspronkelijk begroot. Door negatieve korte rentetarieven is in 2017 € 33.000 aan rente ontvangen op kortlopende leningen in plaats van de begrote rentelast van € 215.000. De totale rentelast was € 15,7 miljoen in 2017.

Dividend

In onderstaande tabel worden de begrote en daadwerkelijk ontvangen dividenden van het jaar 2017 weergegeven. Het betreft hier de dividenden over het boekjaar 2016, die in het jaar 2017 betaalbaar worden gesteld. De genoemde bedragen zijn inclusief de terug te ontvangen dividendbelasting.

Dividend	Begroting 2017	Ontvangen 2017	Voordeel/nadeel rekening 2017
BNG	158	378	220
Spaarnelanden	0	300	300
SRO	200	200	0
Alliander	100	96	-4
Ned. Groot Boek	6	4	-2
Totaal	464	978	514

Het verschil in werkelijk ontvangen dividend in vergelijking met de verwachting komt voornamelijk door Spaarnelanden. Tot 2019 werd als gevolg van bezuinigingen in het fysieke domein (Programmabegroting 2015-2019, bladzijde 30-31) geen dividend verwacht van Spaarnelanden, maar door betere financiële resultaten dan eerder verwacht is in 2017 wel dividend uitgekeerd.

Leningenportefeuille

Ontwikkeling vaste schuld en schuldreductie

De gemeente Haarlem werkt aan een structurele verlaging van haar schuldenlast, door een combinatie van aflossing en slimmer omgaan met investeringen. De vaste schuld is eind 2017 lager dan geraamd in de Programmabegroting 2017-2021. Onderstaande tabel geeft de geraamde schuldposities van de begroting en de daadwerkelijke schuldposities weer.

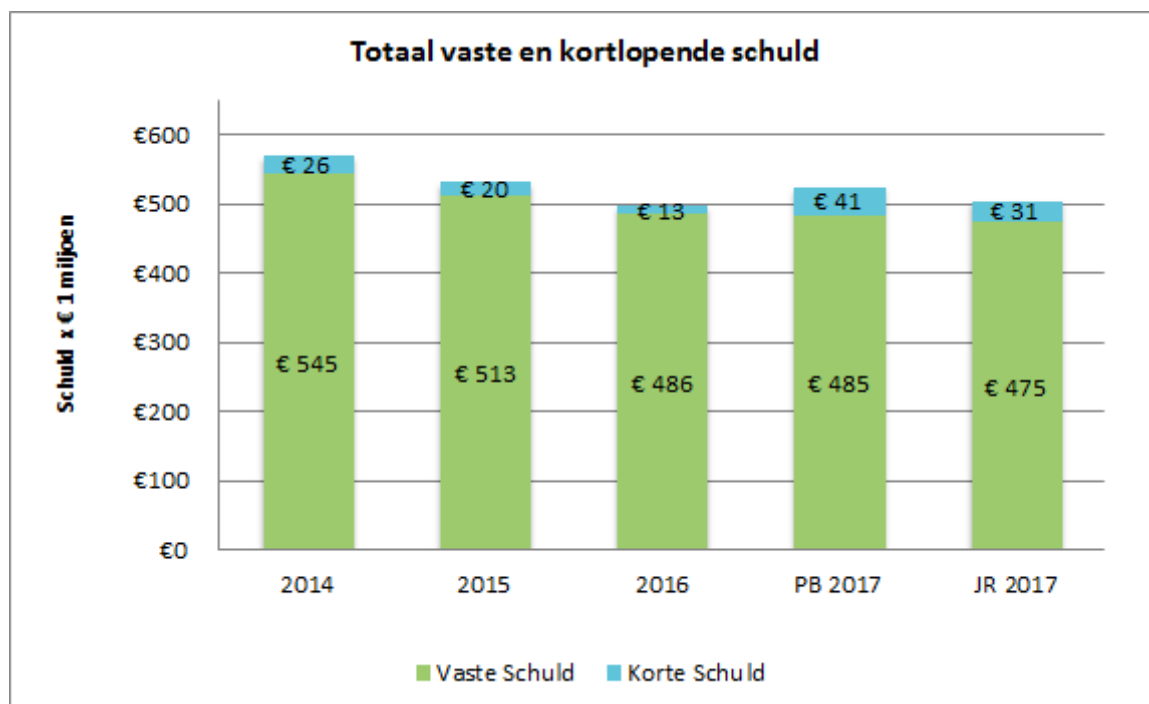
(bedragen x € 1 miljoen)

Vaste schuld	Begroting 2017	Jaarrekening 2017
Stand vaste schuld per 1 januari	486	486
Bij (nieuw aan te trekken)	45	35
Af (af te lossen)	46	46
Stand vaste schuld per 31 december	485	475

Bij de Jaarrekening 2017 bedraagt de schuld eind 2017 € 475 miljoen. Dit is € 10 miljoen lager dan de oorspronkelijk voor 31 december 2017 begrote schuld van € 485 miljoen.

Korte en totale schuld

Naast de (langlopende) vaste schuld heeft de gemeente ook korte schulden. Onder korte schuld wordt hier verstaan de schuld die valt onder de kasgeldlimiet. In onderstaande grafiek is te zien dat naast de vaste schuld, ook de korte en totale schuld lager is dan voorspeld bij de Programmabegroting 2017-2021.

Netto schuldquote

De netto schuldquote weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen en geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en aflossingen op de exploitatie. Het beleid van de gemeente Haarlem is erop gericht om deze schuldquote op een niveau van onder de 100% te brengen, de 'groene zone' volgens de VNG-norm. Bij de Programmabegroting 2017-2021 werd een netto schuldquote van 104% verwacht. Haarlem zou zich daarmee in de 'oranje zone' (tussen de 100% en 130%) van de VNG-norm begeven.

In onderstaande tabel wordt weergegeven dat de netto schuldquote in werkelijkheid 95% bedraagt in 2017 en daarmee positiever uitvalt is dan eerder verwacht.

	Begroting 2017	Jaarrekening 2017
Netto Schuldquote	104%	95%

Verstrekte geldleningen

In het verleden zijn leningen en garanties aan derden verstrekt. Het huidig beleid, vastgesteld met de Nota leningen en garanties ([2013/34361](#)), is om hier terughoudend in te zijn vanwege de hieraan verbonden risico's. De meeste leningen zijn in het verleden verstrekt aan woningbouwcorporaties. Deze portefeuille wordt langzaam afgebouwd, omdat er geen nieuwe leningen meer worden verstrekt. Het verstrekken van leningen gebeurt nu via Waarborgfonds voor Sociale Woningbouw (WSW) (zie ook Verstrekte garanties). Verder is een beperkt aantal leningen verstrekt aan overige organisaties en zijn er revolverende fondsen voor starters, duurzaamheid en monumenten. In 2017 zijn geen nieuwe geldleningen verstrekt (buiten de revolverende fondsen).

Verstrekte geldleningen	Stand per 1-1-2017	Aflossing 2017	Stand per 31-12-2017	Rente (gemiddeld)	Looptijd (gemiddeld)
Leningen aan woningbouwcorporaties	2	0,7	1,3	0,95%	2
Leningen aan overige organisaties	2,7	0,2	2,5	6,74%	10
Revolverende fondsen	7,8	n.v.t.	7,5	n.v.t.	n.v.t.

Verstrekte garanties

In het verleden zijn garanties verstrekt aan met name corporaties of maatschappelijke organisaties. Ook hier voert de gemeente een terughoudend beleid. Grootste onderdeel van de verstrekte garanties vormt de achtervangfunctie voor de woningcorporaties en particuliere woningbouw. Daarbij wordt de gemeente pas aangesproken als de sector zelf, én het WSW, hun verplichtingen niet kunnen nakomen. Dat is tot nu toe niet voorgekomen. Het risico wordt daarmee gering geacht en is beperkt tot eventuele rentelasten. De portefeuille voor particuliere woningbouw wordt langzaam afgebouwd, omdat die achtervangpositie is overgenomen door de Nationale Hypotheekgarantie (NHG). Door meer aflossingen van particulieren bouwt de portefeuille sneller af dan verwacht. Ook bij de achtervangposities voor woningcorporaties is er op dit moment een dalende trend. Wel zijn er in 2017 (naast (her)financiering bij woningcorporaties) twee nieuwe garanties verstrekt aan Spaarnelanden ([2017/300019](#)), terug te zien in de stijging van garanties bij nutsbedrijven.

Gegarandeerde geldleningen	Jaarrekening 2016	Begroting 2017	Jaarrekening 2017
Gemeente als achtervang	1.829	1.700	1.596
Particuliere woningbouw ¹	877	785	663
Woningcorporaties	952	915	933
Gemeente als directe risicodragers	16	15	20
Zorgsector	2	1	1,1
Culturele instellingen en sportverenigingen	2	2	2
Nationaal restauratiefonds	0,4	1	0,2
Nutsbedrijven	12	11	17
Totaal gegarandeerde geldleningen	1.845	1.715	1.616

¹Het overzicht van het Waarborg Eigen Woningen wordt pas medio 2018 ontvangen. Het bedrag genoemd onder Particuliere woningbouw betreft daarom een schatting met behulp van de meest recente ontvangen standen.

Renteresultaat en EMU-saldo

Renteresultaat

Het renteresultaat op het taakveld treasury voor de gemeente Haarlem in 2017 bedraagt € -385 duizend, waar een renteresultaat van € 427 was begroot. Het verschil komt tot stand door lagere werkelijke rentelasten dan begroot en een afwijking van de werkelijke omslagrente. De werkelijke omslagrente bedroeg 2,3% voor 2017, waar doorberekening heeft plaatsgevonden tegen een omslagrente van 2,5%, hierdoor ontstaat een positief resultaat op het taakveld treasury.

Renteresultaat treasury	2017
De externe rentelasten over korte en lange financiering	15.662
De externe rentebaten	-205
Totaal door te rekenen externe rente	15.457
De rente die aan de grondexploitatie wordt doorberekend	-861
Saldo door te rekenen externe rente	14.596
Rente eigen vermogen	-
De aan taakvelden/programma's toe te rekenen rente	14.596
De werkelijk aan taakvelden toegerekende rente	14.981
Renteresultaat op het taakveld treasury	-385

EMU-saldo

Het EMU-saldo kan worden afgeleid uit de balans door het saldo van de mutaties in de vorderingen en de schulden te nemen, ofwel de som van de mutaties van de vaste en vlottende financiële activa minus de som van de mutaties van de vaste en vlottende schuld. Het EMU-saldo van de gemeente Haarlem is voor 2017 positief, de gemeente draagt dus bij aan de vermindering van het EMU-tekort van het Rijk.

			2017
1	Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves		25.207
2	Afschrijvingen ten laste van de exploitatie	bij	30.049
3	Bruto dotaties aan de post voorzieningen ten laste van de exploitatie	bij	724
4	Investerings in (im)materiële vaste activa die op de balans worden geactiveerd	af	44.559
5	Baten uit bijdragen van andere overheden, de Europese Unie en overigen, die niet op de exploitatie zijn verantwoord en niet al in mindering zijn gebracht bij post 4	bij	3.419
6	Desinvesteringen in (im)materiële vaste activa: baten uit desinvesteringen in (im)materiële vaste activa (tegen verkoopprijs), voor zover niet op exploitatie verantwoord	bij	174
7	Aankoop van grond en de uitgaven aan bouw-, woonrijp maken e.d. (alleen transacties met derden die niet op de exploitatie staan)	af	4.798
8	Baten bouwgrondexploitatie: baten voor zover transacties niet op exploitatie verantwoord	bij	12.829
9	Lasten op balanspost voorzieningen voor zover deze transacties met derden betreffen	af	2.587
10	Tussentijdse winstneming grondexploitaties	af	19.605
Berekend EMU-saldo			853

3.5 Bedrijfsvoering

Organisatieontwikkeling in relatie tot coalitieprogramma

Organisatieontwikkelingen

In 2017 is verder betekenis gegeven aan de organisatievisie. Vooral wat het betekent om in 2018 zonder hoofdafdelingen te werken, hoe binnen die nieuwe organisatie de afdelingen eruit zien en wat er gaat veranderen aan de verhoudingen tussen management en directie. Deze betekenisgeving heeft in 2017 geleid tot planvorming voor het herverdeling van een aantal taakvelden tussen afdelingen, tot een aantal nieuwe afdelingen en tot het verdwijnen van een aantal afdelingen.

Flexibel en Veilig

Het doel van programma 'Flexibel en Veilig' is om het talent binnen de gemeente slimmer te benutten en het vertrouwen en werkplezier te doen toenemen. Het programma staat voor een meerjarige, organisatiebrede ontwikkeling, waarbij 'flexibel' en 'veilig' belangrijke waarden zijn. Het is een ontwikkelproces waarbij het roer niet ineens om gaat. Het programma ondersteunt de organisatie om voorbereid te zijn op veranderingen in de stad en in het werk van de ambtelijke organisatie.

In 2017 is het strategisch personeelsplan opgeleverd. Het plan beschrijft kritieke in- en externe ontwikkelingen die invloed hebben op de omvang van het werk in de toekomst en op de manier waarop de organisatie zijn werk doet. Het plan formuleert, op organisatiebreed niveau, de generieke kennis, vaardigheden, competenties en gedragscriteria die het werk stelt aan ambtenaren in de komende jaren. Het plan wijst ook op uitdagingen en risico's en adviseert over acties en maatregelen op het gebied van aantrekkelijk werkgeverschap, duurzame inzetbaarheid en leiderschapsontwikkeling.

Het ontwikkel- en opleidingsbeleid is vernieuwd gerealiseerd. Het nieuwe beleid creëert, naast leren van cursussen en opleidingen 'in de klas', meer ruimte voor leren door middel van casuïstiek, zelfreflectie, stages, detacheringen en tijdelijke opdrachten. Passend in de toon van het ontwikkel- en opleidingsbeleid zijn de Winterschool en de Summerschool georganiseerd. In beide evenementen stonden de veranderende behoeften van de stad en de regio en de veranderende organisatie centraal. Binnen het nieuwe beleid sluit ook het project Leiderschapsontwikkeling aan en startte in 2017 met zelfonderzoek voor formele en informele leiders naar drijfveren, overtuigingen en leerbehoeften.

Generatiepact

Op 1 april 2017 is het generatiepact in werking getreden. Het doel ervan is oudere werknemers duurzaam inzetbaar te houden en de instroom van jongeren te bevorderen. Ruim 30% van de medewerkers van 62 jaar of ouder doen mee. Eind 2017 is de regeling geëvalueerd.

Garantiebanen

Het kabinet heeft samen met werkgevers in het sociaal akkoord van april 2013 afgesproken 125.000 banen te creëren voor mensen met een arbeidsbeperking (verstandelijk, psychisch en/of fysiek) in de periode 2015 tot 2026. De gemeente Haarlem zal tot 2026 oplopend tot ongeveer vijftig banen gaan realiseren. Inmiddels zijn er achttien gerealiseerd. Hiermee ligt de gemeente op schema.

Interne dienstverlening (kwantiteit en kwaliteit)

Versterking ondersteunende functie

In 2017 zijn voorbereidingen getroffen voor de nieuwe governancestructuur per 1 januari 2018 waarbij een managementlaag verdwijnt. In het verlengde hiervan zijn ook voorbereidingen getroffen om de ondersteuning te centraliseren waarbij expertise ontstaat binnen de ondersteuning.

Programma Operational Excellence is beëindigd en als 'going concern' belegd in de lijn.

In 2017 is besloten te gaan werken vanuit de filosofie van geïnformeerd vertrouwen. Essentie bij geïnformeerd vertrouwen is dat er meer 'informatiechecks' zijn als een afdeling het minder voor elkaar heeft. Het gaat erom of de werkprocessen goed lopen maar ook of er actief gecommuniceerd wordt over belangrijke afwijkingen en oplossingsrichtingen. Naarmate er op deze punten meer risico is, is er meer ondersteuning en toezicht door de staf en control en een intensievere bemoeienis door de directie.

Digitalisering

Digitalisering is een belangrijk thema wanneer het gaat om de samenleving en dienstverlening en het dagelijks werk binnen onze organisatie. Er zijn vele mogelijkheden om publieke taken en dienstverlening beter uit te voeren en het vertrouwen van burgers en bedrijven in de gemeente Haarlem te vergroten. Het overheidshandelen is de afgelopen jaren in rap tempo aan het veranderen: van beleidsvorming tot -uitvoering en het contact met burgers en bedrijven. Digitale middelen zijn noodzakelijk geworden. Informatieveiligheid en privacy zijn daarbij expliciete aandachtspunten.

De organisatie heeft op het terrein van digitalisering en informatisering een grote stap vooruitgezet. Naast praktische aanscherping van werkwijzen en procedures, investeringen in de infrastructuur en de ontwikkeling naar 100% digitaal werken, krijgen privacy en gegevensbescherming een nadrukkelijker plaats in de organisatie. Hiermee wordt geanticipeerd op de Algemene Verordening Gegevensbescherming die in mei 2018 van kracht wordt. Onderstaande onderwerpen geven deze vooruitgang meer inhoudelijk weer.

Informatiebeveiliging

Er is het afgelopen jaar gewerkt aan het versneld verbeteren van de Informatieveiligheid, zodat deze op het niveau van de Baseline Informatiebeveiliging Gemeenten (BIG) komt en blijft. In de nota Transparant en Veilig ([2015/128172](#)) is de visie op informatiebeveiliging en verschillende bijpassende maatregelen beschreven. Haarlem richt zich op het versterken van de beveiliging tegen cybercrime. Dit gebeurt door het invoeren van adequate verbeteringen op het gebied van preventie, proactief handelen en reactietijd. In 2017 zijn geen grote incidenten geweest. In het najaar lag de focus op de implementatie van ENSIA (zie hieronder). Bij alle wijzigingen van de informatievoorziening is het Gemeentelijk Informatiebeveiligingsbeleid 2014-2018 van toepassing. Dit beleid wordt tenminste elke vier jaar opgesteld en vastgesteld door het college van B&W. Daarnaast is de gemeentebrede nota Privacybeleid ([2016/574466](#)) geactualiseerd en begin 2017 aangeboden ter vaststelling.

Interne auditing (beveiliging en informatiebeheer)

Het Rijk stuurt aan op de invoering van een Eenduidige Normatiek Single Information Audit (ENSIA). Eind 2017 zijn hier de benodigde stappen voor gezet. De consequenties, zoals het aanstellen van een interne auditor op het gebied van informatiebeveiliging en informatiebeheer, zijn in 2017 gerealiseerd. Een separate Rapportage informatiebeveiliging wordt aan de gemeenteraad verstrekt. Deze rapportage omvat zowel de informatie over informatiebeveiliging in brede zin als de Collegeverklaring ENSIA.

Digitaal informatiebeheer en papieren archief

Door de ontwikkeling naar 100% digitaal werken binnen de organisatie verschuift de focus bij informatiebeheer en archivering meer richting het duurzaam bewaren en ontsluiten van digitale informatie. Eind 2017 is een eerste stap gezet met de toezichthouder om volledig over te stappen op het beheren van digitale informatie.

Aanbesteding grote softwarepakketten

In 2017 is gestart met de eerste ronde van aanbestedingen voor onze nieuwe infrastructuur, zodat in 2018 en 2019 de gehele omgeving toekomstbestendig kan worden gemaakt. Daarnaast is in 2017 een aantal belangrijke stappen gezet om de continuïteit en stabiliteit van de digitale omgeving te waarborgen. Zo is de proactieve monitoring van alle systemen verbeterd, is de ingebruikname van de eerste fase van de glasvezelring opgeleverd, is Office 365 uitgerold op alle mobiele apparaten en is een geheugenuitbreiding doorgevoerd op alle desktops voor meer computersnelheid op de werkplek van de medewerker. De invoering van E-HRM is als eerste aanbesteed om af te komen van verouderde software (legacy). De komende jaren zal dit ook voor de andere verouderde basissoftware aan de orde komen.

Haarlem heeft bij de start van 2017 een Project Portfolio Manager (PPM) aangesteld. De PPM heeft samen met de informatiemanagers het proces en prioritering van projecten vormgegeven. Ook is er vooral gewerkt aan standaardisering en meer multidisciplinair (Agile) samenwerken met en tussen projecten. Hierdoor kon beter worden meebewogen op veranderende prioriteiten en konden bijvoorbeeld ook de projecten 'Inhuizing Zandvoort' en de 'Herijking van de organisatie' goed worden afgerond. Daarnaast zijn in 2017 de prioriteiten geweest: Zaakgericht Werken, Zelfbediening Anders, , vervanging Klantgeleidingssysteem, Meerjarige gebiedsplanning, het Participatieplatform, Digitaal Parkeren, het Besluit vervanging (archivering), de havenligplaatsapplicatie en het regiesysteem Sociaal Domein. De resultaten van deze projecten zijn goed, wel is er op het regiesysteem een heroriëntatie geweest om te voorkomen dat er tot verkeerde keuzes zou worden gekomen.

Datacenter

Er is een start gemaakt met de eerste aanbestedingen van het datacenter. De exponentiële groei van data zorgt voor een aanpassing van het design ten opzichte van de eerdere businesscase. Op dit moment wordt creatief bekeken hoe we tot een toekomstbestendig datacenter kunnen komen voor een acceptabele prijs.

E-facturatie

Haarlem is gestart met een pilot om e-factureren tussen overheden en bedrijfsleven in te voeren. Hoewel er enige uitstel is van de verplichte invoering, zal in 2018 een implementatietraject starten om e-facturing te realiseren.

Overige onderwerpen

Huisvesting

In 2017 zijn in zowel in het Stadhuis, de Zijlpoort als de Raakspoort de inhuizingen gerealiseerd van de ambtenaren van Zandvoort. Tevens zijn in twee panden (Zijl- en Raakspoort) aanpassingen gedaan om verdere invulling te geven aan het flexwerken binnen de gemeente, alsook uitvoering gegeven aan de uitkomsten van de RI&E's. De voorstellen na inventarisatie binnen het stadhuis zijn van dien aard dat meer tijd en afstemming nodig is voordat hier verdere invulling aan gegeven kan worden. In het voorjaar 2018 zal een integrale huisvestingsvisie aan de directie worden aangeboden.

Juridische zaken

In 2017 heeft de gemeente stappen gezet voor de burger om meer digitaal te werken. De landelijke ontwikkeling om dit goed in samenwerking met de rechtelijke macht uit te bouwen is echter vertraagd. Op dit moment wordt er wel onderzocht op welke wijze digitale oplossingen kunnen worden ingevoerd, die voldoen aan de eisen van privacy en informatieveiligheid.

De afhandeling van bezwaar en beroepszaken is goed verlopen, er zijn in 2017 geen achterstanden opgetreden in de afhandeling. Een was er geen toename van het aantal zaken.

Diverse verzekeringspolissen zijn opnieuw zonder incidenten aanbesteed, alsmede de advocaatdiensten en de juridische dienstverlening.

Vennootschapsbelasting

Met ingang van 1 januari 2016 is de Wet voor de vennootschapsbelasting (Vpb) ook van toepassing op overheidslichamen. Haarlem is hierdoor Vpb verschuldigd over de opbrengsten van de activiteiten die kwalificeren als Vpb-plichtig. Voor 2016 was er geen verplichting opgenomen in de balans, omdat de te betalen vennootschapsbelasting niet betrouwbaar is in te schatten. Inmiddels is de onduidelijkheid omtrent de onzekere parameters grotendeels weggenomen. Hierdoor kan het bedrag aan Vpb dat Haarlem over 2016 en 2017 moet betalen voldoende betrouwbaar worden opgenomen op de balans.

In de Jaarrekening 2017 is een bedrag van € 1,2 miljoen opgenomen voor de verwachte Vpb-last over 2016 en 2017. De vpb-last is het gevolg van het fiscale resultaat straatparkeren. Over dit fiscale resultaat is de gemeente Haarlem 25% belasting verschuldigd.

Fiscaal resultaat 2016 € 2,0 miljoen, verschuldigde Vpb € 0,5 miljoen.

Fiscaal resultaat 2017 € 2,9 miljoen, verschuldigde Vpb € 0,7 miljoen.

Voor de grondexploitatie heeft de gemeente in januari 2018 bij de Belastingdienst een verzoek tot standpuntbepaling ingediend. De gemeente is samen met haar fiscaal adviseurs van mening dat zij in fiscale zin geen onderneming drijft met haar grondexploitaties en dus niet Vpb-plichtig is hierover met ingang van 1 januari 2016. Dit sluit niet uit dat in de toekomst het deze wel Vpb-plichtig worden. De gemeente Haarlem zal jaarlijks de VPB-positie van haar grondexploitaties blijven monitoren om te oordelen of er aan deze situatie iets verandert.

3.6 Verbonden partijen en subsidies

Inleiding

Deze paragraaf biedt een beknopt overzicht van het beleid over verbonden partijen en gesubsidieerde instellingen, plus een overzicht van de verbonden partijen en gesubsidieerde instellingen.

Het begrip ‘verbonden partij’ is vastgelegd in het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) en gedefinieerd als een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie waarin de gemeente een bestuurlijke en financieel belang heeft. In datzelfde besluit wordt een financieel belang gedefinieerd als “een aan de verbonden partij ter beschikking gesteld bedrag dat niet verhaalbaar is als de verbonden partij failliet gaat onderscheidenlijk het bedrag waarvoor aansprakelijkheid bestaat indien de verbonden partij haar verplichtingen niet nakomt”. Er is sprake van een bestuurlijk belang als de gemeente zeggenschap heeft, of uit hoofde van vertegenwoordiging in het bestuur, of uit hoofde van stemrecht.

Als wordt samengewerkt met een partij waarin de gemeente zowel een bestuurlijk als een financieel belang heeft, spreekt men van een verbonden partij. Wanneer geen sprake is van een bestuurlijk belang, spreekt men van een subsidierelatie.

Kaders verbonden partijen

De raadsnota Verbonden partijen in Haarlem ([2014/475087](#)) bevat de actuele visie op verbonden partijen en subsidies van meer dan € 0,5 miljoen. Deze paragraaf beperkt zich tot het geven van een totaalbeeld van participaties in verbonden partijen, de financiële effecten ervan en het toegepaste toezichtregime, gebaseerd op het risicoprofiel van de verbonden partij.

Toepassing kaders verbonden partijen

De gemeente streeft naar een zakelijke (subsidie)relatie tussen gemeente en instellingen om op doelmatige en doeltreffende wijze te kunnen voldoen aan de beoogde effecten en doelen. Daarvoor is één van de voorwaarden dat een verbonden partij zich zowel bestuurlijk als bedrijfseconomisch stabiel ontwikkelt binnen de afgesproken kaders.

Als onderdeel van het intensiveren van het risicomanagement in het algemeen is een classificatiemethodiek toegepast op verbonden partijen. Met deze methodiek wordt inzicht verkregen hoe intensief de toezichtrelatie van de gemeente met een verbonden partij of gesubsidieerde instelling moet zijn om te waarborgen dat de gemeentelijke doelstellingen kunnen worden gerealiseerd. De uitkomst van het onderzoek kan zijn dat sprake is van: normaal toezicht (scores tot 25 punten), verhoogd toezicht (scores tussen de 25 en 35 punten) of intensief toezicht (meer dan 35 punten). Verhoogd en intensief toezicht bestaat uit meer overleg en informatie-uitwisseling tussen de organisatie en de gemeente. Doel is om tijdig en doeltreffend te kunnen bijsturen om de gemeentelijke en maatschappelijke belangen veilig te stellen.

Toepassing verhoogd toezicht

Verhoogd en intensief toezicht bestaat uit meer overleg en informatie-uitwisseling tussen de organisatie en de gemeente. Doel is om tijdig en doeltreffend te kunnen bijsturen om de gemeentelijke en maatschappelijke belangen veilig te stellen.

Van de gesubsidieerde instellingen vallen vier organisaties in de categorie verhoogd toezicht, te weten Kontext, de stichting Hart, MEE & de Wering en Veilig Thuis. Dit betekent dat conform de nota verbonden partijen en de subsidieverordening ([2012/332515](#)) de beheersmaatregelen intensiever worden toegepast. Van de verbonden partijen met een verhoogd risico wordt de situatie nader toegelicht:

- *Kontext*

Nadat Kontext in 2016 heeft aangegeven dat de financiële situatie van de organisaties niet houdbaar was voor de toekomst, zijn de werkzaamheden per 2017 overgedragen aan de welzijnsorganisatie Stichting Dock. De gemeente was betrokken in dit proces. Kontext bestaat in 2017 nog als zelfstandige organisatie, maar bestuur en management zijn gelijk aan dat van Dock. Per 1 januari gaat Kontext volledig tezamen met Dock onder de naam Dock Haarlem.

Het verhoogd toezicht bestaat uit extra tussentijdse rapportages door de organisatie aan de gemeente. Hieruit moet blijken hoe het er voor staat met het uitvoeren van de door de gemeente gesubsidieerde prestaties én hoe het staat met de bedrijfsvoering van de instelling. Onderdeel van de rapportages is ook een verwachte uitkomst over het hele jaar van de gesubsidieerde activiteiten en de bedrijfsvoering. Er zijn tenminste vier overleggen per jaar op ambtelijk niveau (namelijk over prestatieplan, tussenrapportages en jaarstukken) en tenminste twee overleggen op bestuurlijk niveau.

- *Hart*

De gemeente Haarlem staat garant voor een door Hart in 2014 afgesloten lening voor de reorganisatiekosten. De reorganisatie sorteert effect, Hart behaalt positieve resultaten en veel partijen uit Haarlem en omstreken weten Hart te vinden. De koers van Hart is vastgelegd in een meerjarenbeleidsplan en met de gemeente zijn meerjarenafspraken (2017-2020) overeengekomen. Hart focust steeds meer op een centrale verbindende rol binnen het (regionale) cultuuronderwijs. De gemeenteraad heeft besloten tot huisvesting van een Popcentrum Haarlem, inclusief de Popschool van Hart, in het voormalige Slachthuis. In 2017 heeft diverse malen bestuurlijk en ambtelijk overleg plaatsgevonden. Hart sluit 2017 af met een positief resultaat.

- *Mee & de wering*

Mee & de wering is een fusieorganisatie. Op 1 januari 2016 zijn deze partijen samengegaan en over dat jaar is verlies geleden. Het verlies bestaat weliswaar uit eenmalige lasten en voorzieningen, maar dit leidt tot hogere score in de risico-inventarisatie. Gezien het eenmalige karakter is de verwachting dat het verhoogde risico ook eenmalig is en dat de risicoclassificatie na vaststelling van de jaarstukken 2017 lager zal zijn.

Het verhoogd toezicht bestaat uit extra tussentijdse rapportages door de organisatie aan de gemeente. Hieruit moet blijken hoe het er voor staat met het uitvoeren van de door de gemeente gesubsidieerde prestaties én hoe het staat met de bedrijfsvoering van de instelling. Onderdeel van de rapportages is ook een verwachte uitkomst over het hele jaar van de gesubsidieerde activiteiten en de bedrijfsvoering. Er zijn tenminste vier overleggen per jaar op ambtelijk niveau (namelijk over prestatieplan, tussenrapportages en jaarstukken) en tenminste twee overleggen op bestuurlijk niveau.

- *Veilig Thuis Kennemerland*

Veilig Thuis Kennemerland is een nieuwe organisatie met één bestuurder. Dit is een bewuste keuze gezien de grootte van de organisatie. Dit leidt tot een hogere kwetsbaarheid. Omdat de organisatie pas sinds 1 januari 2016 als zelfstandige stichting bestaat, is logischerwijs nog weinig reserve opgebouwd. Deze beide factoren leiden, in dit stadium, tot een hoger geïnventariseerd risico. Dit is aanleiding om elk kwartaal en zo nodig vaker gesprekken met de instelling te voeren over de voortgang en de financiële uitkomsten. De gesprekken zijn zowel inhoudelijk als bedrijfsmatig van aard.

Wet normering bezoldiging topfunctionarissen

In 2013 is de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector, kortweg Wet normering topinkomens (WNT) van kracht geworden. De wet stelt beperkingen aan de beloning van topfunctionarissen in de publieke en semipublieke sector. De wet is daarom ook van toepassing op sommige verbonden partijen in Haarlem.

- Gemeenschappelijke regelingen zijn onderdeel van de publieke sector en vallen daarom rechtstreeks onder de WNT en moeten zelf informatie opnemen in hun jaarverslagen, net als de gemeente.
- Vennootschappen vallen niet onder de werking van de WNT, tenzij overheden de aandelen in bezit hebben én de vennootschap meer dan 50% van haar inkomsten uit subsidie van de overheid verkrijgt. Haarlem heeft echter als beleid dat alle vennootschappen waarin de gemeente aandelen heeft zich aan de WNT houden. Haarlem heeft op twee vennootschappen direct invloed om dit af te dwingen, namelijk Spaarnelanden en SRO. Het salarisniveau van beide instellingen blijft binnen de normering van de WNT.
- Grote gesubsidieerde instellingen zijn in Haarlem gelijkgeschakeld met verbonden partijen. Zij vallen formeel niet onder de WNT. Feitelijk wil de gemeente dat ook zij aan de WNT voldoen. Daarom is in de algemene subsidieverordening van Haarlem een bepaling opgenomen die vereist dat een instelling zich aan de WNT houdt om in aanmerking te kunnen komen voor subsidie. Het toezicht op de naleving is geregeld via de vereiste accountantsverklaring voor deze instellingen.

Overzicht verbonden partijen

In onderstaand overzicht is per verbonden partij aangegeven wat het financiële belang is. De

jaarrekeningen over 2017 zijn nog niet allemaal beschikbaar. In die gevallen zijn enkel de gegevens per 31 december 2016 vermeld.

Naam verbonden partij	Progr. nr.	Resultaat 2017	V.V. 31-12-2017	E.V. 31-12-2017	Aandeel %	Bijdrage 2017	Risico
Gemeenschappelijke regeling Veiligheidsregio Kennemerland (VRK)							
Veiligheid	1	1.517	39.989	3.378	30	2.703	23,08
Gemeenschappelijke regeling Veiligheidsregio Kennemerland (VRK) GGD	6	1.517	39.989	3.379	30	11.229	23,08
Gemeenschappelijke regeling Werkvoorzieningsschap Zuid- Kennemerland (Paswerk)	3	213	4.901	6.589	85	14.995	22,74
Recreatieschap Spaarnwoude	4	268	1.606	17.947	13	339	16,68
Gemeenschappelijke regeling Noord-Hollands Archief	4	-54	1.539	1.466	45	1.977	20,23
Gemeenschappelijke regeling Cocensus	7	-15	5.589	200	31	2.768	22,81
Gemeenschappelijke regeling Schoolverzuim en voortijdig schoolverlaten regio Zuid Kennemerland	1					495	nvt
Gemeenschappelijke regeling Bereikbaarheid Zuid Kennemerland	5	530	49	3.964	70	680	nvt
Gemeenschappelijke regeling Omgevingsdienst IJmond	6	13	8.546	558	15	1.215	22,22
Stichting Parkmanagement Waarderpolder	4				50	25	nvt
NV SRO	1	568	13.329	8.346	50	4.463	20,10
Spaarnelanden NV	5	399	25.457	10.969	100	29.500	23,75
Bank Nederlandse Gemeenten (BNG)	7	393.000	135.072.000	4.953.000			nvt
Alliander NV	7	203.000	4.127.000	3.942.000			nvt
Werkpas Holding BV	3	137	1.755	468	90		22,25
Gemeenschappelijke regeling ambtelijke samenwerking Zandvoort-Haarlem	7						

Verbonden partijen

Gemeenschappelijke regeling Veiligheidsregio Kennemerland (VRK) Veiligheid	
Vestigingsplaats:	Haarlem
Openbaar belang:	De VRK (Veiligheid) voert taken uit op het terrein van regionale brandweezorg, Meldkamer, Crisisbeheersing en Rampenbestrijding, GGD en GHOR (ongevallen en rampen). De VRK (GGD) beschermt en bevordert de gezondheid van de inwoners van de regio.
Deelnemers:	Beverwijk, Bloemendaal, Haarlem, Haarlemmerliede en Spaarnwoude, Haarlemmermeer, Heemskerk, Heemstede, Uitgeest, Velsen en Zandvoort.
Website:	www.vrk.nl
Gemeenschappelijke regeling Veiligheidsregio Kennemerland (VRK) GGD	
Vestigingsplaats:	Haarlem
Openbaar belang:	De VRK (Veiligheid) voert taken uit op het terrein van regionale brandweezorg, Meldkamer, Crisisbeheersing en Rampenbestrijding, GGD en GHOR (ongevallen en rampen). De VRK (GGD) beschermt en bevordert de gezondheid van de inwoners van de regio.
Deelnemers:	
Website:	www.vrk.nl
Gemeenschappelijke regeling Werkvoorzieningsschap Zuid-Kennemerland (Paswerk)	
Vestigingsplaats:	Cruquius
Openbaar belang:	Uitvoering en behartiging van de gemeenschappelijke en afzonderlijke belangen van de deelnemende gemeenten op het gebied van de sociale werkvoorziening.
Deelnemers:	Bloemendaal, Haarlem, Haarlemmerliede en Spaarnwoude, Heemstede en Zandvoort.
Website:	www.paswerk.nl
Recreatieschap Spaarnwoude	
Vestigingsplaats:	Velsen-Zuid
Openbaar belang:	Het besturen en beheren van het recreatiegebied Spaarnwoude.
Deelnemers:	Amsterdam, Haarlem, Haarlemmerliede en Spaarnwoude, Haarlemmermeer, Velsen en Provincie Noord-Holland.
Website:	www.spaarnwoude.nl
Gemeenschappelijke regeling Noord-Hollands Archief	
Vestigingsplaats:	Haarlem
Openbaar belang:	Historisch informatiecentrum voor Haarlem en de regio. Deze organisatie bewaart, bewerkt, restaureert, acquireert en inspecteert archieven en maakt ze digitaal toegankelijk.
Deelnemers:	Haarlem, Velsen en het Rijk.
Website:	www.noord-hollandsarchief.nl
Gemeenschappelijke regeling Cocensus	
Vestigingsplaats:	Haarlemmermeer
Openbaar belang:	Uitvoerende werkzaamheden met betrekking tot het heffen en invorderen van gemeentelijke belastingen en heffingen.
Deelnemers:	Alkmaar, Bergen, Beverwijk, Graft-de Rijp, Haarlem, Haarlemmermeer, Heerhugowaard, Hillegom, Langedijk, Oostzaan, Schermer en Wormerland.
Website:	www.cocensus.nl
Gemeenschappelijke regeling Schoolverzuim en voortijdig schoolverlaten regio Zuid Kennemerland	

Vestigingsplaats:	Haarlem
Openbaar belang:	Beleid en uitvoering van leerplicht voor Zuid-Kennemerland, beleid en uitvoering van Regionaal Meld- en Coördinatiepunt (RMC) en de administratie voor leerplicht en RMC voor Midden en Zuid-Kennemerland.
Deelnemers:	Beverwijk, Bloemendaal, Haarlem, Haarlemmerliede en Spaarnwoude, Heemstede, Heemskerk, Uitgeest,
Website:	www.leerplein-mzk.nl
Gemeenschappelijke regeling Bereikbaarheid Zuid Kennemerland	
Vestigingsplaats:	Haarlem
Openbaar belang:	Aanpak van regionale bereikbaarheidsknelpunten uit de Regionale Bereikbaarheidsvisie Zuid-Kennemerland, bereikbaar door samenwerking.
Deelnemers:	Bloemendaal, Haarlem, Heemstede en Zandvoort.
Website:	www.zklbereikbaar.nl
Gemeenschappelijke regeling Omgevingsdienst IJmond	
Vestigingsplaats:	Beverwijk
Openbaar belang:	Uitvoeren van taken vergunningverlening, toezicht en handhaving op het terrein van milieu en voor taken, zoals vastgelegd in de packagedeal uit 2009.
Deelnemers:	Beemster, Beverwijk, Bloemendaal, Edam-Volendam. Haarlem, Heemstede, Heemskerk, Landsmeer, Oostzaan, Purmerend, Uitgeest, Velsen, Wormerland, Zandvoort en de provincie Noord-Holland.
Website:	www.odijmond.nl
Stichting Parkmanagement Waarderpolder	
Vestigingsplaats:	Haarlem
Openbaar belang:	Herstructurering van de Waarderpolder van ouderwets industrieterrein naar een modern geoutilleerd bedrijventerrein waar het prettig werken en ondernemen is.
Deelnemers:	Haarlem, Industrie Kring Waarderpolder.
Website:	www.waarderpolder.nl/parkmanagement
NV SRO	
Vestigingsplaats:	Amersfoort
Openbaar belang:	Exploitatie, beheer en onderhoud van sportaccommodaties en maatschappelijk vastgoed.
Deelnemers:	Amersfoort en Haarlem.
Website:	www.sro.nl
Spaarnelanden NV	
Vestigingsplaats:	Haarlem
Openbaar belang:	Afvalinzameling, beheer en onderhoud openbare ruimte.
Deelnemers:	Haarlem
Website:	www.spaarnelanden.nl

	Bank Nederlandse Gemeenten (BNG)
Vestigingsplaats:	Den Haag
Openbaar belang:	Bancaire dienstverlener overheid.
Deelnemers:	Nederlandse gemeenten, provincies en Rijk.
Website:	www.bng.nl
	Alliander NV
Vestigingsplaats:	Arnhem
Openbaar belang:	Netbeheer en distribueren en transporteren van elektriciteit en gas voor producenten en afnemers.
Deelnemers:	Nederlandse gemeenten, provincies en Rijk.
Website:	www.alliander.nl
	Werkpas Holding BV
Vestigingsplaats:	Cruquius
Openbaar belang:	Uitvoeren van taken op het gebied van re-integratie, dagbesteding en dienstverlening in het kader van begeleid werken.
Deelnemers:	Haarlem en Zandvoort.
Website:	www.werkpas.nl
	Gemeenschappelijke regeling ambtelijke samenwerking Zandvoort-Haarlem
Vestigingsplaats:	Haarlem (gastheer gemeente)
Openbaar belang:	Versterking regionale bestuurskracht, efficiënte en effectieve dienstverlening, kwaliteit en continuïteit van de bedrijfsvoering.
Deelnemers:	Haarlem en Zandvoort.
Website:	

Overzicht gesubsidieerde instellingen

Naam gesubsidieerde instelling	Progr. nr.	Resultaat 2017	V.V. 31-12-2017	E.V. 31-12-2017	Aandeel %	Bijdrage 2017	Risico
Blijf Groep	2	262	4.446	3.388	-	1.828	21,71
Leger des heils	2				-	873	22,31
Zorgbalans	2				-	624	20,99
Dock	2	267	1.128	902	-	2.986	21,69
Haarlem Effect	1	55	510	230	-	2.681	22,51
Kontext	1	208	542	208	-	2.043	26,47
Jeugdgezondheidszorg Kennemerland	1	269	1.194	1.166	-	2.555	19,95
Stichting Spaarne Peuters	1	-49	544	742	-	1.613	24,73
SportSupport Kennemerland	1	73	482	423	-	1.002	18,22
Hart	4	165	1.487	-953	-	1.797	25,16
Bibliotheek Zuid-Kennemerland	4	10	4.331	1.409	-	4.389	22,77
Haarlem marketing	4	34	132	189	-	590	17,90
Frans Hals Museum De Hallen	4	-354	2.502	523	-	3.020	21,65
Patronaat	4	-37	848	-33	-	1.597	22,96
Stadsschouwburg en Philharmonie	4	85	4.495	591	-	5.759	21,79
Toneelschuur	4	71	852	836	-	2.078	18,77
HVO Querido	2	2.650	16.418	36.398	-	4.063	21,27
MEE & de Wering	2	-1.409	4.118	490	-	1.129	26,81
Parnassia groep	2				-	930	19,74
Veilig Thuis	2	-213	498	-92	-	3.053	26,01
Centrum voor jeugd en gezin	1	350	1.898	732	-	5.009	21,45
RIBW/K/AM	1				-	833	-

Gesubsidieerde instellingen

	Blijf Groep
Openbaar belang:	Bieden van preventie, opvang en ambulante hulp bij huiselijk geweld.
Website:	www.blijfgroep.nl
	Hart
Openbaar belang:	Kennis bijeen brengen en overdragen op het gebied van kunst-, cultuur- en erfgoededucatie en mensen en initiatieven samenbrengen.
Website:	www.hart-haarlem.nl
	Veilig Thuis
Openbaar belang:	Veilig Thuis is er voor iedereen, jong en oud, die te maken heeft met huiselijk geweld of kindermishandeling. Veilig Thuis geeft advies en biedt ondersteuning, ook aan professionals.
Website:	www.veiligthuis-ken.nl
	Leger des heils
Openbaar belang:	Het versterken van zelfredzaamheid en participatie van kwetsbare Haarlemmers en het voorkomen van maatschappelijke uitval.
Website:	www.legerdesheils.nl
	Zorgbalans
Openbaar belang:	Bieden van hulp aan mensen met een zorgbehoefte om zolang mogelijk en op eigen wijze vorm en inhoud te geven aan hun leven, zowel thuis als in diverse zorglocaties.
Website:	www.zorgbalans.nl
	Dock
Openbaar belang:	Stimuleren van zelfredzaamheid en actief burgerschap door het verzorgen van wijkgericht welzijnswerk in Haarlem.
Website:	www.dock.nl
	Haarlem Effect
Openbaar belang:	Stimuleren van zelfredzaamheid en actief burgerschap door het verzorgen van wijkgericht welzijnswerk in Haarlem.
Website:	www.haarlemeffect.nl
	Kontext
Openbaar belang:	Het bieden van maatschappelijke ondersteuning aan inwoners die zich in een kwetsbare positie bevinden.
Website:	www.kontext.nl
	Jeugdgezondheidszorg Kennemerland
Openbaar belang:	Jeugdgezondheidszorg voor 0-4 jarigen in de gemeente Haarlem.
Website:	www.jgzkennerland.nl

Stichting Spaarne Peuters	
Openbaar belang:	Exploiteren van meerdere peuterspeelzalen in Haarlem en Spaarndam.
Website:	www.skos.nl
SportSupport Kennemerland	
Openbaar belang:	Ontwikkelen en ondersteunen van breedtesport in Haarlem.
Website:	www.sportsupport.nl
Bibliotheek Zuid-Kennemerland	
Openbaar belang:	Bibliotheekvoorziening, bereiken van groepen burgers met een informatieachterstand, ontmoetingsplaats voor stedelijke en regionale initiatieven en activiteiten, dienstverlening aan scholen, bedrijven en de overheid (zogenaamde Leasebibliotheek).
Website:	www.bibliotheekzuidkennemerland.nl
Haarlem marketing	
Openbaar belang:	Bevorderen van toerisme, recreatie en vrijetijdsbesteding.
Website:	www.haarlemmarketing.nl
Frans Hals Museum De Hallen	
Openbaar belang:	Kunstmuseum met een breed opgezette collectie. Moderne en hedendaagse kunst worden in wisselende tentoonstellingen gepresenteerd in De Hallen Op 18 januari 2018 gaan het Frans Hals Museum en De Hallen Haarlem, achter de schermen al één organisatie, verder als één museum onder de naam Frans Hals Museum: een museum op twee locaties met een vernieuwd en onderscheidend tentoonstellingsprogramma waarin 3 smaken bestaan: oude kunst, hedendaagse kunst en 'fusion' namelijk oude + hedendaagse/moderne kunst.
Website:	www.franshalsmuseum.nl
Patronaat	
Openbaar belang:	Verzorgen van optredens in het poppodium en daarbuiten.
Website:	www.patronaat.nl
Stadsschouwburg en Philharmonie	
Openbaar belang:	Verzorgen van culturele programma's in de concertzalen en schouwburg.
Website:	www.theater-haarlem.nl
Toneelschuur	
Openbaar belang:	Verzorgen van culturele programma's in de concertzalen en schouwburg.
Website:	www.toneelschuur.nl
HVO Querido	
Openbaar belang:	HVO Querido exploiteert diverse maatschappelijke opvangvoorzieningen, zoals de maatschappelijke opvang voorzieningen: Wilhelminastraat, Velsperpoort en Bennebroek. Alle activiteiten vallen onder het Regionaal Kompas.
Website:	www.hvoquerido.nl
MEE & de Wering	
Openbaar belang:	Het bieden van ondersteuning aan inwoners die zich in een kwetsbare positie bevinden, met name inwoners met een verstandelijke beperking.
Website:	www.meewering.nl

Parnassiagroep

Openbaar belang: Door de exploitatie van gebruiksruidten in Haarlem draagt Parnassia bij, dat het drugs- en alcoholgebruik in de openbare ruidten in Haarlem en omgeving teruggedrongen wordt. En dat door professioneel toezicht op het gebruik, dit gecontroleerd wordt en dat verslaafden sneller doorgeleid worden naar de reguliere hulpverlening.

Website: www.Parnassiagroep.nl

Centrum voor jeugd en gezin

Openbaar belang: Jeugdhulp voor kinderen/ jongeren 0-23 en hun ouders in Haarlem en Zandvoort.

Website: www.cjghaarlem.nl

RIBW/K/AM

Openbaar belang: RIBW K/AM exploiteert naast voorzieningen voor Beschermd Wonen, ook Maatschappelijke Opvangvoorzieningen voor alleenstaande daklozen en dakloze gezinnen. Het gaat hierbij om: Maatschappelijke Opvangvoorziening Kennemerhof te Beverwijk (alleenstaande daklozen); Maatschappelijke Opvangvoorziening Frans Halspanden te Haarlem (midstay voorziening voor alleenstaande daklozen) en een Maatschappelijke Opvangvoorziening in Hoofddorp (dakloze gezinnen) en de Ziekenboeg Transvaal voor zieke daklozen in Haarlem. RIBW K/AM neemt ook deel aan het Vangnet & Adviesteam in Midden-Kennemerland. Daarnaast voert RIBW K/AM begeleidingstrajecten in Haarlem uit.

Website: www.ribw-kam.nl

3.7 Grondbeleid

Inleiding

Om te bepalen welke ruimtelijke ontwikkelingen in Haarlem gewenst zijn, is het van belang een visie op de stad en een ontwikkelstrategie voor de verschillende projecten te hebben. De Woonvisie 2017-2021 ([2017/47534](#)) en de Nota Grondbeleid ([2013/74991](#)) geven de kaders waarbinnen ruimtelijke ontwikkelingen tot stand kunnen komen. De Nota Grondprijzen 2016-2017 ([2016/234131](#)) bepaalt hoe de grondprijzen worden vastgesteld.

Door de veranderende rol van de gemeente en de gewijzigde marktsituatie ontstaan nieuwe samenwerkingsverbanden en een andere werkwijze. Bij vaststelling van de Nota Grondbeleid heeft Haarlem de voorkeur gegeven aan een facilitair grondbeleid, waarbij de gemeente de voorwaarden schept waarbinnen ontwikkelaars op de markt de door de gemeente gewenste ontwikkelingen kunnen realiseren. De gemeente neemt bij facilitair grondbeleid dus zelf dus geen risicovolle grondposities in en ontwikkelt deze gronden niet zelf maar laat dit over aan de markt. Deze rol past goed bij de situatie in Haarlem en levert de minste risico's op. Soms vereisen de marktomstandigheden, de locatie of het onderwerp een meer actieve (en meer risicovolle) rol. Als de gemeente kiest voor een actieve rol wordt een grondexploitatie geopend.

Ontwikkelingen 2017

Samenvatting

In 2017 zijn veel positieve ontwikkelingen op het gebied van de grondexploitaties te melden. De boekwaarde is substantieel afgebouwd. Het positieve resultaat van de grondexploitaties op de netto contante waarde is verbeterd met € 3,8 miljoen en de verliesvoorziening is in 2017 gedaald met € 0,9 miljoen.

In 2017 is ook weer sterk ingezet op het versnellen van grondverkoop en het tenderen van locaties. Hierdoor zijn meer opbrengsten gerealiseerd dan begroot. Met name doordat geplande werkzaamheden niet hebben plaatsgevonden zijn er minder kosten gemaakt dan geraamd. Dit heeft een gunstig effect op de boekwaarde en de kapitaallasten.

Bovendien heeft de commissie Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) op 5 december 2017 de toepassing van de Percentage Of Completion (POC) methode voor het tussentijds nemen van winst op grondexploitaties verplicht gesteld. Deze methode van winstneming gaat verder dan de winstneming uit de Financiële verordening 2016 ([link](#)). Rekening houdend met die verplichting is in 2017 een tussentijds winstneming van totaal € 19,6 miljoen gedaan voor DSK, Ripperda en de Entree. De tussentijdse winstneming is toegevoegd aan de reserve grondexploitatie waarmee het weerstandsvermogen substantieel is verhoogd.

Wijzigingen BBV

De regelgeving BBV is van invloed op de ramingen binnen de grondexploitaties en daarmee op het exploitatieresultaat. Conform de regelgeving is in 2017 een tussentijdse winstneming gedaan van € 19,6 mln. op grondexploitaties. Het gaat om grondexploitaties met een positief resultaat.

Vennootschapsbelasting

Overheden zijn belastingplichtig over 'ondernemersactiviteiten'. Grondexploitaties vallen binnen deze categorie. In samenwerking met onze fiscale adviseurs is bekeken of de aannames inzake de vennootschapsbelasting (VPB) voor de grondexploitaties verdedigbaar zijn. Vervolgens heeft de gemeente haar aannames ter toetsing voorgelegd aan de Belastingdienst. Uitkomst van die toetsing en de financiële effecten daarvan zijn nog niet bekend.

Financiële resultaten van de grondexploitaties in 2017

Het resultaat van een grondexploitatie wordt bepaald door het verschil tussen de totale kosten en opbrengsten over de totale planperiode. Om inzicht te krijgen in de winstverwachting worden de toekomstige opbrengsten en kosten contant gemaakt (NCW-methode) tegen een disconteringsvoet van 2%.

In 2017 is een winstuitneming gedaan van € 19,6 miljoen. Dit heeft effect op de stand NCW op portefeuilleniveau.

Onderstaande tabel geeft de ontwikkeling van de NCW voor (31-12-2017) en na winstneming (1-1-2018) weer. Doordat de tussentijdse winstneming effect heeft op toerekening van rente toekomstige jaren, de renteopbrengst winstgevendende plannen wordt lager, is er een (rente)correctie toegepast van bijna € 0,4 miljoen.

Verloop saldo project

Resultaat grondexploitaties (NCW) en ontwikkeling verliesvoorziening (negatief = opbrengst)	NCW 1 jan 2017	Verlies voorziening 1 jan 2017	Mutatie NCW 2017	NCW 31 dec 2017	Winst nemings correctie	Rente	NCW 1-1- 2018	Verlies voorziening 31 dec 2017	Mutatie verlies voorziening 2017
Centrum									
163 Raaks 3de fase	-323		-2.110	-2.433			-2.433		
Subtotaal	-323	0	-2.110	-2.433	0	0	-2.433	0	0
Noord									
017 Ripperda	-3.744	0	-54	-3.798	3.709	30	-59		
079 Deliterrein	1.837	1.837	-1.472	365			365	365	1.472
157 Badmintonpad	3.073	3.073	-360	2.712			2.712	2.712	360
Subtotaal	1.166	4.910	-1.886	-721	3.709	30	3.018	3.077	1.832
Oost									
005 Waarderpolder Noordkop	4.512	4.512	94	4.606			4.606	4.606	-94
007 Waarderpolder Waarderveld	-25	0	25	00					
010 Waarderpolder Minckelersweg e.o.	-853	0	328	-524			-524		
091 DSK	-2.686	0	61	-2.625	2.082	17	-526		
094 Waarderpolder Oudeweg 28/30	-15	0	03	-12			-12		
115 Waarderpolder Laan van Decima	-1.028	0	533	-495			-495		
142 Slachthuisterrein	-298	0	-879	-1.177			-1.177		
159 Scheepmakerskwartier fase 2	102	102	277	379			379	379	-277
Subtotaal	-292	4.614	444	152	2.082	17	2.251	4.985	-371
Schalkwijk									
036 Schalkwijk Europawijk-Zuid	-217	0	-64	-281	239	04	-38		
037,162 Schalkwijk Entree Oost en West	-14.578	0	-287	-14.865	13.576	330	-959		
042 Schalkwijk Aziëweg	6.924	6.924	440	7.365			7.365	7.365	-440
043 Schalkwijk Meerwijk-Centrum	6.284	6.284	140	6.424			6.424	6.424	-140
161 Schalkstad Florida,Andal,Nice	-11	0	-41	-52			-52		
164 Poort van Boerhaave	-1.382	0	-437	-1.819			-1.819		
Subtotaal	-2.979	13.209	-248	-3.227	13.815	333	10.921	13.789	-580
Totaal	-2.428	22.732	-3.801	-6.229	19.606	380	13.757	21.851	881

Het resultaat van de grondexploitaties op de netto contante waarde per 31-12-2017 is met € 3,8 miljoen verbeterd. Dit is grotendeels het gevolg van de marktontwikkelingen die leiden tot hogere (grond)opbrengsten en lagere kosten. Zo is er een goed aanbestedingsresultaat voor de projecten Raaks (€ 2 miljoen) en Poort van Boerhave (€ 0,4 miljoen) behaald en zijn de grondopbrengsten en kosten voor het Slachthuisterrein (€ 0,9 miljoen), Deliterrein (€ 1,5 miljoen) en Badmintonpad (€ 0,4 miljoen) bijgesteld in positieve zin.

Verslechterd zijn de grondexploitaties Waarderpolder Noord (verbreding nieuwe verbindingsweg), Scheepmakerskwartier en Laan van Decima (vertraging in het proces), Minckelersweg (meer plankosten in verband met een verhoogde intensiteit van de ontwikkelingen/Nieuwe Energie en bijdrage kosten Minckelersweg).

Het totale resultaat van de grondexploitaties op netto contante waarde 1-1-2018 na winstneming van € 19,6 miljoen wijzigt naar een verlies van € 13,8 miljoen. Voor de hierin opgenomen verliesgevende plannen is een verliesvoorziening opgenomen van € 21,9 miljoen. De nog te realiseren winst op de winstgevende plannen bedraagt € 8,1 miljoen.

De totale verliesvoorzieningen zijn in 2017 afgenomen met € 0,9 miljoen. Dit wordt met name veroorzaakt door de positieve ontwikkelingen op het Deliterrein en het Badmintonpad waar het verwachte verlies met € 1,5 miljoen, respectievelijk € 0,4 miljoen is verminderd. Daar staan tegenover voor totaal € 1 miljoen negatieve ontwikkelingen bij Waarderpolder Noordkop, Scheepmakerskwartier en Schalkwijk, respectievelijk € 0,1 miljoen, € 0,3 miljoen. en € 0,6 miljoen extra verliesvoorziening.

Belangrijkste ontwikkelingen in de grondexploitaties in 2017

Stadsdeel Schalkwijk

Europawijk-Zuid

De planning van de bouw van 84 woningen door Pré Wonen aan de Italiëlaan ligt op schema. De aanleg van het openbaar gebied is voorbereid.

Aziëweg

De bouw van woningen in de torens Twister en Tango (kavels 1 en 2) ligt op schema. De aanleg van de eerste fase van het park is voorbereid. De aanbestedingsprocedure van de kavels 3 en 4 via Tendered is afgerond en de verkoop van de grond is definitief goedgekeurd. Er is ook een voorziening opgenomen omdat de Aziëweg in een potentieel bomgebied ligt.

Entree

De kavels (grond) in het project Entree Oost zouden jaarlijks gefaseerd afgenomen worden tot maximaal in 2025. Gezien de aantrekkende markt heeft de ontwikkelaar alle gronden in 2017 afgenomen. Dit betekent dat de grondexploitatie eerder wordt afgesloten dan geraamd was.

Meerwijk

De bouw van 32 woningen aan de Bernadottelaan/Stressemannlaan verloopt conform planning. De aanleg van het openbaar gebied is voorbereid.

Poort van Boerhave

De aanbestedingsprocedure van de Damiatelocatie via Tendered is afgerond. De verkoop van de grond en de opdracht tot woonrijp maken is definitief gegund.

Schalkstad

Het bestemmingsplan is vastgesteld. In 2017 is de tender voor de ontwikkeling van woningen, commerciële ruimte, parkeergarage en de inrichting van de openbare ruimte op het Floridaplein afgerond. Met de winnende partij, AM Ontwikkeling, is gestart met de uitwerking van de koop- en realisatieovereenkomst voor levering van de grond en het realiseren van parkeergarage en openbare ruimte. Tevens is gestart met de voorbereidende werkzaamheden van sloop en bouwrijp maken ten behoeve van de opstalontwikkelingen.

Stadsdeel Oost

Waarderpolder Waarderveld en Oudeweg

Beide grondexploitaties zijn in de loop van 2017 afgesloten. Bij de Oudeweg zijn alle gronden verkocht en is het resultaat van de grondexploitatie conform verwachting praktisch neutraal. De gronden binnen het Waarderveld zijn voor een groot deel verhuurd. Aangezien de gronden voor minimaal tien jaar worden verhuurd, is ervoor gekozen de grondexploitatie af te sluiten. De gronden zijn kostendekkend overgebracht naar de materiele vast activa (MVA). De grondexploitatie sluit hiermee neutraal. De geprognosticeerde winst is weggefallen. De voorraad bouwrijpe grond in de grondexploitaties in de Waarderpolder is hierdoor afgenomen.

Waarderpolder Noordkop

Er hebben geen verkopen plaatsgevonden. Er was rekening gehouden met een enkele verkoop. Er zijn wel diverse gesprekken gevoerd met partijen die geïnteresseerd zijn om een kavel af te nemen.

Waarderpolder Minckelersweg

Er zijn vergaande gesprekken gevoerd in 2017 met partijen die de ontwikkeling van het totale terrein (Nieuwe Energie) op korte termijn ter hand willen nemen. Dit betekent ook dat de verkoop van de gemeentelijke kavels eerder kan plaatsvinden dan was aangenomen.

Slachthuisterrein

Het aanbestedingstraject is voorbereid in 2017. De onzekerheid inzake de positionering van het popcentrum heeft enige vertraging opgeleverd. Afronding van de aanbesteding volgt naar verwachting in 2018.

Scheepmakerskwartier

Het project verloopt conform verwachting met uitzondering van de verkoop van de Drijfriemenfabriek.

DSK

De verkoop en levering van het kavel voor de circa 12 grondgebonden woningen heeft via Tendered plaatsgevonden. Hiermee is alle grond verkocht. De realisatie openbare ruimte fase 3 is afgerond.

Stadsdeel Noord

Ripperda

De bouw van de 38 appartementen in het Spiegelgebouw loopt volgens planning. De voorbereiding voor de laatste fase woonrijp maken, is gestart.

Badmintonpad

Er is gestart met bouw van de multifunctionele sporthal.

Deliterrein

De onderhandelingen met de ontwikkelaar zijn in een vergevorderd stadium. Naar verwachting zal de anterieure/verkoopovereenkomst in het eerste kwartaal van 2018 aan het bestuur worden aangeboden.

Stadsdeel Centrum

Raaks

De aanbestedingsprocedure en gunning voor de realisatie van de woningen, de openbare fietsenstalling en de aanleg van de openbare ruimte heeft in 2017 plaatsgevonden. De uitkomst heeft een zeer positief effect op het resultaat van de grondexploitatie.

Reserve grondexploitaties en voorziening toekomstige verliezen

De reserve grondexploitatie is een algemene risicoreserve bedoeld als weerstandsvermogen ter dekking van verliesgevende grondexploitaties. De voordelige resultaten in de grondexploitaties worden aan de reserve toegevoegd en de nadelige resultaten worden er aan onttrokken. Als op een grondexploitatie een nadelig resultaat wordt verwacht, moet hiervoor direct een voorziening toekomstige verliezen worden getroffen. Deze wordt onttrokken aan de reserve Grondexploitatie. Als de reserve Grondexploitatie niet meer toereikend is om deze voorziening te dekken, wordt een beroep gedaan op de algemene reserve.

Ontwikkeling weerstandsvermogen	Begroot 2017	Werkelijk 2017	Vershil
Stand reserve grondexploitatie per 1/1	-2.700	-2.942	-242
Verwachte winsten bij afsluiting grondexploitatie	-1	-12	-11
toevoeging bijdrage ISV-Wonen	-292	-292	0
Vrijval verliesvoorziening		-881	-881
Ottrekking CW verliesvoorziening actieve exploitaties	459		-459
Tussentijdse winstneming		-19.606	-19.606
Stand reserve grondexploitatie per 31/12	-2.534	-23.733	-21.199
 Stand verliesvoorziening per 1/1	 -22.975	 -22.732	 243
Verwachte verliezen bij afsluiting grondexploitatie	104		-104
CW verliesvoorziening actieve exploitaties	-459	881	1.340
Stand verliesvoorziening per 31/12	-23.330	-21.851	1.479
 Weerstandsvermogen per 31/12	 -25.864	 -45.585	 -19.720
Boekwaarde grondexploitaties 31/12	37.379	40.791	3.412
Vershil (weerstandspositie)	11.515	-4.793	-16.309

Verbetering stand verliesvoorziening

Op 1 januari 2017 werd voorzien dat de stand verliesvoorziening per 31 december van het jaar met € 0,4 miljoen zou oplopen. Daarentegen is de verliesvoorziening met € 0,9 miljoen afgenomen. Dit wordt met name veroorzaakt door de verbetering van het verwachte eindresultaat Deliterrein en Badmintonpad. Daarentegen is het verlies Scheepmakerskwartier (€ 0,1 miljoen) in 2017 niet genomen en zelfs verhoogd. De grondexploitatie is niet gesloten in verband met de vertraagde verkoop van de Drijfriemenfabriek. Voor de Aziëweg is de verliesvoorziening ook verhoogd onder andere door meerkosten 'bomgebied'. De stand van de verliesvoorziening op 31 december is verminderd naar € 22,9 miljoen.

Verbetering van de reserve

De reserve is toegenomen met € 20,8 miljoen. Dit komt door verbetering van het eindresultaat van een aantal negatieve grondexploitaties wat een vrijval van de verliesvoorziening van € 0,9 miljoen tot gevolg heeft gehad. Daarnaast is er een winstuitname gedaan van € 19,6 miljoen op de grondexploitaties Ripperda (€ 3,7 miljoen), DSK (€ 2,1 miljoen), Europawijk-Zuid (€ 0,2 miljoen) en de Entree West (€ 13,6 miljoen).

Een deel van de reserve (€ 0,96 miljoen) is gelabeld voor de dekking van de investering huisvesting scholen DSK.

Ontwikkeling boekwaarde 2017	Begroot 2017	Werkelijk 2017	Vershil
Boekwaarde grondexploitaties 1/1	30.673	30.740	67
Kosten grondexploitatie exclusief rente	15.092	3.748	-11.344
Baten grondexploitatie	-15.438	-14.181	1.257
Tussentijdse winstneming	0	19.605	19.605
Rentetoerekening grondexploitatie	865	867	2
Verwachte verliezen bij afsluiting grondexploitatie	-104	0	104
Verwachte winsten bij afsluiting grondexploitatie	-1	12	13
Boekwaarde grondexploitaties 31/12	31.087	40.791	9.704

De boekwaarde van een project wordt bepaald door de kosten en opbrengsten uit het verleden.

De boekwaarde wordt jaarlijks per 1 januari vastgesteld. Over de boekwaarde wordt rente berekend en die wordt ingeboekt in het project. Bij een negatieve boekwaarde is er sprake van kapitaallasten. Bij een positieve boekwaarde is er sprake van kapitaalopbrengsten.

Op 1 januari 2017 bedroeg de stand van de boekwaarde van alle grondexploitaties tezamen (portefeuille) € 30,7 miljoen. Op 31 december is de boekwaarde met € 10,1 miljoen opgelopen tot € 40,8 miljoen. De toename komt door de tussentijdse winstneming van € 19,6 miljoen en relatief lage kosten van € 4,6 mln. in 2017. De relatief lage kosten komen hoofdzakelijk door het doorschuiven van kosten naar de komende jaren. Voor Schalkstad betreft het een post van ruim € 7,2 miljoen als gevolg van een lichte vertraging van de ontwikkeling Floridaplein en Nice-passagage. Op portefeuilleniveau is er voor € 2 miljoen aan civiele kosten naar 2018 doorgeschoven en voor 0,5 miljoen aan VTU kosten.

Wel zijn in 2017 substantiële baten gerealiseerd (€14,2 miljoen) met name doordat de gronden voor de Entree vervroegd afgenomen zijn. Het doorschuiven van kosten naar komende jaren heeft dus niet geleid tot het doorschuiven van de baten naar komende jaren en daarmee is de financiële positie van de grondexploitaties in 2017 substantieel verbeterd.

Risico's in de grondexploitaties in 2017

Bij de grondexploitaties worden twee verschillende type risico's onderscheiden. De eerste zijn de marktrisico's. Dit is de kans op verslechterende marktomstandigheden. Dit uit zich in dalende grondopbrengsten, een hogere rentevoet, vertraging en eventueel toenemende kosten. Dat leidt weer tot een nadelig effect op het resultaat van de grondexploitaties.

Het tweede type risico is de projectspecifieke risico's. Dit zijn specifieke gebeurtenissen die zich kunnen voordoen binnen een project en die een negatieve impact hebben op de grondexploitatie. Een voorbeeld hiervan is een verontreiniging die gesaneerd moet worden om een gebied te kunnen ontwikkelen. Door binnen de reserve Grondexploitatie een bedrag te reserveren voor deze risico's, fungeert de reserve als een soort stootblok. Een stootblok om te voorkomen dat het voordoen van risico's direct de gemeentelijke begroting treft.

De markt ontwikkelt zich in rap tempo. Er is veel vraag naar en een tekort aan woningen waardoor de prijzen fors stijgen. Met de vorige crisis nog in het geheugen, dient de reserve grondexploitatie voldoende te zijn om de impact op de grondexploitaties van veranderende marktomstandigheden op

te vangen. Voor deze risico's wordt vooralsnog rekening gehouden met een benodigde weerstandscapaciteit van € 14,4 miljoen.

Voor de projectspecifieke risico's vindt, via NARIS, een continue inventarisatie plaats. De benodigde weerstandscapaciteit voor deze risico's is berekend op basis van kans maal impact. Het gaat per 31-12-2017 om een bedrag van € 1,1 miljoen. De beschikbare reserve grondexploitatie bedraagt ultimo 2017 € 23,7 miljoen. Dit betekent dat er dus voldoende weerstandsvermogen beschikbaar is om de risico's binnen de grondexploitatie af te dekken.

DEEL 4 JAARREKENING

4.1 Balans

ACTIVA	31-12-2017	31-12-2016
Vaste activa		
Immateriële vaste activa		
Kosten onderzoek en ontwikkeling	182	
Bijdragen aan activa in eigendom van derden	6.246	8.644
	6.428	8.644
Materiële vaste activa		
Materiële vaste activa met een economisch nut	402.744	408.244
Materiële vaste activa met een economisch nut waarvoor een heffing kan worden geheven	94.922	88.804
Materiële vaste activa met een maatschappelijk nut	102.803	90.288
	600.469	587.336
Financiële vaste activa		
Kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen	12.461	12.470
Verstekte leningen aan woningbouwcorporaties	1.332	1.989
Overige langlopende leningen	10.033	10.616
Overige uitzettingen met een rentetypische looptijd van 1 jaar of langer	3.658	4.228
	27.484	29.303
Totaal vaste activa	634.381	625.283
Vlottende activa		
Voorraden		
Onderhanden werken, waaronder bouwgronden in exploitatie	18.940	8.008
Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan 1 jaar		
Vorderingen op openbare lichamen	26.970	23.039
Rekening-courant niet-financiële instellingen	4.454	3.820
Overige vorderingen	7.892	6.473
	39.316	33.332
Liquide middelen		
Kassaldi	132	138
Banksaldi	178	148
	310	286
Overlopende activa		
Nog te ontvangen subsidies overheidslichamen:	3.202	1.526
Overige nog te ontvangen en vooruitbetaalde bedragen	11.609	11.120
	14.811	12.646
Totaal vlottende activa	73.377	54.272
Totaal ACTIVA	707.758	679.555

PASSIVA	31-12-2017	31-12-2016
Vaste passiva		
Eigen vermogen		
Algemene reserves	80.951	64.760
Bestemmingsreserves	40.544	29.328
Saldo baten en lasten	5.407	7.608
	126.902	101.696
Voorzieningen		
Voorzieningen voor verplichtingen en verliezen	15.875	17.123
Voorzieningen voor van derden verkregen middelen die specifiek besteed moeten worden	1.193	2.059
	17.068	19.182
Vaste schulden		
Obligatieleningen	69	69
Onderhandse leningen binnenlandse banken en financiële instellingen	474.756	485.912
Door derden belegde gelden	104	230
Waarborgsommen	65	41
	474.994	486.252
Totaal vaste passiva	618.964	607.130
Vlottende passiva		
Netto vlottende schulden met rentetypische looptijd korter 1 jaar		
Kasgeldleningen		
Banksaldi	31.316	12.671
Overige schulden	27.098	28.492
	58.414	41.163
Overlopende passiva		
Nog te betalen bedragen	22.746	25.862
Vooruit ontvangen subsidies overheidslichamen:	2.525	1.849
Overige vooruit ontvangen bedragen	5.109	3.551
	30.380	31.262
Totaal vlottende passiva	88.794	72.425
Totaal PASSIVA	707.758	679.555
Borg- en garantstellingen	1.616.000	1.845.000

4.2 Overzicht baten en lasten

Nr.	Programmanaam	Rekening 2016	Primaire begroting 2017	Begroting na wijz. 2017	Rekening 2017
Lasten (exclusief mutaties reserves)					
1	Maatschappelijke participatie	67.207	54.978	68.080	68.024
2	Ondersteuning en Zorg	111.957	114.602	117.334	114.649
3	Werk en Inkomen	99.764	88.544	95.532	95.645
4	Duurz. Stedelijke Vernieuwing	41.419	48.598	50.681	40.636
5	Beheer en Onderhoud	125.391	91.994	95.050	93.597
6	Burger, Bestuur en Veiligheid	53.187	34.670	35.006	34.993
7	Alg. Dekkingsmiddelen&Overhead	15.575	53.059	62.041	59.909
	Totaal lasten	514.501	486.444	523.726	507.453
Baten (exclusief mutaties reserves)					
1	Maatschappelijke participatie	9.537	3.174	9.494	9.791
2	Ondersteuning en Zorg	10.913	4.886	6.888	8.265
3	Werk en Inkomen	56.143	53.337	53.780	55.530
4	Duurz. Stedelijke Vernieuwing	9.521	18.263	15.780	27.426
5	Beheer en Onderhoud	87.159	70.819	77.333	81.479
6	Burger, Bestuur en Veiligheid	10.720	9.261	11.824	12.982
7	Alg. Dekkingsmiddelen&Overhead	343.950	328.316	336.624	337.187
	Totaal baten	527.943	488.056	511.722	532.659
Saldo (exclusief mutaties reserves)					
1	Maatschappelijke participatie	57.670	51.804	58.586	58.232
2	Ondersteuning en Zorg	101.044	109.716	110.446	106.384
3	Werk en Inkomen	43.621	35.207	41.752	40.115
4	Duurz. Stedelijke Vernieuwing	31.897	30.335	34.902	13.210
5	Beheer en Onderhoud	38.232	21.175	17.717	12.118
6	Burger, Bestuur en Veiligheid	42.467	25.409	23.183	22.011
7	Alg. Dekkingsmiddelen&Overhead	-328.375	-275.257	-274.582	-277.277
	Totaal saldo	-13.443	-1.612	12.004	-25.207
	Toevoegingen aan reserves	35.268	7.426	19.657	43.273
	Onttrekkingen aan reserves	29.433	5.933	31.350	23.474
	Totaal saldo incl. mutaties reserves	-7.608	-119	311	-5.407
Een '-' (negatief saldo) is voordelig.					

Onderstaand overzicht is toegevoegd als gevolg van wijzigingen in BBV waaronder bijvoorbeeld de komst van de notitie overhead en taakvelden. De in 2016 opgestelde bijlage met taakvelden 2017 is door voortschrijdend inzicht in BBV wijzigingen niet geheel in overeenstemming met BBV. In het overzicht van de baten en lasten is het verdelingsprincipe zoals vastgesteld in de begroting gehanteerd om de vergelijkbaarheid te blijven behouden. In onderstaand overzicht is de verdeling op basis van de Notitie Overhead van de commissie BBV gedaan om te voldoen aan de vereisten van BBV.

Overzicht van lasten en baten 2017	Begroting Lasten	Begroting Baten	Begroting Saldo	Werkelijk Lasten	Werkelijk Baten	Werkelijk Saldo
A. Programmakosten						
1 Maatschappelijke participatie	68.080	9.494	58.586	68.024	9.791	58.232
2 Ondersteuning en Zorg	117.334	6.888	110.446	114.649	8.265	106.384
3 Werk en Inkomen	95.532	53.780	41.752	95.645	55.530	40.115
4 Duurzame Stedelijke Vernieuwing	50.681	15.780	34.901	40.636	27.426	13.210
5 Beheer en Onderhoud	93.788	67.564	26.224	92.811	71.482	21.329
6 Burger, Bestuur en Veiligheid	34.711	11.365	23.346	34.793	12.538	22.255
7 Algemeen Dekkingsmiddelen & Overhead	13.114	432	12.682	13.594	456	13.138
B. Algemene dekkingsmiddelen						
5 Beheer en Onderhoud		9.698	-9.698		9.997	-9.997
6 Burger, Bestuur en Veiligheid		459	-459		444	-444
7 Algemeen Dekkingsmiddelen & Overhead	635	333.663	-333.028	-180	333.920	-334.100
C. Onvoorziene uitgaven						
7 Algemeen Dekkingsmiddelen & Overhead	486		486			
D. Overhead						
7 Algemeen Dekkingsmiddelen & Overhead	49.366	2.599	46.767	46.253	2.810	43.443
E. Vennootschapsbelasting						
7 Algemeen Dekkingsmiddelen & Overhead				1.228		1.228
Saldo baten en lasten exclusief reservemutaties	523.726	511.722	12.004	507.453	532.659	-25.206
Toevoegingen en onttrekkingen reserves	19.657	31.350	-11.693	43.273	23.474	19.799
Totaal	543.383	543.072	311	550.726	556.133	-5.407

4.3 Toelichting op de jaarrekening

Inleiding

De jaarrekening van de gemeente Haarlem is opgemaakt met inachtneming van de voorschriften die het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) daarvoor geeft.

Grondslagen voor de waardering

Algemeen

De waardering van de activa en de passiva vindt plaats op basis van de historische kosten. Tenzij hierna bij het desbetreffende balansonderdeel anders is vermeld, zijn de activa en de passiva gewaardeerd tegen de nominale waarde.

Immateriële vaste activa

De immateriële vaste activa zijn gewaardeerd tegen de verkrijgings- of vervaardigingsprijs. Onder de immateriële vaste activa worden met ingang van het verslagjaar 2016 de bijdrage in activa van derden verantwoord. Deze werden in het verleden onder de financiële vaste activa verantwoord.

Materiële vaste activa

De materiële vaste activa zijn gewaardeerd tegen de verkrijgings- of vervaardigingsprijs, verminderd met afschrijvingen en specifiek van derden ontvangen investeringsbijdragen en -subsidies.

Er is onderscheid gemaakt tussen materiële vaste activa met een economisch nut, materiële vaste activa met een economisch nut waarvoor een heffing kan worden geheven en materiële vaste activa met een maatschappelijk nut. Materiële vaste activa met een economisch nut zijn gevormd uit alle investeringen die bijdragen aan de mogelijkheid middelen te verwerven en/of die verhandelbaar zijn en deze moeten worden geactiveerd. Materiële vaste activa met een maatschappelijk nut mogen worden geactiveerd.

De in erfpacht uitgegeven gronden zijn gewaardeerd tegen de waarde die bij de eerste uitgifte als basis voor de canonberekening in aanmerking is genomen. De in erfpacht uitgegeven gronden waarvan de erfpacht voor eeuwig is afgekocht, zijn gewaardeerd tegen een registratiewaarde van € 1,00 per m².

In de tabel afschrijvingstermijnen behorend bij de Financiële beheersverordening ([2015/098823](#)) van de gemeente Haarlem is per categorie vaste activa vermeld of het een investering met economisch dan wel maatschappelijk nut betreft. Daarnaast is in deze tabel de maximale afschrijvingstermijn opgenomen. In de beheersverordening is geen overgangsbepaling voor nieuwe investeringen opgenomen.

De afschrijvingen vinden plaats volgens het lineaire systeem, dus in gelijke jaarlijkse termijnen. Bij wijze van uitzondering is afschrijving volgens het annuïtaire systeem toegepast, waarbij de som van rente en afschrijving gedurende de gehele looptijd gelijk blijft (bij ongewijzigde rentevoet). Hiertoe is zo nodig besloten. De gemeente Haarlem heeft nog vijf activa die volgens de annuïteitenmethode worden afgeschreven. De boekwaarde ultimo 2017 hiervan bedraagt € 1,4 miljoen. Dit betreft met name het Kennemer Sportcentrum met een boekwaarde van € 1,3 miljoen.

Bij de waardering is in voorkomende gevallen rekening gehouden met een bijzondere vermindering van de waarde, als deze naar verwachting duurzaam is. Dit geldt voor alle activa met uitzondering

van activa met maatschappelijk nut. Als het bestaan van een investering niet kan worden vastgesteld of is vervangen door een andere (zoals groot onderhoud), dan is de investering afgewaardeerd.

De herrubricering van de materiële vaste activa vindt plaats op basis van het oorspronkelijke investeringsbedrag en de gerealiseerde afschrijvingen op deze investering.

Financiële vaste activa

De onder financiële vaste activa opgenomen leningen verstrekt aan derden zijn gewaardeerd tegen de nominale waarde.

Deelnemingen en effecten zijn gewaardeerd tegen de verkrijgingsprijs of de lagere marktwaarde.

Langlopende vorderingen zijn, onder aftrek van eventuele voorzieningen voor oninbaarheid, tegen de nominale waarde gewaardeerd. De voorziening voor oninbaarheid is statisch bepaald al naar gelang de ouderdom en de volwaardigheid van de openstaande vordering.

Voorraden

De als onderhanden werken opgenomen bouwgronden in exploitatie zijn gewaardeerd tegen de vervaardigingsprijs dan wel de lagere marktwaarde. De vervaardigingsprijs omvat de kosten die rechtstreeks aan de vervaardiging kunnen worden toegerekend (zoals grondaankopen en kosten van bouw- en woonrijp maken) alsmede de rentekosten berekend zoals voorgeschreven in het BBV en de administratie- en beheerskosten.

Voor winstneming geldt de percentage of completion methode: voor zover de gronden zijn verkocht en opbrengsten zijn gerealiseerd kan tussentijds naar rato van de voortgang van de grondexploitatie winst worden genomen. Hiervoor moet het resultaat op de grondexploitatie wel op betrouwbare wijze worden ingeschat. Indien aan de volgende voorwaarden is voldaan, bestaat er voldoende zekerheid om winst te kunnen nemen:

- Het resultaat op de grondexploitatie kan betrouwbaar worden ingeschat;
- De grond (of het deelperceel) moet zijn verkocht;
- De kosten zijn gerealiseerd (winst wordt naar rato van de realisatie gerealiseerd).

Zolang daarvan geen sprake is, worden de verkregen verkoopopbrengsten ten volle op de vervaardigingskosten in mindering gebracht.

Vorderingen

Vorderingen zijn, onder aftrek van eventuele voorzieningen voor oninbaarheid, tegen de nominale waarde gewaardeerd. De voorzieningen voor oninbaarheid zijn statisch bepaald op basis van de ouderdom en de volwaardigheid van de openstaande vordering.

Voor de algemene debiteuren is de voorziening voor oninbaarheid op basis van ouderdom als volgt berekend:

Ouderdom	% uitstaande vordering
ouder dan 180 dagen	10
ouder dan 1 jaar	30
ouder dan 2 jaar	65
ouder dan 3 jaar	90
ouder dan 4 jaar	100

Voor de belastingdebiteuren is de voorziening voor oninbaarheid op basis van ouderdom als volgt berekend:

Ouderdom	% uitstaande vordering
saldo huidig jaar	5
saldo voorgaand jaar	10
ouder dan 2 jaar	20
ouder dan 3 jaar	30
ouder dan 4 jaar	50
ouder dan 5 jaar	75
6 jaar en ouder	100

Voorzieningen

Onder de voorzieningen zijn de op het moment van het opmaken van de jaarrekening voorzienbare verplichtingen, verliezen en risico's opgenomen, voor zover hiervan de omvang redelijkerwijs kan worden ingeschat. Tevens zijn specifieke bestedingsverplichtingen voor van derden verkregen middelen voorzien.

Voor arbeidskostengerelateerde verplichtingen van een jaarlijks vergelijkbaar volume is geen voorziening getroffen of op andere wijze een verplichting opgenomen. De referentieperiode is gelijk aan die van de meerjarenraming en bedraagt vier jaar. Bij (éénmalige) schokeffecten, bijvoorbeeld als gevolg van een reorganisatie, is een voorziening voor hieruit voortvloeiende verplichtingen opgenomen.

Langlopende schulden

Onder de langlopende schulden zijn begrepen de schulden met een oorspronkelijke looptijd van één jaar of langer. Schulden met een looptijd van korter dan één jaar maken deel uit van de vlottende passiva.

Vlottende passiva

De vlottende passiva worden gewaardeerd tegen de nominale waarde.

Grondslagen voor resultaatbepaling

Algemeen

De bepaling van het resultaat vindt plaats op basis van de historische kosten. De lasten en baten zijn toegerekend aan het jaar waarop ze betrekking hebben. Alle lasten en baten die betrekking hebben op het boekjaar en ten tijde van het opstellen van de jaarrekening bekend zijn, zijn in het boekjaar verwerkt.

Lasten en verliezen

Verliezen en risico's die hun oorsprong vinden voor het einde van het boekjaar, zijn in acht genomen indien zij voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn geworden.

Personeelslasten zijn in beginsel toegerekend aan het boekjaar waarop ze betrekking hebben. Uitzondering hierop vormen de lasten uit hoofde van jaarlijks terugkerende arbeidskostengerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume. Doordat hiervoor geen voorzieningen of schulden mogen worden getroffen, zijn deze personeelslasten toegerekend aan het boekjaar waarin de uitbetaling plaats vindt.

Baten en winsten

Baten en winsten zijn slechts genomen voor zover zij op balansdatum zijn gerealiseerd.

Dividendopbrengsten van deelnemingen zijn als bate genomen op het moment waarop het dividend betaalbaar is gesteld.

Toelichting op de balans

Voor alle toelichtingen geldt dat de genoemde bedragen in duizenden euro's zijn opgenomen. Daar waar de cijfers in de Jaarrekening 2017 ten opzichte van 2016 zijn geherrubriceerd, zijn de vergelijkende cijfers op overeenkomstige wijze aangepast.

Decentrale overheden zijn verplicht om hun overtollige middelen in de rijksschatkist aan te houden. Om het dagelijkse kasbeheer te vereenvoudigen is er een drempelbedrag dat buiten de schatkist mag worden gehouden. Dit drempelbedrag is afhankelijk van het begrotingstotaal en is voor de gemeente Haarlem in 2017 € 3,65 miljoen. In onderstaande tabel is te zien dat de gemeente Haarlem door haar financiële positie in 2017 geen enkel kwartaal boven het drempelbedrag is gekomen en dus ook geen gebruik heeft gemaakt van schatkistbankieren.

(bedragen x € 1 miljoen)				
Omschrijving	Kwartaal 1	Kwartaal 2	Kwartaal 3	Kwartaal 4
Kwartaalcijfer op dagbasis	0	0	0	0
Drempelbedrag	3,65	3,65	3,65	3,65
Ruimte onder drempelbedrag	3,65	3,65	3,65	3,65

Immateriële vaste activa

De immateriële vaste activa betreffen bijdragen aan monumenten, eerste inrichting huisvesting onderwijs en bijdragen in investeringen in cultuurpodia en sportinstellingen.

Het verloop van de boekwaarden van de immateriële vaste activa is als volgt weer te geven:

	Boekwaarde 31-12-2016	Her- rubricering	Investerings- investeringen	Afschrijvingen	Extra afschrijving	Boekwaarde 31-12-2017
Kosten onderzoek en ontwikkeling	0		182			182
Bijdragen activa eigendom derden	8.644	222	216	1.168	1.668	6.246
Totaal	8.644	222	398	1.168	1.668	6.428

Herrubricering

Uit de in 2017 uitgevoerde bestaanscontrole is gebleken dat diverse activa naar andere rubrieken binnen de Immateriële vaste activa of Materiële vaste activa verschoven moesten worden.

Extra afschrijvingen

Naar aanleiding van de eerder uitgevoerde bestaanscontrole in 2016 is besloten om in 2017 de geactiveerde eerste inrichting huisvesting onderwijs met een aanschafwaarde van € 2.828.316 geheel af te boeken. De boekwaarde per 31 december 2017 van € 1.667.926 is ten laste van de exploitatie gebracht.

Investeringsinvesteringen

De investeringen betreft voornamelijk een bijdrage in vervangingsinvesteringen Patronaat.

Materiële vaste activa

Materiële vaste activa met een economisch nut

Materiële vaste activa met een economisch nut betreffen activa die verhandelbaar zijn en/of opbrengsten (kunnen) genereren.

Het verloop van de boekwaarden van de materiële vaste activa met een economisch nut is als volgt weer te geven:

	Boekwaarde 31-12-2016	Her- rubricering	Investerings- investeringen	Des- investeringen	Afschrijvingen	Extra afschrijving	Bijdragen van derden	Boekwaarde 31-12-2017
Gronden en terreinen	17.264		825	1				18.088
Woonruimten	2.306			93	179			2.034
Bedrijfsgebouwen	362.053	-610	10.214		13.070	1.076	48	357.463
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	162				9			153
Vervoermiddelen	25				12			13
Machines, apparaten en installaties	8.360	-171	1.321	10	1.346	8		8.146
Overige materiële vaste activa met economisch nut	18.074	171	1.304	70	2.337	295		16.847
Totaal	408.244	-610	13.664	174	16.953	1.379	48	402.744

Gronden en terreinen

Per 31-12-2017 is van de gronden en terreinen voor € 1.983.000 (2016: € 1.985.000) in erfpacht uitgegeven.

Herrubricering

Uit de in 2017 uitgevoerde bestaanscontrole is gebleken dat diverse activa naar andere rubrieken binnen de Immateriële vaste activa of Materiële vaste activa verschoven moesten worden.

Investerings

De belangrijkste investeringen zijn als volgt te specificeren:

Gronden en terreinen:

Vanuit grondexploitatie Waarderveld	715
Grond speeltuingebouw DSK	110
	825

Bedrijfsgebouwen:

SHO Bouw de Schelp	1.884
Vilniusstraat 2	1.138
SHO Eerste Christ. Lyceum	2.373
SHO Ter Cleeff	1.249
Optimalisatie huisvesting	1.204
Multifunctionele sporthal Duinwijk	856
Speeltuingebouw DSK	527
Overige posten	983
	10.214

Machines, apparaten en installaties:

Vervanging parkeerautomaten	774
Vervangingsinvesteringen ICT	467
Overige posten	80
	1.321

Overige materiële vaste activa:

Kunstgrasvelden sportverenigingen	960
Overige posten	344
	1.304

Desinvesteringen

De desinvesteringen betreft verkopen van diverse gronden en woonruimtes en afboeking van diverse vervangingsinvesteringen.

Extra afschrijvingen

Net als in voorgaande jaren is in 2017 een bestaanscontrole uitgevoerd op de aanwezigheid van de materiële vaste activa. Uit de controle is gebleken dat onder bedrijfsgebouwen voor een bedrag van € 1.075.572 ten onrechte is geactiveerd. Dit bedrag is ten laste van de exploitatie afgeboekt. Tevens is gebleken dat materiële vaste activa met een economisch nut met een aanschafwaarde van € 447.484 ten onrechte op de balans geactiveerd zijn. De boekwaarde per 31-12-2017 van deze activa van € 261.470 is in 2017 ten laste van de exploitatie afgeboekt. De overige extra afschrijvingen betreft gesloopte of vervangen activa.

Materiële vaste activa met een economisch nut een heffing kan worden geheven

Het betreft investeringen in rioleringsvoorzieningen die niet verhandelbaar zijn en waarvoor een heffing kan worden geheven.

Het verloop van de boekwaarden is als volgt weer te geven:

	Boekwaarde 31-12-2016	Inves teringen	Desinves teringen	Afschrij vingen	Extra afschrijving	Bijdragen van derden	Boekwaarde 31-12-2017
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken riolering	88.804	11.028		3.191	508	1.211	94.922
Totaal	88.804	11.028		3.191	508	1.211	94.922

Uit de bestaanscontrole is gebleken dat materiële vaste activa met een economisch nut waarvoor heffingen kunnen worden geheven met een aanschafwaarde van € 616.472 ten onrechte op de balans geactiveerd zijn. De boekwaarde per 31-12-2017 van deze activa van € 507.939 is in 2017 ten laste van de exploitatie afgeboekt.

De bijdragen van derden betreft voornamelijk ontvangen provinciale subsidies en bijdragen ontvangen van het hoogheemraadschap van Rijnland.

Materiële vaste activa met een maatschappelijk nut

Materiële vaste activa met een maatschappelijk nut betreffen activa die geen directe opbrengsten genereren en niet verhandelbaar zijn. Dit betreffen met name investeringen in de openbare ruimte.

Het verloop van de boekwaarden is als volgt weer te geven:

	Boekwaarde 31-12-2016	Her- rubricering	Investerings	Afschrijvingen	Extra afschrijving	Bijdragen van derden	Boekwaarde 31-12-2017
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	89.689	392	9.326	4.914	145	401	93.947
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken 2017			9.396			1.759	7.637
Overige materiële vaste activa met maatschappelijk nut	599	-4	747	123			1.219
Totaal	90.288	388	19.469	5.037	145	2.160	102.803

Investerings

De belangrijkste investeringen zijn als volgt te specificeren:

Waarderpolder, centrale watergang	873
Vervangen Buitenrustbruggen	2.857
Nieuwe Gracht fase 2	675
Bakenessergracht, vervangen walmuur	1.159
Amsterdamse vaart, rijbaan versmallen	1.478
Industriehavenbrug	1.063
Overige posten	1.221
	9.326

De belangrijkste investeringen in grond-, weg- en waterbouwkundige werken die met ingang van 2017 volgens een wijziging in het BBV verplicht geactiveerd moeten worden zijn:

Europaweg	2.603
Kinderhuisvest	1.720
Eksterlaan	808
Churchillaan	693
Friese Varkenmarkt	738
Velserstraat	543
Overige posten	2.291
	9.396

Voor de dekking van de kapitaallasten van deze activa is een reserve gevormd ter grootte van € 7.637.000, namelijk het verschil tussen het geïnvesteerd bedrag en de ontvangen bijdragen van derden. De ontvangen bedragen van derden betreffen voornamelijk ontvangen subsidies van de provincie.

Financiële vaste activa

Het verloop van de boekwaarden van de financiële vaste activa is als volgt weer te geven:

	Boekwaarde 31-12-2016	Verstrekt	Ontvangen / Afschrijv.	Boekwaarde 31-12-2017
Kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen	12.470		9	12.461
Verstrekte leningen aan woningbouwcorporaties	1.989		657	1.332
Overige langlopende leningen	10.616	898	1.481	10.033
Overige uitz. met rentetypische looptijd 1 jaar of langer	4.228	3.017	3.587	3.658
Totaal	29.303	3.915	5.734	27.484

Kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen

Hieronder is de verkrijgingsprijs opgenomen van de deelnemingen waarin de gemeente Haarlem een financieel belang heeft. In paragraaf 3.6 Verbonden partijen en subsidies is een nadere toelichting opgenomen.

	2017	2016
Spaarnelanden N.V.	7.704	7.704
SRO N.V.	3.958	3.958
N.V. Bank Nederlandse Gemeenten	606	606
Alliander	177	177
SDH Schalkstad Beheer B.V.	0	9
Certificaten Dataland	16	16
	12.461	12.470

De deelneming SDH Schalkstad B.V. is in 2017 geliquideerd.

Verstreckte leningen aan woningbouwcorporaties

Deze leningen zijn in het verleden verstrekt voor de (her-)financiering van onder meer restauraties en groot onderhoud, afgeloste rijksleningen en gemeenteleningen. Er worden geen nieuwe leningen meer verstrekt. Een nadere toelichting op deze leningen is opgenomen in paragraaf 3.4 Financiering.

	2017	2016
Woningcorporatie Ymere	389	580
Woningcorporatie Pré-woondiensten	943	1.409
	1.332	1.989

De gemiddelde rente is 0,95% en de gemiddelde restant looptijd bedraagt twee jaar.

Overige langlopende leningen

De overige langlopende leningen zijn als volgt opgebouwd:

	2017	2016
Stichting Stimuleringsfonds Volkshuisvesting / Nationaal Restauratie Fonds	7.508	7.973
Yarden N.V.	2.390	2.515
Stichting Alliance	15	18
Noord-Hollands Archief i.v.m. HART	120	140
	10.033	10.616

De leningen via Nationaal Restauratie Fonds (NRF) en Stichting Stimuleringsfonds Volkshuisvesting (SVN) zijn aan particulieren verstrekt voor de thema's duurzaamheid, startersregeling en funderingsherstel. Het gaat om revolverende fondsen. Dit betekent dat aflossingen van uitgezette leningen weer voor nieuwe leningen worden ingezet tot het moment dat de raad anders besluit.

Aflossingen op deze leningen vloeien terug naar de rekening-courant met NRF en SVN. Deze zijn opgenomen onder Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar, onder de rubriek rekening-courant niet financiële instellingen.

De lening aan Yarden N.V. vloeit voort uit de publiek-private samenwerking met de uitvaartbranche met als doel een crematorium in Haarlem te realiseren. De lening bestaat nu nog uit twee delen die samenhangen met de verschillende afschrijvingstermijnen van de ovens en de gebouwen. De aflossingen vinden overeenkomstig de afschrijvingstermijnen plaats in respectievelijk 20 en 40 jaar. Het gemiddelde rentepercentage bedraagt 6,85%.

Overige uitzettingen met een rentetypische looptijd van één jaar of langer

De overige uitzettingen met een rentetypische looptijd van één jaar of langer zijn als volgt opgebouwd:

	2017	2016
Projectontwikkelaar - Zijlpoort	0	4.625
Voorziening projectontwikkelaar - Zijlpoort	0	-4.625
Overige effecten	277	277
Vorderingen SZW	14.677	15.590
Voorziening vorderingen SZW	-11.296	-11.639
	<u>3.658</u>	<u>4.228</u>

De vordering Projectontwikkelaar - Zijlpoort is in 2017 afgewikkeld ten laste van de daarvoor gevormde voorziening.

De vorderingen SZW betreffen vorderingen inzake krediethypotheek, leenbijstand, fraude op uitkeringen en alimentatie en onderhoudsplicht van kinderen. Voor deze vorderingen is een voorziening voor oninbaarheid getroffen. De grondslagen hiervoor zijn nader toegelicht in de grondslagen voor de waardering. De voorziening is als gevolg van een statische waardering van de inbaarheid, totaal 77% van de uitstaande vordering. De vorderingen SZW zijn als volgt te specificeren:

	2017	2016
Fraudevordering	5.906	6.173
Leenbijstand	5.149	5.500
Terugvordering	1.623	1.749
Krediethypotheek	1.342	1.412
Overige vorderingen	657	756
	<u>14.677</u>	<u>15.590</u>

In verband met een gewijzigde methodiek voor uitsplitsing zijn de vergelijkende cijfers per 31-12-2016 aangepast.

Vorraden

Onderhanden werken, waaronder bouwgronden in exploitatie

De bouwgronden in exploitatie betreffen de volgende complexen:

	Boek waarde	Inves tering	Inkom sten	naar MVA / geliqui deerd	Winst uitname	Boek waarde voorraad	Voorziening verlies- latend complex	Balans- waarde (voorraad minus voor- ziening)
	31-12-2016					31-12-2017		31-12-2017
Waarderpolder Noordkop	10.779	554	-5			11.328	4.606	6.722
Waarderpolder Waarderveld	605	110		-715		0		0
Waarderpolder Minckelersweg e.o.	784	-174				610		610
Ripperda	-3.417	-87			3.709	205		205
Schalkwijk 2000 Europawijk Zuid	-607	223	-161		239	-306		-306
De Entree	-5.439	111	-10.214		13.576	-1.966		-1.966
Aziëweg	7.269	560				7.829	7.365	464
Meerwijk Centrum	5.619	229				5.848	6.424	-576
Deliterrein	4.630	225	-94			4.761	365	4.396
DSK	-1.904	550	-1.210	-639	2.082	-1.121		-1.121
Waarderpolder Oudeweg 28/30	449	14	-475	12		0		0
Waarderpolder Laan van Decima	4.941	214				5.155		5.155
Slachthuisterrein	2.079	232	-126			2.185		2.185
Badmintonpad	1.475	107	-159			1.423	2.712	-1.289
Scheepmakerskwartier fase 2	636	68	-102			602	379	223
Schalkstad Florida, Andal, Nice	2.647	1.333	-93			3.887		3.887
Raaks, fase 3	97	160	-189			68		68
Poort van Boerhaave	97	186				283		283
Totaal	30.740	4.615	-12.828	-1.342	19.606	40.791	21.851	18.940
Nog te maken kosten								40.036
Nog te verwachten opbrengsten								-69.385
Verwacht exploitatieresultaat								-10.409

Als gevolg van de invoering van de vennootschapsbelastingplicht zijn met ingang van 2016 de BBV regels voor grondexploitaties gewijzigd. Deze stelselwijziging brengt onder andere met zich mee dat niet langer rekenrente (was 4%) maar de werkelijke rente over vreemd vermogen (2,8%) mag worden toegerekend.

De tussentijdse winstuitnames zijn gedoteerd aan de reserve grondexploitaties.

De voorziening toekomstige verliezen grondexploitatie heeft betrekking op complexen waarvan op basis van de herziene exploitatieberekening een nadelig saldo wordt verwacht. Op de overige complexen worden op basis van de herziene exploitatieberekeningen voordelige eindresultaten

verwacht. Een nadere toelichting op de verwachte resultaten is opgenomen in paragraaf 3.7 Grondbeleid.

Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar

Omschrijving	Stand 31-12-2017	Stand 31-12-2016
Vorderingen op openbare lichamen	26.970	23.039
Rekening-courant niet-financiële instellingen	4.454	3.820
Overige vorderingen	7.892	6.473
Totaal	39.316	33.332

Vorderingen op openbare lichamen	2017	2016
BTW Compensatiefonds	24.816	22.086
Overige BTW nog te bestemmen	149	146
Vennootschapsbelasting 2017 en 2016	170	0
Overige vorderingen op openbare lichamen	1.835	807
	<u>26.970</u>	<u>23.039</u>

Het saldo 'BTW Compensatiefonds' is opgebouwd uit de BCF declaratie 2017 en de nog af te wikkelen suppletie aangiften 2014 tot en met 2016. Het saldo 'Overige BTW nog te bestemmen' is opgebouwd uit de BTW op inkoopfacturen die per 31 december 2017 nog in omloop zijn.

Het saldo 'Vennootschapsbelasting' is opgebouwd uit de per saldo terug te vorderen VBP op grond van de voorlopige aangiften 2016 en 2017 onder aftrek van de voorschotbetalingen.

Rekening courant niet financiële instellingen	2017	2016
Rekening courant niet financiële instellingen	4.454	3.820

Overige vorderingen

Onder de overige vorderingen zijn de volgende posten opgenomen:

	2017	2016
Debiteuren algemeen	6.494	4.783
Voorziening oninbare debiteuren algemeen	-1.507	-1.677
Belastingdebiteuren	3.370	3.852
Voorziening oninbare belastingdebiteuren	-566	-647
Overige posten	101	162
	<u>7.892</u>	<u>6.473</u>

Debiteuren algemeen

Onder debiteuren algemeen zijn de overige gefactureerde vorderingen aan derden opgenomen. Op basis van de ouderdom en aanvullend op basis van de volwaardigheid van de openstaande vordering is een voorziening getroffen voor oninbaarheid. De grondslagen hiervoor zijn nader toegelicht in de grondslagen voor de waardering.

Belastingdebiteuren

De belastingdebiteuren betreffen de vorderingen uit hoofde van de lokale belastingen en heffingen. Op basis van de ouderdom van de openstaande vordering is een voorziening getroffen voor oninbaarheid. De grondslagen hiervoor zijn nader toegelicht in de grondslagen voor waardering.

Overige posten

Dit betreft onder meer de vorderingen uit hoofde van parkeerabonnementen, waarborgsommen en overige verrekeningen.

Liquide middelen

Omschrijving	Stand 31-12-2017	Stand 31-12-2016
Kassaldi	132	138
Banksaldi	178	148
Totaal	310	286

Banksaldi

De bankrekeningen zijn als volgt te specificeren:

	2017	2016
Banken	29	22
Betalingen onderweg	149	126
Totaal	<u>178</u>	<u>148</u>

Overlopende activa

Omschrijving	Stand 31-12-2017	Stand 31-12-2016
Nog te ontvangen subsidies overheidslichamen	3.202	1.526
Overige nog te ontvangen en vooruitbetaalde bedragen	11.609	11.120
Totaal	14.811	12.646

Omschrijving	Stand 31-12-2016	Toevoe- gingen	Ontvangst	Correctie	Stand 31-12-2017
<u>Rijk:</u>					
Sisa G3 Besluit Bijstand Zelfstandigen	352	285	69	364	204
Besluit Rijkssubsidiering Instandhouding Monumenten	366		241	-185	310
Subsidieregeling sanering verkeerslawaaï	0	207	79	128	0
RIEC Noord-West-Nederland	18	735	735	-1	19
Totaal Rijk	736	1.227	1.124	306	533
<u>Overige Nederlandse overheidslichamen:</u>					
Platform Regionaal-Economische Structuur Metropoolregio Amsterdam (PRES)	85		85		0
Provinciaal subsidiebeleid: Koersdocument Duurzame Energie	16		16		0
Sisa E27B BDU Verkeer & Vervoer	469		345		124
UR Kleine Infrastructuur Noord-Holland 2016	133	645	24	-712	1.466
UR Kleine Infrastructuur Noord-Holland 2017	0	373		117	256
UR subsidie Gedragsbeïnvloeding Verkeersveiligheid Noord-Holland 2016	0		8	-17	9
UR subsidie projecten regionale sociale agenda's Noord-Holland 2012	69		11	-42	100
UR subsidie quick win doorstromingsmaatregelen bus Noord-Holland 2013, tender 2014	13		104	-150	59
UR Woonvisie Noord-Holland 2011	5		10	-5	0
Eerst aanpakken dan opschalen	0	160			160
Programma Bereikbaarheid	0	380	138	181	61
UR herstructurering en intelligent ruimtegebruik bedrijventerrein Noord-Holland 2014	0			-340	340
UR aanleg bushaltes regio Haarlem/IJmond Noord-Holland 2017	0	94			94
Totaal overige Nederlandse overheidslichamen	790	1.652	741	-968	2.669
Totaal	1.526	2.879	1.865	-662	3.202

Overige nog te ontvangen en vooruitbetaalde bedragen

Hieronder zijn de volgende posten opgenomen:

Omschrijving	31-12-2017	31-12-2016
Bibliotheek- vooruitbetaalde subsidie eerste halfjaar	1.955	1.881
Frans Hals museum - vooruitbetaalde subsidie 1e halfjaar	1.288	1.293
Belastingen - nog op te leggen	155	-
Verzekeringspremies - vooruitbetaald	202	266
Rentebaten leningen u/g nog te ontvangen	135	144
Automatiseringskosten - vooruitbetaald	954	1.035
CAK - Nog te ontvangen eigen bijdragen	636	560
Omgevingsvergunningen en leges - nog te factureren	1.122	345
Parkeerbaten - nog te ontvangen	458	417
Nacalculatie FLO - nog te ontvangen	68	174
Contributie VNG - vooruitbetaald	198	189
Te vorderen Gemeente Zandvoort ivm samenwerking	375	52
Tussenrekening GWS	24	-255
Debiteuren - nog te factureren	0	681
SVB - Nog te vorderen inzake voorschotten PGB	873	2.129
Vordering op zorgaanbieders	1.342	279
Vordering op gemeenten uhv woonplaatsbeginsel jeugd	0	546
Onderwijs, schoolzwemmen en leerlingenvervoer	238	249
Algemene uitkering 2017 / 2016	159	193
Terug te ontvangen kosten WSW	239	244
Bijdrage Internationale school	500	0
Overige posten	688	698
Totaal	11.609	11.120

Eigen vermogen

Het verloop en de boekwaarde van het eigen vermogen is als volgt te specificeren:

	In enge zin	Algemene reserves		Totaal	Bestem- mings- reserves	Saldo baten en lasten	Eigen vermogen totaal
		Grond- exploitatie	Sociaal Domein				
Saldo per 1 januari 2017	27.448	2.942	34.370	64.760	29.328	7.608	101.696
Bestemming resultaat Jaarrekening 2016	7.608			7.608		-7.608	0
Toevoegingen	1.075	21.742	0	22.817	20.454		43.271
Onttrekkingen	-6.039	-951	-7.244	-14.234	-9.238		-23.472
Saldo baten en lasten 2017						5.407	5.407
Saldo per 31 december 2017	30.092	23.733	27.126	80.951	40.544	5.407	126.902

Het gedetailleerde overzicht van het verloop per reserve en een toelichting op de aard en strekking van de reserve is opgenomen in 4.5 Reserves en voorzieningen.

Voorzieningen

Het verloop en de boekwaarde van de voorzieningen is als volgt te specificeren:

	voor verplichtingen en verliezen	m.b.t middelen derden	Voorzieningen totaal
Saldo per 31 december 2016	17.123	2.059	19.182
Toevoegingen	2.635	30	2.665
Aanwending	-2.562	-26	-2.588
Vrijval	-1.321	-870	-2.191
Saldo per 31 december 2017	15.875	1.193	17.068

Vaste schulden

Het verloop en de boekwaarde van de vaste schulden is als volgt te specificeren:

	31-12-2016		Opgenomen	Afgelost	31-12-2017
Obligatieleningen	69				69
Onderhandse leningen binnenlandse banken/fin.instellingen	485.912	35.000		46.156	474.756
Door derden belegde gelden	230			126	104
Waarborgsommen	41	24			65
Totaal	486.252	35.024		46.282	474.994

De met de vaste schulden samenhangende rentelasten bedragen in 2017 € 16.106.000 (2016: € 17.706.000).

In paragraaf 3.4 Financiering is een nadere toelichting opgenomen omtrent het gevoerde financieringsbeleid.

Onderhandse leningen van binnenlandse banken en financiële instellingen

In 2017 zijn drie langlopende leningen aangetrokken voor in totaal €35 miljoen.

Het streven is jaarlijks een gelijk bedrag aan leningen te moeten aflossen en herfinancieren. Dit zorgt voor stabiliteit en minder gevoeligheid voor schommelingen van de rentestand.

Door derden belegde gelden

De door derden belegde gelden betreffen de geldleningen inzake het Nationaal restauratiefonds.

Netto vlottende schulden met een rentetypische looptijd korter dan één jaar

De in de balans opgenomen kortlopende schulden zijn als volgt te specificeren:

Omschrijving	Stand 31-12-2017	Stand 31-12-2016
Kasgeldleningen		
Banksaldi	31.316	12.671
Overige schulden	27.098	28.492
Totaal	58.414	41.163

Kasgeldleningen

Ultimo 2017 zijn geen kasgeldleningen opgenomen.

Banksaldi	2017	2016
BNG Bank	31.316	12.671

Dit betreft het negatieve saldo van de gezamenlijke bankrekeningen bij de BNG bank.

Overige schulden	2017	2016
Crediteuren	17.763	20.522
Schulden aan openbare lichamen	8.368	7.134
Overige schulden, waaronder pensioenpremies	967	836
	<u>27.098</u>	<u>28.492</u>

Crediteuren

Onder de crediteuren zijn de schulden op grond van ontvangen inkoopfacturen van leveranciers en inkoopfacturen voor uitbesteed werk voor investerings- en aannemingsprojecten en onderhoud, alsmede voor openstaande inkoopfacturen voor diverse exploitatielasten opgenomen.

Schulden aan openbare lichamen

De schulden aan openbare lichamen zijn als volgt te specificeren:

	2017	2016
Belastingdienst	8.049	6.845
Provincies en gemeenten	239	195
Ministerie van Veiligheid en Justitie en Openbaar Ministerie	80	94
	<u>8.368</u>	<u>7.134</u>

De schuld aan de Belastingdienst betreft de verschuldigde afdrachten loonbelasting over de maand december 2017 en de af te dragen BTW over het 4e kwartaal 2017.

Overlopende passiva

Omschrijving	Stand 31-12-2017	Stand 31-12-2016
Nog te betalen bedragen	22.746	25.862
Vooruit ontvangen subsidies overheidslichamen	2.525	1.849
Overige vooruit ontvangen bedragen	5.109	3.551
Totaal	30.380	31.262

Nog te betalen bedragen

De nog te betalen bedragen betreffen de over 2017 nog verschuldigde exploitatielasten waarvoor de facturen na 31 december 2017 worden ontvangen en zijn als volgt gespecificeerd:

Omschrijving	31-12-2017	31-12-2016
Belastingen	264	320
Rente langlopende rekeningen o/g	8.112	8.528
Huisvesting en facilitaire zaken	187	207
Web participatiebudget	115	130
Premieafdracht Zorginstituut	0	127
Verplichting spaaruren	83	138
Afdracht leges reisdocumenten/rijbewijzen/VOG/naturalisatie	68	102
Nog te betalen/te ontvangen facturen zorgaanbieders Wmo/BW	5.360	7.627
Nog te betalen/te ontvangen facturen zorgaanbieders jeugd	3.763	1.531
Wmo voorzieningen / huish. hulp/collectief vervoer	517	345
Vakantiegeld juni/dec 2016	0	2.213
Individuele inkomenstoeslag minimabeleid	0	200
Bijzondere kosten CZGO 2016	0	114
Stichting GGZ Ingeest huur Velserpoort 2016	0	280
Veiligheidshuis Kennemerland	219	0
Aanloopverlies Internationale school	100	0
Facturen projectadministratie	1.223	1.858
Facturen vastgoedadministratie	409	51
Facturen onderhoud en beheer openbare ruimte	578	699
Inhuur diverse afdelingen	512	560
Overige posten	1.236	832
Totaal	22.746	25.862

Vooruit ontvangen subsidies overheidslichamen

Hieronder zijn opgenomen de vooruit ontvangen subsidies waarvoor een terugbetalingsverplichting geldt:

Omschrijving	Stand 31-12-2016	Vrijgevallen bedragen	Ontvangsten	Stand 31-12-2017
<u>Rijk:</u>				
Sisa D10 Participatiewet Volwassenenonderwijs	229	1.093	1.153	289
Besluit Rijkssubsidiering Instandhouding Monumenten	53	30	185	208
Sisa D9 Onderwijsachterstandenbeleid	166	4.644	4.977	499
Regionaal Uitstapprogramma Prostituees II	39	78	78	39
Sisa D1 RMC Voortijdig schoolverlaters	307	768	778	317
Subsidieregeling sanering verkeerslawaaï	82	18	79	143
Sisa D1A Regionale aanpak voortijdig schoolverlaten	378	378		0
Preventie woninginbraken	0		100	100
Totaal Rijk	1.254	7.009	7.350	1.595
<u>Overige Nederlandse overheidslichamen:</u>				
Alternatief voorstel verlenging kwalificatieplicht	1		-1	0
Sisa E11B Nationaal Samenwerkingspr. Luchtkwaliteit	49	73	24	0
Binnenduinrand	12			12
UR herstructurering en intelligent ruimtegebruik bedrijventerreinen 2012	395	16	24	403
UR subsidie Gedragsbeïnvloeding Verkeersveiligheid Noord- Holland 2016	4	21	17	0
UR subsidie molens Noord-Holland 2015	21			21
UR subsidie projecten regionale sociale agenda's Noord- Holland 2012	110	101	42	51
UR Woonvisie Noord-Holland 2011	3		15	18
Platform Economie	0		400	400
UR Woonvisie Noord-Holland 2016	0	13	28	15
UR ondersteuning toekomstbestendige werklocaties Noord- Holland 2017	0		10	10
Totaal overige Nederlandse overheidslichamen	595	224	559	930
Totaal	1.849	7.233	7.909	2.525

Overige vooruit ontvangen bedragen

De overig vooruit ontvangen exploitatiebaten zijn als volgt te specificeren:

Omschrijving	31-12-2017	31-12-2016
Vastgoed huren vooruit gefactureerd	421	164
Preventiegelden 40+ woningbouwcoöperaties	0	185
Parkeerabonnementen vooruit gefactureerd	124	118
Afkoopsommen erfpachten	99	104
Allegro inzake schuldhelpverlening	1.717	1.740
GR Regionale Mobiliteit	1083	927
Bijdrage extra inzet zwerfafval	155	276
Huur Duinwijckhal	333	0
Anterieure overeenkomsten	166	46
Trafo bijdrage woningbouwcorporaties	898	0
Mobiliteitsfonds inzake Amerikaweg	107	0
Overige posten	6	-9
Totaal	5.109	3.551

Niet in de balans opgenomen verplichtingen

In de hieronder opgenomen tabel zijn de resterende financiële verplichtingen tot einde contractduur van alle individuele contracten met een contractwaarde groter dan € 100.000 verantwoord.

Niet in de balans opgenomen verplichtingen	Per 31-12-2017
Huurovereenkomsten	16.921
Operationeel lease voertuigen	605
ICT, telecommunicatie en overige faciliteiten	
- Onderhoud hard- en software en gebruik van print- en kopieerapparatuur	1.586
- Vaste en mobiele telecommunicatie	76
- Catering, beveiliging/bewaking, schoonmaak, kantoorbenodigd. en drankaut.	3.135
Gemeentelijke collectieve zorgverzekering voor minima	750
Subsidieverplichtingen voor de jaren t/m 2020	90.652
Totaal niet in de balans opgenomen verplichtingen	113.725

Niet opgenomen recht

De Koepel is in 2017 verkocht aan de stichting Panopticon. Aan de stichting zijn voorwaarden meegegeven waaraan de toekomstige bestemming moet voldoen en binnen welke termijn dit moet worden gerealiseerd. Als het geen haalbaar doel blijkt te zijn, heeft de gemeente het recht de overeenkomst kosteloos te ontbinden. Ontbinding leidt tot teruggave van de Koepel aan de gemeente en de gemeente is verplicht de koopsom van € 6,4 miljoen terug te betalen aan de koper.

Borg- en garantstellingen

De gemeente staat garant als achtervang voor leningen die zijn verstrekt aan woningbouwcorporaties en particulieren. Deze verstrekte leningen worden gegarandeerd door het Waarborg Eigen Vermogen en Waarborgfonds Eigen Woningen. Als deze waarborgfondsen hun verplichtingen niet kunnen nakomen, dan worden de gemeenten en het Rijk aangesproken (achtervang).

Garanties op leningen van de zorgsector, culturele instellingen, het Nationaal Restauratiefonds en het nutsbedrijf zijn verstrekt onder hypothecaire zekerheid.

Met betrekking tot het vermelde bedrag in de tabel 'particuliere woningbouw' kan het volgende worden vermeld. De definitieve opgave 2017 WEW wordt medio 2018 verstrekt. In deze jaarrekening wordt daarom een inschatting gemaakt op basis van de definitieve opgave WEW 2016. Het is de verwachting dat de omvang van de gegarandeerde leningen particuliere woningbouw zal afnemen.

(bedragen x € 1 miljoen)

Gegarandeerde geldleningen	Per 31-12-2016	Per 31-12-2017
Gemeente als achtervang	1.829	1.596
Particuliere woningbouw	877	663
Woningcorporaties	952	933
Gemeente als directe risicodragers	16	20,2
Zorgsector	2	1
Culturele instellingen	2	2
Nationaal restauratiefonds	0,4	0,2
Nutssector	12	17
Totaal gegarandeerde geldleningen	1.845	1.616

Bij het Nationaal Restauratiefonds is in 2017 voor € 0,2 miljoen afgelost. Eerdere berichtgeving hierover wordt niet gedaan.

De reguliere aflossing bij de nutssector is € 1,0 miljoen. Toename bij de nutssector zijn twee aangegane achtervangposities ten behoeve van Spaarnelanden van totaal € 6,0 miljoen. Per saldo een stijging van € 5,0 miljoen.

Toelichting op Overzicht van baten en lasten

Algemeen

In deel 2 van het jaarverslag van de gemeente Haarlem zijn de baten en lasten per programma toegelicht in relatie tot de begroting. In bijlage 6.5 zijn de baten en lasten van de rekening per programma en beleidsveld weergegeven.

De baten en lasten die in directe relatie staan tot de programma's, worden rechtstreeks aan de programma's toegerekend. De indirecte lasten en baten, dit betreft onder meer de indirecte apparaatskosten en algemene kosten, worden aan de programma's toegerekend overeenkomstig de kostenverdelingssystematiek die in de begroting is gehanteerd.

Algemene dekkingsmiddelen

Algemene uitkering gemeentefonds

De algemene uitkering voor 2017 uit het gemeentefonds is berekend op basis van de decembercirculaire 2016 van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijkrelaties. De samenstelling van de verantwoorde algemene uitkering kan als volgt worden weergegeven:

	2017	2016
Algemene uitkering 2017	284.948	
Algemene uitkering 2016	504	286.982
Algemene uitkering 2015	390	288
Algemene uitkering 2014		98
	285.842	287.368

Lokale belastingen en heffingen

De gemeentelijke belastingen en heffingen bedragen € 100.687.000 en zijn nader gespecificeerd en toegelicht in paragraaf 3.2 Lokale heffingen. Een deel van de belastingen en heffingen is bestedingsgebonden en mag de werkelijke kosten van de gemeente niet overstijgen. De belangrijkste zijn de afvalstoffenheffing, het rioolrecht, de bouwleges en de leges van burgerzaken. In bijlage 6.6 Kostenonderbouwing heffingen conform model VNG zijn deze heffingen en de daarmee samenhangende kosten toegelicht.

De belangrijkste niet-bestedingsgebonden gemeentelijke belastingen en heffingen zijn de onroerende zaakbelasting (€ 38.405.000), de parkeerbelasting (€ 9.209.000) en de precario ondergrondse infrastructuur (€ 5.147.000).

Financiering

Onder het product financiering worden de volgende baten verantwoord:

	2017
Saldo financieringsfunctie	-385
Dividenden	-981
Totaal product Financiering	-1.366

Saldo financieringsfunctie

De betaalde rentekosten over de leningenportefeuille worden doorberekend aan de producten, investeringen en grondexploitaties. De gemeente hanteert hierbij een omslagrente van 2,5%. Voor de toerekening aan de grondexploitaties wordt een omslagrente van 2,8% gehanteerd.

Het saldo van de financieringsfunctie wordt veroorzaakt door het verschil tussen de gemiddelde rente op uitstaande en verschuldigde gelden van 3,65% en de via de omslagrente doorbelaste rentekosten aan de producten, investeringen en grondexploitaties.

In paragraaf 3.4 Financiering is een nadere toelichting gegeven op de financieringspositie van de gemeente. Afwijkingen ten opzichte van de begroting zijn in programma 7 nader toegelicht.

Eigen bijdragen Centraal Administratie Kantoor

De berekening, oplegging en incasso van de inkomensafhankelijke eigen bijdrage in het kader van de huishoudelijke verzorging wordt door het Centraal Administratie Kantoor (CAK) uitgevoerd. Het CAK verstrekt aan de gemeente een totaaloverzicht waarbij maandelijks afstorting plaatsvindt van de geïncasseerde bijdragen. Door het ontbreken van de inkomensgegevens, is de door het CAK verstrekte informatie ontoereikend voor de gemeente om de juistheid op persoonsniveau en de volledigheid van de eigen bijdrage als geheel vast te kunnen stellen. Volgens de wetgever is de gemeente hiervoor ook niet verantwoordelijk en beschikt de gemeente vanwege privacyregelgeving niet over de inkomensgegevens.

Personeelslasten

De personeelslasten over 2017 bedragen € 76.001.000 (2016: € 74.887.000). De werkelijke bezetting eind 2017 is 1.052 fte (2016: 1.022 fte). De toegestane formatie, bezetting en werkelijke personeelslasten van bestuur en hoofdafdelingen zijn nader gespecificeerd in bijlage 6.4 Overzicht personeel. Paragraaf 3.5 Bedrijfsvoering geeft een nadere toelichting op de personele bezetting en het personeelsbeleid van de gemeente.

Incidentele baten en lasten

De incidentele baten en lasten over 2017 bedragen respectievelijk € 49.350.000 en € 74.119.000. In 4.4 Incidentele baten en lasten zijn deze per programma gespecificeerd.

Wet Normering Topinkomens

Bij de samenstelling van de in deze paragraaf opgenomen verantwoording uit hoofde van de WNT zijn de beleidsregels toepassing WNT van 27 februari 2014, inclusief de wijziging van 12 maart 2014, van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) als uitgangspunt gehanteerd. De gemeente Haarlem herkent de uitvoeringsproblemen met betrekking tot externe niet-topfunctionarissen zoals de minister van BZK in zijn kamerbrief van 27 februari 2014 aangaf.

In lijn met paragraaf 6 van de (gewijzigde) beleidsregels toepassing WNT legt de gemeente geen verantwoording af over externe niet-topfunctionarissen. In 2017 geldt voor de gemeente Haarlem een maximum WNT norm van € 181.000.

Openbaar te maken gegevens op basis van de WNT. Voor alle topfunctionarissen, ongeacht beloningsniveau:

	(bedragen x €1)	
	J. Scholten	J.S. Spier
Functiegegevens	Gemeentesecretaris / Algemeen directeur	Griffier
Aanvang en einde functievervulling in 2017	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12
Omvang dienstverband (in fte)	1,0	0,89
Gewezen topfunctionaris	nee	nee
(Fictieve) dienstbetrekking	ja	ja
Bezoldiging		
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	137.254	90.716
Beloningen betaalbaar op termijn	17.553	13.485
Subtotaal	154.807	104.201
Individueel toepasselijk bezoldigingsmaximum	181.000	161.090
-/- Onverschuldigd betaald bedrag		
Totale bezoldiging	154.807	104.201
Reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	N.v.t.	N.v.t.
Gegevens 2016		
Aanvang en einde functievervulling in 2016	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12
Omvang dienstverband 2016 (in fte)	1,0	0,89
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	135.928	83.518
Beloningen betaalbaar op termijn	15.133	11.081
Totaal bezoldiging 2016	151.061	94.599

Naast de hierboven vermelde topfunctionarissen zijn er geen overige functionarissen (i.c. niet-topfunctionarissen in loondienst) die in 2017 een bezoldiging boven het individuele WNT-maximum hebben ontvangen. Tevens zijn er in 2017 geen ontslaguitkeringen (i.c. uitkeringen wegens beëindiging dienstverband) betaald aan overige functionarissen die op grond van de WNT dienen te worden vermeld, of die in eerdere jaren op grond van de WOPT of de WNT vermeld zijn of hadden moeten worden.

4.4 Incidentele baten en lasten

Overzicht incidentele baten en lasten	Lasten 2017	Lasten 2017 incidenteel	Baten 2017	Baten 2017 incidenteel
Programma's				
1. Maatschappelijke participatie	68.024	4.088	9.791	1.022
2. Ondersteuning en zorg	114.649	1.131	8.265	0
3. Werk en Inkomen	95.645	2.493	55.530	1.529
4. Duurzame stedelijke vernieuwing	40.636	22.942	27.426	14.244
5. Beheer en onderhoud	93.597	1.111	81.479	9.137
6. Burger, bestuur en veiligheid	34.993	805	12.982	777
7. Algemene dekkingsmiddelen	59.909	4.057	337.187	1.229
Totaal programma's exclusief reserves	507.453	36.627	532.658	27.938
Mutaties reserves				
Toevoegingen aan reserves	43.273	35.636		
Onttrekkingen aan reserves			23.474	23.474
Totaal programma's inclusief reserves	550.726	72.263	556.132	51.412

Programma 1. Maatschappelijke participatie

Omschrijving	Lasten	Baten
Statushouders sociaal programma (incl. € 121,5 inhuur)	2.860 n	1.022 v
Sociaal wijkteam inhuur	153 n	
Extra afschrijving huurlasten geactiveerd	1.076 n	
Overige incidentele posten < € 0,25 miljoen	0 n	0 v

Programma 2. Ondersteuning en zorg

Omschrijving	Lasten	Baten
WMO inhuur	1.096 n	
Overige incidentele posten < € 0,25 miljoen	35 n	0 v

Programma 3. Werk en Inkomen

Omschrijving	Lasten	Baten
Re-integratie activiteiten ESF (doeluitkering en uitgaven)	1.588 n	1.529 v
Diverse inhuur	905 n	
Overige incidentele posten < € 0,25 miljoen	0 n	0 v

Programma 4. Duurzame stedelijke vernieuwing

Omschrijving	Lasten	Baten
DSK speeltuingebouw naar Materiële vaste activa	-638 v	
Intern grond naar Materiële vaste activa		715 v
Aankopen gronden	957 n	v
Verkopen gronden grondexploitatie		12.126 v
Innovatie aanpak energiebesparing huizenaanpak	872 n	160 v
Reserve grondexploitatie	10.031 n	1.243 v
Reserve grondexploitatie, tussentijdse winstneming	11.710 n	
Overige incidentele posten < € 0,25 miljoen	9 n	0 v

Programma 5. Beheer en onderhoud

Omschrijving	Lasten	Baten
Verkoop panden		3.216 v
Verkoop gronden		4.051 v
Lumpsum bijdrage Delftwijk		1.870 v
Restant boekwaarde verkopen	175 n	
Diverse inhuur	715 n	
Overige incidentele posten < € 0,25 miljoen	222 n	0 v

Programma 6. Burger, bestuur en veiligheid

Omschrijving	Lasten	Baten
Uitgaven en doeluitkering RIEC	664 n	777 v
Diverse inhuur	142 n	
Overige incidentele posten < € 0,25 miljoen	0 n	0 v

Programma 7. Algemene dekkingsmiddelen			
Omschrijving	Lasten		Baten
Inhaal afschrijvingen activa na controle bestaan	652	n	
Inhuur derden	2.277	n	
Vergoeding schadeclaim	232	n	
Budgetoverhevelingen	895	n	1.213 v
Overige incidentele posten < € 0,25 miljoen	0	n	16 v
Specificatie structurele mutaties in reserves			
Omschrijving	Lasten		Baten
Maatschappelijk nut	7.637	n	

4.5 Reserves en voorzieningen

Staat van Reserves		Stand per 31-12- 2016	Rekening resultaat 2016		Toe- voeging	Ont- trekking	Stand per 31-12- 2017	Toelichting aard
Prg.	Soort reserve		Toe- voeging	Ont- trekking	2017	2017		
Algemene Reserves:								
7	Algemene Reserve	27.448	7.608		1.075	6.039	30.092	De algemene reserve dient als buffer om schommelingen in het resultaat op te vangen en onverwachte tegenvallers te dekken.
4	Reserve Grondexploitatie	2.942			21.742	951	23.733	Het doel van de reserve is het dekken van risico's die uit de grondexploitatie voortvloeien.
7	Reserve Sociaal Domein	34.370			0	7.244	27.126	De reserve is gevormd om de decentralisatie in het sociaal domein goed te laten verlopen en de financiële risico's te beperken.
Totaal Algemene Reserves		64.760	7.608	0	22.817	14.234	80.951	
Bestemmingsreserves :								
5	Achterstand Onderhoud Dolhuys	622					622	De reserve (eerder voorziening) dient voor het opvangen van incidentele schade aan en achterstallig onderhoud van museum het Dolhuys.
5	Baggeren	950			219		1.169	De reserve (eerder voorziening) dient voor uitvoeren van grote baggerprojecten.
5	Beheer en Onderhoud Openbare Ruimte	1.721			389	524	1.586	Reservering van middelen voor het opvangen van periodieke uitschieters en jaren met grote onderhoudsopgave met betrekking tot beheer en onderhoud van de openbare ruimte.
5	Bodemprogramma	5.613			1.401	1.475	5.539	Reserve ten behoeve van uitvoering bodemprogramma.
7	Budgetoverheveling	1.739			895	1.213	1.421	Door middel van deze reserve worden budgetten doorgeschoven naar het volgende boekjaar.
1	Duurzame Sportvoorzieningen	565			100	60	605	Reserve dient als dekking voor subsidies die Haarlemse sportverenigingen kunnen aanvragen voor duurzame sportvoorzieningen.
4	Duurzame Stedelijke Vernieuwing	590					590	Reserve is bestemd voor uitvoering van activiteiten omtrent duurzame stedelijke vernieuwing.

Staat van Reserves		Stand per 31-12- 2016	Rekening resultaat 2016		Toe- voeging	Ont- trekking	Stand per 31-12- 2017	Toelichting aard
Prg.	Soort reserve		Toe- voeging	Ont- trekking	2017	2017		
4	ISV Milieu	24				24	0	Reserve ten behoeve van Milieu, onderdeel van het Bodemprogramma. Gevormd uit reserve ISV na actualisatie ISV programma's.
4	Wonen	1.249				501	748	Reserve ten behoeve van de Woonagenda. Gevormd uit reserve ISV na actualisatie ISV programma's.
7	Groei van de Stad	0			1.425		1.425	Reservering van middelen voor noodzakelijke uitbreiding van het voorzieningenniveau als gevolg van toename van de Haarlemse bevolking.
5	Kapitaallasten Maatschappelijk nut	0			7.637		7.637	Dekken van rente- en afschrijvingslasten van investeringen met maatschappelijk nut.
4	Leefomgeving	5.957			250	169	6.038	Reserve ten behoeve van Leefomgeving dat grotendeels samenhangt met openbare ruimte.
3	Minimagelden	691			87		778	De reserve is bedoeld voor de onder- of overbesteding van gelden voor minimabeleid.
7	Opleidingen (opheffingen IZA)	500					500	De reserve is gevormd door de teruggaaf IZA en bestemd voor de opleiding en vorming van personeel.
6	Regionaal IEC NH	223					223	Een samenwerkingsverband van onder andere de politie, justitie, de Belastingdienst, de provincie en gemeenten in Noord-Holland om de bestuurlijke en geïntegreerde aanpak van georganiseerde criminaliteit vorm te geven.
2	Regionaal Kompas	190			445	190	445	Verzorgen van de zorg aan dak- en thuislozen en verslaafden en vrouwenopvang voor de regio Haarlemmermeer en Zuid- en Midden Kennemerland.
5	Regionale Mobiliteit	1.775			1.020	232	2.563	Reserve gevormd om middelen te reserveren voor een in te stellen regionaal Mobiliteitsfonds ten behoeve van bereikbaarheid in regionaal verband.
3	Regionaal Werkbedrijf	569				343	226	Reserve voor niet bestede gelden die de gemeente ontvangt voor de vorming van een regionaal werkbedrijf.
7	Rekenkamercommissie	20					20	De reserve dient ter dekking van verrichten van (groot) onderzoek op het terrein van financiële middelen mocht de rekenkamer daartoe besluiten.

Staat van Reserves	Stand per 31-12- 2016	Rekening resultaat 2016		Toe- voeging	Ont- trekking	Stand per 31-12- 2017	Toelichting aard
Prg. Soort reserve		Toe- voeging	Ont- trekking	2017	2017		
7 Reserve Archief	151				151	0	De reserve is gevormd met een voeding vanuit het rekeningresultaat 2013 met het doel het wegwerken van de achterstand archief.
5 Vastgoed	2.007			6.586	2.259	6.334	Het dekken van afwaarderingen als gevolg van het verlagen van boekwaarden van panden naar de marktwaarde en het dekken van werkelijke tekorten op de exploitatie van planmatig onderhoud.
4 Volkshuisvesting	327				327	0	Reservering van middelen voor inzet en bijdragen aan bestuurlijk gewenste projecten en activiteiten.
3 WWB inkomensdeel	3.845				1.770	2.075	Risicoreserve met betrekking tot besteding rijksbudget uitkeringen.
Totaal Bestemmingsreserves	29.328	0	0	20.454	9.238	40.544	
Resultaatbestemmingsreserve:							
7 Saldo baten en lasten vorig boekjaar	7.608		7.608			0	
7 Saldo baten en lasten huidig boekjaar				5.407		5.407	
Totaal Resultaat na bestemming	7.608	0	7.608	5.407	0	5.407	
Totaal Reserves	101.696	7.608	7.608	48.678	23.472	126.902	

Prg	Staat van voorzieningen	Stand 31-12-2016	Toe- voeging	Aanwen- dingen	Vrijval	Stand 31-12-2017	Toelichting aard en omvang
Soort voorziening							
Voorzieningen voor verplichtingen en verliezen							
6	Wethouderspensioen	7.434	193	260	723	6.644	Pensioenvoorziening voor drie wethouders waarvoor geen verzekering meer kan worden afgesloten.
6	Personeelskosten RIEC	127	26		153	0	Voorziening voor opgebouwde rechten tijdelijke formatie-uitbreiding periode 2014 tot en met 2017 van het RIEC Noord-Holland.
2	Woonaanpassing WMO	646	1.373	1.047	63	909	Voorziening voor toegekende en vastgelegde woonvoorzieningen van individuele woonaanpassingen, verhuiskosten en aanpassing voorraad.
5	Grafleges	2.459	367		317	2.509	De voorziening is ingesteld om van het huidige kasstelsel van afkoopsommen voor onderhoud en huur van graven over te gaan naar het stelsel van baten en lasten.
7	Wachtgeld en boventalligen	1.598	177	575		1.200	Verplichtingen voortvloeiende uit wachtgeldregelingen en kosten boventalligen voor 2013.
5	Parkstad - VVE Schalkwijk	3.644	459	344		3.759	Voorziening in het kader van de ontwikkeling van het winkelcentrum Schalkwijk. Na vaststelling overeenkomst is dit voor de VVE-Schalkwijk.
7	Wachtgeld wethouders	378	40	164		254	Voorziening toekomstige verplichtingen wachtgeld voormalige wethouders, conform regelgeving BBV (artikel 44).
4	Liquidatie Land in Zicht	454		172	65	217	Van de grondexploitatie Land in Zicht zijn alle grondtransacties afgerond en het project bevindt zich in de afrondingsfase. Er dienen in de afrondingsfase nog werkzaamheden in de openbare ruimte plaats te vinden. Hiervoor is een voorziening getroffen.
5	Voorziening Waarderhaven fiscaal	383				383	Deze voorziening is ingesteld in verband met een fiscale claim.
Totaal verplichtingen en risico's		17.123	2.635	2.562	1.321	15.875	

Voorzieningen niet bestede middelen van derden							
4	Monitoring Rookmakerterrein	21		4	17	Monitoring op stabiliteit milieuvervuiling van dit terrein. Indien nodig wordt er aanvullend onderzoek gedaan.	
4	Fietskooppunt	13	22	22	13	Onderhoud bebording fietsroutenetwerk in de regio Zuid-Kennemerland.	
4	Onderhoud beiaard	7			7	0	Ontvangen bijdrage van de Vrienden Grote Kerk ten behoeve van restauratie beiaard.
5	Egalisatie afvalstoffenheffing	1.654			783	871	Voorziening dient ter egalisatie van de opbrengsten uit de afvalstoffenheffing.
5	Waterbergingen	64	8			72	Compensatie waterbergingen DSK en Roemer Visserstraat in het kader van stedelijke wateropgave.
5	Tariefsegalisatie riolering	300			80	220	Deze voorziening moet zorgen voor een gelijkmatige lastenpatroon voor de burger.
Totaal voorzieningen niet bestede middelen van derden		2.059	30	26	870	1.193	
Totaal Voorzieningen		19.182	2.665	2.588	2.191	17.068	

4.6 Kadernota rechtmatigheid

Bij de rechtmatigheidscontrole vormt het begrotingscriterium een belangrijk toetsingscriterium. Onder begrotingsrechtmatigheid wordt het volgende begrepen:

"Financiële beheershandelingen, die ten grondslag liggen aan de baten en lasten, alsmede de balansposten, dienen tot stand te zijn gekomen binnen de grenzen van de geautoriseerde begroting en hiermee samenhangende programma's (begrotingscriterium). In de begroting zijn de maxima voor de lasten vermeld die door de raad zijn vastgesteld. Dit houdt in dat de financiële beheershandelingen dienen te passen binnen de begroting, waarbij het juiste programma, de toereikendheid van het begrotingsbedrag, alsmede het begrotingsjaar van belang zijn." ([Notitie toepassing van het begrotingscriterium, Commissie BBV, Platform Rechtmatigheid](#))

Met de controle op de juiste toepassing van het begrotingscriterium wordt getoetst of het budgetrecht van de gemeenteraad is gerespecteerd. De toe te passen normen voor het begrotingscriterium zijn op hoofdlijnen door de wetgever bepaald (artikel 189, 190 en 191 van de Gemeentewet) en worden door de gemeenteraad zelf nader ingevuld en geconcretiseerd. Dit gebeurt door middel van de begroting en via de verordening op het financieel beheer ex artikel 212 van de Gemeentewet ([2015/098823](#)).

Begrotings- en investeringskredietoverschrijdingen

Begrotingsafwijkingen en -overschrijdingen (beleidsmatig en/of financieel) behoeven autorisatie door de gemeenteraad. In de regel worden begrotingswijzigingen vooraf door het college aan de raad voorgelegd ter autorisatie. Hiermee wordt toestemming gevraagd voor het te realiseren beleid en voor de besteding van het benodigde bedrag. Slechts indien de omstandigheden een autorisatie vooraf niet mogelijk maken moet achteraf een begrotingswijziging worden voorgelegd. Indien de raad ermee instemt wordt de besteding alsnog geautoriseerd en is deze rechtmatig. Begrotingswijzigingen moeten volgens de Gemeentewet tijdens het jaar zelf nog aan de gemeenteraad worden voorgelegd.

De algemene lijn is dat begrotingsoverschrijdingen die binnen de beleidskaders van de raad passen niet meegewogen worden in het accountantsoordeel. Toch is het toetsen van begrotingsrechtmatigheid ingewikkelder dan het wellicht op het eerste gezicht lijkt. Er kunnen zeven verschillende begrotingsoverschrijdingen worden onderscheiden. In onderstaand overzicht wordt aangegeven wat naar de mening van de commissie BBV de consequentie van betreffende overschrijding moet zijn voor het accountantsoordeel.

Onrechtmatig, maar telt niet mee voor het oordeel	Onrechtmatig, maar telt niet mee voor het oordeel	Onrechtmatig, en telt mee voor het oordeel
1. Kostenoverschrijdingen betreffende activiteiten die niet passen binnen het bestaande beleid en waarvoor men tegen beter weten in geen voorstel tot begrotingsaanpassing heeft ingediend. Bijvoorbeeld de doelgroep c.q. de activiteiten zijn in de praktijk aantoonbaar ruimer geïnterpreteerd dan in regelgeving (subsidieregeling, -verordening) was gedefinieerd.		x
2. Kostenoverschrijdingen die passen binnen het bestaande beleid, maar waarbij de onafhankelijk accountant ondubbelzinnig vaststelt dat die ten onrechte niet tijdig zijn gesignaleerd. Bijvoorbeeld: de verwachte kostenoverschrijding op jaarbasis was via tussentijdse informatie al wel bekend, maar men heeft geen voorstel tot begrotingsaanpassing ingediend en dit is in strijd met de budgetregels zoals afgesproken met de raad.		x
3. Kostenoverschrijdingen die geheel of grotendeels worden gecompenseerd door direct gerelateerde opbrengsten, bijvoorbeeld via subsidies of kostendekkende omzet.	x	
4. Kostenoverschrijdingen bij open einde (subsidie)regelingen. Vaak blijkt vanwege dit open karakter in het kader van het opmaken van de jaarrekening een (niet eerder geconstateerde) overschrijding.	x	
5. Kostenoverschrijdingen die worden gecompenseerd door extra inkomsten die niet direct gerelateerd zijn. Over de aanwending van deze extra inkomsten heeft de raad nog geen besluit genomen.		x
6. Kostenoverschrijdingen betreffende activiteiten welke achteraf als onrechtmatig moeten worden beschouwd omdat dit bijvoorbeeld bij nader onderzoek van de subsidieverstrekker, belastingdienst of een toezichthouder blijkt (bijvoorbeeld een belastingnaheffing). Het zal hier in de praktijk vaak gaan om interpretatieverschillen bij de uitleg van wet- en regelgeving die na het verantwoordingsjaar aan het licht komen. Er zijn dan geen rechtmatigheidsgevolgen voor dat verantwoordingsjaar. Wel zal de gemeente er voor moeten zorgen dat de overschrijdingen getrouw in de jaarrekening worden weergegeven. Ook kunnen er gevolgen zijn voor het lopende jaar.		
- geconstateerd tijdens verantwoordingsjaar		x
- geconstateerd na verantwoordingsjaar	x	
7. Kostenoverschrijdingen op activeerbare activiteiten (investeringen) waarvan de gevolgen voornamelijk zichtbaar worden via hogere afschrijvings- en financieringslasten in het jaar zelf of pas in de volgende jaren.		
- jaar van investeren		x
- afschrijvings- en financieringslasten in latere jaren	x	

Overschrijdingen begrote lasten 2017

Programma	Beleidsveld	Lasten begroot	Lasten werkelijk	Afwijking	Overschrijding	Categorie
Maatschappelijke participatie	11 Onderwijs en sport	36.080	37.350	1.270	ja	6
	12 Bevorderen zelfredzaamheid	23.701	22.925	-777	nee	n.v.t
	13 Advies en ondersteuning	8.298	7.749	-550	nee	n.v.t
	totaal:	68.080	68.024			
Ondersteuning en Zorg	21 Maatwerkvoorzieningen	56.211	55.410	-801	nee	n.v.t
	22 Opvang en beschermd wonen	58.104	56.212	-1.892	nee	n.v.t
	23 Jeugdbesch & jeugdreclassering	3.019	3.026	7	ja	n.v.t
	totaal:	117.334	114.649			
Werk en inkomen	31 Werk	25.805	25.097	-708	nee	n.v.t
	32 Inkomen	65.800	66.986	1.186	ja	4
	33 Minima	3.928	3.562	-366	nee	n.v.t
	totaal:	95.532	95.645			
Duurz. Stedelijke Vernieuwing	41 Duurzame sted. Ontwikkeling	8.195	7.981	-214	nee	n.v.t
	42 Economie, toerisme en cultuur	26.634	27.088	455	ja	6
	43 Grondexploitaties	15.853	5.566	-10.286	nee	n.v.t
	totaal:	50.681	40.636			
Beheer en Onderhoud	51 Openbare ruimte en mobiliteit	61.929	61.215	-713	nee	n.v.t
	52 Parkeren	11.007	10.493	-514	nee	n.v.t
	53 Overige beheertaken	22.115	21.889	-226	nee	n.v.t
	totaal:	95.050	93.597			
Burger, Bestuur en Veiligheid	61 Dienstverlening	7.286	7.238	-48	nee	n.v.t
	62 Gemeentelijk bestuur	4.129	3.971	-157	nee	n.v.t
	63 Openbare orde en veiligheid	23.591	23.784	192	ja	n.v.t
	totaal:	35.006	34.993			
Algemene Dekkingsmiddelen	71 Lokale belastingen & heffingen	4.818	4.705	-114	nee	n.v.t
	72 Algemene dekkingsmiddelen	9.843	10.504	661	ja	6
	73 Overhead	47.380	44.700	-2.680	nee	n.v.t
	totaal:	62.041	59.909			
Totaal lasten (exclusief mutatie reserves)		523.726	507.453			

Op basis van de Financiële verordening gemeente Haarlem artikel 5 informeert de raad vooraf als verwacht wordt dat de geautoriseerde baten of lasten op beleidsveldniveau dreigen te worden overschreden met minimaal € 100.000 in de eerstvolgende tussenrapportage of via een afzonderlijk voorstel aan de raad. Het college voegt hierbij een voorstel voor wijziging van de begroting of een voorstel voor bijstelling van het beleid. De onafhankelijk accountant hanteert een rapporteringstolerantie van naar verwachting € 275.000, dit betekent dat alle fouten en onzekerheden groter dan € 275.000 in het rapport van bevindingen aan de raad worden opgenomen.

De kostenoverschrijdingen zijn geconstateerd na verantwoordingsjaar. De controle op de rechtmatigheid van de mutaties in de reserves zijn op afzonderlijke wijze gecontroleerd via de controle op het eigen vermogen. Conform de hiervoor genoemde criteria worden onderstaand de overschrijdingen ten opzichte van de geraamde gelasten in de begroting na wijziging toegelicht:

Programma 1 Maatschappelijke participatie

Onderwijs en sport, overschrijding € 1.270.000

Gebleken is dat bij de activeren van een schoolgebouw ten onrechte kosten zijn geactiveerd. Het betreft hier geactiveerde huurkosten van € 1.075.000. Deze kosten worden opgevangen door het niet gebruikte deel van de stelpost schuldreductie op programma 7.

Programma 2 Ondersteuning en Zorg

Jeugdbescherming en jeugdreclassering, overschrijding € 7.000

Bedrag blijft beneden de rapporteringsgrens.

Programma 3 Werk en inkomen

Inkomen, overschrijding € 1.186.000 (categorie 4)

In de informatienota decemberrapportage ([2017/495760](#)) is de raad geïnformeerd over een verwacht tekort op de BUIG van circa € 1 miljoen. Conform de afspraken zal dit tekort ten laste van de bestemmingsreserve WWB Inkomensdeel worden gebracht. De omvang van de bestemmingsreserve WWB Inkomensdeel is voldoende om het tekort 2017 te dekken.

Programma 4 Duurzame Stedelijke Vernieuwing

Economie, toerisme en cultuur, overschrijding € 455.000

Betreft voor € 225.000 activa van culturele instelling die afgeboekt zijn omdat deze niet aan de activeringscriteria voldoen. Deze kosten worden opgevangen door het niet gebruikte deel van de stelpost schuldreductie op programma 7. De overige overschrijdingen betreffen hogere uitgave op de materiële posten en de bijdrages aan derden.

Programma 6 Burger, Bestuur en Veiligheid

Openbare orde en veiligheid, overschrijding € 192.000

Er is op in het huidige jaar gekozen om de expertise van de eigen medewerkers meer in te zetten voor de realisatie van het actieprogramma. Hierbij behorend voornemen is om minder gebruik te maken van inhuur van externe partners. Per saldo leveren deze besparing en extra doorbelasting van personeelskosten een extra last op van €15.000. Tot slot is er een extra last van €114.000 welke wordt veroorzaakt door de steeds grote wordende kerstmarkt en de toenemende extra beveiligingsmaatregelen die nodig zijn.

Programma 7 Algemene dekkingsmiddelen

Algemene dekkingsmiddelen, overschrijding € 661.000 (categorie 6)

De overschrijding op dit beleidsveld betreft een samenstel van posten:

Saldo kostenplaatsen	€ 3.290.000	nadelig
Vennootschapsbelasting	€ 1.228.000	nadelig
Overige	€ 184.000	nadelig
Stelpost	€ 2.950.000	voordelig
Financieringsresultaat	€ 770.000	voordelig
Onvoorzien	€ 490.000	voordelig

Als gevolg van een hogere bezetting en hogere inhuur en het niet alloceren van deze kosten naar de producten is een nadelig saldo van € 3,3 miljoen ontstaan. Hier tegenover staat dat op programma 7.3 een onderschrijding staat als gevolg van de niet toebedeelde loonindexatie van € 1 miljoen en € 0,3 miljoen Individueel Keuze Budget. Tevens staat op programma 7.3 de hogere dekking

overhead als gevolg van de hogere doorbelasting naar projecten en grondexploitaties van € 0,6 miljoen.

In de december rapportage is gemeld dat de te verwachten te betalen vennootschapsbelasting over 2016 en 2017 circa € 1,4 miljoen zou bedragen, dit kon deels gedekt worden uit het niet benutte deel van de post onvoorzien van € 490.000.

Bij de Kadernota 2017 is besloten om € 3.150.000 (50% van het rekeningresultaat 2016) aan te wenden voor schuldreductie. Het aanwenden van deze post is niet volledig meer mogelijk op de wijze waarop de gemeente Haarlem dit invulde. In het verleden werden middelen voor schuldreductie gebruikt om:

- activa, waarvan bij de bestaanscontrole onvoldoende bewijs was of deze nog terecht geactiveerd kunnen worden, af te boeken;
- reeds geactiveerde investeringen met een maatschappelijk nut te deactiveren.

In de decemberrapportage is hier reeds melding van gemaakt.

Op het product financiering kent een positief saldo van € 770.000. Het voordelige renteresultaat wordt verklaard doordat bij bepaling van de begroting de transitorische posten niet zijn meegenomen.

Overschrijding kredieten

Het college informeert de raad vooraf als een investeringskrediet met minimaal 5% van het krediet, met een minimum van € 50.000, dreigt te worden overschreden in de eerstvolgende tussenrapportage of via een afzonderlijk voorstel aan de raad. Dit geldt eveneens indien bij een grote investering een voorziene overschrijding van 5% leidt tot een overschrijding van € 250.000 of meer.

Uit de controle op kredietoverschrijding komen per eind december 2017 de volgende overschrijding > € 50.000 naar voren:

Maatschappelijk nut Overschrijding van € 1.036.857

Er is voor 2017 bij de Voortgangsrapportage 2017 een inschatting gemaakt dat er in 2017 voor € 6,6 miljoen aan investeringen in de maatschappelijk nut zouden plaatsvinden. Uiteindelijk is dit uitgekomen op € 7,6 miljoen, conform bestaand beleid is de reserve kapitaallasten maatschappelijk nut hiermee verhoogd. De omvang van de investeringspost maatschappelijk nut was dit jaar lastig in te schatten. Dit werd mede veroorzaakt door de wijziging van de BBV inzake de activeren van maatschappelijk nut met ingang van 2017 en de aanpassing van het activabeleid inzake de verhoging van de activeringsgrens naar € 100.000.

Optimalisatie huisvesting Overschrijding € 458.915

In 2017 heeft een optimalisatie van de panden, Zijlpoort, Raakspoort en Stadhuis plaatsgevonden. Deze optimalisatie was nodig om de geconstateerde functionele en technische tekortkomingen aan te pakken. Tevens moeten de panden geschikt gemaakt zijn voor de inhuizing van de medewerkers Zandvoort. Achteraf is gebleken dat er ten onrechte bedragen in de exploitatie zijn genomen, terwijl deze aan het krediet aan moeten worden toegerekend. Door deze correctie wordt het krediet met € 459.000 overschreden. De commissie Bestuur is door middel van Collegebesluit [2018/2641](#) van deze afwikkeling op de hoogte gebracht.

Noorder Emmakade Overschrijding € 115.861

In juni dit jaar is door de commissie beheer de variantenkeuze gemaakt. Hierdoor is het “design construct contract” naar een standaard contract omgezet. Daardoor is het niet gelukt het uitvoeringskrediet tijdig in 2017 in de raad te krijgen. De commissie Beheer is per 1 februari akkoord gegaan met het uitvoeringskrediet en deze is in de Raad als hamerstuk geaccordeerd.

4.7 Single informatie/single audit

SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2017 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 10 januari 2018								
OC W	D1	Regionale meld- en coördinatiecentra voortijdig schoolverlaten	Besteding (jaar T)	Opgebouwde reserve ultimo (jaar T-1)				
		Aard controle R	Aard controle R					
		Indicatornummer: D1 / 01	Indicatornummer: D1 / 02					
		Besluit regionale meld- en coördinatiefunctie voortijdig schoolverlaten	€ 790.791	€ 307.135				
		Gemeenten						
OC W	D1A	Regionale maatregelen voortijdig schoolverlaten 2016-2021	Besteding (jaar T)	Besteding aan contactschool (jaar T)	Opgebouwde reserve ultimo (jaar T-1)			
		Aard controle R	Aard controle R	Aard controle R				
		Indicatornummer: D1A / 01	Indicatornummer: D1A / 02	Indicatornummer: D1A / 03				
		Besluit regionale meld- en coördinatiefunctie voortijdig schoolverlaten	€ 377.563	€ 30.000	€ 377.711			
		Contact gemeenten						
OC W	D9	Onderwijsachterstandenbeleid 2011-2018 (OAB)	Besteding (jaar T) aan voorzieningen voor voorschoolse educatie die voldoen aan de wettelijke kwaliteitseisen (conform artikel 166, eerste lid WPO)	Besteding (jaar T) aan overige activiteiten (naast VVE) voor leerlingen met een grote achterstand in de Nederlandse taal (conform artikel 165 WPO)	Besteding (jaar T) aan afspraken over voor- en vroegschoolse educatie met bevoegde gezagsorganen van scholen, houders van kindcentra en peuterspeelzalen (conform artikel 167 WPO)	Opgebouwde reserve ultimo (jaar T-1)	Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie	
		Aard controle R	Aard controle R	Aard controle R	Aard controle R			
		Indicatornummer: D9 / 01	Indicatornummer: D9 / 02	Indicatornummer: D9 / 03	Indicatornummer: D9 / 04			
		Besluit specifieke uitkeringen gemeentelijke onderwijsachterstandenbeleid 2011-2017	€ 3.402.657	€ 1.017.070	€ 224.128	€ 165.762		
		Gemeenten						
OC W	D10	(Volwassenen)Onderwijs 2015-2018	Verstreckte uitkering (jaar T)	Besteding (jaar T) van educatie bij roc's	Besteding (jaar T) van educatie bij andere aanbieders dan roc's	Besteding (jaar T) van educatie totaal (automatisch)	Ten minste 25% besteed aan roc's ja/nee (automatisch)	
		Participatiewet	Aard controle R	Aard controle R	Aard controle R	Aard controle nvt	Aard controle nvt	
		Contactgemeenten	Indicatornummer: D10 / 01	Indicatornummer: D10 / 02	Indicatornummer: D10 / 03	Indicatornummer: D10 / 04	Indicatornummer: D10 / 05	
		€ 1.153.048	€ 931.777	€ 15.571	€ 947.348	ja		
		Reservering besteding van educatie in jaar T voor volgend kalenderjaar (jaar T+1)	Onttrekking besteding van educatie in jaar T van volgend kalenderjaar (jaar T+1)					
		Aard controle R	Aard controle R					
		Indicatornummer: D10 / 06	Indicatornummer: D10 / 07					
		€ 288.262	€ 0					
Ien W	E3	Subsidieregeling sanering verkeerslawaa	Hieronder per regel één beschikingsnummer en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie	Besteding (jaar T) ten laste van rijksmiddelen	Overige bestedingen (jaar T)	Besteding (jaar T) door meerwerk dat o.b.v. art. 126 Wet geluidshinder ten laste van het Rijk komt	Correctie over besteding t/m jaar T	Kosten ProRail (jaar T) als bedoeld in artikel 25 lid 4 van deze regeling ten laste van rijksmiddelen
		Subsidieregeling sanering verkeerslawaa	Aard controle n.v.t.	Aard controle R	Aard controle R	Aard controle R	Aard controle R	Aard controle R
		Provincies, gemeenten en gemeenschappelijke regelingen (Wgr)	Indicatornummer: E3 / 01	Indicatornummer: E3 / 02	Indicatornummer: E3 / 03	Indicatornummer: E3 / 04	Indicatornummer: E3 / 05	Indicatornummer: E3 / 06
		1	IenM/BSK-2017/280473	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
		2	IenM/BSK-2017/282029	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	

			Kopie beschikingsnummer	Cumulatieve bestedingen ten laste van rijksmiddelen tot en met (jaar T)	Cumulatieve overige bestedingen tot en met (jaar T)	Cumulatieve Kosten ProRail tot en met (jaar T) als bedoeld in artikel 25 lid 4 van deze regeling ten laste van rijksmiddelen	Correctie over besteding kosten ProRail t/m jaar T	Eindverantwoordin g Ja/Nee
				Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie	Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie	Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie		
			Aard controle n.v.t.	Aard controle n.v.t.	Aard controle n.v.t.	Aard controle n.v.t.	Aard controle R	Aard controle n.v.t.
			Indicatornummer: E3 / 07	Indicatornummer: E3 / 08	Indicatornummer: E3 / 09	Indicatornummer: E3 / 10	Indicatornummer: E3 / 11	Indicatornummer: E3 / 12
		1	lenM/BSK-2017/280473	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	Nee
		2	lenM/BSK-2017/282029	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	Nee
SZW	G2	Gebundelde uitkering op grond van artikel 69 Participatiewet_gemeentedeel 2017	Besteding (jaar T) algemene bijstand	Baten (jaar T) algemene bijstand (exclusief Rijk)	Besteding (jaar T) IOAW	Baten (jaar T) IOAW (exclusief Rijk)	Besteding (jaar T) IOAZ	Baten (jaar T) IOAZ (exclusief Rijk)
		Alle gemeenten verantwoorden hier het gemeentedeel over (jaar T), ongeacht of de gemeente in (jaar T) geen, enkele of alle taken heeft uitbesteed aan een Openbaar lichaam opge	Gemeente	Gemeente	Gemeente	Gemeente	Gemeente	Gemeente
			I.1 Participatiewet (PW)	I.1 Participatiewet (PW)	I.2 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers (IOAW)	I.2 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers (IOAW)	I.3 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen (IOAZ)	I.3 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen (IOAZ)
			Aard controle R	Aard controle R	Aard controle R	Aard controle R	Aard controle R	Aard controle R
			Indicatornummer: G2 / 01	Indicatornummer: G2 / 02	Indicatornummer: G2 / 03	Indicatornummer: G2 / 04	Indicatornummer: G2 / 05	Indicatornummer: G2 / 06
			€ 49.985.200	€ 1.690.232	€ 2.460.296	€ 22.986	€ 229.611	€ 7.957
			Besteding (jaar T) Bbz 2004 levensonderhoud beginnende zelfstandigen	Baten (jaar T) Bbz 2004 levensonderhoud beginnende zelfstandigen	Baten (jaar T) WWIK (exclusief Rijk)	Besteding (jaar T) Loonkostensubsidie o.g.v. art. 10d Participatiewet (excl. Rijk)	Baten (jaar T) Loonkostensubsidie o.g.v. art. 10d Participatiewet (excl. Rijk)	Volledig zelfstandige uitvoering Ja/Nee
			Gemeente	Gemeente	Gemeente	Gemeente	Gemeente	
			I.4 Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (levensonderhoud beginnende zelfstandigen) (Bbz 2004)	I.4 Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (levensonderhoud beginnende zelfstandigen) (Bbz 2004)	I.6 Wet werk en inkomen kunstenaars (WWIK)	I.7 Participatiewet (PW)	I.7 Participatiewet (PW)	
			Aard controle R	Aard controle R	Aard controle R	Aard controle R	Aard controle R	Aard controle n.v.t.
			Indicatornummer: G2 / 07	Indicatornummer: G2 / 08	Indicatornummer: G2 / 09	Indicatornummer: G2 / 10	Indicatornummer: G2 / 11	Indicatornummer: G2 / 12
			€ 260.383	€ 0	€ 1.122	€ 92.387	€ 0	Ja
SZW	G3	Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (exclusief levensonderhoud beginnende zelfstandigen)_gemeentedeel 2017	Besteding (jaar T) levensonderhoud gevestigde zelfstandigen (exclusief Bob)	Besteding (jaar T) kapitaalverstrekking (exclusief Bob)	Baten (jaar T) levensonderhoud gevestigde zelfstandigen (exclusief Bob) (exclusief Rijk)	Baten (jaar T) kapitaalverstrekking (exclusief Bob) (exclusief Rijk)	Besteding (jaar T) aan onderzoek als bedoeld in artikel 56 Bbz 2004 (exclusief Bob)	Besteding (jaar T) Bob
			Aard controle R	Aard controle R	Aard controle R	Aard controle R	Aard controle R	Aard controle R
			Indicatornummer: G3 / 01	Indicatornummer: G3 / 02	Indicatornummer: G3 / 03	Indicatornummer: G3 / 04	Indicatornummer: G3 / 05	Indicatornummer: G3 / 06
			€ 186.732	€ 48.732	€ 28.480	€ 324.471	€ 47.884	€ 0
		Besluit bijstandverlening zelfstandigen (Bbz) 2004						
		Alle gemeenten verantwoorden hier het gemeentedeel over (jaar T), ongeacht of de gemeee	Baten (jaar T) Bob (exclusief Rijk)	Besteding (jaar T) aan uitvoeringskosten Bob als bedoeld in artikel 56 Bbz 2004	Volledig zelfstandige uitvoering Ja/Nee			
			Aard controle R	Aard controle R	Aard controle n.v.t.			
			Indicatornummer: G3 / 07	Indicatornummer: G3 / 08	Indicatornummer: G3 / 09			
			€ 0	€ 0	Ja			

Ien W	E27 B	Brede doeluitkering verkeer en vervoer SISA tussen medeoverheden Provinciale beschikking en/of verordening Gemeenten en Gemeenschappelijke Regelingen	Hieronder per regel één beschikkingnummer en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie	Besteding (jaar T) ten laste van provinciale middelen	Overige bestedingen (jaar T)	Correctie ten opzichte van tot jaar T verantwoorde bestedingen ten laste van provinciale middelen	Correctie ten opzichte van tot jaar T verantwoorde overige bestedingen
			Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E27B / 01	Aard controle R Indicatornummer: E27B / 02	Aard controle R Indicatornummer: E27B / 03	Indien de correctie een vermeerdering van bestedingen betreft, mag het alleen gaan over nog niet eerder verantwoorde bestedingen Aard controle R Indicatornummer: E27B / 04	Indien de correctie een vermeerdering van bestedingen betreft, mag het alleen gaan over nog niet eerder verantwoorde bestedingen Aard controle R Indicatornummer: E27B / 05
			1 138659/145369	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
			2 2012/14758	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
			3 290291/290320	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
			Kopie beschikkingnummer	Cumulatieve besteding ten laste van provinciale middelen tot en met (jaar T) Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie	Cumulatieve overige bestedingen tot en met (jaar T) Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie	Toelichting	Eindverantwoordings Ja/Nee Als u kiest voor 'ja', betekent dit dat het project is afgerond en u voor de komende jaren geen bestedingen meer wilt verantwoorden
			Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E27B / 06	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E27B / 07	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E27B / 08	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E27B / 09	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E27B / 10
			1 138659/145369	€ 68.505	€ 68.505		Ja
			2 2012/14758	€ 54.299	€ 54.299		Ja
			3 290291/290320	€ 29.329	€ 29.329	Beschikking moet zijn 289417-290291	Ja

4.8 Taakvelden

Met de laatste wijziging van het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten is de wijze waarop de informatie voor derden (lv-3) wordt verstrekt gewijzigd en vereenvoudigd. Deze voorgeschreven taakvelden vervangen vanaf de begroting 2017 de functies in de lv-3 aanlevering. De baten en lasten per taakveld en het verdelingsprincipe van de taakvelden over de programma's moeten ook worden opgenomen in een bijlage bij de financiële begroting en de jaarrekening.

De gemeente Haarlem heeft hierbij het volgende verdelingsprincipe gehanteerd:

- De kosten van de lijnafdelingen en de niet tot de overhead behorende centrale kosten (deel ICT, voertuigen en facilitaire zaken) worden procentueel naar de producten/taakvelden verdeeld.
- Conform het advies in de vraag en antwoordrubriek van de commissie BBV worden toerekeningen kleiner dan 10% van het door te berekenen bedrag achterwege te laten.
- De toerekening van overhead vindt plaats naar rato van de personeelskosten per taakveld/product.
- Op kostenplaatsniveau is beoordeeld aan welk taakveld de kostenplaats moet worden toebedeeld.

Nr.	Taakveld	Begroting lasten	Begroting baten	Begroting saldo	Realisatie lasten	Realisatie baten	Realisatie saldo
0.1	Bestuur	4.155	-28	4.127	4.097	-921	3.176
0.10	Mutaties reserves	19.657	-31.350	-11.693	43.273	-23.474	19.799
0.2	Burgerzaken	5.380	-3.872	1.508	5.662	-3.706	1.956
0.3	Beheer ov. gebouwen en gronden	1.699	-6.199	-4.500	3.188	-9.617	-6.429
0.4	Overhead	49.366	-2.599	46.768	46.253	-2.810	43.444
0.5	Treasury	635	-1.163	-528	-179	-1.186	-1.364
0.61	OZB woningen	1.600	-20.500	-18.900	1.542	-20.833	-19.291
0.62	OZB niet woningen	1.350	-17.801	-16.451	1.301	-17.572	-16.272
0.63	Parkeerbelasting	75	-1.084	-1.009	73	-1.055	-982
0.64	Belastingen Overig	563	-7.798	-7.235	542	-7.869	-7.326
0.7	Alg. en ov. uitk. Gemeentefonds	0	-285.773	-285.773	0	-285.842	-285.842
0.8	Overige baten en lasten	3.609	0	3.609	910	0	910
0.9	Vennootschapsbelasting (VpB)	0	0	0	1.228	0	1.228
1.1	Crisisbeheersing en Brandweer	11.329	-182	11.147	11.344	-131	11.213
1.2	Openbare orde en Veiligheid	8.551	-884	7.667	8.745	-1.173	7.573
2.1	Verkeer en vervoer	23.222	-1.891	21.331	23.124	-3.740	19.384
2.2	Parkeren	9.726	-18.860	-9.134	9.272	-19.610	-10.339
2.3	recreatieve havens	0	-740	-740	0	-725	-725
2.4	Economische Havens/waterwegen	3.178	-247	2.931	3.252	-268	2.984
3.1	Economische ontwikkeling	1.742	-44	1.698	1.930	-52	1.878
3.2	Fysieke bedrijfsinfrastructuur	0	0	0	1.077	-5.090	-4.013
3.3	Bedrijfsloket en -regelingen	312	-731	-419	468	-637	-169
3.4	Economische promotie	688	-1.042	-355	769	-1.502	-733

Nr.	Taakveld	Begroting lasten	Begroting baten	Begroting saldo	Realisatie lasten	Realisatie baten	Realisatie saldo
4.2	Onderwijshuisvesting	19.447	-1.185	18.262	20.186	-1.328	18.858
4.3	Onderwijsbeleid en leerlingzkn	12.516	-7.555	4.961	11.883	-7.494	4.388
5.1	Sportbeleid en activering	5.077	-1	5.076	5.811	-7	5.803
5.2	Sportaccommodaties	4.637	-1.135	3.502	4.616	-1.161	3.454
5.3	Cultuurpres., -prod. en -part.	18.409	-43	18.366	17.683	-75	17.608
5.4	Musea	5.842	0	5.842	5.893	-6	5.886
5.5	cultureel erfgoed	925	0	925	925	0	925
5.6	Media	4.337	0	4.337	4.372	0	4.372
5.7	Openb. groen en (ol) recreatie	10.076	-522	9.554	9.756	-157	9.599
6.1	Samenkracht en burgerparticip.	15.906	-1.441	14.465	14.846	-1.587	13.259
6.2	Wijkteams	3.036	-102	2.934	2.972	-167	2.805
6.3	Inkomensregelingen	72.472	-53.341	19.131	74.648	-55.277	19.371
6.4	Begeleide participatie	25.229	0	25.229	25.117	-6	25.111
6.5	Arbeidsparticipatie	6.564	0	6.564	5.183	0	5.183
6.6	Maatwerkvoorzieningen (WMO)	5.422	-43	5.379	5.232	-245	4.986
6.71	Maatwerkdienstverlening 18+	18.789	-2.939	15.850	15.334	-2.410	12.924
6.72	Maatwerkdienstverlening 18-	23.237	-30	23.207	26.995	-4	26.991
6.81	Geëscaleerde zorg 18+	59.497	-4.588	54.909	58.010	-6.164	51.846
6.82	Geëscaleerde zorg 18-	5.100	-1.139	3.961	4.893	-1.217	3.676
7.1	Volksgezondheid	11.527	-60	11.467	11.089	-283	10.806
7.2	Riolering	8.862	-11.646	-2.784	8.842	-11.766	-2.923
7.3	Afval	19.884	-21.575	-1.691	19.938	-21.823	-1.885
7.4	Milieubeheer	6.022	-95	5.927	5.751	-383	5.369
7.5	Begraafplaatsen en crematoria	1.447	-1.251	196	1.596	-1.349	247
8.1	Ruimtelijke ordening	3.960	-57	3.903	4.102	-148	3.953
8.2	Grondexploitatie(nt bedrijftr)	16.065	-15.999	66	5.035	-25.928	-20.893
8.3	Wonen en bouwen	12.260	-15.537	-3.277	12.728	-9.912	2.816
	Subtotaal	543.383	-543.072	311	551.303	-556.710	-5.407
0.11	Saldo baten en lasten	0	-311	-311	5.407	0	5.407
	Totaal	543.383	-543.383	0	556.710	-556.710	0

De totale baten en lasten wijken met € 577.000 af van het overzicht baten en lasten (paragraaf 4.2). Dit wordt veroorzaakt door de saldi op afdelingskostenplaatsen welke in de bijlage taakvelden terecht wel zijn meegenomen, maar die niet zijn toegerekend aan een programma.

4.9 Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

De controleverklaring van de onafhankelijk accountant wordt separaat aangeboden aan de gemeenteraad.

DEEL 5 BESLUIT

5.1 Besluit

De raad van de gemeente Haarlem

Gelezen het verslag van de Rekenkamercommissie over het Jaarverslag 2017;

Gelezen het verslag van bevindingen van de onafhankelijke accountant over de Jaarrekening 2017;

Gelezen de reactie hierop van college van burgemeester en wethouders;

Besluit:

1. Vast te stellen de Jaarrekening 2017 en:

- de lasten te bepalen op € 551.726 (exploitatie € 507.453 en reserves € 43.273);
- de baten te bepalen op € 556.133 (exploitatie € 532.659 en reserves € 23.474).

2. Kostenoverschrijdingen betreffende lasten 2017 die passen binnen het bestaande beleid en ten onrechte niet tijdig aan de raad zijn gerapporteerd, alsnog te autoriseren. Een specificatie van deze lasten (categorie 2), is opgenomen in hoofdstuk 4.6 Kadernota rechtmatigheid.

3. In te stemmen met de in hoofdstuk 4.7 van het jaarverslag opgenomen bijlage Single information/Single audit (SiSa) en de toelichting daarop. De SiSa-bijlage wordt na vaststelling van het jaarverslag door de raad aangeboden aan de staatssecretaris van BZK.

4. Vast te stellen het Jaarverslag 2017.

Gedaan in de vergadering van 9 juli 2018,

De voorzitter,

De griffier,

